
**HEVES MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI
KONCEPCIÓJÁNAK FELÜLVIZSGÁLATA**

2021-2027

HELYZETFELTÁRÓ MUNKARÉSZ

Társadalmasítási verzió

2021. január

Tartalom

Bevezetés.....	3
Az adott térségre értelmezhető külső környezet vizsgálata	4
A térség fejlődésének, társadalmi, gazdasági, környezeti helyzetének azonosítása nemzetközi és hazai szinten	4
Nagytérségi összefüggések vizsgálata	6
Térségi adottságok, a megye belső erőforrásainak elemzése területi bontásban, térképi megjelenítésekkel	7
Termőföld- és talajvédelem	30
Felszíni és felszín alatti vízkészletek	31
Épített környezeti és a kulturális örökségi értékek	46
Építészeti örökség, műemléki értékek	57
Világörökségi és világörökségi várományos területek.....	63
Honvédelem	63
Ásványvagyon	64
Természeti és környezeti kockázatok.....	74
Térszerkezet alakulása, a területfelhasználás változásai, tendenciák	85
A térszerkezet alakulása.....	85
A területfelhasználás változásai, tendenciák	87
Településrendszer	88
Mezőgazdaság	90
Erdőgazdálkodás.....	90
Vízgazdálkodás.....	90
Közlekedési és kommunális infrastruktúra	94
Vonalas rendszerek, létesítmények	94
Egyéni és közösségi közlekedési megközelíthetőségi viszonyok	96
Vízellátás.....	106
Szennyvízelvezetés, szennyvíztisztítás, szennyvíz- és szennyvíziszap-elhelyezés.....	109
Energiaellátás, energetikai hálózatok	116
Megújuló energia hasznosítása.....	117
Hulladéklerakók, hulladékgazdálkodás	119
Gazdasági bázis.....	122
Főbb gazdasági ágazatok, azok fejlődési irányai	122
Főbb gazdasági irányok, trendek	122
Agrárágazat.....	123
Erdőgazdálkodás.....	128

Vízgazdálkodás.....	129
Feldolgozóipar, kereskedelem	130
Turizmus	132
Gazdaság külső és belső kapcsolatai.....	135
A térség gazdaságának versenyképességét befolyásoló tényezők.....	137
Társadalmi környezet.....	140
Területi identitás, civil aktivitás.....	140
Humán erőforrások: demográfiai szerkezet és prognózis, foglalkoztatási viszonyok, humán kapacitások, jövedelmi viszonyok, kisebbségek helyzete	141
Foglalkoztatási viszonyok, munkanélküliség, humán kapacitás, jövedelmi viszonyok	142
Kisebbségek és nemzetiségek helyzete	145
A települések intézményfelszereltsége.....	147
Heves megye egészségügyi ellátórendszere	147
Szociális intézményrendszer	157
Gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatások	164
Oktatás-nevelés	168
Kulturális ellátottság	172
A települések jellemző lakásviszonyai.....	173
Heves megye településhálózati adottságai.....	180
Településhierarchia.....	180
A településhálózat területen belüli és kívüli kapcsolatai.....	180
Települések közötti feladatmegosztások, együttműködések.....	181
Megyén belüli fejlettségi különbségek.....	181
A táj terhelésének és terhelhetőségének meghatározása	186
A térséget érintő ágazati koncepciók, területfejlesztési elképzelések és hatályos területi tervek áttekintése	187
Az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció Heves megyét érintő vonatkozásai.....	187
A hazai, az adott térséggel szomszédos, azonos térségi szintű térségek és/vagy külföldi közigazgatási egységek területfejlesztési koncepcióinak és programjainak térségre vonatkozó üzenetei	188
Megyék közötti kapcsolódási pontok feltárása	188
A területrendezési tervek térséget érintő vonatkozásai	190
A térség területfejlesztési szereplői elképzeléseinek feltárása, a tervezési folyamat partnerségi tervének elkészítése és végrehajtása.....	217
Az üzleti szektor szereplőinek a térséget érintő fejlesztési elképzeléseinek áttekintése.....	217
A térség társadalmi szervezetei fejlesztési elképzeléseinek áttekintése.....	218
A területfejlesztés eszköz- és intézményrendszere	220
A területfejlesztés forrásainak elemzés	220

A területfejlesztés intézményrendszere	231
Partnerségi Terv	233
Helyzetértékelés	236
A térség erősségeinek, gyengeségeinek, lehetőségeinek és a térséget fenyegető veszélyek azonosítása	236
Lehetséges fejlesztési területek azonosítása	237

Társadalmasítási verzió

Bevezetés

Jelen dokumentum Heves megye területfejlesztési koncepciójának helyzetelemzése, helyzetértékelése, amely készítésének általános célja a megye hosszú távú fejlődéséhez szükséges stratégiai irányvonalak és célrendszer kialakítása, a térség felzárkózásának és fejlődésének elősegítése az elkövetkezendő években (2021-2027), konkrét célja pedig egy átfogó, összetett fejlesztési program kidolgozásának megalapozása a megye részére a jelzett időszakra.

Az elvárt eredmény egy olyan területfejlesztési dokumentum, mely a megye fejlődésének múltbeli tendenciáira és ebből adódó jelenlegi helyzetére építve meghatározza a fejlesztés jövőbeli reális prioritásait a megyében. A készülő koncepció és program értelemszerűen a megye teljes területére kiterjed.

A fentebb vázolt megyei területfejlesztési koncepció készítésének az alapját a területfejlesztés intézményrendszerének, a (területi) tervezés gyakorlatának, valamint a megyei önkormányzatoknak a feladatai képezik, hiszen a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (Mötv.) 27. § (1) bek. értelmében „A megyei önkormányzat területi önkormányzat, amely törvényben meghatározottak szerint területfejlesztési, vidékfejlesztési, területrendezési, valamint koordinációs feladatokat lát el.” Az Mötv. alapján a megye egyik legfontosabb feladatává a területfejlesztés vált, illetve a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló törvény korábbi módosításával a megye lett a területfejlesztés legfontosabb területi szintje.

A korábban működött regionális fejlesztési tanácsok jogutódjai a NUTS II-es szintű régiókat alkotó megyék lettek, és a területfejlesztési hatáskör átkerült a megyék (megyei önkormányzatok) irányítási felelősségi- és jogkörébe. Mindezek értelmében a megye hosszú- és középtávú fejlesztéseit megalapozó-meghatározó dokumentumok elkészítésének a feladata is a megyei szintre került. Ennek eleget téve a Heves Megyei Közgyűlés 2014-ben elfogadta a 2030-ig szóló jövőképet megfogalmazó, de célrendszerében a 2014-2020 időszakra vonatkozó Heves Megye Területfejlesztési Koncepciója (2014-2020) dokumentumot, mely helyzetfeltárásból és a jövőbeli célokat meghatározó javaslattevő részből áll.

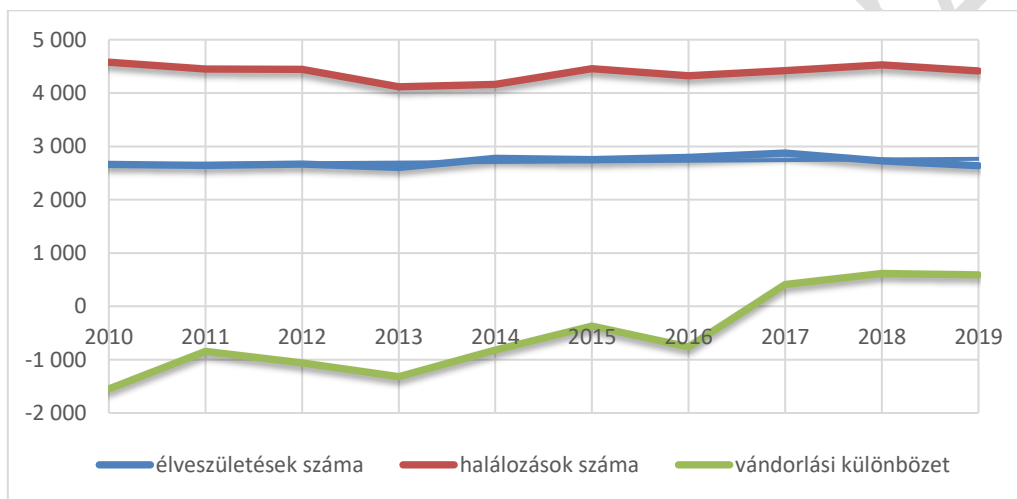
Jelen dokumentum feladata, hogy a koncepció elfogadása óta eltelt időszak változásait számba vegye egy részletes, komplex helyzetelemzés készítésével. A helyzetelemzésben a legfontosabb humán és fizikai erőforrások, társadalmi, gazdasági, környezeti, stb. jellemzők bemutatása mellett elemzésre kerülnek a megyére ható külső környezeti tényezők is. Az összegyűjtött primer és szekunder információk alapján kerülnek feltárássra a szükségletek, problémák, valamint a kitörési lehetőségek. A helyzetelemzésre alapozva kerül felülvizsgálatra a koncepció célrendszere, szükség szerint kiigazítva, aktualizálva a területfejlesztési célokat.

Az adott térségre értelmezhető külső környezet vizsgálata

A térség fejlődésének, társadalmi, gazdasági, környezeti helyzetének azonosítása nemzetközi és hazai szinten

Az Északi-középhegység és az Alföld határterületén elhelyezkedő megyében a két nagy táj találkozására változatos arculatot és kiemelkedő természeti értékeket eredményez. A megye természetföldrajzi határai: Északon a Heves-Borsodi dombság, Keleten a Bükk-hegység nyugati fele, Délen az Alföld északi pereme a Tiszával, Nyugaton a Zagyva-völgy. Területe 3637 km², az ország területének 3,9 %-a.

Heves megyében a lakónépesség száma szinte folyamatosan csökkent a 2010–2020-as időszak alatt. 2010-ben 311 454 fő volt a lakosság száma, 2020-ra ez több, mint 18 000 fővel csökkent, amely 6%-os visszaesést jelent. A csökkenő tendencia alapvetően beilleszkedik az országban tapasztalható trendbe, viszont annak mértéke jóval meghaladja az országos mértéket (2,4 %). A fogyás elsődlegesen a természetes fogyásból eredeztethető, hiszen a halálozások száma folyamatosan meghaladta a születéseket.

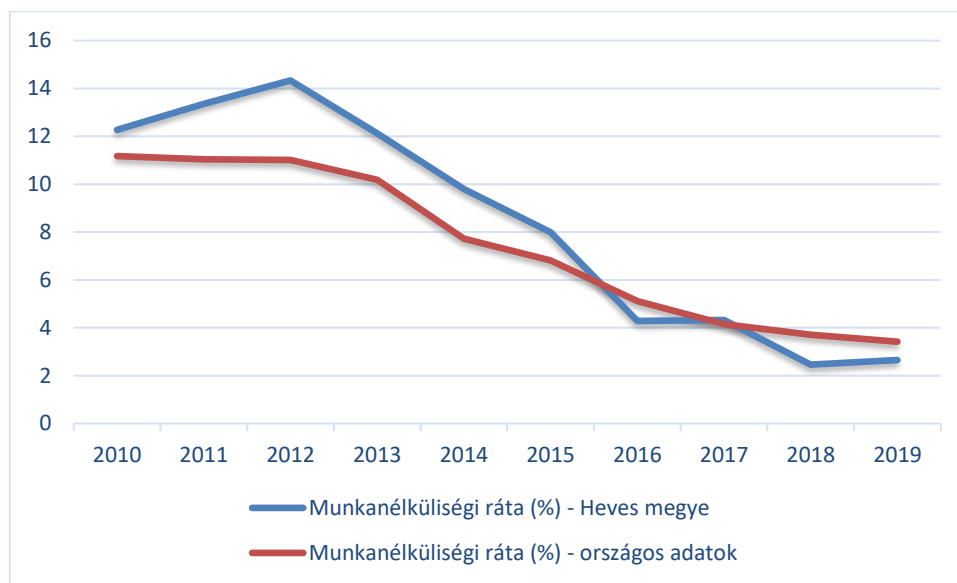
1. ábra: Élveszületések, halálozások és a vándorlási különbség számának alakulása Heves megyében (2010-2019)
(Forrás: KSH)

A lakosság korösszetételét tekintve elmondható, hogy az öregedési index értéke az utóbbi 10 évben egyre magasabb, így mindinkább igazodik az országos trendekhez. Az országos öregedési indexhez viszonyítva, Heves megye társadalma dinamikusabban öregszik. Az országos öregedési index értéke 2011-ben 114,7 volt, míg 2016-ban 126,1. Heves megyében ez az érték 2011-ben 124, 2016-ban pedig 141 volt.

Az iskolázottság tekintetében elmondható, hogy a megye követi az országos trendet. Jelentősebb különbség az felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya esetén tapasztalható: míg országos szinten a lakosság közel 19 %-a rendelkezett 2016-ban felsőfokú végzettséggel, Heves megyében a 14 %-a. Összességében fontos leszögezni, hogy a lakosság iskolázottságának állapota a legutóbbi népszámlálásokhoz képest javul, egyre nagyobb azoknak az aránya, akik legalább középfokú végzettséggel rendelkeznek, de a felsőfokú végzettséget szerettek megoszlása is javuló tendenciát mutat.

Heves megye foglalkoztatási adatai 2010-2019 között pozitív irányú elmozdulást hoztak, amelynek volumene meghaladta az országos átlagot. 2010-hez képest közel 17%-al nőtt a foglalkoztatás, amíg országos szinten a növekedés mértéke 15,54 %-os volt. A lakosság nagyobbik hányada jellemzően négy gazdasági ágban dolgozik: (26,48 %), kereskedelem és gépjárműjavítás (10,65 %), közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás (11,46 %), valamint oktatás (7,80 %). Ki kell emelnünk, hogy a feldolgozóipar súlya kifejezetten nagy, hiszen meghaladja a 19,64%-os országos értéket.

A munkanélküliségi mutatók a foglalkoztatáshoz hasonlóan összességében ígéretesen alakultak 2010-2019 között. A vizsgált periódus azonban nem nevezhető egysíkúnak, 2010-2012-ig terjedő időszakban növekedő tendenciát mutatott, ekkor tetőzött a munkanélküliségi ráta értéke 14,33 %-kal, utána viszont kisebb törésekkel, de folyamatosan csökken a mutató értéke. Általánosságban megállapítható, hogy Heves megye adatai a vizsgált időszak jelentős részében meghaladták az országos adatokat, viszont az utolsó években javult a megye helyzete. 2019-ben a megyei munkanélküliségi ráta 2,66 % volt. A 2020-as év – hasonlóan az országos trendhez – változásokat hozott. Ennek fő oka a koronavírus világvárvány okozta pandémiás helyzet negatív gazdasági hatásaiban keresendő. A januári hónapban mért 8,2%-os munkanélküliségi mutatóhoz képest 12%-osra nőtt. A munkanélküliségi mutató tetőzése júniusban történt meg, azóta csökkenés figyelhető meg.

2. ábra: Heves megye munkanélküliségi mutatói (2010-2019)
(Forrás: KSH)

Heves megyében az egy főre jutó bruttó hazai termék folyamatosan nőtt az utóbbi 10 éves időszakban. 2010-hez képest 2019-re az egy főre jutó GDP bővülésének nagysága (74,26 %) meghaladta az országos növekedés mértékét (60,03 %). 2010-től 2012-ig Heves mutatói távolodtak az országostól, viszont 2013-tól egyre inkább felzárkózás diagnosztizálható, így 2018-ban már az országos átlag közel 75 %-át is eléri az egy főre jutó GDP.

A regisztrált vállalkozások száma nő, a működő vállalkozások száma ma hozzávetőlegesen 50 ezer. A társas vállalkozások szerepe meghatározó, ezen belül egy szűk adózói kör az, mely jelentős szerepet játszik a megye teljesítményében; ezen társaságok az összes árbevétel közel 70 százalékát, az export közel 90 százalékát. Általánosságban jellemző a tőkeszegény kisvállalkozások, és ezen belül is a mikrovállalkozások túlsúlya. A közép-, és nagyvállalatok alacsony számuk ellenére azonban meghatározóak a megye gazdasági teljesítményében. A nagyvállalkozások a megyei nettó árbevétel több mint 60%-át, az export több mint 90 százalékát produkálják, a hozzáadott értékből való részesedésük pedig meghaladja az 50%-ot. A befektetett tőke többsége, több mint hattizede szintén a nagyvállalkozásoknál funkcionál, valamint e társaságok alkalmazásában áll a foglalkoztatotti létszám közel négytizede. A középvállalkozások súlya a teljesítménymutatók alapján 10 százalék körüli. A megyei nettó árbevételnek közel 12 százalékát, az exportnak 5,6 százalékát, a belföldi értékesítés több mint kéttizedét bonyolította ez a réteg. A hozzáadott érték 17,2 százalékát termelték meg. A vállalkozások túlnyomó részét kitevő kisvállalkozások a nettó árbevétel, a hozzáadott érték valamint a befektetett tőke alapján viszonylag jelentős súllyal, a megyei érték közel 30 százalékával bírnak, ugyanakkor a belföldi értékesítésnek döntő, növekvő hányadát, közel 56 százalékát továbbra is ők bonyolították.

Sokkal nagyobb azonban a foglalkoztatásban betöltött szerepük, részesedésük 40 százalék. Heves megyében 2010 és 2018 között a nettó árbevétel alakulása dinamikus növekedést mutat. A megyei székhelyű társaságok mintegy 1915 milliárd forint nettó árbevételt értek el 2018-ban, mely 901 milliárd forinttal haladta meg a 2010-es teljesítményt. Ez a jelentős bővülés az export emelkedésének köszönhető. A megye gazdaságának húzó ereje a kivitel, mely a gazdasági válság hatása miatti visszaesést követően dinamikusan bővült, 2010-ben 435 milliárd Ft a megye export árbevétele, míg ez a szám 2018-ra eléri a 1164 milliárd forintot.

Nagyterrségi összefüggések vizsgálata

Heves megye országon belüli elhelyezkedéséből adódóan nem határmegye, nem határos szomszédos országokkal. Azonban a nemzetközi és országos kapcsolattartásban fontos szerepe van. A nagyterrségi kapcsolatok terén a megyét a TEN-T hálózat V. folyosó érinti. A Velence – Trieszt – Ljubljana – Maribor – Budapest – Ungvár – Lviv - Kijev folyosó részét képező elemek fontos kelet-nyugati tranzitszerepet töltenek be a személy- és áruszállításban. Magyarországon az V. folyosó a délnyugati országhatártól északra halad át. A fő ág Szlovénia, az V/B és V/C ág Horvátország felől lépi át az országhatárt, és Budapesten egyesülve folytatódik Ukrajna felé.

3. ábra: A transzeurópai közlekedési hálózat

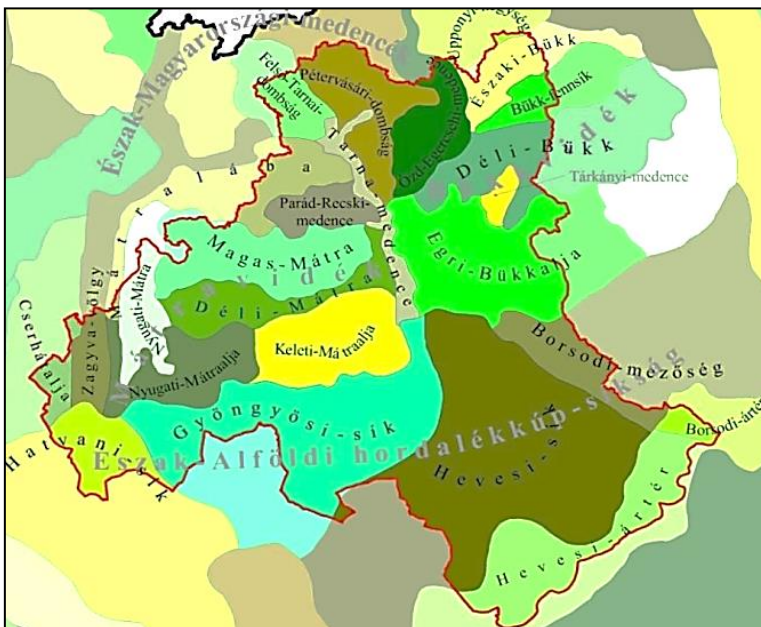
A Budapeستől keletre eső részt a közúti közlekedésben az M3 autópálya, a vasúti közlekedésben a Budapest-Hatvan vasútvonal, illetve folytatása, a Hatvan – Miskolc – Szerencs - Sátoraljaújhely vasútvonal alkotja. A megyében a közlekedési folyosó ténylegesen folyosó, hiszen a közúti és vasúti elemek egymás mellett, egymással párhuzamosan haladnak, kelet-nyugati irányban szelik át a megye alsó harmadát. A hatályos megyei TRT elfogadása óta az M3 autópályán, a megyén kívüli szakaszokon történtek fejlesztések, a vasútvonal korszerűsítése - a megyei szakaszt is érintően - jelenleg is folyamatban van. Az M3 fontos leágazásai az M30 Miskolc, illetve az M35 Debrecen felé, tervezett leágazása az M49 Románia (Szatmárnémeti és Nagybánya)

felé. Heves megye szempontjából pedig a legfontosabb leágazás az M25 Egerig, ami megvalósulás előtt/alatt van, az Eger-Andornaktálya szakaszt 2018-ban átadták. Ugyanilyen jelentőségű Füzesabony térségében az M3-M25 csomópont közelében, a tervezett M32 is csatlakozik majd az M3-hoz. Ez utóbbi két út a megye térségi kapcsolatai szempontjából fontos, az egyelőre kevésbé jó észak-déli irányú összeköttetéseket erősítik, illetve fogják erősíteni. Hasonló a jelentősége az R21 kiemelt szolgáltatást nyújtó főútnak, ami a Hatvan (M3) – Mátraverebély – Salgótarján – Ipolytarnóc - (Szlovákia) kapcsolatot

biztosítja és amin az útkategóriának megfelelő fejlesztések az elmúlt években megvalósultak, vagy a megvalósításuk folyamatban van. Tehát térségiszinten megkezdődött a hatályos megyei TRT-ben is szereplő hálózati kapcsolatok megvalósítása. Ezzel együtt észak-déli irányban a megye közlekedési hálózata továbbra sem közelíti meg a kelet-nyugati irányú hálózat szintjét. Mivel a kelet-nyugat irányú fő közlekedési tengely nem a megye három legjelentősebb települése (Hatvan, Gyöngyös, Eger) vonalához igazodik, hanem Hatvantól kezdve fokozatosan kinyílik déli irányba, továbbra is különösen fontos cél az észak-déli kapcsolati rendszerek és azok alföldre irányuló ágainak fejlesztése. Heves megyét érinti az EUROVELO, teljes nevén az Európai Kerékpárút Hálózat. A hálózat az Európai Kerékpáros Szövetség terve, egész Európát átszelő kerékpárút kialakítására. A megyét az EuroVelo 11, a Kelet-európai útvonal érinti, mely az Északi-foktól Athénig tart, Magyarországon érintve többek között a Tiszató térségét.

Térségi adottságok, a megye belső erőforrásainak elemzése területi bontásban, térképi megjelenítésekkel

Heves megye az Északi-középhegység (Mátra, Bükk) és az Alföld nagytáj találkozásánál fekszik. A megye területe 3637 km², az ország területének 3,9%-a.

4. ábra Heves megye tájbeosztása

Forrás: Magyarország kistájainak katasztere Szerk. Dövényi Z. 2010

érinti. A térséget az Északi-Középhegység Tiszába torkolló folyói töltötték fel. A Tisza szabályozásával alakult ki a táj mai síkvidéki arculata. A kistájakon a kedvező adottságok a magas szintű mezőgazdasági művelés a domináns. A Tisza és a Tisza-tó – többek között - az üdülés színterei. A Tisza-kaputól Tiszaföldvárig terjedő középtájnak az északi kistájai tartoznak Heves megyéhez. A kistájak az ország legalacsonyabban fekvő területei közé tartoznak (88-90 m Bf). A tájhasználat szempontjából az árterek a vízgazdálkodásra épülő tevékenységek, az ártéri tájgazdálkodás lehetséges színterei: Hevesi-ártér (Poroszló, Kisköre) és Borsodi-ártér.

Az **Észak-alföldi-hordalékkúp-síkság** középtáj az Északi-középhegység előterében a Közép-Tisza-vidék irányába lejtő terület, melyet folyók építettek. A kedvező adottságú területek a megye legintenzívebben használt területei. A középtájon hagyományosan a mezőgazdaság az uralkodó tájhasználat, melyet jelentősen befolyásol az évszázadok alatt itt kialakult és használt infrastruktúra folyosó, mely napjainkban az európai transzeurópai közlekedési *hálózat* (TEN) hálózat része.

- Hatvani-sík ((Hatvan)
- Gyöngyösi-sík (Hort, Adács, Nagyfüged, Tarnaméra)
- Hevesi –sík (Heves, Füzesabony, Sarud)

A földrajzi adottságok miatt a megye területe változatos kistájakkal áll.

Észak felé a Mátrához kapcsolódó dombosági területek, keletre a Bükk tömege, déli irányban az Alföld síkvidéki tájai, míg nyugat felé a Cserhát vonulatai jelentik a táji kapcsolódásokat.

A megye táji változatosságát jól jellemzi, hogy területén két nagytáj, hat középtáj és 23 kistáj található.

Az **ALFÖLD NAGYTÁJBÓL** a Közép-Tisza-vidék középtáj Heves megye déli, Tisza menti területeit

- Borsodi-Mezőség (Maklár, Szihalom, Mezőszemere).

Az **ÉSZAK-MAGYARORSZÁGI-KÖZÉPHEGYSÉG NAGYTÁJ** négy középtájra tagozódik. Ide tartoznak Magyarország legmagasabb hegységei, melyeket folyóvölgyek, medencék osztanak kisebb részterületekre, kistájakra.

A dombság jellegű **Cserhát-vidék középtáj** csak a Zagyva-völgybe lefutó alacsonyabb térszínű délkeleti részével nyúlik be a megye nyugati határára.

- Cserhát-alja (Heréd).

A **Mátra-vidék középtáj** magába foglalja a Mátra-hegység kistájit és a Parád-Recski-medencét. A középtáj majdnem teljes egészében Heves megye területén fekszik. A Mátra a miocén vulkáni koszorú

5. ábra: Magyarország domborzata - kivágat

része. Felszíne rendkívül változatos, a magashegységi részektől a heglábi részeken át ereszkedik a Hatvani és a Gyöngyösi-síkra. Itt található az ország legmagasabb pontja (Kékes tető 1014 m). Felszínén a meredek területeket jelentős mértékben erdők borítják, míg a heglábi déli fekvésű, meleg, vulkanikus talajú lejtőkön a mezőgazdaság dominál, ezen belül is a híres borvidékek. Az erdő és mezőgazdálkodás mellett jelentős a bányászat és az energiaipar is. A Mátra-vidék természetvédelmi és idegenforgalmi szempontból is kiemelkedő jelentőségű terület.

- Magas-Mátra (Kékestető, Mátraháza, Mátraszentimre)
- Déli-Mátra (Gyöngyöstarján, Gyöngyössolymos, Markaz, Kishána)
- Nyugati-Mátra (Gyöngyöspata, Rózsaszentmárton)
- Keleti-Mátra-alja (Karácsond, Visonta, Detk, Halmajugra, Abasár)
- Nyugati-Mátra-alja (Gyöngyös, Gyöngyöshalász)
- Mátralába (Apc)
- Parád-Recski-medence (Parád, Recsk, Mátraderecske)

A **Bükk-vidék középtáj** Magyarország legnagyobb átlag magasságú hegységét foglalja magába. A Heves megyéhez tartozó nyugati részen található a hegység legmagasabb pontjai: Bálvány (956 m), Istállós-kő (959 m), Tar-kő (950 m). A mészkő felépítésű hegységben a karsztjelenség több formája is megfigyelhető. A hegység jelentős részét erdők borítják. Az itt található kistájak természetvédelmi és idegenforgalmi jelentősége kiemelkedő.

- Északi-Bükk (Bélapátfalva, Szilvásvárad, Nagyvisnyó)
- Bükk-fennsík (Bánkút)
- Déli-Bükk (Szarvaskő)
- Egri-Bükkalja (Eger, Andornaktálya, Egerszalók, Egerszólát, Noszvaj)
- Tárkányi medence (Felsőtárkány)

Az **Észak-magyarországi-medencék középtáj** teraszos völgyekkel tagolt eróziós-deráziós dombsági tájak, medencék, melyek üledékekkel töltődtek fel. Jellemző tájhasználat a mezőgazdasági művelés és az ipar.

- Zagyva-völgy (Lőrinci, Zagyvaszántó)
- Felső-tarnai-dombság (Istenmezeje)
- Tarna-völgy (Pétervására, Sirok, Verpelét)
- Ózd-Egercsehi-medence (Egercsehi, Mónosbél, Bátor)
- Pétervásárai-dombság (Tarnalelesz, Váraszó, Bükkszék)

Domborzat, földtani felépítés

Magyarország területén halad át – leegyszerűsítve – az Afrikai lemezt és az Euráziát elválasztó földtani egység: a Balaton-Darnó vonal és a Közép-magyarországi vonal között levő nyírási zóna a ma is aktív Közép-magyarországi egység. Ezekre a kőzetlemezekre üledékek rakódtak, a medencék feltöltődtek, majd a vulkáni tevékenység, hegységképző gyűrődés alakította, míg elnyerte mai formáját. Heves megyét délen érinti a Közép-magyarországi egység mindkét határa, a Balaton-Darnó vonal és a közép-magyarországi vonal. Darnó-hegyen a felszínen találkozhatunk a Mátra legidősebb kőzeteivel.

A megye domborzata és földtani felépítése rendkívül változatos. A síkságtól a dombvidéken át a magashegységig minden felszíni forma megtalálható a területén.

A legalacsonyabban fekvő területek a Tisza-menti árterek (85-90 mBf). A táj mai arculata a Tisza szabályozását követően alakult ki. A kavicsos-homokos hordalékkúp felszín löszös réteg fedí, de a mélyen fekvő mocsaras területeken megjelenik a tőzeg és a kotu is.

Az Északi-középhegység és a Tisza ártere között kialakult Észak-alföldi-hordalékkúp-síkságot a Tiszába lefutó folyók építették. Magassága 95-200 m Bf. között változik.

Észak-alföldi Hordalékkúp-síkság észrevehetően válik el a Mátraalja és a Bükkalja törmeléklejtő övezetétől. A síkság Heves megyére eső nyugati részét a Zagyva, középső területén a Gyöngyös, a Tarna és a betorkolló mátrai patakok, keleten a Laskó és az Eger patakok hordalékkúpjai építik fel.

Az Észak-magyarországi-medencék a Mátra és Bükk északi homlokterében helyezkednek el. A harmadkori medencék felszíne dombvidéki jellegű, a Felső-Zagyva és Tarna közti dombságot, valamint a Gömöri – Hevesi dombságot foglalja magában. Egercsehi körzetében miocén széntelepek vannak. A harmadkor és a negyedkor határán tektonikus mozgások a területet erőteljesen feldarabolták, majd a külső erők munkája révén dombsággá alakult a vidék (Felső-Tarnai-dombság és a Pétervásárai-dombság 150-540 m). A dombságok közé sorolható még a Cserhát-alja (125-300 m), de dombság jellegű még a Mátra északi lába is.

A Zagyva és a Tarna között helyezkedik el a Mátra. Magyarország legmagasabb pontja a Kékestető (1015 m). Eredetét és felépítését nézve a Kárpátok vulkanikus eredetű, belső övezetének tagja. Néhány kisebb triász mészkőrög kivételével a Mátra nagy része vulkáni eredetű.

A Központi Mátra a Mátrabérc fennsíkja, a Galyatető és a Kékes csoportjára bomlik. A Mátrabérc környékén van hazánk legmagasabban fekvő települése: Mátraszentimre. A Keleti-Mátra erősen letarolt tönkökből álló vonulata a Kékestetőtől a Tarna - völgyig terjed. A Mátraalja a hegység Alföldre tekintő elővidéke. Felszínét a folyók enyhén hullámossá alakították. A Kelet-Mátraalja üledékes kőzeteire lignites képződmények rakódtak.

A megye keleti részén merőben más természetű, hazánk legtagozottabb mészköves formákat mutató hegysége, a Bükk helyezkedik el. A hegység fő tömegét triász mészkő építi fel. Alaktani szempontból a Bükkhegységet három fő részre illetve szintre, a Magas-Bükk mészkőszikájára, az alacsonyabb térszínű, kevésbé ellenálló, palás rétegbe ágyazott leszakadt mészkőrögökre és a hegység környezetét alkotó harmadkori dombságok területére lehet osztani. A megyében a Magas-Bükk és a Délnyugati-Bükk egy része helyezkedik el. A magas-Bükk központi mészkőfennsíkja a Bükk-plató. A Bükk-plató felszínét egyenletes magasságú peremkövek tagolják (Bél-kő, Tar-kő, Istállós-kő). A karsztjelenség

következtében a Magas-Bükkben emeletes barlangrendszerek alakultak ki. A Bükk-plató kiemelkedése miatt víztelenné vált forrásbarlangok magasan fekszenek, a ma élő források alacsonyabb járatokból bújnak elő. A hegység másik fő területe a Délnyugat-Bükk. Meredek lejtőit V alakú völgyekkel a patakok erősen tagolják.

Éghajlat

Heves megye éghajlatának változatosságát nagyban meghatározza az egyes tájak közötti nagy szintkülönbség, a fekvés (kitettség) és a felszín borítása.

A csapadék eloszlása változó. Legszárazabb és legmelegebb területek a Tisza menti árterek, valamint az Észak-Alföldi-hordalékkúp síkság. A napsütéses órák száma itt 1900-2000 óra évente, az évi középhőmérséklet 10,0-10,3 °C között mozog. A csapadék 550-600 mm évente, ami szárazságra való hajlamot jelez.

A tengerszint feletti magasság emelkedésével csökken az évi középhőmérséklet és a napsütéses órák száma (a hegycsúcsokat kivéve), nő az éves csapadék mennyisége. Ezt a tendenciát azonban jelentősen befolyásolja a kitettség. A déli-délnyugati oldalak mindig melegebbek és szárazabbak, mint a keleti-északi oldalak és a völgyek. A domborzati viszonyok, a jelentős szintkülönbségek kis területen is változatos mikroklíma kialakulását eredményezik.

A dombvidékekre a mérsékelt hűvös, mérsékelt száraz éghajlat jellemző. A napsütéses órák száma már csak 1830-1900 óra évente, az évi középhőmérséklet 8,3-9,0 °C között mozog a fekvéstől függően. A csapadék 560-620 mm évente.

A hegységekre a hűvös-nedves éghajlat jellemző. A napsütéses órák száma 1900, a csúcsokon 2000 óra évente, az évi középhőmérséklet 6,0-8,0 °C között mozog (Kékes: 5,4 °C). A csapadék 600-840 mm évente.

A megye klímáját jelentősen befolyásolja a hegyvidék és alföldi terület közötti 400-900 m-es szintkülönbség.

A szél iránya és sebessége a területen rendkívül változatos, ami a tagolt domborzati felület következménye. Az észak-északkeleti szelek a leggyakoribbak. A völgyek irányába eső, szélcsatornaszerű áramlás a legjellemzőbb. Az Északi-Kárpátok szélvédő és szélirány-eltérítő hatása erősen érvényesül.

Vízrajz (A vízgazdálkodással, felszíni és felszín alatti vízkészletekkel külön fejezet foglalkozik)

Heves megye legjelentősebb folyóvizei a *Mátra* nyugati oldalán a *Zagyva*, a keleti oldalon a *Tarna*, a *Mátra* és a *Bükk* határán az *Eger-patak* és a *Laskó-patak*. Valamennyi befogadója a Tisza. A megye délkeleti részét a Tisza, illetve a Tisza-tó határolja. Az éghajlat viszonylag kiegyenlített, a síkvidéki területek kontinentális, a hegyvidékek szubkontinentális jellegűek. A megye több nagy méretű tóval rendelkezik melyek több helyen a települések vízellátását is segítik, illetve üdülési potenciállal is rendelkeznek (Köszörű-völgyi, Búzásvölgyi, Markazi, Egerszalóki, Adácsi, Gyöngyös-Rédei, Alatkai tavak stb.).

Heves megye forrásokban nem mondható gazdagnak. Oka ennek egyrészt a hegységek kőzete, mely nem kedvez a forrásképződésnek, másrészt az a körülmény, hogy a dombokat és hegytetőket, – különösen a Mátrától északra eső fennsíkon – megfosztották a csapadék gyűjtését elősegítő erdőktől, s így a kevésszámú forrás is, a melegebb nyár folyamán, többnyire kiapad.

Tavasszal, vagy felhőszakadások alkalmával megduzzadnak ugyan a patakok, sőt néha nagy károkat is okoznak, de a nyár folyamán annyira kiapadnak, hogy csak a fenéken csörgedezik csekélyke víz.

Tisza

A Tisza vízgyűjtőjét, a folyók pályáját évmilliók alatt a külső és belső felszínalakító erők, vagyis egyrészt a kéregmozgások és a vulkáni tevékenység, másrészt a víz és a szél alakították mai formájára. A szorosabban vett tiszai vízrendszer kialakulásának kezdete a harmadidőszak végére, nagyjából 1,5 millió évvel ezelőttre esik. A pliocénben a hegytömbök több szakaszban történt kiemelkedése következtében hazánk területén zárt medence alakult ki, - a Pannon beltenger - amely a korszak végére folyamatosan feltöltődött. Ebben az időben az Északi- és Északkeleti-Kárpátokból lefolyó vizek a mai Ér, Berettyó

vonalaán igyekeztek a Pannonmedence legmélyebb pontja felé és ide ömlöttek az Ós-Maros völgyének közvetítésével az Erdélyi-medence és a Bihar-hegység vízfolyásai is. A pleisztocén időszakban a Tisza medrének alakulását döntően a helyi jellegű tektonikus változások határozták meg. Jelentős mozzanat a Bodrogek-Szatmári-síkság mérsékelt megsüllyedése és a Nyírség erőteljesebb megemelkedése, amelyek következtében a folyó elhagyta az Ér-Berettyó-Körösök menti útvonalát, pályája északra tolódott és észak-nyugati kanyarra kényszerült az Alföld északi peremén. További útvonalát a Bodrogek-ből a hortobágy-kunsági és a borsodi-hevesi-jászsági területek határán ugyancsak süllyedékek jelölték ki. E mederváltozások során a Tisza keresztezte jobb parti mellékfolyóit és több ágra szakadt. Vize egyrészt a mellékfolyók régi medrében, másrészt a süllyedések által kijelölt új mederben folyt tovább. A Tiszának Tokajtól délre levő folyásától is számos kiágazás vezetett az általa elhagyott régi medrekben a sárréti depresszió felé.

Zagyva

A Tisza legtekintélyesebb mellékfolyója, melynek vízgyűjtőterülete majdnem teljes egészében Magyarország területén fekszik, így annak állapotát kizárólag hazai behatások alakítják. A folyó Nógrád megyében, a Zagyva nevű községnél ered és Nádújfalu mellett lép Heves megye területére. Mátraverebélyig határt alkot Heves és Nógrád megyék közt, majd délre fordulván, Pásztó, Szentjakab, Szurdokpüspöki, Apc községek érintésével, miután két ízben is Nógrád megye területére lépett, Hatvan mellett folyik el, s onnan egészen Boldog községig határvonalat alkot Heves és Pest megyék közt. A Zagyva Szolnokon ömlik a Tiszába.

Tarna

Második folyóvize a megyének, s egyszersmind legnagyobb vízgyűjtője a Tarna, mely Istenmezeje fölött lép be a megyébe. A Tarna mellékfolyói jobbról: a Szúcsi fölött eredő Ágói patak, melyet Jákóhalma mellett vesz föl, a gyöngyöspatai, a szárvágyi, a Nagy- és Mérgecs patakokkal bővült Gyöngyös patak, a Bene patak és a Tarnócza patak, melyek Tarnaörs fölött egyesülvén, éppen a megye határán ömlenek a Tarnába. Balról a Tarna fölveszi a váraszói, szentdomonkosi, a széki csermelyeket és Aldebrő alatt a vele párhuzamosan folyó Kigyós patakot.

Laskó

Harmadik folyóvíz a Laskó patak, mely Szúcs határában ered és Bátor, Egerbakta, Egerszalók, Demjén, Kerecsend, Füzesabony, Mezőtárkány községek mellett elhaladva, Sarud fölött ömlik a Tisza-tóba.

Eger-patak

Az Eger-patak a leghosszabb vízfolyás Egerben és környékén. A Balaton község területén, a Vajda-kútnál eredő kis patakocská innen délkeleti irányban 68 kilométert tesz meg a Tiszáig, amelynek jobb oldali mellékfolyója.

Tisza-tó

A Kisköre és Tiszavalk közötti folyószakasz felduzzasztásával a Tisza hullámterében létesült a Tisza-tó, amely 127 km²-nyi kiterjedésével a Kárpát-medence második legnagyobb kiterjedésű állóvize lett. A duzzasztást a Kiskörei vízlépcső 1973-as üzembe helyezése tette lehetővé. A Kiskörei tározó (később Tisza-tó) kialakulása az 1978. augusztus 5-én beállított II. duzzasztási ütem idejére tehető. A vízszint elérte a 700 cm-es duzzasztási szintet a Kisköre felső vízmércénél, elöntésre kerül a hullámtér, létrejött a „Tisza-tó”. A Tisza-tó egészét tekintve ökológiai szempontból a sekély-tó típusú tározók közé sorolható, de a nagyfokú mozaikosságot jól jelzi, hogy található a területen mocsár, sekély-tó, kopolya, dévér-szinttájú nagy-, közepes és kisvízfolyás. A duzzasztás hatására a terület medervizonyai jelentősen átalakultak; nagymértékű a feltöltődés és megváltozott a mederanyag is. A tározótérben az árasztás óta a makrofita növényzet aránya a nyílt vízfelülethez viszonyítva fokozatosan növekszik.

Talajok

Heves megyében közel 32 féle genetikai talajtípus fordul elő. A Tisza-menti árterületen réti talajféleségeket és szikeseket, főleg szolonyeceket találunk. Az Észak-Alföldi-hordalékkúp síkságra a homokon és löszön képződött humuszos homoktalajok, csernozjom barna erdőtalajok jellemzőek, néhol futóhomok fordul elő. A domboságokon szintén a csernozjom barna erdőtalajok és a barnaföldek az uralkodók. A nagy eróziós potenciálú lejtőkön nagy területeket sújt az erózió. A folyóvölgyekben termékeny nyers öntéstalajokat találunk. A hegységekben az alapkőzettől függően savanyú vagy semleges/lúgos kémhatású agyag bemosódásos barna erdőtalajok, barnaföldek találhatóak, de előfordulnak savanyú, nem podzolos barna erdőtalajok, rendzinák is. Jelentős kiterjedésűek a korábbi évszázadokban történt erdőirtások és az erózió következtében kialakult kopárok. A lemosott talaj a folyóvölgyekben rakódott le.

A síkságok és a folyóvölgyek talajainak termékenysége 40-50 (közepestől-jóig) a hegységek talajainak termékenysége 20-45 közötti értéket mutat (gyengétől-jóig). A síkságok, folyóvölgyek és enyhe lejtésű hegyoldalak kiválóan alkalmasak a mezőgazdasági termelésre (elsősorban szántóföldi növénytermesztés). A Mátra déli lejtőin, a vulkánikus alapkőzeten képződött talajokon, kedvező mikroklímatis környezetben alakultak ki a híres történelmi borvidékek. Az Egri borvidék mintegy 5 400 hektárnyi szőlőültetvénye a Bükk hegység déli lankáin terül el. A hegy- és domboldalakat, főleg miocén korú riolittufán, ezenkívül agyagpalán, nyirokon kialakult fekete színű, mészből szegény nyiroktalaj, barnaföldek, agyagbemosódásos barna erdőtalajok jellemzik.

Természetes növénytakaró és állatvilág

Növénytakaró

A terület növényföldrajzilag a pannóniai flóratartományba tartozik, melyen belül három flórajárás található a megyében. Ezek közül önálló flórajárás a Matricum.

A Tisza egykori árterén jellegtelen füzeseket, telepített nyárfásokat találunk, a keményfás ligeterdők, mint a természetes növénytakaró elemei közül alig maradt meg valami. Nagy területeket hódítanak meg az özönfajok (gyalogakác).

Az Észak-Alföldi hordalékkúp-síkság jellemzően kultúrtáj, ahol dominálnak a szántóföldek és az ültetett erdők. A hegylábi részeken fragmentális gyepekkel tarkított természetközeli vegetáció még található.

A természetes növénytakaróból fűz-nyár ligetek még vannak. Kuriózumként meg kell említeni a káli égerligetet, az erdőtelki égerláp maradványt, valamint a kerecsendi Berekerdőn az alföldi lösztölgyesek maradványát gyertyános-tölgyes foltokkal.

A dombvidékek növénytakarója változatos képet mutat. Az erdőirtások ezeket a területeket sem kerülték el. Jellemző a cseres-tölgyes, a völgyek alján a gyertyános-tölgyes, bükkös. A hegyháton gyakoriak az irtások.

A hegyvidékek növénytakarója tekintetében nagy különbségek alakultak ki az eltérő termőhelyi viszonyok miatt. A Mátra nyugati oldalán az erdőssztyep növényzet szinte teljes mértékben eltűnt. Helyét elakócosodott erdők, legelők, szikesedő rétek foglalják el. A Déli-Mátra napsütötte lejtőin száraz gyepekkel mozaikosan melegkedvelő tölgyes, molyhos tölgyes bokorerdő foltjai találhatóak. Az északi fekvésű Mátralábnál bükkösök, gyertyános tölgyesek, cseres tölgyesek alkotják az erdőt, míg a völgyekben égerligetek, füzesek húzódnak.

Az Egri-Bükkalján az erdőssztyep övezet pannoniucum izolált foltjai még fellelhetők. A Déli-Bükk meredek sziklafalain szubmontális bükkösök, gyertyános tölgyesek, sziklaerdők, délen melegkedvelő tölgyesek találhatóak. Az Észki-Bükk, a Bükk-fennsík jellegzetes növénytakarója a montán bükkösök, sziklaerdők, sztyeprétek, montán fajokban gazdag hegyi rétek, de telepített fenyvesek is előfordulnak.

A Magas-Mátra növénytakarójára szintén jellemzők a montán bükkösök és tölgyesek elegyfajokkal (juharok, hegyi szil, madárberkenye, stb.). Savanyú talajon mészkerülő tölgyeseket és bükkösöket találunk. A nedves mélyedésekben kőrises lápok alakultak ki. Az irtásrétek gazdag gyepszintje mellett nagy területeken telepítettek fenyőféléket, leginkább lúcot, vörösfenyőt és erdei fenyőt.

Állatvilág

Állatvilága változatos, minden magyarországi állatfaj megtalálható.

A változatos növényzet **változatos állatvilág** kialakulását tette lehetővé. Mint a növényvilágban, itt is megfigyelhető a jelentős különbség a déli és északi oldalak, a meredek és kevésbé meredek lejtők, a mészkő és a vulkáni kőzetek élővilága között. Természetesen nem a nagytermetű emlősök különbsége ez, hanem a kevésbé feltűnő, elsősorban ízeltlábú állatoké. Ezen a területen **több ritka rovarfaj** lehet találni. **Madárvilág**a több mint száz fészkelő fajt számlál, köztük olyan ritkaságokat, mint a parlagi sas vagy a vándorsólyom.

A **kételtűek** családjához tartozó foltos szalamandra az Északi-középhegység egyik különleges állatfaja. **Ritka denevérfajok** is élnek viszonylag nagy számban ezen a területen. A nagyvadak szintén megtalálhatók a megye területén. Természetvédelmi problémát jelenthetnek viszont a vadászati céllal mesterségesen túl nagy számban tartott nagyvadak, amelyek nemcsak a környező szántók, de az erdők növényeit is károsítják. Számuk visszaszorításában jelentősek lehetnek a visszatelepülő nagyragadozók: farkasok és hiúzok.

Dúvadgyérítési programok keretében – általában tél végén – kerül sor a rókák, aranysakálók gyérítésére, melyek behúzódnak a belterületre és kárt okoznak. A program célja a kártevő territorialis ragadozók populációjának kívánt mértékűre apasztása.

A Táj jellemzői (tájszerkezet, tájhasználat, tájjelleg, tájkép), tájvédelem

Heves megye tájai nagy változatosságot mutatnak. A tájalkotó elemek gazdagsága miatt szinte minden tájtípus megtalálható. A települési táj, az erdőgazdasági, mezőgazdasági táj (ezen belül a borvidékek) - mint fő tájtípusok - mellett megtaláljuk az ipari tájat (Mátrai Erőmű) és az üdülőtájat (Tisza-tó) is. Az egyes tájak karakterét a természeti adottságok és a rajta folyó tevékenység együttesen határozzák meg. A mozaikosság-szegélyhatás erősen befolyásolja a tájképet, minél mozaikosabb a táj, annál szebbnek érezzük. A változatos domborzaton megjelenő változatos növényzettel, a magas erdősültséggel különleges geológiai formációkkal, vízfolyásokkal, vízfelületekkel, épített értékekkel gazdag tájak Magyarország legszebb tájai közé tartoznak. A kedvezőtlen hatások között meg kell említeni, hogy az intenzív mezőgazdasági művelés igényei miatt a mozaikosságot jelentő elemek - melyek határán a szegélyhatás kialakul - a síkságokon háttérbe kerültek. A dombságokon a kopárok kialakulásához vezető, a korábbi évszázadokban történt erdőirtások, valamint a bányászat okozta tájsebek, a kedvezőtlen megjelenésű építmények látványa is kifogásolható.

A táj jellemzői mellett ki kell emelnünk az átjárhatóságot. Az átjárhatóság akadályozása azt jelenti, hogy két pont közötti távolságot csak nagy kerülőkkel lehet megtenni. Az átjárhatóság természetes akadálya a megyében a Tisza és a nagyobb folyók, melyeken csak hidakon, vagy eszközök igénybevételével lehet átkelni. Ez a probléma humán relációban van jelen.

Az átjárhatóság mesterséges akadálya elsősorban az állatvilág szabad mozgása esetében okoz gondot. Ilyen mesterséges akadály az autópálya hálózat, minden lekerített nagy kiterjedésű terület (külszíni bányák), az egyes élőhelyeket összekötő zöld folyosó nélküli települési területek (lakó és ipari területek egyaránt) stb.

Tájszerkezet-tájhasználat alakulása Heves megyében

A tájhasználat kezdete az ember megjelenésének idejére tehető e térségben. Az első leletek a Kr. e. 3600-3000 korból származnak (Istállóskői barlang). Az első telepések megjelenését követően újabb leletek a rézkorból kerültek elő, melyek alapján megállapítható, hogy a fő tevékenység az állattartás volt. Később a földművelés és a kézművesség alapján következtethetünk a tájhasználatra. A bronzkorból már erődített települések (sáncvárok – Kelemen széke Töröksánc) nyomai is fellelhetők. A római kor előtti leletanyagok a tárgyi kultúra fejlődését tanúsítják, de a tájhasználatban nem történt olyan változás, mely a tájszerkezetet lényegesen megváltoztatta volna. A Kárpát-medencében a vaskortól kezdve már voltak előzményei a kereskedelemnek, melyhez a szükséges utak megléte a tájhasználat egy újabb magasabb szintjét jelentette.

A Kr. e. V-IV. században a római provinciák közé ékelődött szermaták a germán törzsek ellen egy védvonalat építettek ki (Csörsz-árok). A Csörsz-árok rendszer már jelentős változást eredményezett a tájszerkezetben, egyes szakaszai mind a mai napig azonosíthatók.

A honfoglalás előtti századokban a hunok és az avarok is a szarmata településeket használták. A tájhasználatban a legfőbb tevékenység az állattartás volt.

A honfoglalás-államalapítás-államszervezés a tájhasználat alakulásában jelentős változásokat hozott, melyek kihatottak a tájszerkezetre is. A térség az Aka nemzetség birtoka volt. Várak, templomok épültek, a településhálózat, közigazgatás fontosabb elemei is kiépültek. A mezőgazdaságban az állattenyésztés mellett egyre nagyobb hangsúlyt kapott a szántóföldi növénytermesztés. A tájszerkezetben további változást hozott az erdőirtás, mely az energia és építőanyag, valamint az új megművelhető területek iránti igényt elégítette ki.

A kora középkorban az Egri püspökségre költöző idegen szerzetesek honosították meg a szőlőtermesztést-borkészítést. A szőlészet-borászat elterjedt a világi birtokokon is és mind a mai napig meghatározó eleme a tájhasználatnak és a tájszerkezetnek. A szőlőterületek növelése miatt a kedvező fekvésű lejtőkön folytatódott az erdőirtás. Egy 1269-ből származó oklevél szerint III. Endre bányászokat telepített le a Mátra ércében gazdag északi és keleti részére.

A tájhasználat fejlődése töretlen volt egészen a tatárjárásig. A tatárjárást követően az elnéptelenedett településeket vallonokkal telepítették be, akik a szőlőkultúra meglévő hagyományait a sajátjukkal gazdagították.

A török uralom alatt a szőlőtermesztés megmaradt. A kékszló fajtákat és a vörösbor készítést a törökök elől menekülő rácok honosították meg a vidéken. A török időkben már nemesfém bányászat is folyt a térségben.

A török uralmat követő időszak nagy fellendülést hozott a tájhasználatban, ami kihatott a tájszerkezet alakulására is. Erre az időszakra tehető a nagybirtokok (Rákóczi, Grassalkovich család, püspöki birtok) és a kezdődő gyáripar kialakulása, bányászat fejlődése.

A XIX. sz. közepén indult meg a világban végbemenő gyarmatosítás hatásaként idegenhonos fajok (fehér akác) tömeges telepítése, elterjedése.

A XIX sz. alapvető változásokat hozott a tájhasználatban és a tájszerkezet alakulásában. A tájhasználat intenzifikációját segítette az 1867-ben a Pest-Hatvan, majd 1869-70-ben a Hatvan-Miskolc közötti vasútvonal kiépítése. A vasút a térség tájszerkezetének meghatározó elemévé vált. A vasút kiépítésének hatására nagyot fejlődött a mező- és erdőgazdaságra épülő feldolgozó ipar, majd a helyi ásványkincsekre épülő bányászat és nehézipar. 1888-ban megindult a lignitbányászat Rózsaszentmártonban mélyműveléssel.

Ezt követte a Tisza szabályozása, mely a Tisza-menti árterületek alapvető megváltozását eredményezte. A munkálatok 1846-ban már megkezdődtek, de az 1848-as forradalom és szabadságharc miatt leálltak. A szabadságharc leverését követően folytatódott és 1905-ben fejeződött be. A Tisza gátak közé került, a települések árvízvédelme megvalósult. Hidak épültek és hatalmas területek szabadultak fel, váltak biztonságosan megművelhetővé. A folyószabályozással egyúttal megszűntek a hagyományos ártéri gazdálkodás feltételei és számos, akkor még nem feltételezett probléma keletkezett, mint a mélyfekvésű, lefolyástalan területek szikesedése, belvízzel elöntött területek kialakulása.

1886-ban megjelent a megyében is a filoxéra, és a szőlőket szinte teljesen kiirtotta. Az újraterelítések (rekonstrukció) során új fajták is bekerültek a borvidékekre.

A XX. század közepén a II. világháborút követő társadalmi és gazdasági változások hatást gyakoroltak a tájhasználatra. Az államosítással általánossá vált nagyüzemi rendszerben az intenzív tájhasználat és a nagyarányú gépesítés miatt a táj mozaikossága eltűnt. A természetes növénytakaró még fellelhető foltjai is fokozatosan visszaszorultak.

A külfejtéses lignitbányászatra alapozva 1967-ben épült meg a mai Mátrai Erőmű, mindkettő jelentős változást eredményezett a tájszerkezetben. A hatalmas külszíni művelésű bánya nagy környezeti terhelést jelent a térségre porszennyezéssel és hősziget hatással.

A visontai meddőhányó tájrendezésére már az 1960-as évektől sor került. Az egyik rekultivált területen fekszik Magyarország legnagyobb kiterjedésű napelem parkja.

Tájképvédelem

A megye területének több mint a fele Tájképvédelmi terület. Elsősorban a hegy- és dombvidékek, folyóvölgyek, valamint a Hevesi füves puszták tájvédelmi körzet és környezetük, valamint az árterek területe tartoznak ide.

Napjainkban előtérbe került a természeti értékek fokozott védelme, a tájrehabilitáció, a környezetkímélő tájhasználat, gazdálkodási módok támogatása. Ezt célozza az Magas Természeti Értékű Területek - MTÉT rendszer (l. még mezőgazdaság fejezetben).

Tájhasználati konfliktust okoz a termőterületek nagyságának és a talajok termőképességének folyamatos csökkenése, a nem működő ipari létesítmények megoldatlan helyzete (Hatvan-Lőrinci és Eger-Bélapátfalva környéke), valamint az energiaipar-bányászat okozta tájrömbölés (Gyöngyös-Gyöngyösoroszi-Visonta).

Ugyancsak tájhasználati konfliktust jelentenek a Heves-Borsodi-dombvidéken a korábbi évszázadok erdőirtásai következtében kialakult kopárok. Ezeket a területeket korábban legeltetésre használták. Napjainkban az állattartás nehézségei miatt a területeket nem használják. Ez összhangban áll a megye gazdasági céljaival melyek támogatják a juhtartást, ezzel is segítve a legeltetési gazdálkodást.

Heves megye erdőterülete megközelíti a 101 ezer hektárt. A megye erdőszülsége 24,65%. Ez az országos átlag feletti érték, a megye a magas erdőszülségű megyék közé tartozik. Az erdőterületek rendkívül fontos szerepet tölthetnek be a klímaváltozás elleni küzdelemben. Az erdőtüzvédelmi szempontból veszélyeztetett erdőterületek elsősorban a megye északi és középső részén helyezkednek el. A tűlevelű állományt a rovarkár miatt fokozatosan lecserélik honos fajokra. A megye erdőterületei 60-40% arányban állami és magán tulajdonosok kezében van. Az állami tulajdonú erdőterületek 95%-át az Egererdő Zrt. kezeli. Mindössze 2.000 hektárnyi állami erdőterületet kezel még a Bükki Nemzeti Park, a vízügyi igazgatóságok és egyéb állami szervek. A közösségi tulajdonú (önkormányzat, egyház, alapítvány, stb.) erdőterület nagysága elhanyagolható, nagysága nem éri el a 300 hektárt. A megye erdőterületének valamivel több, mint egyharmada magántulajdonosok kezében van (kezelőik főként erdőbirtokosságok, magánszemélyek és gazdasági társaságok).

Az erdők nagy része a megye területén védett természeti területen található (Tarnavidéki Tájvédelmi Körzet, Mátrai Tájvédelmi Körzet, Bükki Nemzeti Park). A védett erdőterületek természetvédelmi kezelését a Bükki Nemzeti Park Igazgatósága látja el. Az erdőterületek nagysága 2000-2010 között csökkent, azóta lényegében nem változik.

Az elmúlt évtizedek gyakorlata szerint a védett erdőkben is ugyanolyan gazdálkodás folyik, mint a gazdasági erdőkben, azzal a különbséggel, hogy eseti jelleggel, megfelelő indoklással ez korlátozható (ennek eszköztára jellemzően kimerül abban, hogy az erdőn belül egy kisebb részterület nem érinthető erdőgazdálkodási munkával). Ez a gyakorlat teljesen elfogadható lenne – a gazdasági erdőkben. A védett erdőkben végzett munkák célja azonban – az erdőtörvény alapján – elsősorban a természeti állapotok javítása kell, hogy legyen. Gazdálkodás ezért ezekben az erdőkben csak olyan módon és mértékben lenne végezhető, hogy az ezt a célt (a természetvédelmet) ne veszélyeztethesse. Ez összhangban állhat az energiaerdők telepítésével mely egyfajta lehetőséget biztosítana az energiafüggetlenség terén.

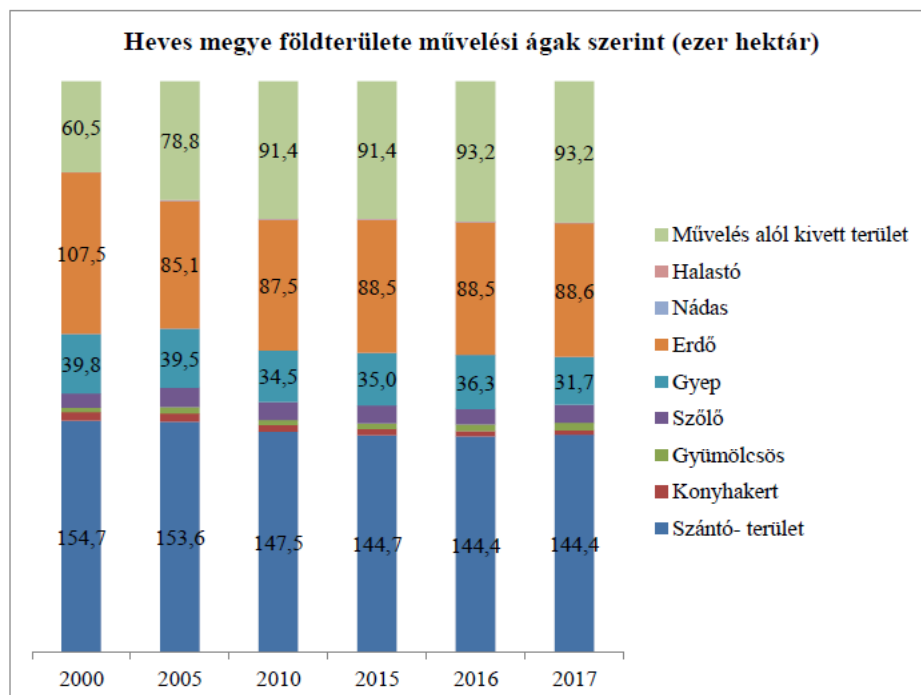
A természetvédelmi cél olyan jórészt idős erdőterületeket is tartalmazó, alapvetően változatos szerkezetű (térben, strukturális szerkezetben és fajösszetételben is) állományok megléte lenne, melyekben a gazdasági tevékenység során is folyamatos erdőborítás maradna. Erre van megfelelő gazdálkodói módszer (szálaló üzem mód, készletgondozó fahasználat), ezt azonban itt egyelőre nem használják. (Ennek oka kérdéses, hogy esetleges szakmai hiányosságok miatt, vagy rövid távú anyagi megfontolások következtében nincs előrelépés a gazdálkodók részéről). A folyamatos erdőborítást azért fontos hangsúlyozni, mert az erdők pufferoló képessége jelentős. A zárt erdő (egy véghasználattal érintett területhez képest) sokkal nagyobb mennyiségű fényt ver vissza. Jelentős a lombzat és az egyéb növényzet vízmegkötő képessége, mely kiegyenlítő hatású csendes esők, de rendkívüli időjárás alkalmával is. A zárt szerkezet megtöri a szeleket, a kipárolgás, szárazodás – a talaj vízvesztése – lényegesen kisebb mértékű. Összességében elmondható, hogy a megye ¼ részben erdősült területeinek jelentős kiegyenlítő hatása van a klíma és a vízháztartás szempontjából, ezért ezek kezelése során nem csak a védett természeti területen lévő erdők esetében, hanem minden (egy-egy ültetvények – pl. nyárok – esetében is megfontolandó) erdőterület esetében jelentősen növelni kellene a folyamatos erdőborítással járó üzem módok, módszerek használatát, összhangban a mozaikos gazdálkodás támogatásával (erdősávok telepítésével).

Legelő és rét gazdálkodású területek

A Hevesi Fűves Puszták Tájvédelmi Körzetet 1993 márciusában hozták létre, a Heves megye déli részén elhelyezkedő, ember által formált pusztai élőhelyek, illetve az itt élő életközösségek védelme érdekében. A tájvédelmi körzet 2005-ben és 2008-ban bővült, jelenlegi területe 16 114 ha.

A **Hevesi síkság Érzékeny Természeti Területen** elsősorban a tűzok védelmét szolgáló programcsomagokra (szántóföldi növénytermesztés tűzok élőhely fejlesztési előírásokkal, lucernatermesztés tűzok élőhely fejlesztési előírásokkal, gyepgazdálkodás tűzok élőhely fejlesztési előírásokkal, gyeptelepítés érzékeny természeti területen). A területen előforduló védett növények közül megtalálható pl. a réti iszalag, a buglyos boglárka, a macskahere, a réti őszirózsa, a sziki őszirózsa és a fátyolos nőszirm.

Mezőgazdasági területek

6. ábra Heves megye földterülete művelési ágak szerint
 Forrás: Heves Megyei Kormányhivatal adatszolgáltatása

A földterületek művelési ágak szerint megoszlását mutató grafikonból megállapítható, hogy míg a kivett területek nagysága 2000-2017 között több mint 50 %-kal nőtt (drasztikusan 2005-2010 között), addig a mezőgazdasági hasznosítású területek mind csökkentek. 2010 óta a változások kismértékűek, de a kivett területek nagysága továbbra is növekedő tendenciát mutat.

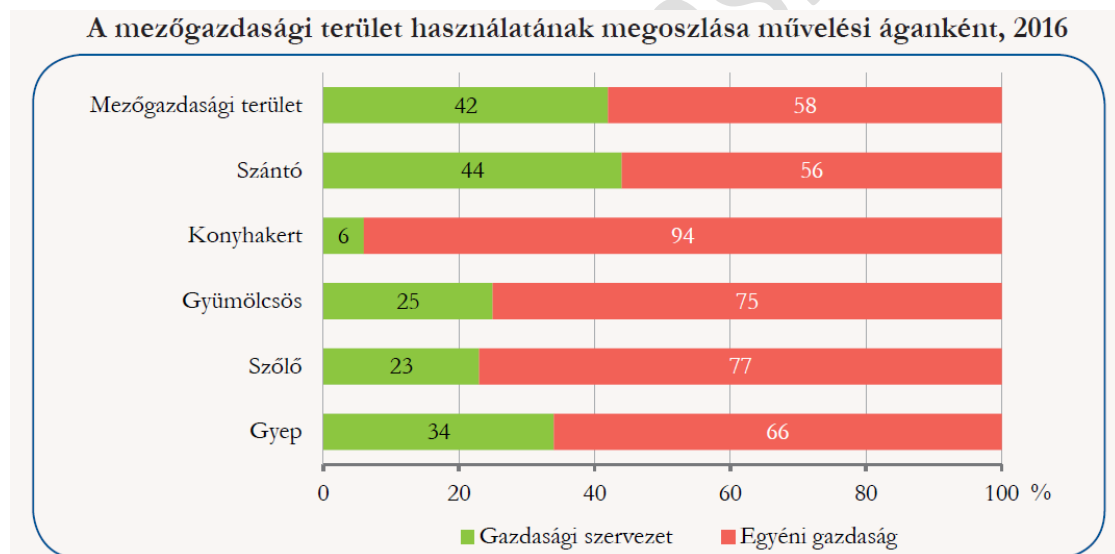
A domborzati viszonyok miatt Heves megyében a magyar mezőgazdaságra jellemző összes ágazat egy térségben fellelhető, bár a talajadottságok miatt a legtöbb növény terméshozama az országosnál kedvezőtlenebb.

A megye gazdaságszerkezetére az országos átlagnál lényegesen magasabb mezőgazdasági szerepvállalás jellemző, beleértve az erdő-, vad- és halgazdálkodást is. A lakosság 70-75 %-a érintett a mezőgazdasági termelésben.

Szántóföldi növénytermesztés

A művelési ágak közül a szántó a legjelentősebb, mintegy 155 000 ha-al. A magyar viszonyoknak megfelelően a négy legfontosabb szántóföldi növény vetésterülete Heves megyében:

- őszi búza: 43-50 ezer ha/év,
- kukorica: 11-14 ezer ha/ év,
- napraforgó 28-32 ezer ha/év,
- őszi káposzta repce 13-16 ezer ha/év.

7. ábra A mezőgazdasági terület használatának megoszlása művelési áganként
 Forrás: Heves Megyei Kormányhivatal adatszolgáltatása

Szőlőtermesztés (forrás: borászporthu)

A szőlőtermesztésre legkedvezőbb természeti adottságok a hegyvidék déli lejtőin és az előtte fekvő síkságokon vannak, ahol két történelmi borvidék alakult ki.

Az **Egri borvidék** a Bükk hegység déli lankáin terül el. A szőlőterület nagysága 6040 ha. A borvidék központja Eger. A város és környéke híres történelmi borvidék. A lakosság csaknem 1000 éve foglalkozik szőlő- és bortermeléssel olyan kiváló borokat termelve, mint az Egri Bikavér, az Egri Leányka, Debrői Hárslevelű, Egri Chardonnay, Egri Cabernet franc és sauvignon, Egri Merlot, Egri Kékfrankos és Kékmedoc.

Érintett települések:

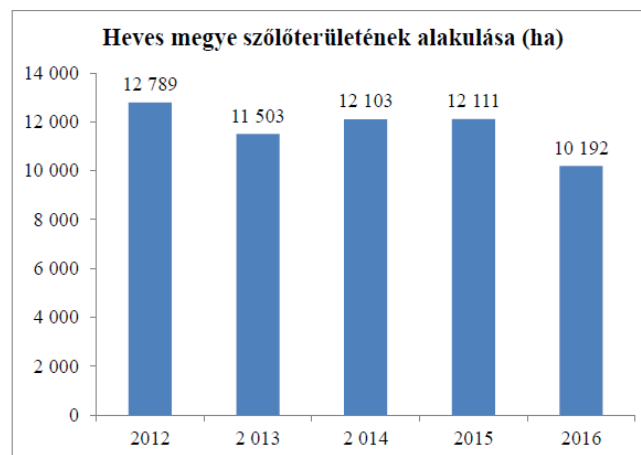
- Egri körzet: Andornaktálya, Demjén, Eger, Egerbakta, Egerszalók, Egerszólát, Felsőtárkány, Kerecsend, Maklár, Nagytálya, Noszvaj, Novaj, Ostoros, Szomolya.
- Debrői körzet: Aldebrő, Feldebrő, Tófalu, Verpelét településeknek a szőlőkataszter szerint I. és II. osztályú határrészei.

A **Mátrai borvidék** a Mátra hegység déli lejtőin, kelet-nyugat irányban a Tarna és a Zagyva folyók által határolt területen, mintegy 15-20 km széles sávban helyezkedik el. A szőlőterület nagysága 7815 ha. A Mátraaljai borvidék borai a minőségi és a különleges minőségi kategóriába tartoznak.

A Mátrai Borvidék adja az ország szőlő-bor exportjának több mint egyharmadát, a nyugati exportnak pedig több mint 40 %-át. A térség exportban meghatározó üzemei a Nagyrédei Szőlőskert Zrt., és a gyöngyösi telephellyel rendelkező Danubiana Bt.

Érintett települések: Abasár, Apc, Atkár, Detk, Domoszló, Ecséd, Gyöngyös, Gyöngyöshalász, Gyöngyösoroszi, Gyöngyöspata, Gyöngyössolymos, Gyöngyöstarján, Halmajugra, Hatvan, Karácsond, Kisdána, Markaz, Nagyréde, Rózsaszentmárton, Szűcsi, Vécs, Visonta településeknek a szőlőkataszter szerint I. és II. osztályú határrészei.

A szőlőterületek 75 %-át egyéni gazdaságok használják. A szőlőterületek nagysága csökkenő tendenciát mutat.

8. ábra Heves megye szőlőterületének alakulása
Forrás: Heves Megyei Kormányhivatal adatszolgáltatása

Gyümölcstermesztés

Heves megyében mintegy 3 500 ha-on folyik gyümölcstermesztés. Alma, körte, szilva, meggy, cseresznye, kajszibarack a jellemző fajok. A hagyományos gyümölcs termeszítő körzetek Heves, Csány, Hatvan, Gyöngyös, Eger, Kál, Recsk térségében található.

Zöldségtermesztés

Heves megyében kb. 500 ha-on természetnek általában intenzív körülmények között görög "hevesi" dinnyét. A termesztés dominánsan Csány, Hort, Boconád településeken folyik. Heves megyében található Magyarország legnagyobb gombatermesztéssel foglalkozó üzeme, mely a gombaágazat teljes vertikumát a kutatástól a konzervkészítésig felöleli. További 500 ha-os területen folyik zöldborsótermesztés.

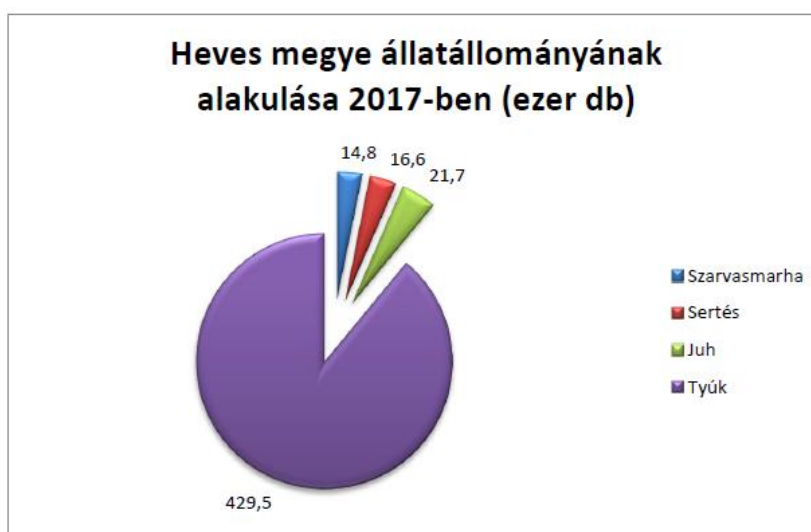
Gyepgazdálkodás

Heves megyében mintegy 40 000 ha gyepterület van, melynek jelentős része a Bükk és a Mátra között elterülő dombvidéken és a természetvédelmi jelentőségű Dél-Hevesi térségben, a Hevesi síkon helyezkedik el. A területeket jellemzően juh és kismértékben szarvasmarhatartásra hasznosítják, de a területek nagyobb része gondozatlan, nem hasznosított.

Állattartás

Magyarországon a növénytermesztés és az állattenyésztés aránya ma már sajnos 65-35%-os súllyal szerepel a termelés kibocsátásában. Az állattenyésztés mutatói Heves megyében elmaradnak a lehetőségektől és az országos adatoktól. A gyepterületekhez kötődően a juftenyésztés és az elmúlt években a húshasznú szarvasmarha tenyésztés a jellemző ágazat. 3-4 nagyobb tejtermelő vállalkozás, néhány kisebb kibocsátású sertés telep, baromfi hús és tojás termelő vállalkozás működik a megyében.

	2014.	2018.
szarvasmarha	11,8 e db	15,7 e db
sertés	39,8 e db	16,6 e db
juh	28,3 e db	22,7 e db

9. ábra Heves megye állatállományának alakulása 2017-ben
Forrás: Heves Megyei Kormányhivatal adatszolgáltatása

Az állattenyésztésnél meg kell említeni a haltenyésztést is.

A NÉBIH az alábbi halgazdaságokat tatja nyilván:

Hegy-Halász

Kiskörei Halgazdaság

Sáfrány Pisztráng Bt.

Villan-Tó 2002 Kft

Tájközelítési formák Heves megye területén

(forrás: Heves megye környezetvédelmi Programja 2018-2022)

Magas Természeti Értékű *Területek* (továbbiakban: MTÉT területek): Az MTÉT célja a botanikai értékek mellett a fokozottan védett, védett és veszélyeztetett madárfajok élőhelyének, ezáltal azok állományainak fenntartása, megőrzése, további optimális élőhelyek kialakítása, megtartása.

– Hevesi sík MTÉT, Jászság MTÉT:

Elsősorban a túzok és a ragadozómadarak élőhelyének védelmét szolgáló gazdálkodás támogatása a kiemelt cél.

– Bükkalja MTÉT:

A területen az extenzív gazdálkodás támogatása a kiemelt cél.

Ártéri tájgazdálkodás területe (nem intenzív mezőgazdasági térség) a Tisza és a Tisza-tó menti térség:

Az ártéri gazdálkodás célterületein a táji sajátosságoknak megfelelő tájhasználat rehabilitációja a legfontosabb cél. A táj sajátosságaitól idegen meliorációs beavatkozások megszüntével újra létrejöhet az ártéri ökológiai rendszer, amely egykor a tájat jellemezte. Ebben az érzékeny, vízre szerveződő rendszerben csak a lehető legjobban tájba illeszthető, tájhoz alkalmazkodó ártéri gazdálkodás képes hosszú távon kiegyenlített természeti- társadalmi-gazdasági szervezőerőként működni.

Hevesi-dombság:

A változatos mozaikos dombvidék arculatának megőrzése csak a tájgazdálkodás eszközeivel történhet. A dombvidék legnagyobb problémája a korábbi évszázadok erdőirtásaival összefüggő eróziós kártétel, melynek során kopárok alakultak ki. Ezek a károk mesterséges módon nem állíthatók helyre csak komplex tájgazdálkodási eszközökkel. Ezek közül a legfontosabbak:

- a dombvidéki mezőgazdaság racionális tábla-struktúrájának kialakítása az elsődleges talajvédelmi szempontok figyelembe vételével,
- talajvédelmi célú erdősávok, fasorok és cserjesorok telepítése.

A dombvidéki tájgazdálkodás tradicionális elemei: az erdőgazdálkodás, a legeltetési állattartás, a gyümölcs- és szőlőtermesztés. A megfelelő gazdálkodási mód alkalmazásával a táj stabilitása növekszik, mivel ezek a tevékenységek rendelkeznek a szükséges táji kapcsolatokkal, valamint a táj védelmi potenciáljának növelése mellett a tájképet is pozitívan formálják. A gazdaságosan nem művelhető szántók gyepekké, illetve erdőkké alakulnak.

Vadgazdálkodás

Heves megye vadállományának becsült összetételéről, fajainak egyedszámáról elmondható, hogy a megyére döntően a nagyvadfajok meghatározó jelenléte a jellemző. Mindezeket túl a megyénkben jellemző apróvad fajok a mezei nyúl, fácán és a heves sík egyes területein a fogoly. A Tisza és a Tisza-tó térségében a réce és vadliba fajok is megtalálhatóak.

A 2017-es terítékadatok, valamint a 2018. évi állománybecslés alapján a fácán, a mezei nyúl és az őz foglalja el egyedszáma alapján a képzeletbeli dobogó három fokát. Tizennégyezernél is több a mezei nyúl, közelíti ezt a mennyiséget az őz becsült egyedszáma is, a fácánállomány pedig meghaladja a húszezret.

Hatezret megközelítő létszámot becsültek gímszarvasból, a vaddisznó egyedszámát közel ötezerre becsülték 2018-ban, de muflonból is több, mint háromezer példány lehet a megye területén. Érdekesség, hogy az aranysakál intenzív terjedése már Hevesben is megfigyelhető. Ugyan még nem jelent meg a megye teljes területén, de az állomány növekedését mutatja, hogy évről évre nő a terítékre került egyedek száma. Hat éve még csak öt egyed lőtték és csapdáztak, de 2017-ben már harminchármat.

Mint általában a legtöbb tevékenység, a vadgazdálkodás is tervek alapján folyik. A vadászatra jogosultak minden évben kötelesek éves vadgazdálkodási tervet készíteni, ami összhangban van a tájegységi tervvel és a vadgazdálkodási üzemtervvel. Az éves terveket a vadászati hatóság hagyja jóvá, megszabva az elejthető, befogható darabszámot. Nélkülözhetetlen a szaporodási időszak kezdetén a törzsállomány minél pontosabb számbavétele, mert ez alapozza meg a szakszerű vadgazdálkodást és a vadállomány megőrzését, bölcs hasznosítását. Pontos számot lehetetlen adni, de ezek a becslések az állomány nagyság trendjének meghatározásához mindenféleképpen hasznosak. Erre, vagyis a minél pontosabb becslésre alapozva tudják megtervezni a vadászatra jogosultak az adott évben vadfajonként elejthető, befogható példányszámot. Az éves terveket a vadászati hatóság hagyja jóvá, megszabva az elejthető, befogható darabszámot. A kilövési keretszámtól történő eltérést – nagyvad esetében a tíz százalékot meghaladó elmaradást is – a vadászati hatóság szankcionálhatja. Egyebek között vadgazdálkodási bírság is kiszabható.

A legkönnyebb kontrollálni az apróvad fajokat, hiszen a ragadozók eleve szabályozzák állományukat; legnehezebben pedig a csúcsragadozókat – mint az aranysakál –, amelyeknek vagy nincs, illetve kevés a természetes ellenségük. Ide tartoznak azok a fajok is, például a vaddisznók, amelyeket az éjszakai, rejtett életmódjuk miatt eleve nehéz elejteni.

Társadalmasítási V

Természetvédelem

Heves megye védett természeti területei és értékei a Bükki Nemzeti Park és a Hortobágyi Nemzeti park illetékességi területén található.

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvényszerint a védett természeti területek csoportosítása:

Országos jelentőségű védett természeti területek és értékek

1. Egyedi jogszabállyal védett természeti területek: nemzeti park, tájvédelmi körzet, természetvédelmi terület, természeti emlék.
2. Egyedi jogszabállyal védett természeti értékek: élő szervezetek, ásványok, ásványtársulások, ősmaradványok, mesterséges üregek.
3. A törvény erejénél fogva ("ex lege") védett természeti területek:
  - a) természetvédelmi területnek minősül valamennyi láp és szikes tó;
  - b) természeti emlékeknek minősül valamennyi kunhalom, földvár, forrás, víznyelő.
4. A törvény erejénél fogva ("ex lege") védett természeti értékek: barlangok.

A természetvédelemi területeknek nagy jelentősége van a megye jelenlegi térszerkezetében, mivel a védett területek az országos átlag feletti értéket mutatnak. A megye területe természetvédelmi szempontból különleges értékek hordozója, mely alapvetően abból adódik, hogy a hegyvidék és Alföld ütköző övezeteként sajátosan gazdag biodiverzitás alakult ki. A jelenleg védelem alatt álló területek ugyan meglehetősen szigetszerűek, az ökológiai folyosók még nem alkotnak rendszert, de jó alapot nyújtanak a természetvédelmi célú fejlesztésekhez, és az ökológiai alapelvű területrendezéshez.

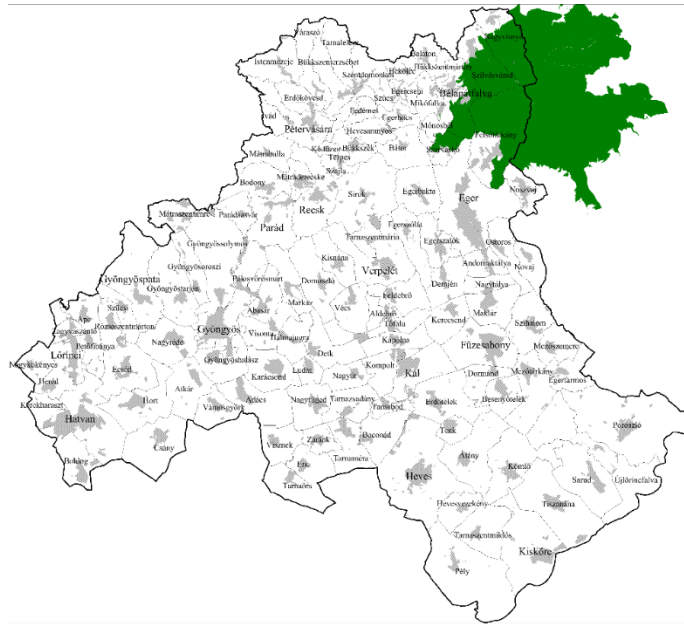
A természetvédelem különböző szintű lehatárolásai sok helyen átfedésben vannak. Az egyes területeken halmozottan jelentkező védettségek a terület különleges fontosságát hangsúlyozzák.

Ezek közül a legfontosabbak:

- Bükk hegység: Bükki Nemzeti Park, Natura 2000 terület, Ökológiai hálózat része
- Mátra hegység: Mátrai Tájvédelmi Körzet, Natura 2000 terület, Ökológiai hálózat része
- Hevesi-sík: Hevesi Fűves Puszták Tájvédelmi Körzet, Natura 2000 terület, Ökológiai hálózat része
- Tisza-mente: Közép-tiszai Tájvédelmi Körzet, Ramsari terület, Natura 2000 terület, Ökológiai hálózat része

Bükki Nemzeti Park

A Bükki Nemzeti Park csaknem az egész Bükk hegységre kiterjed, magába foglalva annak legszebb, természeti értékekben leggazdagabb részeit. Kiterjedése 42 269 hektár. Ennek 94,27 %-a erdő, 3,35 %-a gyeperdő (rét és legelő), 1,95 %-a művelés alól kivont terület, 0,42 %-a szántó, a fennmaradó alig 0,01 %-át pedig szőlők és gyümölcsösök teszik ki. A védett terület nagyobb része (65 %) Borsod-Abaúj-Zemplén, kisebb része (35 %) Heves megyéhez tartozik. A nemzeti park Heves-megyében Eger, Felsőtárkány, Szarvaskő, Mónosbél, Bélapátfalva, Szilvásvárad és Nagyvisnyó települések közigazgatási területeit érinti. A nemzeti park védett területének 97,7 %-a állami tulajdonban van. Kezelője szinte kizárólag két erdőgazdaság: az Egererdő Zrt. (a Bükk Ny-i felén) és az Északerdő Zrt. (a Bükk K-i felén).

10. ábra: Bükki Nemzeti Park
Forrás: adatszolgáltatás

Fokozottan védett területek

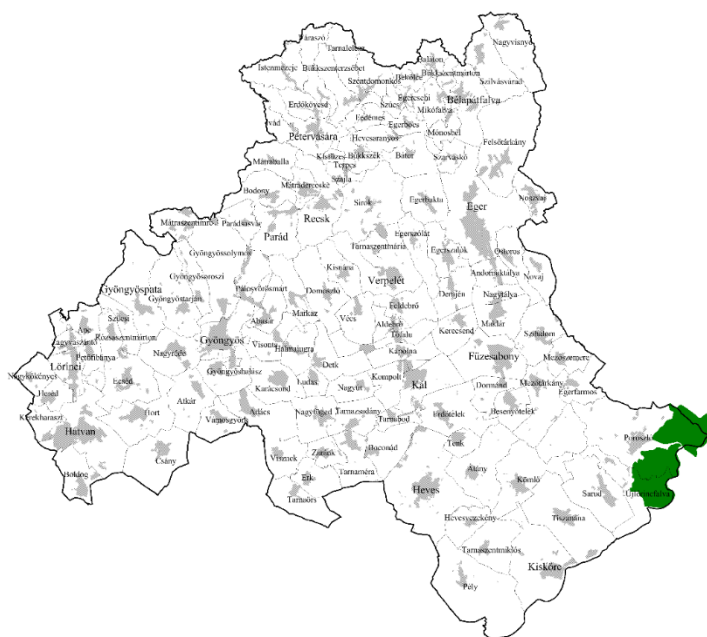
A Bükki Nemzeti Parkon (BNP) belül vannak kiemelkedő fontosságú, egyedülálló természeti, kultúrtörténeti és tájképi értékeket hordozó területek, amelyek fokozott védelmet élveznek. A BNP területén ezek az alábbiak (a 18/1976. OTvH határozatban 6009 hektár szerepel, mint "szigorúan védett terület"):

- a Nagy-mező,
- az Ablakos-kő-völgy és a Leány-völgy,
- a "Kövek" vonulata,
- a Szalajka-völgy,
- a felsőtárkányi Vár-hegy,
- a szarvaskői Vár-hegy és környéke,
- az Imó-kő.
- a Bél-kő délnyugati orma (13,4 hektár).

A Bükki Nemzeti Park fokozottan védett területeinek kiterjedése jelenleg tehát 6009 hektár (a 18/1976. OTvH határozat és a 4/1984. OKTH rendelet szerint).

Hortobágyi Nemzeti Park

A Hortobágyi Nemzeti Park (HNP) nyugati területei – elsősorban a Tisza-tó egyes részei – fekszenek Heves megye területén. A HNP a Tisza-tó menti Poroszló, Újlőrincfalva, Kisköre és Pély településeket érinti, itt elsősorban a Tisza-tó különleges madárvilágának védelmét, különleges természeti értékét szolgálja. A Tisza-tó északi öblözetében található a Tisza-tavi madárrezervátum. A tározó kialakítása óta a sekély vízfelületek, nádasok jó fészkelőhelyei kedvező feltételeket biztosítottak a gazdag madárvilág kialakulásához. A szigorúan védett természeti érték egyúttal Ramsari terület is és a Világörökség része.

11. ábra: Hortobágyi Nemzeti Park
 Forrás: adatszolgáltatás

Növényvilág

A szegélyzónákban: gyalogakác, nyárasok, a süntök, a vadszőlő, nyomokban fellelhető még kőris-tölgy liget, fűz-nyár liget és bokorfüzetek. Az utóbbi időszakban a szilfa elterjedését lehet megfigyelni. A rövidebb ideig vízzel borított helyeken nemesnyár figyelhető meg.

Vízinövény társulások: a nádasok, gyékényesek, a különböző hínártársulások. A békalencsehínár kisebb-nagyobb foltokban jelenik meg. A tündérfátyol-hínár együtt borít nagyobb területeket. A vízipáfrány-hínár a hullámzásmentes vizekben terjedt el. A tározó vízfelületéből igen nagy területet borít hínár. Jellemző még a sulyom, és a békatutaj is.

Mocsári növénytársulások: A zsámbékosok és magassárrétek a tározó kialakítása után csak kisebb foltokban található meg.

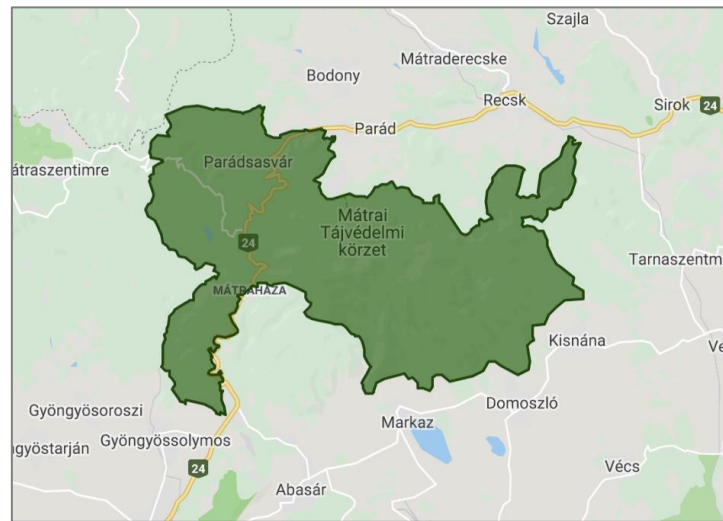
Állatvilág

Állatvilágát tekintve igen változatos mind a vízi, mind a szárazföldi élőlények csoportja. A gerinctelenek csoportjából főként a vízi élőlénycsoportból vannak felmérések, mivel a szárazföldi gerinctelen fauna a hosszabb-rövidebb ideig tartó elöntések miatt szegényes. A duzzasztott folyómeder legjellemzőbb halai a karika keszeg, dévérkeszeg, ezüstkárász. Gyakori még a ponty, süllő, harcsa, csuka. A legritkább és leginkább védett fajok a kerecsensólyom, a vándorsólyom, a fekete gólya és a barnakánya. A Valki- és Poroszlói-medence területén nagy számban élnek kárókatona, réti sasok és halászsasok. A nádas-gyékényes területek a gémek kedvelt fészkelő és pihenőhelyei. Megtalálható itt szürkegém, üstökögém, kanalagém, valamint nagykócsag, kiskócsag és a bakcsó. Rendszeres fészkelő a batla, a kis kárókatona és a cigányréce. A mocsárréteken és a magaskórós társulások által borított területeken jelentős példányszámban megtalálható a guvat és a pettyes vízcisibe, valamint a kisebb példányszámú haris. Szintén ezeken a helyeken fészkel a foltos nádiposzáta, a sárga billegő, a piros lábó cankó, a bíbic és a nagy goda. A hínármezők fészkelő madarai közé tartozik a vöcsök, a szárcsa, a szerkő és a sirály. Az emlősök közül legjelentősebb a hód megtelepedése volt. A magasabban fekvő területeken az őzek és a vaddisznók mellett gyakori a vadmacska.

Tájvédelmi körzetek

Mátrai Tájvédelmi Körzet

A tájvédelmi körzet 10 település közigazgatási területét érinti Heves megyében: Domoszló, Gyöngyös, Gyöngyössolymos, Kispálya, Markaz, Mátrászentimre, Parád, Parádsasvár, Recsk, Sirok. A hegység kisebb nyugati, és nagyobb keleti részét foglalja magában, kikerülve a forgalmas lakó- és üdülő településeket. A kisebbik Ágasvár környéke, a Mátrabérc még védelemre érdemes része, a másik a Kékes tömbje a Keleti – Mátrával, viszonylag nagyobb, összefüggő, természeti értékekben gazdag terület.

12. ábra: Mátrai Tájvédelmi Körzet Forrás: en.bnpi.hu

A nagy területű, zárt erdőknek, illetve a környező peremterületeknek igen gazdag a madárvilága. A fészkelő fajok listáján több fokozottan védett faj szerepel. A legnagyobb európai sasok egyike a parlasi sas (*Aquila heliaca*), mely féltve őrzött fészkelő madarunk. A kisebb termetű kis békászósas (*Aquila pomarina*) is szórványosan fészkel. A közönségesnek mondható egerészölyv (*Buteo buteo*) mellett szórványosan fészkel a darázsölyv (*Pernis apivorus*), és a ritkább kígyászölyv (*Circus gallicus*). A baglyok közül az uhu (*Bubo bubo*) és az uráli bagoly (*Strix uralensis*) képviseli a legnagyobb eszmei értéket. Holt fában gazdag bükkösök ritka madárfaja a fehérhátú fakopáncs (*Dendrocopos leucotos*). Értékes színfoltja az összefüggő, zárt, háborítatlan idős erdőknek a fekete gólya (*Ciconia nigra*).

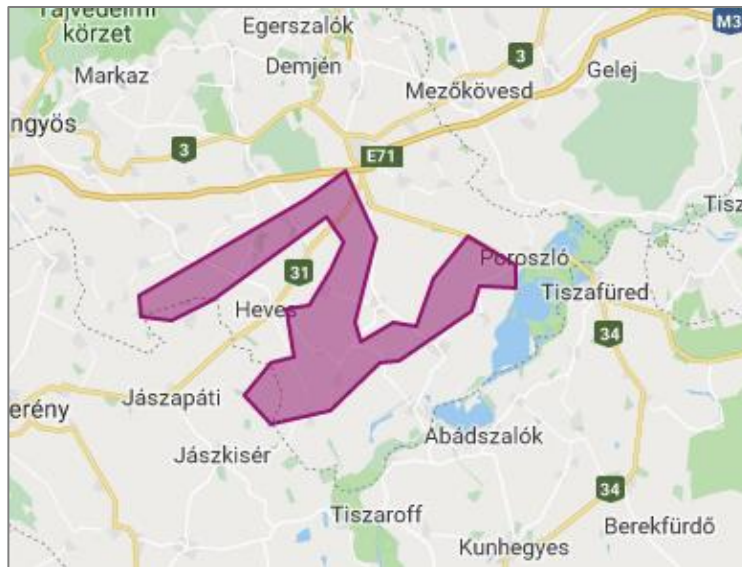
Hevesi Fűves Puszták Tájvédelmi Körzet

A Hevesi Fűves Puszták Tájvédelmi Körzetet 1993 márciusában hozták létre, a Heves megye déli részén elhelyezkedő, pusztai élőhelyek, illetve az itt élő életközösségek védelme érdekében. A tájvédelmi körzet 2005-ben és 2008-ban bővült, jelenlegi területe 16 114 ha.

A térség mintegy 60%-a szántóföldi művelés alatt áll, a gyepterületek aránya mindössze 12%. Sajnos az erdőterületek szinte teljesen eltűntek, alig maradt néhány 10 ha-nál nagyobb tömb a régió szétszórt pontjain, melyek kivétel nélkül telepített erdők. A védett terület legnagyobb részét a gyepek (47 %) és a szántók (46 %) teszik ki. Közel 5 % a művelésből kivont területek, alig több mint 1 % az erdők és fásítások aránya.

A legmarkánsabb növényzeti típust a szikesek adják, melyek kialakulásában és fennmaradásában nagy szerepet játszottak az emberi hatások, ugyanakkor ősi szikes mozaikokat is feltételezünk a terület déli részén. A szikesek a változatos mikrodomborzatnak megfelelően mozaikos élőhelyeket alkotnak. A mozaikosság a vízborítás időtartamától, valamint a talaj szikesedésének és eróziójának a mértékétől függ. A Hevesi-sík természeti értékleltárának legjelentősebb részét a térség rendkívül gazdag és sajátos összetételű madárvilága képezi. A térség legjelentősebbnek tekintett madártani értékét a globálisan veszélyeztetett túzok (*Otis tarda*), valamint a ritka, fokozottan védett ragadozómadár-fajok, úgymint a parlasi sas (*Aquila heliaca*), kerecsen sólyom (*Falco cherrug*), kék vércse (*Falco vespertinus*) és hamvas rétihéja (*Circus pygargus*) állományai jelentik. Szintén fokozott figyelmet érdemel a térség szalakóta (*Coracias garrulus*) állománya, melynek térségi állománya meghaladja az országos állomány 20%-át, valamint a mezőgazdasági környezetben költő, fokozottan védett ugartyúk (*Burhinus oedicnemus*). Az

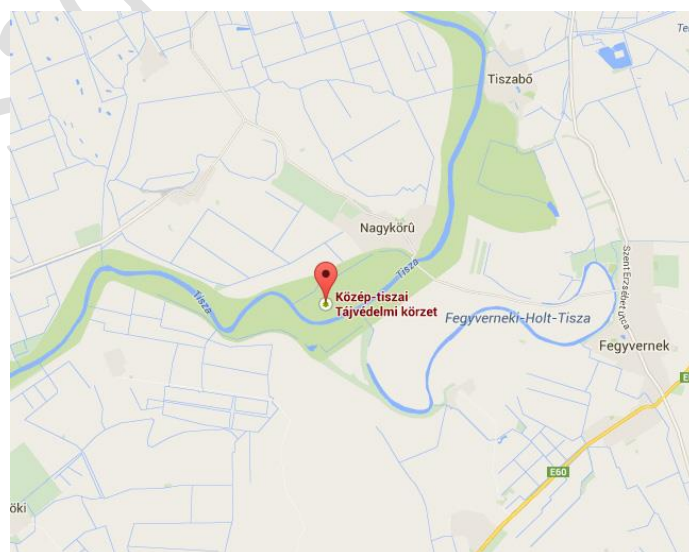
időszakos vízállások néhány fészkelő és annál több átvonuló, a térségben megpihenő vízimadárnak nyújtanak alkalmas élőhelyet.

13. ábra: Hevesi Füves Puszták Tájvédelmi Körzet
Forrás: en.bnpi.hu

Közép-tiszai Tájvédelmi Körzet

A Közép-tiszai Tájvédelmi Körzetet 1978-ban alapították. A Tájvédelmi Körzet legfőbb feladata és célkitűzése a Közép-Tisza-vidék ármentesítését követően, szinte változatlanul fennmaradt, részben átalakult vagy kialakult, zömmel az árvízvédelmi fővédvonalak közötti területre koncentrálódó, alapjában véve másodlagos jellegű élőhelyek, természetes és természetszerű életközösségeinek, valamint az itt menedéket találó élő és élettelen természeti értékeknek, térformáknak (vízfolyások, holtágak) a megőrzése. A tájvédelmi körzet fő rendeltetése a folyót kísérő ártér természeti értékekben gazdag erdőterületeinek, rétteinek, holtágainak és egyéb víztereinek (kubikok, szikes tavak) hosszútávú megóvása és fenntartása. Érintett települések: Kisköre, Pély.

14. ábra a Közép-Tiszai Tájvédelmi Körzet
Forrás: Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság honlapja

Tarna-vidék Tájvédelmi Körzet (forrás: www.termeszetvedelem.hu)

A Tarna-vidék TK déli területei tartoznak Heves megyéhez.

Érintett települések: Bükkszenterzsébet, Hevesaranyos, Istenmezeje, Szentdomonkos, Tarnalelesz, Váraszó.

A tájvédelmi körzet a Heves–Borsodi-dombvidék területén három különálló egységből áll: legjelentősebb része egy tömbben található Istenmezeje, Váraszó, Bükkszenterzsébet, Tarnalelesz, Szentdomonkos, Arló, Borsodszentgyörgy és Domaháza határában, külön áll a hevesaranyosi és a csernelyi rész.

A terület kiemelkedő földtani-felszínalaktani, s egyben tájképi értékei a dombvidéket alkotó homokkő (Pétervásárai Homokkő Formáció) természetes feltáródásai. A leglátványosabb a bükkszenterzsébeti Nagy-kő 60–80 m magas, csaknem függőleges sziklafala. Hasonlóan impozánsak a Vermes-völgy és a Leleszi-völgy találkozásánál emelkedő Pes-kő sziklafalai, valamint a Szarvas-kő-völgy magas, meredek sziklaorma. A kőzetet „cipőköves homokkő”-nek is nevezik, mivel a kőzetpadok mentén zsákra, cipóra emlékeztető dudorok sorakoznak. Az erősen összecementált homokkőfoltokat a külső lepusztító erők (eső, szél, fagy) preparálták ki lazább környezetükből. Istenmezején a mintegy 500 m hosszú, 20–30 m magas homokkőfal domború felszínéből szabályos „sorokban” kiemelkedő konkréciók.

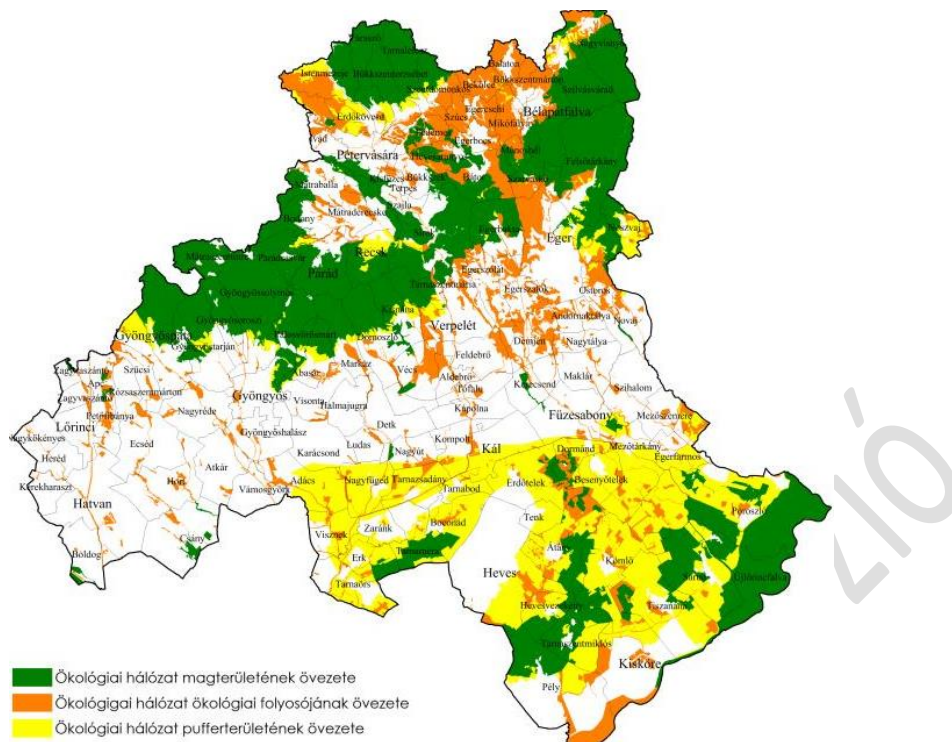
Ökológiai hálózat

Az ökológiai hálózat a védett természeti területek és védőövezetük, valamint a nem védett természeti, természet-közeli területek ökológiai folyosókkal biztosított biológiai kapcsolatainak összefüggő rendszere.

Heves megyében egyaránt jelentős kiterjedésűek

- a Magterület övezete: Mátra, Bükk, Hevesi füves puszták, Tisza mente, Heves-Borsodi-dombság egyes területei
- az Ökológiai folyosó övezete: a Tisza és holtágak menti vizes élőhelyeken és a kisebb vízfolyások, tavak menti vizes élőhelyeken (többek között az Eger-patak, Zagyva, Tarna-mente, Ózd-Egercsehi medence) kerületek kijelölésre

Puffer terület övezet: összefüggően a Hevesi sík és a Borsodi-mezőség területére terjed ki.

15. ábra: 2018. évi CXXXIX. törvény 3/1. sz. melléklete: Ökológiai hálózat magterületének övezete, az ökológiai hálózat ökológiai folyosójának övezete és az ökológiai hálózat pufferterületének övezete

Magas Természeti Értékű Területek

(forrás: A magyar állami természetvédelem hivatalos honlapja)

Bükkalja MTÉT fontosabb értékek:

- a patakokat kísérő, kiszélesedő völgyek aljában, az üde körülményekhez köthető réti csenkeszes kaszálók és mocsárrétek,
- veszélyeztetett ragadozómadarak: parlagi sas, békászó sas, kígyászölyv, kerecsensólyom, vándorsólyom.

Hevesi sík MTÉT fontosabb értékek:

- alföldi erdőpuszta fás-ligetes mozaikkal
- ritka kétéltűek
- pusztai fészkelő madarak: tűzok, ugartyúk
- veszélyeztetett madárfajok: parlagi sas, kerecsensólyom, hamvas rétihéja.

Jászság MTÉT fontosabb értékek:

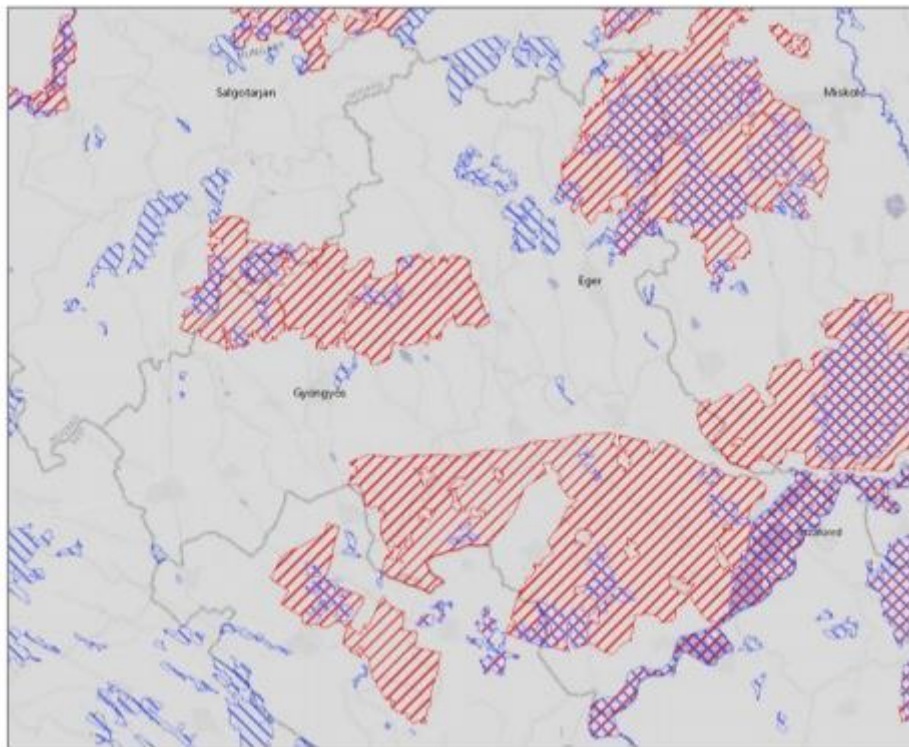
- ősgyepes, zsombékos, vízállásos területek élőhelyei
- parlagi sas (az országos állomány 30 %-a itt található)
- szalakóta

Nemzetközi szintű védelem

Külön védelmi rendszert képeznek a nemzetközi védelmek, melyek közül

- a Natura2000 hálózat az Európai Unió tagállamaiban alkalmazott hálózat,
- a vizes élőhelyek élővilágának megőrzését szolgáló Ramsari egyezmény alapján lehatárolt területek.

Heves megyében jelentős területen találhatóak Natura 2000 védeltséget élvező övezetek, melyek az Európai Unió tagországaiban található legértékesebb természeti területek összefüggő rendszerének részét képezik. Célja, hogy hozzájáruljon Európa vadon élő állat- és növényfajainak, valamint természetes élőhelyeinek hosszú távú fennmaradásához, az ember számára létfontosságú természeti környezet megőrzéséhez.

13. ábra: NATURA 2000 területek

piros: természetmegőrzési, kék: madárvédelmi terület

Forrás: A maavár állami természetvédelem hivatalos honlapja

A Kiskörei-víztározón belül az 1972-ben létrehozott Tisza-tavi Madárrezervátum 3 475,6 hektáros, illetve a tó 3 648,4 hektáros közepső, főként a Poroszlói-medencét érintő területei kerültek az egyezmény hatálya alá. Mindkét terület a Hortobágyi Nemzeti Park részterülete és Natura 2000 védeltséget is élveznek. Ez nem is véletlen, hiszen a Tisza-tó fészkelő madárvilágában és a madárvonulásban is jelentős szerepet tölt be. A tó területén eddig csaknem 200 madárfajt figyeltek meg, és ebből 73 faj fészkel is itt. Ezek közt számos védett és fokozottan védett madárfajt is találunk, mint például a fenséges réti sas, vagy a félnék és ritkán szem elé kerülő fekete gólya, de költ a kis kárókatona és két fokozottan védett szerkő fajunk is. A fészkelés mellett a madárvonulás is egy roppant izgalmas természeti jelenség a Tisza-tó életében, melynek során egyszerre akár 80-100 ezer madarat is meg lehet figyelni a területen. A tározó létrehozását követően rövid időn belül megemelkedett a vonuló madarak száma, melyhez hozzájárult a Hortobágy, mint kiemelkedő jelentőségű madárvonulási centrum közelsége is. Számos partimadár-faj, különböző récefélék, lúdalkatúak, illetve bűvár fajok fordulnak meg olyankor a területen és töltik idejüket a tározón.

Natura 2000 hálózat részei Heves megyében a Borsodi-sík egy része, a Bükk-hegység és peremterületeinek egy része, a Hevesi-sík és a Mátra.

A Bükki Nemzeti Park területén:

- Különleges természetmegőrzési területnek jelölt területek: Nagylóci Kő-hegy.
- Jóváhagyott természetmegőrzési területnek jelölt területek: Boldogi Vajda-rét, Recski Hegyes-hegy.
- Jóváhagyott kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területek: Bükk fennsík és Lök-völgy, Szarvaskő, Vár-hegy – Nagy-Eged, Ostoros-patak menti erdőpuszta, Egerbakta – Bátor környéki erdők, Hevesaranyosi-Fedémesi dombság, Gyepes-völgy, Poroszlói szikések, Kétútközi legelők, Nagy-Hanyi, Kerecsendi Berek-erdő és Lógó-part, Pusztafogacs, Nagy-fertő – Gulya-gyep – Hamvajárás szikes pusztái, Pélyi szikések egy része, Verpeléti Vár-hegy, Mátra északi letörése, Gyöngyöstarjáni Világos-hegy és Rossz rétek, Mátrabérc-Fallóskúti rétek egy része, Gyöngyöspatai Havas, Apci Somlyó, Petőfibányai Kopasz-hegy, Szilvásvárad-patak mente.

Hortobágyi Nemzeti Park területén:

- Jóváhagyott kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület: Tisza-tó.

Termőföld- és talajvédelem

Termőföldek minősége

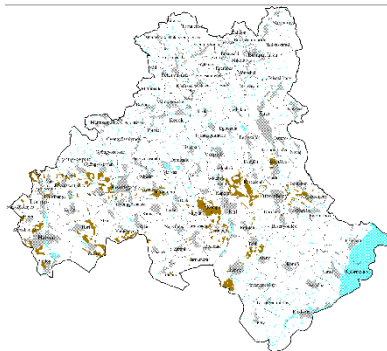
A tájhasználat következtében, nagyrészt emberi beavatkozás eredményeként a talajfejlődési és átalakulási folyamatok jól nyomon követhetők. Általában emberi degradáció következménye a köves, sziklás váztalajok, illetve a szikések, valamint az elhomokosodás (sivatagosodás) erőteljes növekedési folyamata. A hegy- és dombvidéki területeken a vízerózió pusztításának következtében a megye É-i területein, a dombvidéki tájakon, a felsőbb szinteken teljesen elvékonyodott a termőtalaj, a völgyek peremén pedig erős akkumuláció zajlott, illetve zajlik le napjainkban is. A felületi és az árkos erózió szinte minden formája ismert.

Mivel a termőhelyi adottságokat a termőföld alapvetően meghatározza, az alábbi ábrákon mutatjuk be a mezőgazdasági művelés alatt álló talajok átlagos vagy az átlagnál gyengébb minőségűek. Heves megyében a jó minőségű talajokkal rendelkező termőhelyek aránya alacsony. Országos probléma, hogy a termőföldek minősége évről évre csökken.

A hegyvidékeken a magas természetességű erdők területén megmaradt a jó talaj, míg az erózió által sújtott területeken a termőhelyi adottságok nem kedvezők. A talaj lepusztulás mértéke legerőteljesebb Pétervására, Egercsehi környékén. A talajpusztulás mellett a felhagyott bányák (Gyöngyösoroszi) és a lőrinci erőmű pernyehányója környékén komoly környezeti ártalom a meddőhányókból a csapadékvíz, illetve az áradás által kioldott nehézfém szennyezés, mely különösen a gyökérszomszédok természetese szempontjából kockázatos. A szélerózió a sík területeken és a folyók alluviális síkjain jellemző. Míg a helytelen vízgazdálkodás, illetve a túllöntözés következménye az elszikesezés, amely különösen a Hevesi-síkon jellemző.

16. ábra: 2018. évi CXXXIX. törvény
Kiváló termőhelyi adottságú szántó
övezete

17. ábra: 9/2019. (VI. 14.) MvM rendelet
Jó termőhelyi adottságú szántó övezete

18. ábra: 2018. évi CXXXIX. törvény
Erdők övezete

Itt is meg kell említeni, hogy a talaj a termőföld más célú igénybevétele miatt is pusztul. A bányászattal összefüggésben keletkezett meddőhányók rekultivációja megtörtént, vagy folyamatban van. A rekultivált területek közül Visonta és környéke az elsők között volt.

Felszíni és felszín alatti vízkészletek

Felszíni vizek, vízkészletek

Heves megye vízrajzát elsősorban a négy legjelentősebb felszíni vízfolyás, valamint a megye déli határa felől a Tisza és a Tisza-tó határozzák meg. A legjelentősebb folyóvizek a *Mátra* nyugati oldalán a *Zagyva*, a keleti oldalon a *Tarna*, a *Mátra* és a *Bükk* határán az *Eger-patak* és a *Laskó-patak*. Valamennyi befogadója a Tisza. A megye délkeleti részét a Tisza, illetve a Tisza-tó határolja. A megye több nagy méretű tóval rendelkezik melyek több helyen a települések vízellátását is segítik, illetve üdülési potenciállal is rendelkeznek (Köszörű-völgyi, Búzásvölgyi, Markazi, Egerszalóki, Adácsi, Gyöngyös-Rédei, Alatkai tavak stb.). A megye területének északi, hegyvidékes részéről a Zagyva, a Tarna, a Laskó-patak és az Eger-patak gyűjtik össze a lehulló csapadékvizet. A megye síkvidéki részeit mesterséges csatornahálózat hálózza be, amely a belvíz elvezetésében és a földek öntözésében játszik szerepet. A megye állóvizei közül kiemelkedik a Tisza-tó idegenforgalmi, környezetvédelmi és vízgazdálkodási jelentősége. A megyében elsősorban bányatavakat, illetve a hegyvidékekről lefutó patakokon létrehozott, felduzzasztott vizű víztározókat találunk. A Bükk-vidék központja számtalan földalatti vízfolyásnak ad otthont. A hegyvidéki részekon számos forrást, illetve néhány vízesést is találunk.

Tisza

A Tisza vízgyűjtőjét, a folyók pályáját évmilliók alatt a külső és belső felszínalakító erők, vagyis egyrészt a kéregmozgások és a vulkáni tevékenység, másrészt a víz és a szél alakították mai formájára. A szorosabban vett tiszai vízrendszer kialakulásának kezdete a harmadidőszak végére, nagyjából 1,5 millió évvel ezelőtre esik. A pliocénben a hegytömbök több szakaszban történt kiemelkedése következtében hazánk területén zárt medence alakult ki, - a Pannon beltenger - amely a korszak végére folyamatosan feltöltődött. Ebben az időben az Északi- és Északkeleti-Kárpátokból lefolyó vizek a mai Ér, Berettyó vonalán igyekeztek a Pannonmedence legmélyebb pontja felé és ide ömlöttek az Ős-Maros völgyének közvetítésével az Erdélyi-medence és a Bihar-hegység vízfolyásai is. A pleisztocén időszakban a Tisza medrének alakulását döntően a helyi jellegű tektonikus változások határozták meg. Jelentős mozzanat a Bodroghöz-Szatmári-síkság mérsékelt megsüllyedése és a Nyírség erőteljesebb megemelkedése, amelyek következtében a folyó elhagyta az Ér-Berettyó-Körösök menti útvonalát, pályája északra

tolódott és észak-nyugati kanyarra kényszerült az Alföld északi peremén. További útvonalát a Bodrogközben a hortobágy-kunsági és a borsodi-hevesi-jászsági területek határán ugyancsak süllyedékek jelölték ki. E mederváltozások során a Tisza keresztezte jobb parti mellékfolyóit és több ágra szakadt. Vize egyrészt a mellékfolyók régi medrében, másrészt a süllyedések által kijelölt új mederben folyt tovább. A Tiszának Tokajtól délre levő folyásától is számos kiágazás vezetett az általa elhagyott régi medrekben a sárréti depresszió felé.

Zagyva

A Tisza legtekintélyesebb mellékfolyója, melynek vízgyűjtőterülete majdnem teljes egészében Magyarország területén fekszik, így annak állapotát kizárólag hazai behatások alakítják. A folyó Nógrád megyében, a Zagyva nevű községnél ered és Nádújfalu mellett lép Heves megye területére. Mátraverebélyig határt alkot Heves és Nógrád megyék közt, majd délre fordulván, Pásztó, Szentjakab, Szurdokpüspöki, Apc községek érintésével, miután két ízben is Nógrád megye területére lépett, Hatvan mellett folyik el, s onnan egészen Boldog községig határvonalat alkot Heves és Pest megyék közt. A Zagyva Szolnokon ömlik a Tiszába.

Tarna

Második folyóvize a megyének, s egyszersmind legnagyobb vízgyűjtője a Tarna, mely Istenmezeje fölött lép be a megyébe. A Tarna mellékfolyói jobbról: a Szúcsi fölött eredő Ágói patak, melyet Jákóhalma mellett vesz föl, a gyöngyöspatai, a szárvágyi, a Nagy- és Mérges patakokkal bővült Gyöngyös patak, a Bene patak és a Tarnócza patak, melyek Tarnaörs fölött egyesülvén, éppen a megye határán ömlenek a Tarnába. Balról a Tarna fölveszi a váraszói, szentdomonkosi, a széki csermelyeket és Aldebrő alatt a vele párhuzamosan folyó Kigyós patakot.

Laskó

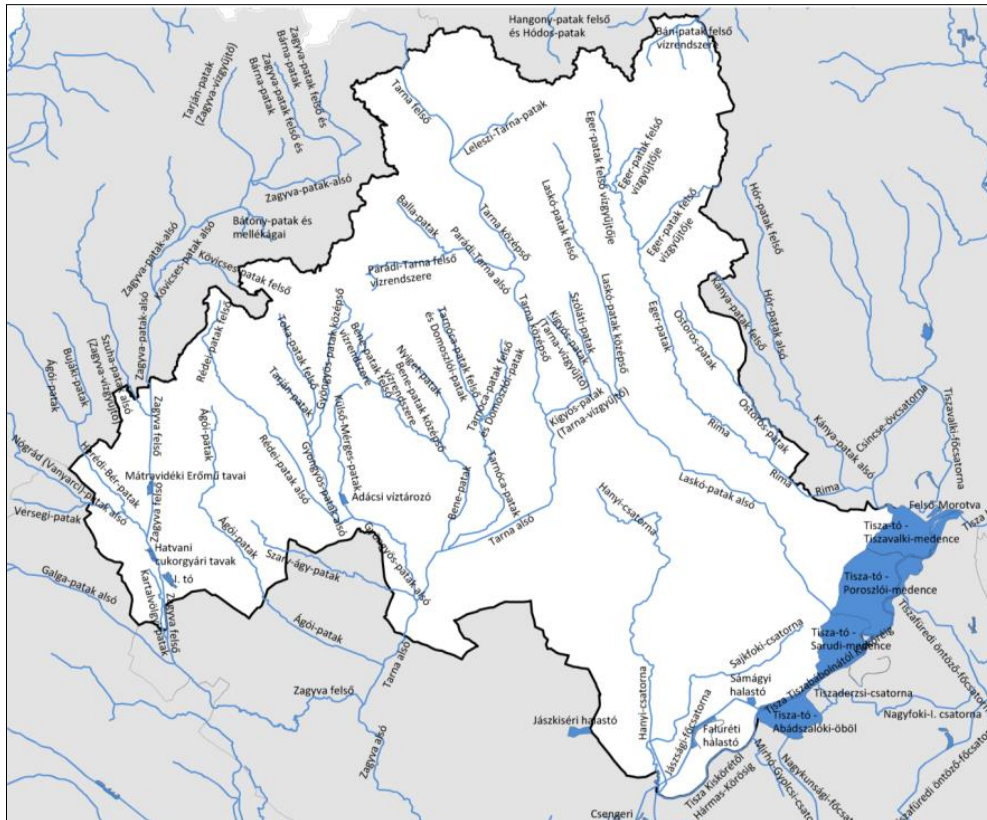
Harmadik folyóvize a Laskó patak, mely Szúcs határában ered és Bátor, Egerbakta, Egerszalók, Demjén, Kerecsend, Füzesabony, Mezőtárkány községek mellett elhaladva, Sarud fölött ömlik a Tisza-tóba.

Eger-patak

Az Eger-patak a leghosszabb vízfolyás Egerben és környékén. A Balaton község területén, a Vajda-kútnál eredő kis patakocská innen délkeleti irányban 68 kilométert tesz meg a Tiszáig, amelynek jobb oldali mellékfolyója.

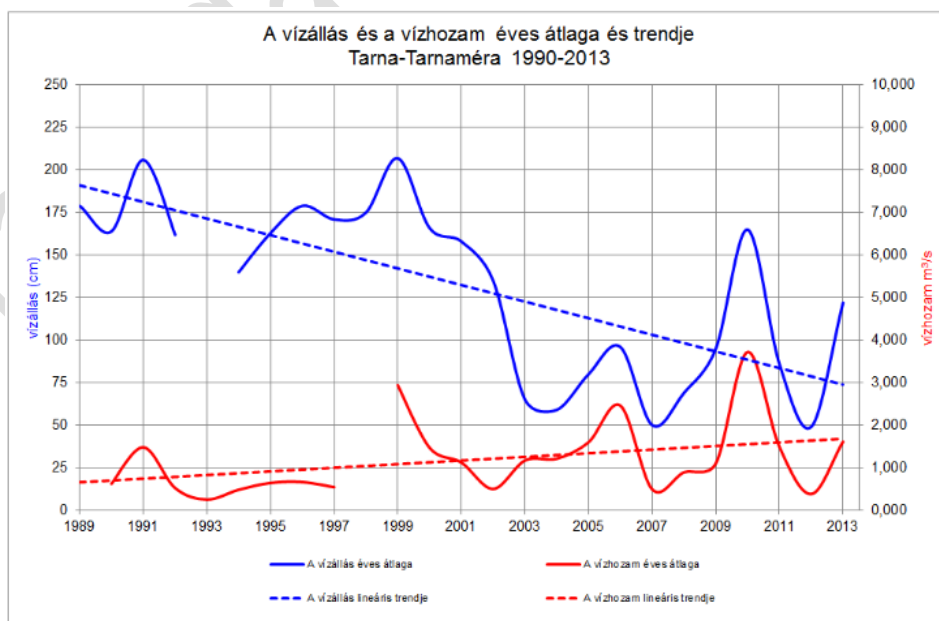
Tisza-tó

A Kisköre és Tiszavalk közötti folyószakasz felduzzasztásával a Tisza hullámterében létesült a Tisza-tó, amely 127 km²-nyi kiterjedésével a Kárpát-medence második legnagyobb kiterjedésű állóvize lett. A duzzasztást a Kiskörei vízlépcső 1973-as üzembe helyezése tette lehetővé. A Kiskörei tározó (később Tisza-tó) kialakulása az 1978. augusztus 5-én beállított II. duzzasztási ütem idejére tehető. A vízszint elérte a 700 cm-es duzzasztási szintet a Kisköre felső vízmércénél, elöntésre kerül a hullámtér, létrejött a „Tisza-tó”. A Tisza-tó egészét tekintve ökológiai szempontból a sekély-tó típusú tározók közé sorolható, de a nagyfokú mozaikosságot jól jelzi, hogy található a területen mocsár, sekély-tó, kopolya, dévér-szinttájú nagy-, közepes és kisvízfolyás. A duzzasztás hatására a terület mederveviszonyai jelentősen átalakultak; nagymértékű a feltöltődés és megváltozott a mederanyag is. A tározótérben az árasztás óta a makrofita növényzet aránya a nyílt vízfelülethez viszonyítva fokozatosan növekszik.

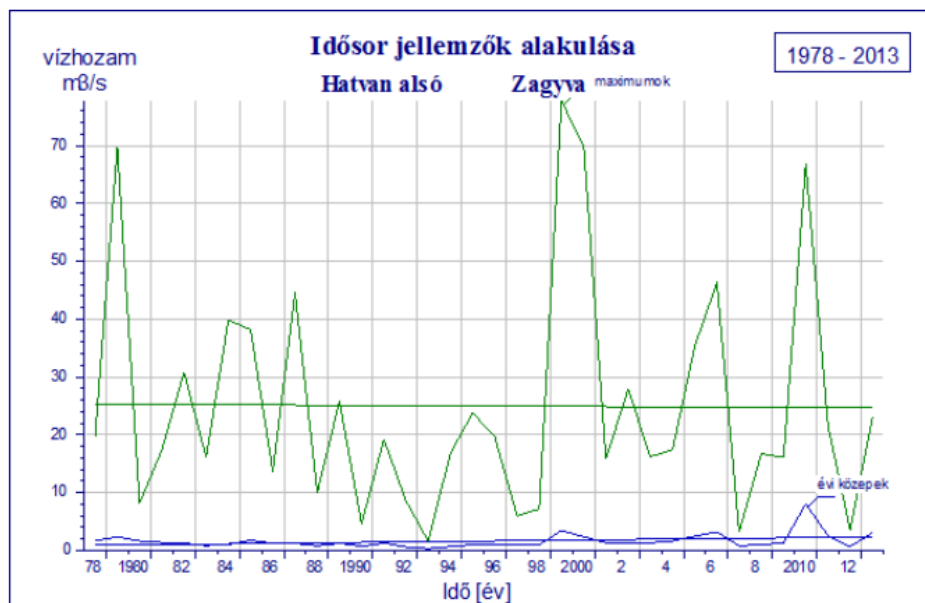

19. ábra: Felszíni vizek
Forrás: saját szerkesztés

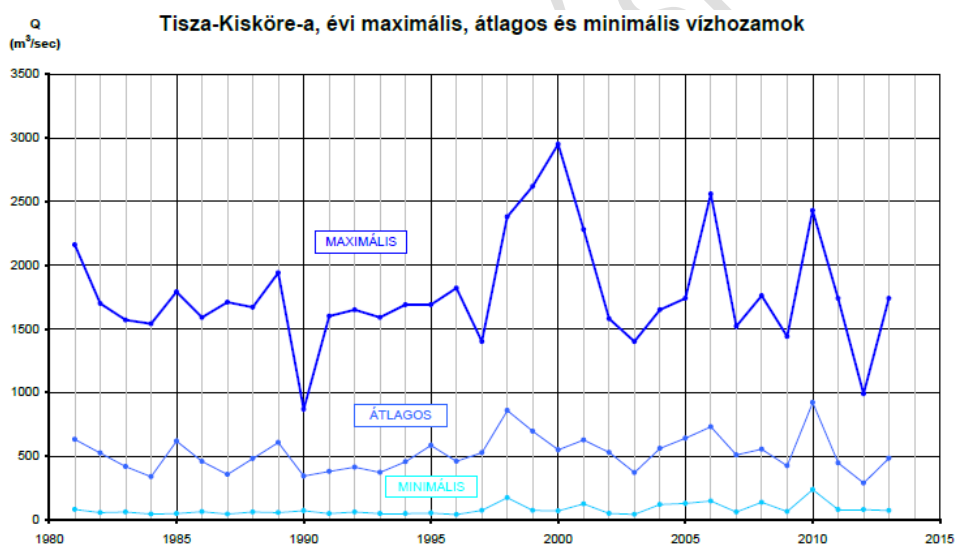
A megye természetes vízkészlete szegény, és ezek területi és időbeni eloszlása kedvezőtlen. A felszíni vízfolyások vízhozama kicsi, a vízjárások szélsőségesen ingadoznak. Felszíni vízkészletek alakulása szempontjából a megyében meghatározó jelentősége a Tarna-pataknak és mellékvizeinek, a Zagyvának és mellék vízfolyásainak, valamint a Tiszának van. A folyók hasznosítható vízkészletét a nyári (augusztusi) mértékadó időszakban rendelkezésre álló vízkészletek határozzák meg.

20. ábra: Vízállás és vízhozam éves átlaga és trendje Tarnaméra
Forrás: Nagyvízi mederkezelési terv a Sajó-Tarna vízrendszerére

21. ábra: Vízhozam idősor jellemzők alakulása Zagyva Hatvan alsó
 Forrás: Nagyvízi mederkezelési terv Zagyva (Jobbágyi közúti híd-Szentlőrinc-közi híd)

22. ábra: Évi maximális, átlagos és minimális vízhozamok Kiskörénél
 Forrás: Nagyvízi mederkezelési terv Tisza (Tiszadorogma-Kiskörei vízlépcső)

Az elmúlt évszázadban a megyét érintően, rövidebb-hosszabb szakaszokon megvalósított Tisza, Tarna és Zagyva vízfolyásokat és mellékveizeit érintő szabályozással jelentősen beavatkoztak a folyók természetes lefolyásába. A legnagyobb beavatkozás a Kiskörei-tározó (Tisza-tó) építése volt, amelynek duzzasztását 1973-ban kezdték meg. A Tisza-tó létrehozásának alapvető célja a vízfolyások szabályozásának hatására az egyre szárazabbá váló alföldi területek öntözési lehetőségének biztosítása volt. A Tisza-tó ezen felül a vízenergia forrása is a Kiskörei vízerőmű révén, mely helyileg már Heves megye területén található. Mindazonáltal a megyei vízgazdálkodási területek érzékenyek, sérülékenyek, ezért kiemelten védendő, összefüggő rendszert alkotnak. E területek fenntartása, egységes szemléletű fejlesztése fontos területrendezési feladat, annál is inkább, mert a vízgazdálkodási és mezőgazdasági térségek egymásra jelentősen hatnak. A szükséges beavatkozások ezen térségekben egymástól nem függetleníthetők, koherens módon végzendők.

Az öntözés mellett azonban már a tó létesítésekor felmerült a többcélú hasznosítás lehetősége, de a megvalósított vízszint magassága elmaradt a tervezettől, így az előzetes tervek csak részben teljesülhettek.

A vízlépcsőépítés, illetve a bányászat is jelentős vízháztartást befolyásoló hatásterülettel rendelkezik. A Tarna völgyében is történtek víztározó építések, amelyek segítik az érintett települések ellátását.

A megyében több helyen is folytattak kavicsbányászatot, amely után mesterséges, nyílt vízfelületek maradtak vissza.

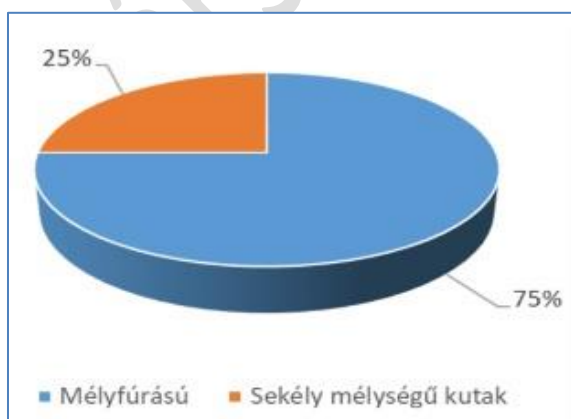
Felszín alatti vizek, vízkészletek

A felszín alatti vízkészletet a talajvíz, a rétegvíz és a karsztvíz alkotja. A talajvizek változó mélységben fordulnak elő. A mélyebben fekvő területeken magasabban fekszenek, de minőségük szinte az egész megye területén már a 20. század utolsó negyedében ivóvízként való hasznosításra alkalmatlan volt. A megyében a szennyvízelvezetés közcsatornás megoldásának a késlekedése miatt - mivel jellemzően a szennyvizet a talajba szikkasztották, illetve szikkasztják - a talajvíz réteg elnitratósodott, ezzel a talajvíz ivóvízként való hasznosításra már nem felelt meg. A megyében a talajvíz ivóvíznek is megfelelő vízminősége legfeljebb a beépített területtől távolabbra eső területeken fordul elő, ott is az ivóvízként való használhatóságához a vízminőség folyamatos ellenőrzése szükséges.

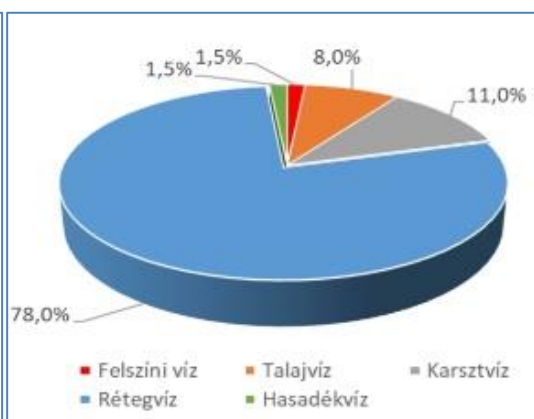
A hidrogeológiai adatok alapján a vízfolyások közelében bőséges vízadó rétegek fordulnak elő. A kitermelhető rétegvíz meghaladja a helyi igényeket. Így, különösen megye északi és nyugati részén regionális vízellátó rendszereket alakítottak ki. A megye dél-keleti területén a települések saját fúrt kutakkal rétegvízből biztosítják a vízellátásukat. Ezek a kutak szinte mindegyike kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség védelmi területen fekszik, így a vízminőség részben már jelenleg is javításra, kezelésre szorul, részben védelmének biztosítására fokozottabb figyelmet kell fordítani.

Kiemelendő a Bükk-hegység karbonátos rétegeiben kialakult karsztvízrendszer. A megye területét érintőn porózus és sekély hegyvidéki, felszín alatti, valamint termál és karszt felszín alatti víztestek kerültek kijelölésre. A jó minőségű karsztvízkitermelésekre regionális vízellátó rendszereket telepítettek, melyek a megye területén számos település vízellátását biztosítják, így a karsztvíz a megye legfontosabb ivóvízkincsévé vált.

Heves Megyei Vízmű ZRt. ellátási területén található 69 vízbázisból, felszín alatti vizekből szerzi az éves közel 17.000 em³ nyersvíz mennyiséget. A vízszerezést biztosító kb. 214 db működő vízmű kút 75 %-a mélyfúrású 25% sekély fúrású kút. A nyersvíz 85 %-át a mélyfúrású kutak biztosítják.

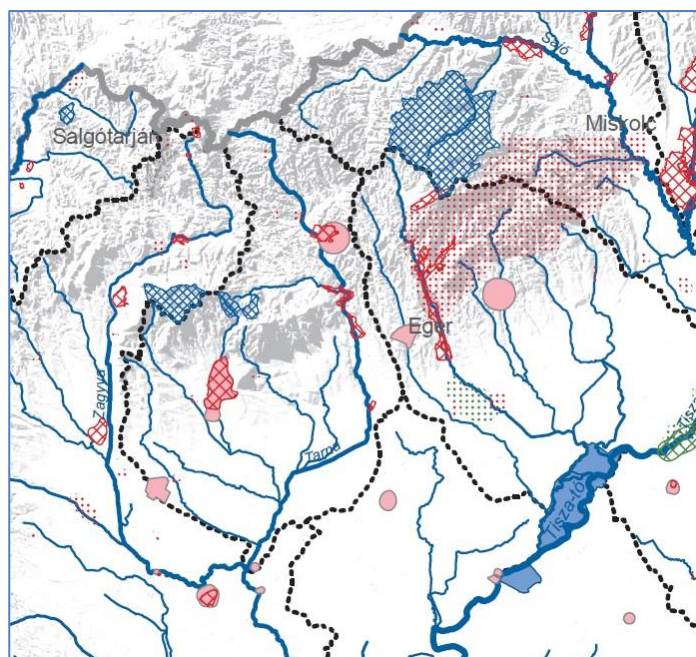

23. ábra: Mélyfúrású, sekélymélységű kutak megoszlása

24. ábra: A vízkészletek megoszlása

Forrás: <http://www.hmvmurt.hu/szolgaltatasaink/ivovizellatas>

Jelmagyarázat		Üzemelő ivóvízbázisok	Távlati ivóvízbázisok	Felszíni ivóvízkivétel
--- alegységghatár	— legnagyobb vízfolyás víztestek	▨ számított védőterület	▨ számított védőterület	▨ védőterület
— országghatár	— legnagyobb állóvíz víztestek	▨ becsült védőterület	▨ becsült védőterület	
		▨ számított védőidom	▨ számított védőidom	
		▨ becsült védőidom	▨ becsült védőidom	

25. ábra: Ivóvízkészletek védőterületei
 Forrás: Vízyűjtő-gazdálkodási Terv felülvizsgálat – 2015

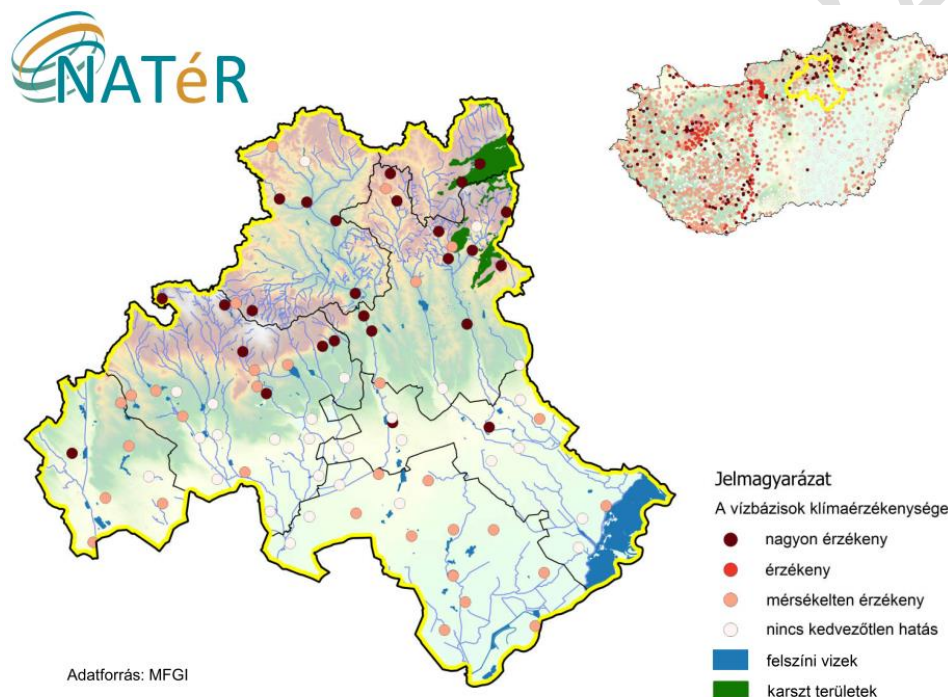
A települések vezetékes vízellátása, és a takarékos vízfelhasználás fokozottan előtérbe helyezte a felszín alatti vizek védelmének kérdését. Már a 70-es évek óta napirenden van a vízmű védőidomok kijelölése és távlati vízbázisok védelme főleg a sérülékeny bükki karsztvidéken, illetve a folyóvölgyek kavicsteraszán. A vízbázisokat védelem szempontjából két fő csoportba soroljuk: védett és sérülékeny vízádóra. Ez a két kategória kialakítása azon alapul, hogy a vizsgált vízádó vízkészletének utánpótlódása során felszíni eredetű vizeket igénybe vesz-e, vagy sem. A vízbázisvédelem jogszabályi hátterét a 123/1997 (VII. 18.) Korm. rendelet a vízbázisok, a távlati vízbázisok, valamint az ivóvíz ellátást szolgáló vízellátási létesítmények védelméről című rendeletben foglalták össze, mely tartalmazza az egyes védőterülettel kapcsolatos intézkedéseket, korlátozásokat.

o Hidegvíz-készletek

A térség felszín alatti vízkészlete teljes egészében a laza, törmelékeny, rétegzett képződményekben található, amelyek a medencealjazatot képező, mélybe süllyedt alaphegységekre rakódtak le, igen nagy vastagságban. A vízzáró rétegek közötti porózus vízvezető rétegekben található a rétegvíz, amely kapcsolatba kerülhet a legfelső vízzáró réteg fölött elhelyezkedő talajvízzel. A területen a felszín alatti vizeknek ez a két típus fordul elő. Azt a rétegzett képződmény együttest, amely a megye ivóvízellátásában használt hidegvíz-készletét tartalmazza különböző, eltérő vízfolyások rakták le a földtörténeti negyedidőszak folyamán. A különböző vízfolyások eltérő anyagú-szemcseméretű hordalékot szállítottak a területre, így az általuk felépített üledékcsoport is eltérő.

Magyarországon a közműves ivóvízellátás több mint 90 %-ban felszín alatti vízkészletekre települt. A felszín alatti vizek a felettük lévő földtani képződményeknek köszönhetően jóval védettebbek, mint a felszíni, azonban ez nem jelent teljes biztonságot. A magyarországi vízbázisok 2/3-a sérülékeny, ami azt jelenti, hogy a felszínen megjelenő szennyezés leszivároghat a vízádába. Az ivóvízbázis-védelem célja az emberi tevékenységből származó szennyezések megelőzése, a természetes (jó) vízminőség

megőrzése. A felszín alatti vízkészletek sérülékenysége alapján Heves megyében a sérülékeny vízbázisú települések száma magas. A vízbázisok védelme védőterület kijelölésével és gondozásával rendezhető. Az ivóvízbeszerzés védelme érdekében a 123/1997. (VII. 18.) Korm. rendelet 1. § (1) - (3) értelmében - megfelelő diagnosztikai vizsgálatok elvégzését követően, annak eredményei függvényében – fontos a belső védőterület kialakítása, a védőidomok, illetve védőterületek teljeskörű kijelölése, azok jogi rendezését is beleértve. A 27/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet alapján a 119 db Heves megyei település közül 96 település az érzékeny, 22 település a fokozottan érzékeny, míg 1 település a kevésbé érzékeny kategóriába esik. Emiatt elengedhetetlen az ivóvíz hasznosításra már igénybevett és a hasznosításra kijelölt készletek, a felszín alatti ivóvízbázisok védelme megyénk területén is. Heves megye ivóvízbázisainak érzékenysége az országos átlagnál kedvezőtlenebb. Ez különösen a megye északi részére igaz, ahol egy tömbben, nagyon érzékeny besorolású vízbázisok vannak. Különbség van azonban a Mátra és a Bükk vízbázisai között. Az előbbinél felszíni vízkivétel a jellemző, az utóbbinál karszt vízbázisok vannak, míg a két hegységünk közötti területen sekély mélységű vízadókból nyerik az ivóvizet. A megyében rendelkezésre álló közműves ivóvízellátás a „Vízellátás” című fejezetben kerül bemutatásra.

26. ábra: Heves megyei ivóvízbázis veszélyeztetettsége
 Forrás: Klímabarát Települések Szövetsége

megyében található 3 db vízmű (Heves Megyei Vízmű Zrt., Északmagyarországi Regionális Vízművek Zrt., Tiszamenti Regionális Vízművek Zrt.) ellátási területén nagyon fontos feladat a vízbázisvédelem melynek célja vízkészleteink szennyezőanyagoktól való megóvása, védelme, azaz megelőző tevékenység.

o Hévíz-készletek

Heves megye szinte teljes területe potenciálisan alkalmas hévíz feltárára, ezen belül döntően a 30-50 °C-os víz előfordulása a legáltalánosabb, de Eger, Andornaktálya, Demjén, Sarud, Tiszánána, Kisköre településeken 50-70 °C-os, Boconád, Kömlő, Demjén településeken 70 °C-ot is meghaladó hőmérsékletű víz kivételére van lehetőség, illetve vannak termálvíz kitermelésre alkalmas, hasznosíthatónak ítélt CH meddő kutak is. A termálvízre épülő turizmus feltételei országos szinten is kiemelkedőnek tekinthetők Heves megyében. A megye és különösen a megyeszékhely termálvizeinek gyógyító hatása régóta ismert,

az erre alapozott fürdő kultúra több százéves hagyományokra épül (pl. Eger Török Fürdő, Parád, stb.). A XX. századi szénhidrogén-kutatások nyomán újabb gyógyhatású termál-víz készleteket tártak fel (pl. Egerszalók, Mátraderecske, Bükkszék, stb.). A megyében található termálvízkincs sajátossága, hogy az egyes fürdők, kutak vízösszetétele és a vizek jellemzői különbözőek, ezáltal a legkülönbözőbb betegségek gyógyítására alkalmasak.

A hévízfeltárás és termelés alakulására a megyében jellemző volt, hogy a korábbi kezdeti fúrások után főleg a szénhidrogén-kutatások során növekedett a kutak száma, de az ivóvíz beszerzési célú fúrások is sok helyen tártak fel hévizet. Ezen kívül több helyen fúrtak héviz kutakat balneológiai célokra is.

A mezőgazdasági célú hévízfeltárás és hasznosítás a 60-as években vett nagy lendületet azzal, hogy jelentős központi támogatásokat lehetett ilyen célokra elnyerni. Ennek keretében fúrták pl. az első termál kutat Egerszalók településen. A támogatások megszűntével azonban az ilyen célú hévízfeltárási tevékenység erősen visszaesett.

A héviz kutak kezdetben nagyrészt szabad kifolyással működtek, az intenzív termelés miatt bekövetkezett nyomáscsökkenések a túlnyomást azonban sok helyen megszüntették és a szabad kifolyásos termelésről a szivattyúzásra kellett áttérni.

A nyomáscsökkenés megelőzhető, illetve megszüntethető, ha a kitermelt hévizeket hasznosításuk után visszatáplálják. A héviz visszatáplálás lehetősége nem csak ezért merült fel, hanem a használt hévizek elhelyezésének gondjai miatt is. A nagy sótartalmú és esetenként a nem eléggé lehűlt hévizek felszíni befogadóba történő bevezetése a vízminőségre, illetve az élővilágra gyakorolt káros hatás miatt általában nem engedhető meg. A nagy vízhozamú folyók mentén ez kisebb probléma, kisebb vízfolyások, öntözővíz-csatornák esetében azonban csak nehezen oldható meg.

A héviz visszatáplálás jelenlegi ismeretek szerint csak az energetikai célú hévizhasznosítás esetében, vagyis a víz hőjének kinyerése után jöhet szóba. Balneológiai célú vízhasználat utáni visszatáplálásnál szigorú közegészségügyi előírások szerint lehetne csak a vizet visszatáplálni, amelynek módja még nincs kimunkálva.

A hévizek hasznosítása:

- ivóvízellátási célra, a kutak jellemzően a 40 °C alatti hőtartományba tartoznak. Területileg ezek a kutak a hideg ivóvízkészletekben szűkös vidéken találhatóak,
- mezőgazdasági célra,
- balneológiai és fürdővíz célú: a megye több településén működik termálfürdő, de országos jelentőségűek közül a legjelentősebb Egerben, Egerszalókon és Demjénben üzemel,
- egyéb célú termálvíz használat nem jellemző.

A hévizek felhasználásában Heves megye a megfúrt kutak hozamai alapján is elmarad a lehetőségektől. A termálvíz kincsünk megőrzésére kiemelt figyelmet fordítva a hévizek felhasználása még jelentős potenciált rejt magában mint megújuló energiaforrás, sok településen lezárt vagy működő kutak vannak. Ennek következtében Heves megye a geotermikus energia terén jelentős kiaknázatlan potenciállal rendelkezik, például geotermikus energia hőellátásra történő hasznosítása konkrét esetben lehet épületfűtés, használati melegvízszolgáltatás, fürdők víz- és hőellátása, üvegházak hőellátása stb.

Mezőgazdasági vízhasznosítás

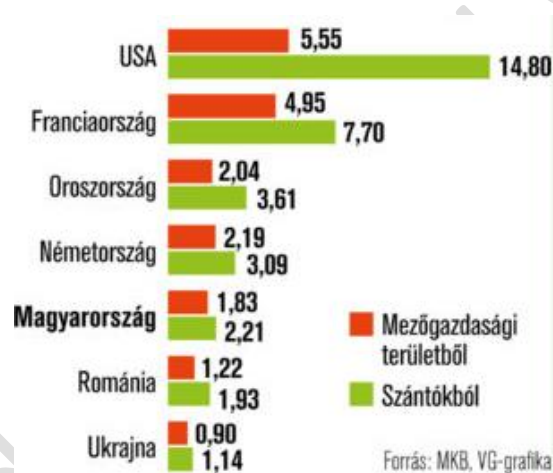
Heves megye területén a mezőgazdasági vízhasznosításnak bár van múltja, az utóbbi évek során jelentős visszaesés tapasztalható, a földtulajdonban beállt változások következtében, a korábban üzemelő öntözőtelepek felszámolásra kerültek, a kis területen gazdálkodó mezőgazdasági termelők nem használták ki a meglévő lehetőségeket. Napjainkban azonban újra nő a mezőgazdasági célú vízhasználat iránti igény. Az évi 300-400 millió m³ felhasznált vízmennyiség átlagosan kétharmad része halastavi és

harmada öntözési célú, de ezek az arányok az időjárás függvényében és régióként jelentős szóródást mutatnak.

A megye öntözhető területei zömmel az alacsonyabban fekvő területeken helyezkednek el, de a térség öntözővízzel való ellátása csak a felszíni vízkivételre alkalmas vízfolyások környezetében oldható meg. Általánosságban megállapítható, hogy az öntözési lehetőségek, valamint az öntözési igények területi megoszlása nem mindenhol esik egybe.

A vízigények összetett, sokcélú vízgazdálkodási rendszereken kerülnek kiszolgáltatásra. Ez a komplex infrastruktúra egyszerre nyújt szolgáltatást köz- és magán tevékenységek számára, miközben tulajdonosi szempontból is több részre tagolódik. A felhasználás nagymértékű csökkenése a magas fix költségek miatt jelentősen növeli a szolgáltatás fajlagos költségét a megmaradt felhasználásra vetítve, az emelkedő költségszint viszont visszaveti a szolgáltatás iránti igényt, ami végső soron egy lefelé tartó öngerjesztő folyamatba torkollik. Emellett elmondható - amelyet a VGT2. is megerősít -, hogy országos tendencia az engedély nélkül létesülő vízkivételek, kutak számának növekedése. Problémát jelent továbbá az öntözési infrastruktúra korszerűtlensége, az ebből adódó hálózati veszteség, alacsony a mikroöntözés részaránya.

Az alábbi ábra jól szemlélteti, hogy jelenleg időjárástól függően a mezőgazdasági területek 1-2%-a kerül öntözésre, miközben az öntözésre berendezett területek aránya 3,3%, ami pl. európai összehasonlításban - figyelembe véve az éghajlati viszonyokat is - kifejezetten alacsonynak mondható.

27. ábra: Öntözött területek aránya (%)
Forrás: MKB, VG-grafika

A szolgáltatás visszaesésében szerepet játszott az is, hogy a rendszerváltás előtt kiépített infrastruktúra túlméretezett, már tervezése során sem mindenben illeszkedett a valós igényekhez és a mezőgazdasági gazdálkodás közgazdasági racionalitásához. Az alacsony kihasználtság és stagnáló mezőgazdasági öntözés ellenére az előrejelzések és a tervek a felhasználás bővülését prognosztizálják. Ennek ellenére a jó minőségű agrárterületeken a gazdálkodó szempontjából az öntözés kiépítése egy gazdaságilag megtérülő beruházás lenne, a legnagyobb akadályt az öntözés infrastruktúrájának gazdaságos kiépítéséhez szükséges egybefüggő és megfelelő méretű terület megszervezése jelenti.

A vázolt problémákat részben és átmenetileg orvosolta a 115/2014. (IV. 3.) Korm. rendelet, amely rögzíti az árszabás kereteit és vízmennyiség-arányossá téve a költségek elosztását a térségi vízpótló és vízelosztó művek esetében.

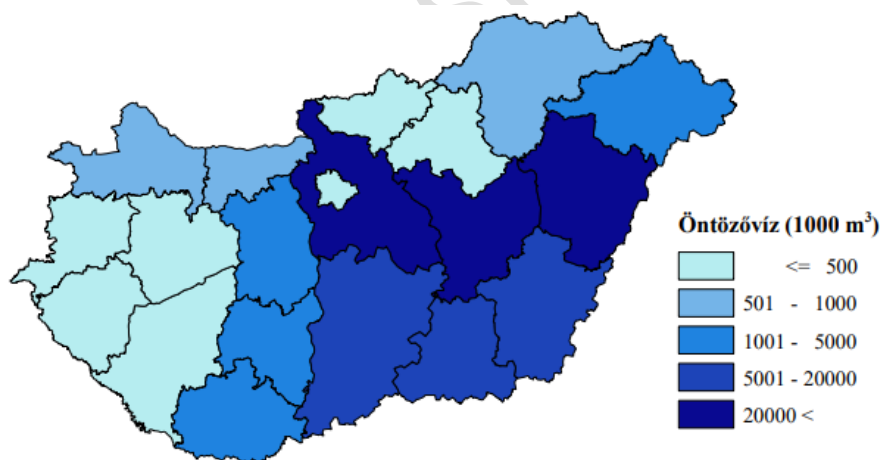
A mezőgazdasági vízszolgáltatás szabályozási javaslatainak megalapozásához az alábbi fő megállapítások tehetők:

- Az öntözési szolgáltatás kibontakozását az szolgálhatná, ha növelni lehet a vízrendszer használatát a jelenleginél magasabb hozzáadott értékű közösségi és magán célú tevékenységek kiszolgálásán keresztül.
- A vízpótlással elérhető területeken előállítható ökoszisztéma-szolgáltatások a közösség szintjén jelentkező (és kimutatható) hasznokat hoznak, ami egyértelművé teheti a vízrendszer fenntartásának közérdekét és vele az állami finanszírozás stabilizálását.
- Másrészt a bővülő közösségi célú vízhasznosítások csökkentik a mezőgazdasági vízhasználatokra eső költségek arányát is.

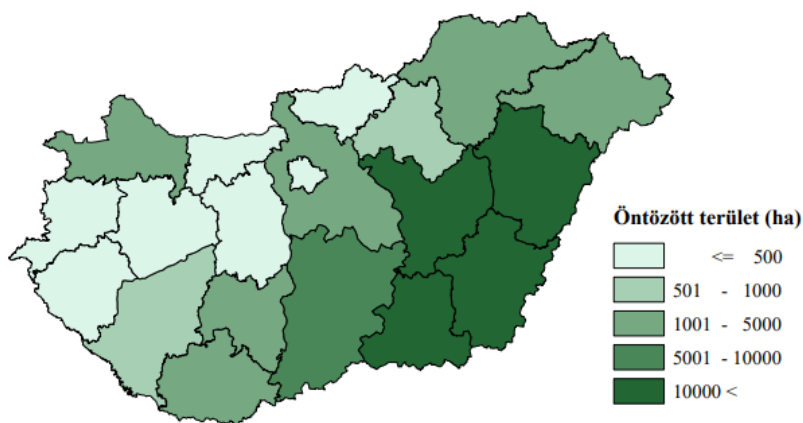
A vízjárési viszonyok és az ökológiai kisvizek helyreállítása és a víz hatékony felhasználása érdekében szükséges az öntözőrendszerek módosítása, víztakarékos megoldások alkalmazása a növénytermesztésben, mindezeket kiegészítve technológiai és öntözési tanácsadással.

Hazánkban 2019-ben is hoztak öntözésfejlesztési intézkedéseket. Meghosszabbították az öntözési időnyt 2019-ben március 1-től október 31-ig, bevezették a rendkívüli öntözési célú vízhasználatot és az öntözési engedélyhez kapcsolódó eddigi eljárásokat könnyítették.

Országos szinten az üzemre engedélyezett éves vízmennyiség megyénként átlagosan 13 millió m³, azonban Heves megyében 566 ezer m³. A kiöntözött vízmennyiség halmozott érték, vagyis az öntözési időny kezdetétől a végéig öntözésre felhasznált vízmennyiséget jelenti, valamint a halastavak adatait is tartalmazza. Heves megyében 2019. évben megöntözött terület 789,03 ha volt, a kiöntözött vízmennyiség meghaladta a 427 ezer m³-t. A megye adottságainak megfelelően alakult az öntöző víz kinyerése, 408,11 ha területen felszíni vízből és 380,92 ha területen felszín alatti vízből biztosították az öntözővizet.

28. ábra: Kiöntözött víz mennyisége megyei bontásban 2019-ben
 Forrás: Nemzeti Agrárkutatói és Innovációs Központ 2019. évi öntözésjelentése

29. ábra: Megöntözött terület nagysága megyei bontásban 2019-ben
 Forrás: Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központ 2019. évi öntözésjelentése

Továbbra is elsősorban a szántóföldi kultúrák öntözése dominál, 2019-ben szántóföldi növényeket 404,11 ha területen, gyümölcsösöket 381,92 ha területen öntöztek meg.

Az időjárás 2019-ben is nagymértékben befolyásolta a mezőgazdaságban a növénytermelési ágazat növénykultúráinak hozamait. Az Országos Meteorológiai Szolgálat (OMSZ) jelentése szerint az országos középhőmérséklet 2019-ben mintegy 1,87 °C-kal múlta felül az 1981-2010-es sokévi átlagot, és 12,19 °C-os középhőmérsékleti értékkel rekordmeleg volt. A tavalyi évben aszályos időszakokban és heves záporokban egyaránt volt része Magyarországnak. Az országos évi csapadék mennyisége 2019-ben 631 mm volt, amely sem térben, sem időben nem túl egyenletes eloszlásban érkezett. Sok jel utal arra, hogy növekszik majd a forró és aszályos időszakok száma a jövőben. Így a legújabb kutatások szerint a hóhullámok növekedésével párhuzamosan egyre inkább kifizetődővé válik a termelőknek klímaváltozáshoz történő alkalmazkodás, az öntözés.

Vizek állapota

Miután a víz nem korlátlanul áll rendelkezésünkre, ezért ahhoz, hogy a jövőben is mindenkinek jusson tiszta ivóvíz, es a folyók, tavak tájaink, életünk meghatározó elemei maradhassanak, erőfeszítéseket kell tennünk a felszíni es a felszín alatti vizek megóvásáért, állapotuk javításáért. A Víz Keretirányelv (2000/60/EK irányelv) célja, hogy a felszíni és felszín alatti vizek, valamint a vizekkel kapcsolatban lévő védett területek „jó állapotba” kerüljenek.

Az irányelv 2015. december 22-re tűzi ki a jó vízállapotok elérését, amely alól indoklással 2021-ig vagy 2027-ig, vagy tartósan lehet mentességet alkalmazni. Emellett a következő általános célokat is kitűzi a tagállamoknak:

- a vízi es vizes élőhelyek romlásának megakadályozása, védelme, állapotok javítása,
- a vízminőség javítása a szennyezőanyagok kibocsátásának csökkentésével, veszélyes anyagok fokozatos kiiktatása,
- a fenntartható vízhasználat elősegítése a hasznosítható vízkészletek hosszú távú védelmével,
- a felszín alatti vizek szennyezésének fokozatos csökkentése, és további szennyezésük megakadályozása,
- az árvizek es aszályok kedvezőtlen hatásainak mérséklése.

A Víz Keretirányelv (VKI) szerint a "jó állapot" nemcsak a víz tisztaságát jelenti, hanem a vízhez kötődő élőhelyek minél zavartalanabb állapotát, illetve a megfelelő vízmennyiséget is. A kitűzött cél, vagyis a vízfolyások, állóvizek, felszín alatti vizek jó ökológiai, vízminőségi és mennyiségi állapotának elérése

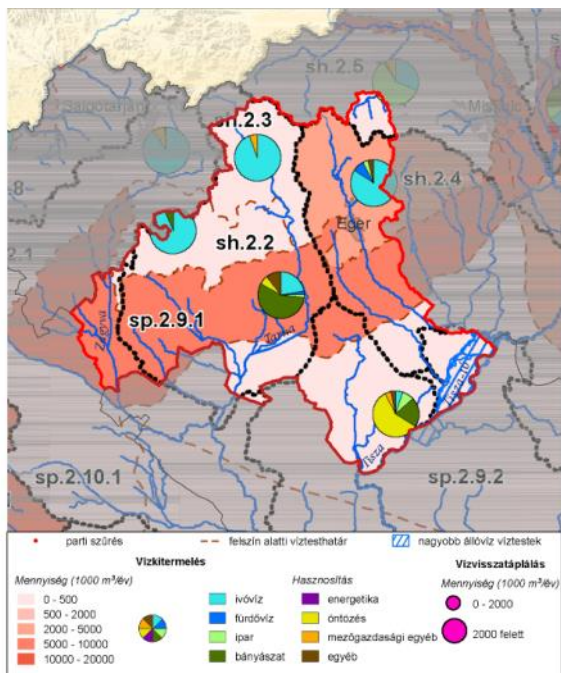
összetett és hosszú folyamat. E célok eléréséhez szükséges intézkedéseket a vízgyűjtő-gazdálkodási terv foglalja össze. Az irányelv a vízvédelemmel kapcsolatban keretet ad a tagországok saját szabályozásainak elkészítéséhez, valamint különböző vízvédelmi intézkedéseket fogalmaz meg. Magyarország Vízgyűjtő-gazdálkodási Tervében megfogalmazott intézkedéseket a „Vízgazdálkodás” című fejezetben kerültek bemutatásra.

Az ENSZ-ben 2015 szeptemberében elfogadott Fenntartható Fejlődési Céljai között, a vizet illetően kiemelt súlyt kap 2030-ig:

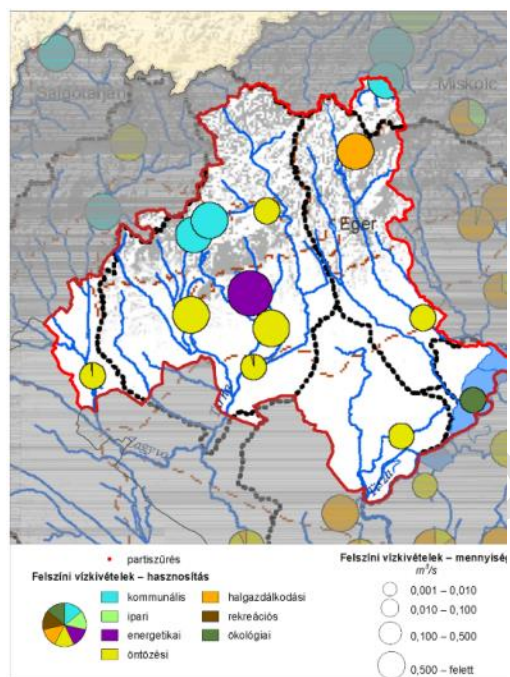
- a **vízminőség javítása** a szennyezés csökkentése, a veszélyes anyagok és kemikáliák lerakásának megszüntetése, illetve kibocsátásuk minimalizálása révén, valamint a nem tisztított szennyvíz jelenlegi arányának megfelelése és az újrahasznosított víz arányának növelése;
- a **vízhatékonyság növelése** minden ágazatban, a vízkivétel és -szolgáltatás fenntarthatóvá tétele a vízhiány problémájának kezelése érdekében;
- **integrált vízgazdálkodás megvalósítása** minden szinten, megfelelő esetben beleértve a határokon átívelő együttműködést is,
- a **vízi ökoszisztémák védelme**, beleértve a hegyeket, az erdőket, a vizes területeket, a folyó- és állóvizeket, valamint a felszín alatti vízadókat;
- a **nemzetközi együttműködés kibővítése** és a fejlődő országok kapacitásfejlesztéseinek támogatása a vízzel és szanitációval kapcsolatos tevékenységekben és programokban;
- a **helyi közösségek részvételének támogatása és erősítése** a vízgazdálkodás és a szanitáció javítása érdekében.

A felszíni és felszín alatti vízkészletek a klímaváltozás szempontjából kiemelt stratégiai természeti elemek. Az antropogén eredetű klímaváltozás alapvetően új kihívásokat jelent az emberiség számára. Miután a klímaváltozás hatásainak kb. nyolcvan százaléka vízzel, vízen keresztül és víz által manifesztálódik, a fenntartható vízgazdálkodás, vizeink védelme az emberiség és életfenntartó ökoszisztémái fenntarthatóságának kulcskérdése. Az éves középhőmérséklet várható emelkedése magával hozza a megnövekedő vízigényt mind a lakosság, mind a termelő szféra – főleg a mezőgazdaság – részéről. Emellett a fürdőturizmus várható bővülése is jelentős vízigényt jelenthet a rétegvizeinket tovább terhelheti. A várható szárazodási viszonyok következtében a csapadék beszivárgása a karsztrendszerbe csökkenhet, ezért dinamikus karsztvízszint nem, vagy csak nehezen jöhet létre, és emiatt a karsztforrások megszűnhetnek. Az éghajlatváltozás fontosabb hatásai és következményei a „*Természeti és környezeti kockázatok*” című alfejezetben kerül bemutatásra.

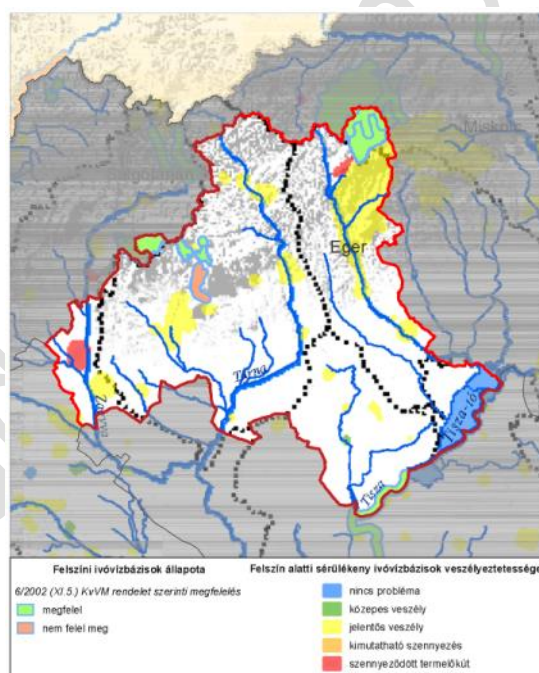
Heves megye víziközmű ellátását a természeti adottságaként rendelkezésre álló vízkészlete teszi kedvezővé. A megye hidrogeológiai adottsága a felszín alatti vizek és a felszíni vizekben való gazdagsága.

30. ábra: Vízkivételek felszín alatti vizekből sekély porózus és sekély hegyvidéki Forrás: Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv felülvizsgálat – 2015

31. ábra: Vízkivételek felszíni vizekből

22. ábra: Védett területek állapota ivóvízkivételek védőterületei
Forrás: Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv felülvizsgálat – 2015

A felszín alatti vízkészletek vízminőségének a védelme kiemelt feladat, amelynek alapját az átfogó területrendezési tervben, az OTrT-ben rögzített országos vízminőség védelmi területek övezete adja. Az országos vízminőség-védelmi terület övezetével érintett területre vonatkozóan a vízminőség védelmére a megyei és a településrendezési eszközökben intézkedés szükséges, amelyet az OTrT ír elő:

15. § (1) Az országos vízminőség-védelmi terület övezetében keletkezett szennyvíz övezetből történő kivezetéséről és az övezeten kívül keletkezett szennyvizek övezetbe történő bevezetéséről a kiemelt térség és a megye területrendezési tervében rendelkezni kell.

(2) Az övezetbe tartozó települések településrendezési eszközeinek készítése során ki kell jelölni a vízvédellemmel érintett területeket, és a helyi építési szabályzatban az építési övezetre vagy övezetre vonatkozó szabályokat kell megállapítani.

A közüzemi ivóvíz szolgáltatás területén fennálló vízminőségi problémák megoldását szolgáló Ivóvízminőségjavító Program valósult meg több dél-hevesi településen (pl. Tiszánána, Újlőrincfalva, Poroszló, Sarud), illetve nemrég fejeződött be a Kiskörét, valamint Hevest, Pélyt és Kömlőt érintő program végrehajtása. Kisköre esetében a beruházást a településen szolgáltatott ivóvíz határértéket meghaladó arzéntartalma, valamint az alkalmazott vízkezelési technológia fejlesztése tette szükségessé. A szolgáltatott ivóvíz egyes paraméterei nem teljesítették az előírt határértékeket Heves város, illetve Kömlő és Pély községek esetében sem. Heves és Kömlő településeken az ivóvíz ammónium tartalma, Pély községben az ivóvíz arzén és ammónium tartalma haladta meg az előírt határértéket. Heves város esetében a meglévő vas- és mangántalanító technológia került kiépítésre, valamint kiegészítésre ammóniamentesítő technológiai berendezésekkel, a beruházás keretében Heves-Alatka városrész felfűzésre került a hevesi vízellátó rendszerbe. Pély és Kömlő esetében egy-egy új ivóvíztisztító technológia került kiépítésre.

Felszín alatti vízkészleteink kiemelkedő természeti erőforrást jelentenek. Ivóvízellátásunk több mint 95 %-ban felszín alatti vizekből történik. A felszín alatti vizek jelentősége ugyanakkor a természetes növényzet és a mezőgazdaság szempontjából is nagy: a megfelelő mélységben elhelyezkedő talajvíz szükséges a növények optimális vízellátásához. A talajvíz a talajon keresztül van közvetlen kapcsolatban a felszínnel, az emberek által létrehozott, gondatlanul kezelt szennyező anyagok így bejuthatnak abba. A felszín alatti vizek és esetenként a felszíni vizek szempontjából jelentős pontszerű szennyező források lehetnek az intenzív tartású, nagy létszámú állattartó telepek, amennyiben a trágyakezelés, tárolás nem felel meg az előírásoknak. A szervestrágya tárolás, kezelés és hasznosítás megfelelő megoldása a vizek nitrogén szennyezésének megakadályozása céljából lényeges, hiszen a trágya bizonyos szempontból hulladék, de sokkal inkább a termőterületek tápanyag-gazdálkodását segítő, hasznos melléktermék.

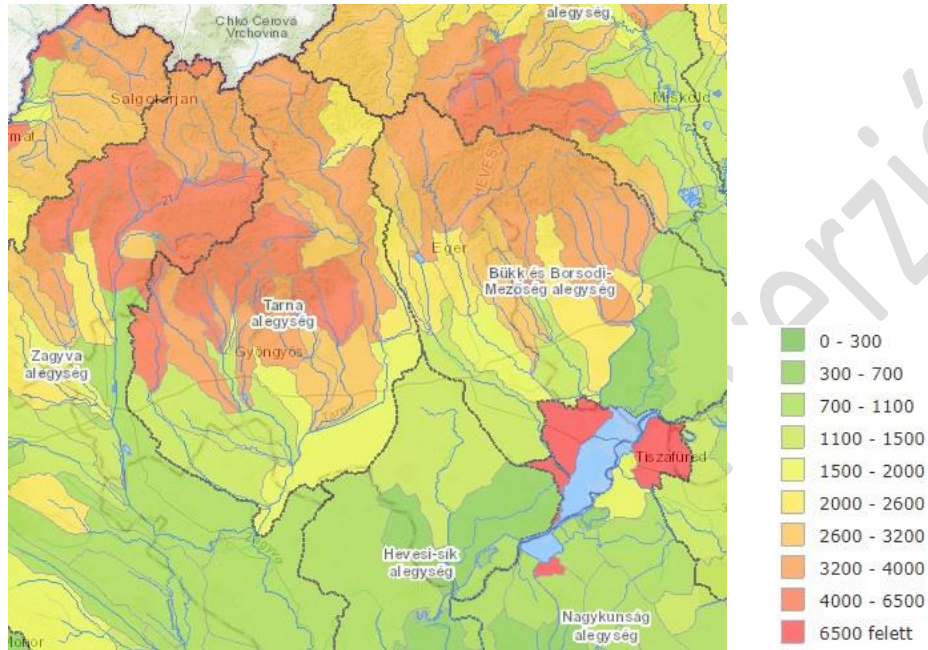
A megye területén jelentős számú mezőgazdasági telephely, trágyatelep, hígtrágyatelep és hulladéklerakóhely található, amely az elmúlt két évtizedben végbement rekultivációs beavatkozások eredményeképpen sikerült környezeti szempontból helyrehozni.

A megyében a leginkább szennyezett terület Felsőtárkányban a Berva völgy (a volt finomszerelvénygyártó telephelyén) kőolaj- és kőolajszármazékok, valamint különböző nehézfémek és egyéb szennyező anyagok vannak a talajban és a talajvízben. A másik Abasár község ivóvízbázisának (halogénezett oldószerek jelenléte) kármentesítése. A vezetékesvíz-ellátást előbb egy ideiglenes, majd egy végleges, új hálózat megépítésével 2014 októberére megoldották. Az elszennyezett terület kármentesítése, a szennyezett vizek megtisztítása azonban még hátravan.

A felszíni vizek esetében hazánkban a tápanyag és szerves anyag-mutatók alapján jelenleg is a települési szennyvízbevezetések okozzák legnagyobb arányban a felszíni vizek közvetlen pontszerű terhelését, annak ellenére, hogy a tisztított szennyvízzel kibocsátott nitrogén és foszfor mennyisége jelentősen csökkent, köszönhetően az elmúlt években megvalósult beruházások által a tisztítási hatékonyság növekedésének.

A csatornahálózat kiépítése is napjainkra legalább olyan fontossá vált, mint a vezetékes ivóvízé. A környezetbe tisztítás nélkül visszaengedett víz ugyanis – szennyezettségének fokától függően – környezetszennyezést, illetve akár közegészségügyi kockázatot is hordozhat magában. A szennyvízelvezetés és -tisztítás megvalósításának köszönhetően a szennyvíz nem károsítja a talajt és a felszín alatti vizeket.

A nem pontszerű, diffúz szennyezések rendszerint valamilyen intenzív területhasználat (mezőgazdaság, település, erdőgazdálkodás) következményei. Bár az egyes (lokális) kibocsátások mértéke önmagában kicsi, hatásuk a vizekre összegződve jelentkezik. A víztesteket érő nitrogén terhelés területi jellegzetességeket is mutat. Ez egyrészt az erózióknak köszönhető, mivel nagyobb lejtésű és többnyire mezőgazdasági területek terhelése fajlagosan nagyobb, mint a kisebb esésű területeké. Továbbá a hegyvidéki és nagyobb porozitású területeken a nitrogén koncentráció a talajvízben jóval magasabb lesz, mint a síkvidéki területeinken. Ezért ennek megfelelően Heves megyében is a talajvízből (mint közvetítő közegből) származó nitrogén terhelés dominanciája jellemző.

32. ábra: Felszíni vizeket érő fajlagos diffúz eredetű összes nitrogén emisszió víztest vízgyűjtőnként (t/év)

Forrás: Vízügyi Geoinformatikai Portál

Napjainkban egyre nagyobb hangsúlyt kell fektetni a környezetkímélő gazdálkodási formák elterjesztésére, valamint a termő- és élőhelyi adottságokhoz kellően alkalmazkodó területhasználatra nem csak a talajaink, hanem a felszín alatti és a felszíni vizeink megóvása érdekében is.

Épített környezeti és a kulturális örökségi értékek

Ebben a fejezetben a 2018. július 3-án a Miniszterelnökség, Örökségvédelmi Hatósági Főosztály, Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztálytól kapott adatszolgáltatásból indultunk ki, a térképek és táblázatok a kapott adatokat tartalmazzák.

Heves megye igen gazdag kulturális örökségi elemekben. A megye területén kiemelten védett régészeti lelőhelyeken kívül több mint 1000 régészeti lelőhely szerepel nyilvántartott régészeti lelőhelyként, melyek általános régészeti védelem alatt állnak.

Továbbá kiemelkedő a megye tárgyi kulturális hagyatéka. A létező kulturális intézményrendszer, a múzeumok, kiállítóhelyek, levéltárak, könyvtárak, illetve közművelődési intézmények segítenek a múlt értékeinek a jelen és a jövő számára való fejlesztő megőrzésében és ezen túl a térségi identitás megőrzésében is.

RÉGÉSZET

A régészeti örökség leírásánál az ide vonatkozó szakirodalmat, a nyilvántartott régészeti lelőhelyek és a kiemelkedően védett (jogszábrályilag védett) ingatlanok listájához *a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról* szóló 68/2018. (IV.9.) Korm. rendelet szerinti, a Miniszterelnökség, Örökségvédelmi Hatósági Főosztály, Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztály által vezetett közhiteles hatósági nyilvántartásban található adatokat használtuk fel.

Történeti leírás, régészeti örökség felmérése

Kutatástörténet

Heves megye területének történetét az írott forrásokra alapozva az újkort megelőző időkből csak igen szűk időhatárok között és nagyon gyér adatok alapján lehetne felvázolni. A megyének a magyar államiség kezdetétől való történetére vonatkozóan a fennmaradt okleveles adatokból, peres iratokból, a középkori történetírók munkáiból meríthetünk ugyan, ez azonban csak olyan váz, melyet a régészet módszereivel nyert adatokkal lehet kitölteni. Nem beszélve a terület korábbi, több évezredet magában foglaló őskori, római kori és népvándorlás kori történetéről.

Az első tudományos feltárások gyakorlatilag a XIX. század végén, XX. század elején kezdődtek és jórészt a barlangkutatáshoz köthetőek, adatokat szolgáltatva az újkőkori (paleolit) emberi megtelepedéshez. Kezdetben további fő kutatási téma volt a kaptárkövek tanulmányozása, valamint a XVIII. században az enyészetnek indult Egri vár megmentésével kapcsolatos törekvések jellemezték ezt az időszakot. A várkultusz jeleivel az 1820-as évektől kezdve találkozhatunk. Az 1926-ban az Egri Várásatási Bizottság megalakulásával városi támogatással megindult elsősorban a kazamaták kutatása, majd a kutatás kiterjedt a vár más részeire is. A rendszeres feltárások az Egri Múzeum létrejötté után 1958-ban indultak, melyek eredményeit a műemléki helyreállítások során használták fel. Az 1982 óta megrendezett vártörténeti konferenciák anyaga a *Studia Agriensia* címen jelenik meg a Vármúzeum gondozásában, melynek „kötetei jelentősen hozzájárultak, hogy ma már különböző nézőpontokból láthatjuk megvilágítva azt a komplex jelenséget, amit a végvár fogalma a magyar történelemben kifejez”.

Az egy-egy nagyobb lélegzetű leletmentés, ásatás (Füzesabony - Kettőshalom, Maklár - Koszpérium, Sirok - Akasztómály, Heves, Besenyőtelek - Szórhát, Tenk, Felsőtárkány - Várhegy, Füzesabony, Ludas - Varjúdűlő, Tarnaméra, Gyöngyöspata - Előmály, Visonta - Nagycsapás, Feldebrő, Aldebrő, Besenyőtelek, Dormánd, Kál), illetve többnyire várakhoz kapcsolódó feltárás után (Kisnána, Sirok, Gyöngyöspata, Pétervására, Hevesi várispánság, Benevár) főleg az 1990-es évektől a nagyberuházásokhoz kapcsolódó előzetes feltárások hatalmas mennyiségű régészeti leletanyaggal, ezzel együtt jelentős, sokszor nemzetközi jelentőségű település-történeti eredményekkel gazdagították minden korszak, de különösen az őskori kultúrákkal kapcsolatos történeti ismereteket. Ki kell emelni ezek közül a főként az M3-as autópálya, 2 MOL termékvezeték, Mátravidéki Hőerőmű- Visontai külszíni fejtés beruházásaihoz kapcsolódó megelőző régészeti kutatás (Detk, Füzesabony- Gubakút, Mezőszemere- Kismari-fenek, Ludas-Varjú dűlő stb.) nagyfelületű megelőző feltárásait.

Földrajzi környezet

Heves megye földrajzilag változatos képét annak köszönheti, hogy területén található az Északi-középhegység és az Alföld. Északi részét jórészt a Mátra tömbje, kisebb részt a Bükk hegység foglalja el. Dél felé a Mátraalja lankái fokozatosan beleolvadnak az Észak Alföld síkvidéki környezetébe. A változatos domborzati-vízrajzi viszonyok szinte minden eleme kedvező feltételeket teremtett az egyes történeti korszakok embereinek megtelepedésére.

Történeti leírás- régészeti örökség

Paleolitikum (Őskőkor)

Heves megye területén az emberi jelenlét nyomai a paleolitikumtól kezdve fellelhetők. Magyarország eddig feltárt legjelentősebb, ebbe a korszakba tartozó lelőhelyei közül kettő is a megye területére esik. Az Istállóskői-barlang és a Pes-kő-barlang feltárása során a felső paleolit (36000-30000 évvel ezelőtt) korban élt Aurignaci kultúrába tartozó ember telepét találták meg. Egy Apc határában talált pengevakarót a korszak kutatója a K-i Gravetti kultúrkörbe sorolt (26000-18000 évvel ezelőtt). Ugyanebből a korszakból származó telepet is lokalizáltak terepbejárás során Apc határában, ahol a felszínen talált kőanyag több korszakhoz tartozhat. A leletek nagy része felső paleolit jellegű, kisebb mértékben esetleg középső paleolit jellegű. A megye védett barlangjain kívül különösen az utóbbi évtizedek terepbejárásos felderítő munkáinak következtében a Mátra déli részén, (Abasár, Feldebrő, Gyöngyös, Halmajugra, Karácsond, Lőrinci, Markaz, Nagyréde, Tarnaörs, Visonta) számtalan paleolit lelőhely vált ismertté, melyek feltárása a jövő feladata.

Néhány helyen mezolitikumba (középső kőkorszak, átmeneti kőkorszak 11500 előtt- Kr.e 8-6. évezred) tartozó leletre is akadtak (Tarnaörs, Eger, Erk), mely kapcsolatot teremt a neolitikum felé.

Neolitikum (Kőkőkor)

A kutatás jelenlegi állása szerint Heves megyében a neolitikum legkorábbi szakaszából nem ismert régészeti lelőhely. Egyik feltevés szerint a mezolitikus lakosság élt tovább a korai neolitikumban és vette át az új életformát. De ennek ténye még nem bizonyított. A neolitikus életformában a földművelés, állattenyésztés megjelenése tartósabb letelepedést kívánt, ahol a meglehetősen egységes stílusban díszített kerámia, valamint idoll-plasztika és a csiszolt kőeszközök megjelenése a jellemző. Heves megye területén az első eddig ismert népesség az Alföldi Vonaldíszes Kerámia (AVK) időszakába tartozik, ez a középső neolitikum Kr.e. 5500-4900 között. A korszak kultúrájának elterjedési területén belül lokális csoportok fedezhetők fel (Tenk- Bükki kultúra, Mezőszemere- Tiszadobi csoport).

A középső neolitikum legkorábbi telepeit Füzesabony térségében tárták fel. A viszonylag nagy felületű ásások lehetőséget adtak arra, hogy impozáns méretű cölöpszerkezetes házakból álló szabályos soros településszerkezetet rekonstruáljon a kutatás. Az utóbbi két évtized terepbejárásai során számtalan e korszakba tartozó, egymást sűrűn követő lelőhelyet lokalizáltak. Az AVK kései, fiatalabb korszakába tartozó csoportok leletanyaga (Bükki kerámia, szilmei csoport) is megjelenik a különböző lelőhelyeken.

A neolitikum végére datálható emlékmű a megye területén ez idáig nem ismeretes. Ebből végső következtetést levonni még korai lenne. Hiszen a leletek hiánya nem biztos, hogy a terület lakatlanságát jelenti ebben a korban, hanem inkább arra utal, hogy a korszakra jellemző lelőhely még nem került feltárára.

Rézkor

Ebben a korszakban az újkőkori egy helyben lakást jellemző hosszabb életű telepek megszűntek, s átadták helyüket a pásztorkodó életformának jobban megfelelő, átmenetibb jellegű telepeknek. Közép-Európában a rézkor egészen a Kr.e. III. évezred derekáig elhúzódott.

A kora rézkor Tiszapolgári kultúra szakaszába eső lelőhelyet, csontvázas temetkezést, tártak fel Aldebrőn, Tiszanánán pedig ugyanennek a népességnek a telepét találták meg. A kultúra kis méretű, időszakos jellegű településeiken fő foglalkozásuk az állattenyésztés volt. A halottak mellé helyeztek tárgyak mennyisége, valamint az egyes sírokban felbukkanó rézészerek és fegyverek már a halottak eltérő társadalmi helyzetére utalnak. A Tiszapolgári kultúra jellegzetes edényformái a talpas kelyhek és csőr alakú kiemelkedésekkel ellátott edények.

A középső rézkorba tartozó Bodrogresztúri kultúrát is több lelőhely képviseli. Így Visonta, Tiszanána, Nagyfűged, Füzesabony, Csány, Apc telep és temetői.

A rézkor végi Badeni kultúra (Péceli kultúra) népessége a Kr.e. III. évezred kezdetén az egész mai Magyarország területét elfoglalta, kialakítva a Dunántúl és Kelet-Magyarország egységes régészeti kultúráját. Állattartó, földművelő életformájuk mellett finoman kidolgozott réz és aranytárgyakat, agyagedényeket készítettek, kifinomult, magas szintű ismereteikről, hitvilágukról gazdag kultusztárgyaik, temetkezési szokásaik vallanak. A temetők szerepe megnőtt, a közösség életében az állandóságot ezek képviselték. A rézkori temetőben már a társadalmi tagozódást is megfigyelhetjük, mivel szigorú rendszer szerint és gazdag melléklettel (réz-, csont-, kőeszközök, kagyló- és csontékszerek, agyagedények) temették el a halottaikat. A megye területén eddig ismert rézkori lelőhelyek majdhogynem döntő hányada ebbe a korszakba sorolható (Váraszó, Vámosgyörk, Tarnaszadány, Tarnabod, Nagyfűged, Mezőszemere, Ludas, Kisköre, Gyöngyös, Füzesabony, Apc). Mezőszemerén a korszak legfiatalabb, Bolerázi csoport telepét is megtalálták.

Bronzkor

A kora bronzkori szakasz időben legrégebbi csoportja a Makó csoport, melynek településnyomait terepbejárások során regisztrálták Apc, Kál, Boldog, Tarnabod, Kompolt térségében.

A hatvani kultúra megjelenése a kora bronzkor végére tehető, mely időszak kedvezett az új, hosszú ideig virágzó kultúrák kialakulásának. A kultúrát a névadó lelőhelyen napvilágot látott leletek tették nemzetközileg is elismert régészeti meghatározássá. A térségben a kora- középső bronzkor (Kr.e. II. évezred első fele) kultúrája merőben különbözött a korábbi neolitikus kultúráktól. Erődített lakott településeik, többretegű falvak, (tellek- a korábbi kultúrák romjainak egymás fölé rétegződésével keletkező dombok) elsősorban a Bükk-vidéken és a Mátra vidékén találhatóak. Halottaikat nagyrészt urnasírokba temették, csontvázas sír nagyon kevés található a hatvani kultúrában. Ismert lelőhelyei: Hatvan, Zaránk, Tarnaörs, Tarnaméra, Szihalom, Novaj, Mátraszentimre, Ludas, Csány, Boldog, Boconád, Apc.

A középső bronzkor elején dél felől megjelenő Füzesabony-kultúra népessége fokozatosan fennhatósága alá vonta a Hatvani-kultúra településeit. Szihalom, Novaj a Hatvani-kultúrába tartozó településének és földvárának tanulmányozása során megállapították, hogy azt a Füzesabonyi-kultúra is használhatta. A Füzesabony-kultúra egy középső bronzkori (kb. Kr. e. 1700–1300) régészeti kultúra volt a Tisza mentén. Nevét első feltárt telepéről, Füzesabony-Öregdombról kapta. Füzesabony- Öregdomb telljének rétegsora mintegy 2,5 méter vastag. A telepen nincs előzménye a Füzesabony-kultúrának, a kultúra virágkorában alapították és annak hanyatlásáig lakták. Kisebb családi házaik 4x6, nagyobb, közösségi épületei akár 5x14 méter alapterületűek voltak. Ehhez a korszakhoz köthető további lelőhelyek: Heves, Vámosgyörk, Maklár.

Heves megye egyik jellegzetes lelőhelytípusa, a Mátra területén található sánctörzsek köre. Már a Hatvani és Füzesabony-kultúra embere is kialakított erődített telepeket, de a földvárak virágkora a késő bronzkor időszakára, a Piliny és Kyjatice-kultúra népségéhez köthető Kr.e. 1500-1200 között. A középső bronzkori előzményekből és a közép-európai Halomsíros-kultúra keveredéséből létrejött Piliny-kultúra településeinek nyomai folyók-patakok partjain találhatóak. A korszakban a temetkezés általános formája a halotthamvasztás volt. A maradványokat edénybe helyezték, vagy a sírgödörbe szórták. Nagy sírszámú temetőik telepeik közelében találhatóak. Földrajzilag fontos helyeken létesített telepeiket árokkal és sánccal erősítették meg. Ilyen erődített telep a felsőtárkányi Várhegy. Ismert lelőhelyei még: Mátraszentimre, Ludas, Maklár, Tarnabod, Szihalom, Szajla, Kömlő, Kerecsend, Hatvan, Eger. A késő bronzkor második szakaszában a Piliny-kultúra helyét a Kyjatice-kultúra foglalta el. Az erődítésekkel foglalkozó szakirodalom szerint legjelentősebb erődített telepei Felsőtárkány és Szilvásvárad, egyik legjelentősebb feltárt települése Ludas-Varjúdűlő lelőhely, vagy temetője: Mezőszemere. További ismert lelőhelyek: Mátraszentimre, Apc, Sirok. A korszak bizonytalanná váló viszonyait jelezhetik a raktárleletek: Szihalom, Füzesabony, Kács, Gyöngyössolymos, Felsőtárkány, Abasár lelőhelyekről. A korszak kutatói ezt azzal hozzák összefüggésbe, hogy a kora vaskort megélt Kyjatice népséget a kelet felől megjelenő preszkíta népség (Heves megye területén Mezőcsát-kultúra) fenyegette.

Vaskor

A Kr.e. VIII–VII. században keleti eredetű népcsoportok hatoltak be Magyarország területére Nagyállattartó, lóttartó életmódjukra a sírokba mellékelt nagy mennyiségű állatcsont és lószerszámok utalnak. Már első csoportjaik is ismerték, ékszerként használták a vasat (vasgyöngyök és karperecek). Leletanyagukat Mezőcsát-kultúra néven különítette el a kutatás. Szintén használatos a preszkíta megnevezés is, ami a szkíta kultúrát megelőző sztyeppei kultúrkörrel kimutatható kapcsolatokra utal. Heves megye területén hagyatékuk szinte kizárólag kis sírszámú temetőkből ismert (Füzesabony, Maklár, Szihalom, Sirok, Adács, Aldebrő, Besenyőtelek, Boconád, Hatvan, Novaj, Tarnaörs).

A leletek tanúsága szerint a keleti jövevények vagy hódítók megérkezésük után nem sokkal kapcsolatokat kezdtek kiépíteni a hamvasztással temetkező észak-magyarországi (Kyjatice- kultúra) és alföldi (Gáva- kultúra- Vámosgyörk) törzsekkel. Az Alföld pásztorkodásra alkalmas területeit leszámítva, valószínűleg mindenütt vékony kisebbséget alkottak az itt talált, megtelepült lakosság felett, az ország északi, hegyes vidékein (a Kyjatice- kultúra területén) a korszak végére teljesen felszívódtak.

A Kr.e. VII. század közepétől újabb betelepülő csoportok jelennek meg, melyek új típusú leletanyaga a Fekete-tengertől északra fekvő sztyeppei és erdős sztyeppei szkíta kultúrkör leletanyagával mutat kapcsolatot. Vámosgyörk és Tenk határában feltárt településeiken több egyhelyiséges, félig földbe mélyített házat, agyaggyerő, élelemtároló és szemetesgödöröket, valamint kutakat tártak fel a régészek. A megye területéről több, ezen időszakhoz köthető temetkezést is ismerünk (Heves, Gyöngyös, Eger-Nagy-Eged, Újlőrincfalva, Besenyőtelek, Füzesabony, Tarnaörs). A sírokból előkerült lószerszámok, kocsialkatrészek, kardok, török, harci csákányok ekkor már mind vasból készültek, bronzból többnyire csak viseleti tárgyakat, ékszereket, díszeket öntöttek. Ezt a középső vaskori Vekerzug-kultúra Alföldi csoportjának meghatározott népséget nyugat felől a Kr. e. IV. században kelta hatások érik, melynek során elsajátítják a fazekaskorong használatát.

A késő vaskor időszakát a kelta népség térfoglalása jellemzi. A Kr.e. IV. század második felétől találunk kelta emlékeket a Kr.e. I. századig. Az utóbbi évtizedek leletmentései, terepbejárásai és megelőző feltárásainak köszönhetően nagyon sok kelta lelőhely vált ismertté. Ludas-Varjúdűlőn és Gyöngyös-Külső-Mérges-patak lelőhelyen tártak fel látványos leletanyagot szolgáltató, Kr.e. III-II. századra keltezhető temetőiket. A sírok többségükben szórthamvas rítusúak, de találhatóak köztük csontvázas temetkezések is. A halottakat ékszereikkel, viseleti tárgyaikkal együtt máglyán égették el, majd hamvaikat négyzet alakú sírgödörökbe szórták. A kelta korszakban az edények nagy része már fazekaskorongon készült. A kelta harcosok sírjaiból kardok, kardlancok, pajzsmaradványok, lándzsahegyek, török kerültek elő. A kardok közt magas művészi fokon, jellegzetes La Tène stílusban

díszített darabok is előfordultak. A gazdag női sírokból fibulák, bronzból és üvegből készült kar- és bokaperecek, különböző típusú láncok, esetenként gyűrűk kerültek napvilágra. Kelta hamvasztásos sírt tártak fel még Halmajugrán, Aldebrőn, Füzesabonyban. Mátraszentimrén késő vaskori kelta erődített telep került elő ásatáson, míg számtalan telep nyomát regisztrálták a lelőhelykataszterbe: Besenyőtelek, Pétervására, Ludas, Hatvan, Füzesabony, Aldebrő, Balaton, Boldog, Dormánd, Füzesabony, Heves, Kompolt, Mezőszemere, Nagyfüged.

Római kor

Római kori barbár /Császárkor

A szarmaták iráni eredetű és nyelvű lovas nomád népe a Volga vidékéről és a dél-orosz sztyeppéről indulva nagyjából akkor szállta meg az Alföldet, amikor a rómaiak birodalmukhoz csatolták a Dunántúlt, Pannónia provinciát. Több törzsük közül először a jazigok települtek le a Dunától keletre, később csatlakoztak hozzájuk a rokon roxolán és alán törzsek is. Kezdetben - Dacia provincia megalakításáig - szoros és állandó kapcsolatot tartottak főként az Al-Duna mellett maradt rokonaikkal, kereskedelmük elsősorban a Kárpát-medencében hiányzó vas behozatalát célozta.

A két római provincia közé ékelődött szarmata törzsek ittlétük több mint 300 éve alatt folyamatos és állandó kapcsolatban voltak római birodalombeli szomszédaikkal. Viszonyuk hol háborús, hol békés volt, de kereskedelmi kapcsolataik sosem szüneteltek. Ezért olyan gyakoriak a szarmata leletanyagban a római eredetű tárgyak. A korszak legjellegzetesebb és legelterjedtebb római kereskedelmi áruja a terra sigillata, a finoman megmunkált, fényes, vörös, gyakran pecsételt vagy reliefdíszes kerámia volt.

A szarmata települések sűrűn egymás mellett helyezkedtek el, és gyakorlatilag teljesen kitöltötték az általuk megszállt területeket. Félig földbe mélyített házaik tapasztott falúak és nyeregtetősek voltak. Lovat, szarvasmarhát, juhot, sertést és baromfit tartottak, és földműveléssel is foglalkoztak. Viszonylag békés életüknek a Római Birodalom megdöntésére induló germán törzsek többszöri átvonulása vetett véget. A háborús időszakban jelentős szarmata tömegek vándoroltak ki a mai Franciaország és Olaszország területére, egy részük Észak-Afrikáig jutott el. Egyes csoportjaik azonban még az V. század második felében is a Dél-Alföldön éltek.

Sűrű településhálózatuk nyomát terepbejárás adatok mellett számos ásatási adat is igazolja. Az Alföldön élő szarmaták Dacia provincia feladása után egyre jobban ki voltak téve a nyugatra törekvő germán törzsek támadásainak. Valószínűleg emiatt került sor a szarmata védműrendszer, a Csörsz-árok kiépítésére is.

A Csörsz-árokrendszer a római birodalommal szövetségben álló alföldi szarmaták szállásterületeit vette körbe. A Hatvan közelében, a külső sáncvonalon feltárt késő római kiserőd alapján a IV. század első felére keltezték a védvonalat, kiépítésére a 332-334-es szarmata polgárháborút követően került sor. A véres harcok és az azok elől elmenekült tömegek miatt ugyanis olyan mértékben lecsökkent az Alföldön élő szarmaták létszáma és katonai ereje, hogy jelentősebb római segítség nélkül nem lettek volna képesek tovább ellenállni a germán nyomásnak. Mezőszemere és Szihalom térségében több temető anyaga azt bizonyítja, hogy itt a sáncot védő rómaiakkal szövetséges szarmaták katonai temetőit tárták fel. A IV-V. századra keltezhető sírok között olyan szarmata harcosok földi maradványai is előkerültek, akiket fegyvereik (kardok, lándzsák, pajzsok) kíséretében, egyéb római importárukkal, pénzermékkal is ellátva, gazdag mellékletekkel temettek el.

Jelentős római katonai állomás maradványai kerültek elő a Hatvan határához tartozó Gombospusztán, ahol késő római, kerítésfallal övezett négyszögletes őrtorony került feltárássra. Azt feltételezik, hogy ennek az erődnek az építése körül kirobbant bonyodalmak vezettek a 374-375-ös kvád-szarmata-római háborúhoz, amely meghiúsította a Csörsz-árok külső vonalának a befejezését.

Népvándorlás kor

A rómaiak hiába adtak segítséget, a szarmatákat a germán törzsektől védő, Alföldet átszelő, több részből álló Csörsz-árokrendszer hosszabb távon nem igazán váltotta be a hozzá fűzött reményeket. A IV. században újabb népmozgások indultak, amelyek eredményeként az V. század közepső harmadában a hunok hatalmuk alá hajtották a szarmatákat. A hun korban Heves megyében a korábbi szarmata telepek zöme használatban maradt.

Az V. század közepétől a hunok uralmát megdőntő gepidák emlékényaga a Ludason feltárt germán-gepida telep, Apcon feltárt germán-vandál telep ásatásából Tarnamérán, Kiskörén és Domszlon temetkezések feltárásából ismert. A leletek tanúsága alapján még a VII. század elejéről származó germán eredetű közösségek temetkezései kerültek elő Szihalom és Kisköre mellett.

A kora avar népesség 568. évi honfoglalása, majd az avarok griffes-indás csoportjának 670-ben történt betelepülése után keletkezett temetkezések, telepek maradványai viszonylag sok helyről ismertek. Avar kori temető, illetve temetkezés ismert a következő helyekről: Kompolt, Tarnaméra, Dormánd, Nagyréde, Szihalom, Petőfibánya, Nagyút, Visonta, Zaránk, Hatvan, Gyöngyöspata, Füzesabony, Kál, Feldebrő, Erdőtelek, Eger. A temetők egyik részénél (pl. Dormánd, Tarnaméra, Nagyréde) a VII. századi jellegzetességek, köztük a préseltlemezes övdíszek jellemzőek, a másik részénél (pl. Boldog, Gyöngyöspata, Füzesabony, Kál) már a VIII-IX. századi sajátosságok, köztük az öntött, griffes-indás motívumokkal díszített övgarnitúrák találhatók meg, utóbbiak képzeletbeli, mitikus lényeket ábrázolnak. Az avarok a Kárpát-medencében is megőriztek egy, a keleti sztyeppékről magukkal hozott temetkezési szokást, az elhunyttal azonos sírgödörbe helyezett áldozati állatok eltemetését. Ennek legismertebb formája az, amikor a halottal együtt egy lovat (részben, vagy egészben) temettek el. Ez a temetkezési forma az avar korszakot követően a honfoglaló magyaroknál is megfigyelhető. Azonban az avar időkben a lovak mellett még más háziállatokat, juhokat, szarvasmarhákat, valamint kivételes esetekben akár vadállatokat is tettek egészben vagy részlegesen az eltemetett személy mellé. Az avarok közismerten jó lovasok voltak, nekik köszönhető a lovaglást jelentősen megkönnyítő, Európában korábban ismeretlen vaskengyel meghonosítása is.

Avar telep nyomait találták ásatáson, illetve terepbejáráson a következő helyszíneken: Visznek, Recsk, Tarnalelesz, Poroszló, Nagyút, Nagyfüged, Mezőszemere, Hatvan, Gyöngyöshalász, Füzesabony, Detk, Bükkszék, Apc.

A IX. század elejétől az avarokat már csak röviden említik a krónikákban, de ettől függetlenül azért ők nyilván megélték a magyar honfoglalás időszakát, sőt egyes feltételezések szerint a X. századot is. Heves megyében a Bélapátfalva, Kompolt, Gyöngyöspata, Recsk és Visznek környékén feltárt települések és temetkezések alapján valószínűsítik, hogy itt IX-X. századi avar jelenléttel is lehet számolni.

Középkor (Honfoglalás kor, Árpád kor, Középkor)

A X. századra viszonylag kevés települést lehet keltezni. A korszakban használt falvak egy része már a VIII-IX. századtól lakott volt. Honfoglalás kori temetkezések, temetők ismertek az alábbi helyekről: Heves, Novaj, Pétervására, Tarnaörs, Tiszanána, Dormánd, Erdőtelek, Füzesabony, Eger, Besenyőtelek, Apc, Aldebrő. Honfoglalás kori falu ismert Hatvanból és Füzesabonyból.

A jelenlegi Heves megye a X. században feltételezhetően Örs vezér szállásterülete lehetett. A Kézai Simon által Örs Sajó-menti birtokaiként leírt északkelet-magyarországi régió lehetett később Aba comes (ispán) megyéje. A nagy kiterjedésű, Újvárnak nevezett megyéből alakult ki a későbbi Heves, Sáros és Újvár megye is. A térség jelentőségére utal az államalapítás korában, hogy Aba Sámuel ispáni rangjával beházasodhatott az Árpád-házba. Ő birtokolta a nádorispáni rangot, amely akkoriban a legelőkelőbb személy az ispánok között, a király után a második ember az országban. Köztudomású, hogy 1041-ben ő lett az első választott magyar király.

A középkor leghangsúlyosabb kutatásai a várkutatáshoz köthetőek. A megyében lévő középkori várak tudományos műszeres felmérése, számos esetben régészeti feltárása is megtörtént. A kivétel nélkül magaslaton elhelyezkedő eddig feltérképezett középkori várak csak kis részét lehet előzetesen okleveles adatokhoz kötni. Nagyobb részének terepbejárás módszerével akadtak nyomukra. Elképzelhető, hogy számuk még gyarapodni fog. A középkorban használt várak egy része őskori sánctárapokra települt. A megye területének 121 települése közül 5 kivételével mindnek van középkori előzménye. Jóllehet ezek okleveles adatok, nagyobb részük a későközépkorból származik, de ennél sokkal több kora középkori faluhellyel lehet számolni, tekintetbe véve az Árpád-kori falvak országosan sűrű településszerkezetét.

A középkori régészeti emlékek között meg kell még említeni a hegyvidéki területen található kaptárköveket. A múlttal foglalkozó kutatások indulásának kezdetén a várakhoz hasonló érdeklődés kísérte tanulmányozásukat. Az Eger környékén, a Bükkalján található kaptárkövek eredetileg természeti képződményként létrejött sziklaalakzatokba emberi kéz által faragott fülkék és egyéb mélyedések együttese. A jelenleg általánosan elfogadott nézet szerint a kaptárkövek létrejötté a XI-XV. században folytatott méhészkedéssel függ össze. Használatukra vonatkozóan azonban perdöntő bizonyítékot eddig még nem találtak.

A megye területén ismert több mint 1000 lelőhely felderítése, vagy feltárása során a különféle korszakokhoz (őskor, császár kori szarmata, népvándorlás kori) lelőhelyeken legtöbb esetben középkori emlékek is előkerülnek.

Védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és a nyilvántartott régészeti lelőhelyek

A Miniszterelnökség, Örökségvédelmi Hatósági Főosztály, Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztály által vezetett közhiteles hatósági nyilvántartásban található adatok alapján Heves megye területén az alábbi kiemelten védett régészeti lelőhelyek állnak egyedi régészeti védelem (jogszabály által védetté nyilvánított terület) alatt:

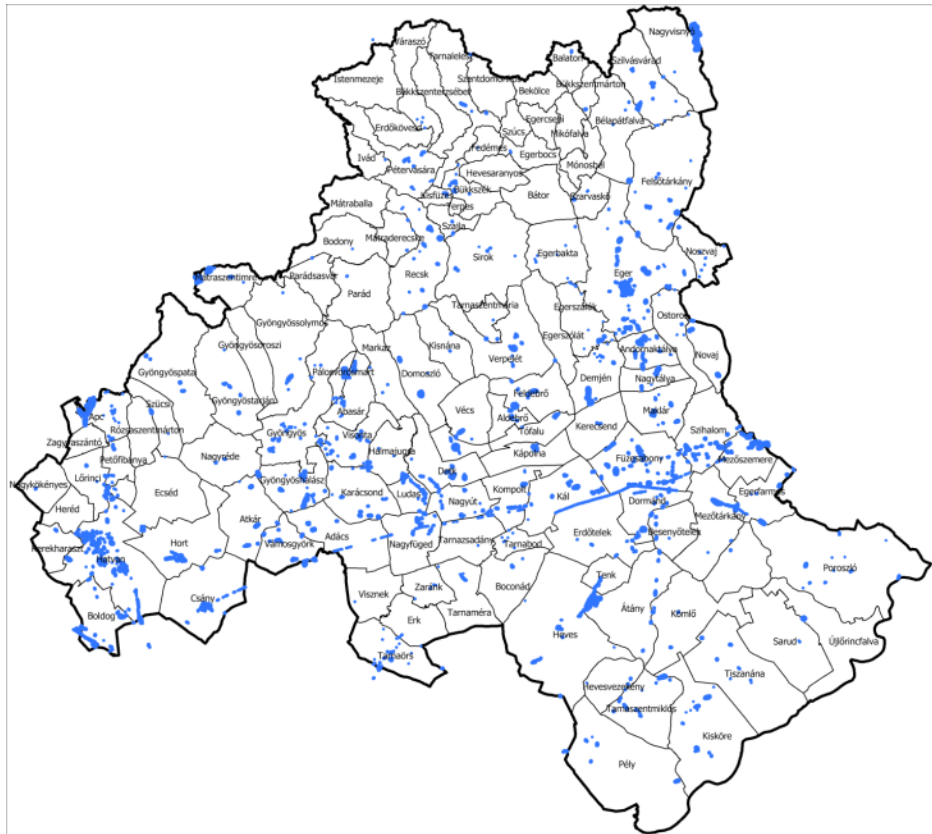
azonosító	lelőhely	jelleg	határozat
45364	Verpelét, Földvár	Árpád- kori vár, épület, középkori földvár, (motte)	KÖH 470/2506/2/2004
34602	Tarnaszentmária, Római katolikus templom	őskori szóránylelet, kora Árpád- kori templom, temető, osszárium, ismeretlen korú éremlelet,	
23894	Szilvásvár, Cserepekői-sziklaodú	barlang, őskor	1.620-55/1951. KM
33211	Szilvásvár, Töröksánc	késő bronzkori, Kyjatice- kultúra, erődített telep, középkori szóránylelet, nyílhegyek	1620-121/1951 KM
43214	Szilvásvár, Gerenna-vár	középkori várkastély	1620-121/1951 KM
23895	Szilvásvár, Körös-barlang	ismeretlen korú barlang, őslénytani lelet	1.620-55/1951. KM
14714	Szilvásvár, Istállóskői-barlang	felső paleolitikum, Aurignaci- kultúra, barlang, kőeszköz, telep	1.620-55/1951. KM
25655	Szihalom, Földvár	őskori szóránylelet, kora-középső bronzkor (Hatvani- kultúra) földvár, "a Füzesabonyi	1620-121/1951 KM

azonosító	lelőhely	jelleg	határozat
		kultúra is használhatta", kora Árpád- kori temető,	
42902	Szarvaskő, Szarvaskő vára	Középkori kővár	46752/1972. MM
32380	Sirok, Vár	ismeretlen korú kaptárkő, középkori kővár	
25656	Novaj, Földvár	kora- középső bronzkori Hatvani- kultúra tell, földvár, preszkíta, Mezőcsáti- kultúra temetkezése, honfoglalás kori temető	1620-121/1951 KM
77333	Noszvaj, Dóc1.	ismeretlen korú kaptárkő	1620-121/1951 KM
77335	Noszvaj, Dóc2.	ismeretlen korú kaptárkő	1620-121/1951 KM
21307	Nagyvisnyó, Ölyveskői rókalyuk	barlang, paleolitikum	1.620-55/1951. KM
44825	Mátraszentimre, Óvár	késő bronzkori (Piliny kultúra, Kyjatice- kultúra), földvár, kora vaskori szórványlelet, késő vaskori kelta erődített telep, középkori vár	1620-121/1951 KM
55270	Mátraszentimre, Ágasvár	erődített telep, késő bronzkor Kyjatice- kultúra, középkori kővár	1620-121/1951 KM
55272	Mátraszentimre, Ágasvár-oldal 1	késő bronzkor, Kyjatice- kultúra, Telep	1620-121/1951 KM
55273	Mátraszentimre, Ágasvár-oldal 3	késő bronzkor, Kyjatice- kultúra, Telep	1620-121/1951 KM
49887	Mátraszentimre, Ágasvár-oldal 2	késő bronzkor, Kyjatice- kultúra, Telep	1620-121/1951 KM
30965	Maklár, Kosztoperium- domb	őskori kemence, középső bronzkori (Halomsíros kultúra,) késő bronzkori (Piliny- kultúra,) hamvasztásos temető, preszkíta Mezőcsáti- kultúra temetője, szarmata sír, telep,	
25665	Kisnána, Vár	középkori kővár, templom, temető	
23867	Hatvan, Nagygombos (Római őrtorony)	bronzkori telep, római kori őrtorony, sánc, épület, népvándorlás kori szórványlelet, középkori telep, ismeretlen korú temető	22292/1976. KM
21135	Hatvan, Strázsa-hegy	középkori telep, éremlelet	22292/1976. KM
31494	Gyöngyöspata,	Szent Péter templom	33503/1979. KM
21134	Gyöngyöspata, Várhegy	őskori állatidol, ismeretlen korú csontvázas sír, Árpád- kori földvár, templom, középkori telep	33503/1979. KM
44688	Füzesabony, Csörsz- árok	Császárkori szarmata sánc, (Csörsz árok) természettudományos kutatás	1620-33/1951 VKM

azonosító	lelőhely	jelleg	határozat
32096	Füzesabony, Öregdomb	középső bronzkor, Füzesabony- kultúra telep, temető	20493/1983. MM
21305	Felsőtárkány, Tar-kői-kőfülke	barlang, paleolitikum, őslénytani lelet	1.620-55/1951. KM
25671	Felsőtárkány, Barátrét	késő középkori karthausi kolostor	46752/1972. MM
21302	Felsőtárkány, Lök-völgyi-barlang	felső paleolitikum, (Szeleta-kultúra) barlang	1.620-55/1951. KM
21303	Felsőtárkány, Pes-kő-barlang	felső paleolitikum és késő bronzkori (Kyjatice-kultúra) telepnyom	1.620-55/1951. KM
21292	Eger, Berva-barlang	barlang, paleolitikum	1.620-55/1951. KM
42903	Bükkszentmárton, Szt. Márton templom	újkori templom, középkori maradványok	46752/1972. MM
42904	Bélapátfalva, Ciszterci nemzeti monostor	őskori telep, Árpád kori telep, temető, középkori település, apátság, templom	46752/1972. MM

33. ábra: Jogszabály által védetté nyilvánított terület

A Miniszterelnökség, Örökségvédelmi Hatósági Főosztály, Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztály által vezetett közhiteles hatósági nyilvántartásban található adatok alapján Heves megye területén a fenti kiemelten védett régészeti lelőhelyeken kívül még további több, mint 1000 régészeti lelőhely szerepel nyilvántartott régészeti lelőhelyként, melyek általános régészeti védelem alatt állnak a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény 11. §-a alapján.

34. ábra: Régészeti lelőhelyek
 Forrás: adatszolgáltatás

Barlangok

A régészeti szempontból jelentős barlangok köréről szóló 43/2013. (VIII. 9.) BM rendelet 1. számú melléklete az alábbi Heves megyei barlangokat tartalmazza:

település	Barlangkataszteri szám	Lelőhely-azonosító	Barlang neve (lelőhely neve)
Eger	5342-1	21292	Berva-barlang
Felsőtárkány	5343-63	21302	Lök-völgyi-barlang
Felsőtárkány	5343-1	21303	Pes-kő-barlang
Felsőtárkány	5343-8	21304	Petényi-barlang
Felsőtárkány	5343-2	21305	Tar-kői-kőfülke
Felsőtárkány	5383-4	82641	Arnóc-kői-sziklaodú
Mezőszentimre	5230-7	49886	Gyula-barlang
Szilvásvár	5341-1	14714	Istállós-kői-barlang
Szilvásvár	5343-16	23894	Cserepes-kői-sziklaodú

Szilvásvárad	5341-17	23895	Körös-barlang
--------------	---------	-------	---------------

35. ábra: Heves megyei barlangok

Az örökségi értékek elemzése

A régészet tárgykörébe (kezdetektől 1711-ig) utalt örökségi értékek két fajtáját lehet megkülönböztetni. A földobjektumok (régészeti-történeti rétegek, szemétkövek, földbe ástott objektumok feltárásai, kutak, tüzelőhelyek) a régészeti feltárás során eredeti rétegvizonyaiktól megfosztva, megsemmisülnek. Ebben az esetben a jelenségek értelmezése, dokumentálása után, a leletek összegyűjtésével a lelőhelynek a feltárt része elpusztul. A paleolitikumtól gyakorlatilag a római korig ez a helyzet szinte kizárólagosnak mondható. (Kivétel: őskori sáncvárak, erődítések). De később is a népvándorlás kori és Árpád kori emlékek esetében is jobbára ez a helyzet. Kivételt képeznek a kőből épített maradványok, melyek minőségük, jelentőségük miatt fogva műemléki megtartásra érdemesek. Árpád-kori és középkori várak, templomok, kőépületek, kaptárkövek ebbe a kategóriába tartoznak.

Régészeti emlékek feltárhatóságának, megmaradásának, bemutathatóságának vagy pusztulásának lehetőségei

A régészeti emlékek feltárásának a napjainkban bevett gyakorlat szerint indítéka valamely beruházás földmunkáinak területén végzendő megelőző feltárás szükségessége. Ebben az esetben a feltárás kiterjedése nem a lelőhely határait veszi figyelembe, hanem a beruházásnak a földmunkákkal, alapozással szükségszerűen elpusztuló felületét.

A már ismertté vált régészeti emlékek sorában a megőrzés, bemutatás lehetősége a műemléki megtartásra érdemes maradványok esetében jöhet számításba.

Folyamatok iránya, visszafordíthatósága

Bármely régészeti lelőhelyen végzett földmunkával járó beavatkozás az érintett terület eredeti régészeti-történeti rétegeit megsemmisíti. Ezért a későbbi kutathatóság érdekében főleg egy-egy kiemelkedő régészeti lelőhely esetében mérlegelni szükséges, hogy lehetnek olyan területek, melyeket érintetlenül kell hagyni.

Építészeti örökség, műemléki értékek

Heves vármegye a XIII. században jött létre az addigi hatalmas Újvár vármegye déli részéből, ekkor a vármegye neve Heves-Újvár vármegye lett. 1596–1687 között az Oszmán Birodalom uralma alatt állt. A török hódítástól az 1876-os megyerendezésig Külső-Szolnok vármegyével volt egyesítve Heves és Külső-Szolnok vármegye néven. Az 1945-ös megyerendezés során idecsatoltak néhány községet Borsodtól. Az 1950-es megyerendezés során került sor Heves és Nógrád határának kiigazítására Pásztó és Lőrinci környékén, valamint további községeket csatoltak Heveshez Borsod és Pest-Pilis-Solt megyétől, továbbá a Tiszától keletre fekvő községeket Szolnok megyéhez csatolták.

Heves vármegyének nemcsak a külső határai változtak több ízben, hanem a belső, járási beosztása is. 1876-tól eleinte nyolc, majd hét járásra oszlott, melyek határai sokszor változtak, végül az 1880-as évek közepére kialakult és állandóvá vált az 1950-ig fennálló hat járás neve és székhelye. A megye ma hét járásból áll, amelyek székhelye: Eger (egyben megyeszékhely is), Bélapátfalva, Füzesabony, Gyöngyös, Hatvan, Heves, Pétervására városok. A megyében összesen 11 város és 110 község található. A megye építészeti örökségének ismertetésénél a mai megyehatárok között lévő településeket vettük figyelembe.

A megye az Alföld és a hegyvidék, a Felföld határán fekszik, területén pedig három termelési övezet húzódik: északon a gyéren iparosodott erdőség, ettől délre egy szőlő- és gyümölcsstermelő sáv, még délebbre pedig a gabonatermelő és állattartó síkság található. A mintegy 295 000 000 lélekszámú lakosság túlnyomó része magyar, a kisebb számú szlovák és német nemzetiségű lakosság a XVIII. században, a török hódoltság után telepedett le Eger környékén és a Mátra lejtőin, a harcok folyamán elnéptelenedett falvakba. Ezek a földrajzi, gazdasági és demográfiai tényezők együttesen hatottak a megye településeinek szerkezetére és történeti építészetére is.

A települések néhány kivételtől eltekintve rendelkeznek középkori előzményekkel, ami tetten érhető a településszerkezet alakulásában is. A templomok jelentős része is őriz középkori előzményeket – még ha időnként csak régészeti módszerekkel vagy épületkutatással kimutatható módon is –, tehát ma is az egykori településszervező erővel bíró helyeken állnak. Ritkábban a középkori építészeti előzmények a templomok mai megjelenésben is tetten érhetők. Mivel Heves megye területét mind a tatárjárás, mind a török megszállás súlyosan érintette, ebből kifolyólag a középkorból viszonylag kevés álló építészeti emlék maradt fenn, azonban ezek között nem egy kiemelkedő jelentőségű is található.

A megye legkorábbról fennmaradt építészeti emlékei a középkori templomok és kővárak. A ma is fennálló egyházi épületek sorából a legkorábbi keletkezésű a **feldebrői** templom, amely az Aba nemzetség szállásterületének valószínűleg legjelentősebb templomaként épült. Az altemplom egy XI. századi, öthajós, centrális alaprajzú, mind a négy oldalán íves apszissal bővített korábbi épület megmaradt altemploma, a keresztirányú, széles hajóját kettéosztó oszlopsorral, eredeti boltozatrendszerével és a félköríves apszissal szemben kialakított sírkamrával. Az altemplomban található hazánk legkorábbinak tartott falképei a XII. század második feléből. A XII–XIII. sz. fordulója táján a hajót részben elbontották és háromhajóssá alakították. 1744–45-ben átépítették.

A XI. sz. végéről – XII. sz. elejéről származik **Tarnaszentmária** szintén sajátos építészeti megoldást tartalmazó Árpád-kori temploma: a patkóalakú főszentély előtt a hajó külső falából ki nem lépő oldalapszissal bővített előtér csatlakozik, a szentély alatt középkori altemplom található.

A magyar középkor korai időszakából származik a **kisnánai** vár területén feltárt XII. századi körtemplom, **Váraszó** XII. sz. végén - XIII. sz. elején épült temploma, valamint a XIII. sz. elejéről származó, később jelentősen átépített **verpeléti** templom.

A megye számos további temploma tartalmaz középkori részleteket a falazatban vagy az alapokban, esetenként régészeti módszerekkel feltárható korábbi épületrészekben, például a nagyobbítást megelőző szentély-alapfalakban. Ezért a templomok nagyobb felújítása, esetleges bővítése előtt indokolt az épületek kutatása, régészeti feltárása. A kutatásuk, feltárásuk a XIX. század második fele óta rendszeresnek mondható, a műemléki vagy régészeti védelem alatt álló épületek esetében pedig jogszabályi előírás.

Egerben található a Szent István által alapított tíz püspökség egyike, **középkori székesegyházának romja** a várban található. A háromhajós, többször átépített középkori székesegyház román és gótikus

stílusú falmaradványai – épült a XII-XIV. században, illetve a XV. sz. végén – a vár keleti felében állnak, a legmagasabban álló gótikus pillércsonkon Szent István XIX. századi szobra áll (Marco Casagrande, 1835). A templom déli oldalán kápolnasor és korai rotunda alapfalait tárták fel, tőle délnyugatra láthatók a provizori palota csekély maradványai. Jelentős gótikus emlék a várbeli egykori székesegyház romjai közelében álló, helyreállított középkori püspöki palota 1470-75 között emelt gótikus, csúcsíves árkádsoros épülete (emelete XVIII. századi).

Eger középkori vára IV. Béla engedélye alapján a XIII-XIV. században épült ki a püspökség számára. A XVI. század első felében a várat külső és belső részre osztották, és korszerűsítették a védműveket. Az 1552-es török ostrom után, majd a török megszállás idején (1596–1687) további kiépítésre került sor. A XVIII-XIX. században az erődítést fokozatosan visszabontották. A tudományos kutatása és helyreállítása 1862-től folytatólagosan zajlik. A középkorban a várost is kőfal övezte, amelynek csak csekély maradványai maradtak fenn.

A XIII. századból származik a III. Béla király által betelepített ciszter szerzetesrend egyetlen fennmaradt magyarországi középkori temploma **Bélapátfalván**. A Békő nyugati lábánál álló, háromhajós, keletelt bazilika egyenes szentélyzáródással és keresztházzal épült, a déli oldalhoz kolostor csatlakozott, amelynek csak alapfalai maradtak fenn. Az apátságot II. Kilit egri püspök alapította 1232-ben. A templom építése a XIV. század második feléig elhúzódott. A XVI. században elhagyott templomot a még álló falainak felhasználásával 1732–1745 között újjáépítették és beboltozták. 1934-ben, majd 1952–1966 között restaurálták.

A megye másik jelentős méretű középkori eredetű temploma **Gyöngyösön**, a Fő téren álló **Szent Bertalan templom**, amely nagyméretű gótikus csarnoktemplom többszöri átalakításával nyerte el mai formáját 1773-ban. A háromhajós, keletelt, poligonális szentélyzáródású épületet körben támpillérek erősítik, a szentélyzáródáson láthatók a feltárt gótikus ablakok. A déli oldalához csatlakozott a középkori torony, a nyugati tornyok 1773-ban és 1815-ben épültek. Szintén Gyöngyösön található a **ferences templom**, amelyet a XIV. század második felében kezdtek építeni és a források szerint a gótikus együttes 1494-re készült el. Ezt a török hadak 1526-ban feldúlták, de a ferencesek 1531-ben újjáépítették. A XVIII. században a templomot barokk stílusban átépítették, de megtartották annak egyhajós gótikus jellegét és szentélyének késő gótikus boltozatát. A templom északi oldalához csatlakozó kolostort 1701-1727 között építették.

Gyöngyössolymos temploma a XIV. századból származik. **Gyöngyőspata** temploma fő tömegében a XV. században épült, a szentélyben és a főhajóban középkori falfestmény töredékek találhatóak. Mindkét templom tornya az alsó szint fölött nyolcszög alaprajzú. **Halmajugra** temploma szintén XIV. századi, a szentélyben középkori falkép töredékekkel.

A várak közül kiemelendő még a **kisnánai vár**, amely az említett XII. századi körtemplom köré épült, várrá történő kiépítése a XIV–XV. század fordulójára tehető, reprezentatív palotával, a XII. századi körtemplom gótikus vártemplommá történő átépítésével. A külső várfal és a váruddar további épületei a XV–XVI. századból származnak. A megye másik jelentős erődítménye **Sirok vára**, amelyet az Aba nemzetség Verpeléti ága építtetett. A magasabb sziklatömbön ülő szabálytalan alaprajzú felső várhoz nyugat felől olaszbástyás, védőöves alsó vár csatlakozik. A vár alatt sziklába vágott folyosó- és teremrendszer húzódik. A felsővár XIII-XIV. századi, az alsóvár 1562-ben épült. Az Eger fölötti **Szarvaskő** XVIII. században elpusztult várát az egri püspökség építette valamikor 1261-1295 között, menedékhely céljára. Kisebb jelentőségű vár romja a szintén az Aba nemzetség által a XIII. században épített **mátradereskei Kanázs vár**, valamint a **markazi vár**, amelyet valószínűleg a Kompolti család épített a XIII-XIV. században.

A török uralom idejét Heves megyében néhány fennmaradt oszmán-török építészeti emlék jelképezi: Egerben a minaret és a Valide Szultána-fürdő. Több olyan török mecsetről vannak források, amelyeket a letelepedő szerzetesrendek felhasználtak a templomuk építésénél. Azonban a közel évszázados török uralomnak inkább csak régészeti módszerekkel feltárható nyomai maradtak Egerben és a megyében egyaránt.

A török alóli felszabadítás és az azt követő lassú konszolidáció után nagyarányú újjáépítés következett, amely számos barokk építészeti emlékekkel gazdagította a megyét. A városok közül Eger

mellett elsősorban Gyöngyösön található nagyobb számú kvalitásos műemlék. Eger és Gyöngyös történeti településmagjai ma műemléki területekként védettek.

Eger a felszabadulás után elveszítette szabad királyi város címét, helyette az egri püspök lett a város földesura, ami kihatott az építészetére, művészeti életére is. A püspöki városban számos elsőrangú barokk építészeti alkotás – templomok, kápolnák, püspöki, préposti és kanonoki paloták – született, a Rómában iskolázott püspökök pompakedvelése és tudatos városalakító törekvése nagy hatással volt a városkép formálódására és az építészeti minőségre egyaránt. Építészeket, mestereket rendre Itáliából és osztrák területekről hozattak, akik a közép-európai barokk magas színvonalát hozták el a török megszállás során a fejlődéstől elvágott városba, illetve megyébe. A püspökség építkezései mellett a legjelentősebb az Egerben megtelepedett hat szerzetesrend építőtevékenysége: kolostoraik és templomaik, valamint ezek művészi berendezései és felszerelései. A külföldi mesterek beáramlása fokozatosan kiterjedt a német, cseh és morva területekre is. Számos művész végleg letelepedett Magyarországon, és megyeszerte vagy még távolabbi vidékeken is kifejtette alkotó tevékenységét.

Eger városa a korszak építészeti emlékeinek jelentős részét tehát a püspökségnek és a szerzetesrendi építkezéseknek köszönheti, amelyek mellett számos egyéb középület és polgárház is fennmaradt a korszakból. Az újjáépítés első jelentős épülete a **püspöki (érseki) palota**, amelyet XVI. századi épületek felhasználásával Erdődy Gábor püspök kezdett építtetni 1715-1732 között (építész: Giovanni Battista Carlone), majd 1761-1775 között Eszterházy Károly bővítette, végül a déli épületcsoportot Pyrker László érsek emeltette. A végső kialakításában U-alaprajzú, díszudvaros, emeletes barokk palota északi homlokzatához későbbi díszlépcsőház csatlakozik (1765, építész: Fellner Jakab), valamint a középső szárny nyugati oldalához két szintet átfogó kápolna csatlakozik oratóriummal. A palotától délre épült a barokk székesegyház, amelyet a mai székesegyház építéskor bontottak el a XIX. század elején. A harmadik jelentős barokk épület a **jezsuiták (később ciszterciek) temploma**, amelyet 1699-ben készült terv alapján emeltek 1731-1743 között, építőmestere szintén G. B. Carlone volt. Ugyanő építette Egerben az Irgalmas rendiek konventjét és kórházát, a Foglár-féle jogakadémiát (Kossuth u. 8.), valamint Püspöky kanonok házát (Kossuth u. 10.), illetve számos kisebb-nagyobb építkezésben volt része, jelentősen hozzájárulva Eger barokk városképéhez. Carlone számos templomot is épített Eger környékén: Felnémeten (1715), Demjénben (1730-32), Kerecsenden (1732), Makláron (1733), Füzesabonyban (1732-35), Egerszalókon (1738) az utóbbi négyet később átépítették.

Az egri barokk templomok sorában művészeti szempontból a leginkább kvalitásos a **Minoriták temploma** a Dobó téren, a főszékesegyház és a gyöngyösi Szent Bertalan-templom után Heves megye harmadik legnagyobb temploma. Épült Kilian Ignaz Dietzenhofer tervei alapján 1758-1772 között. A zártosú beépítésű, egyhajós, keresztházás, két homlokzati tornyos, kosáriréses szentélyzáródású templom homlokzata a két torony között egy-egy oszloppárral hangsúlyozott; erős félkörben előugró középrizalitban, lépcsősor fölött nyílik a kapu, amelyet gazdagon faragott szemöldökpárkány díszít.

Eger emblematikus középülete az 1763-1782 között épült **Líceum**, amely a püspöki (érseki) palota és a főszékesegyház szomszédságában szabadon álló, nagyméretű, négyzetes udvart körülfogó kétemeletes épület, középtengelyében erősen kiülő, háromtengelyes, timpanonos középrizalittal; a keleti homlokzat középtengelyében csillagvizsgáló torony emelkedik. Barkóczy Ferenc püspök kezdeményezését felkarolva, Eszterházy Károly püspök építtette püspöki iskola, illetve egyetem céljára (építészek: 1763–1764, Josef Ignaz Gerl; 1764–1779, Fellner Jakab; 1780–1782, Grossmann József). A belsőben barokk falképekkel gazdagon díszített könyvtárterem, színházterem, díszterem és kápolna található.

Az újabb **főszékesegyház** már klasszicista stílusban épült, emeltette Pyrker János érsek, épült 1831-1838 között, a korábbi székesegyház lebontásával (építész: Hild József). Szabadon álló, háromhajós, keresztházás templom, a négyzet fölött kupolával, két nyugati toronnyal, a kereszthajó északi és déli oldalán mellékbejáratokkal. Az oszlopos, portikuszos főbejárathoz széles, szobrokkal díszített lépcsősor vezet.

A nagyméretű, jelentős középületek mellett Eger épített örökségének jellemzője, hogy igen nagy számban, összefüggő utcákat alkotva maradtak fenn zömében XVIII. században épült kisebb-nagyobb városi lakóházak, paloták. A városkép védelme érdekében az átlagot képviselő, egyedi műemléki védelemben nem részesülő épületek is megőrzendők, méltó funkcióban tartásuk kívánatos. Az 1960-as,

1970-es évek várostervezése folytán jelentős károk keletkeztek az addig intakt hagyományos városszövetben, a lebontott tömbbelsőik helyére akkor nagyméretű modern lakóépületeket emeltek. Az 1700-as években, a török kiűzése után kezdett el kiépülni az egri érseki pincerendszer. Az Egerbe visszatérő Fenessy György püspök a székhelyét áthelyezte a várból a belvárosba, ahol az építési munkálatok a hegyből kitermelt riolittufából készültek. A kitermelt kő után hatalmas labirintusrendszer keletkezett, amely több mint 3 kilométer hosszan nyúlt el a föld alatt a Hatvani kaputól egészen a város északi határáig, a Rác kapuig.

Eger mellett **Gyöngyös** városában található nagyobb számban barokk műemlék: templomok, a ferences kolostor, a Szent Bertalan-plébánia, a sóház, a kvartélyház, valamint városi polgárházak. A belvárost Gyöngyösön is összefüggő történeti épületállomány alkotja. A barokk épületek közül kiemelendő a Haller–Berényi–Orczy-kastély három udvart körülzáró, egyemeletes épületegyüttese, építtette gróf Haller Sámuel tábornok az 1740-es években (építész: Domenico és Giovanni Battista Ricca).

A török uralom utáni újjáépítés során a legtöbb település új templomot és plébániát kapott. A megye barokk stílusú emlékegyéből sokban kötődik az Egerben dolgozó építészeknek és mesterembereknek megvesztegetett munkásságához, jellemzően templomok, plébániák, kastélyok építésében vettek részt, de egyéb uradalmi épületek, vagy éppen polgárházak is kötődnek hozzájuk.

Hatvanban a Grassalkovich család nagyméretű barokk kastélya a város főterének meghatározó épülete, egyben az egyik legrégebbi épület is a városban (1754-1763, Oracsek Ignác, Mayerhoffer András, Jung József). A szintén a téren álló r.k. templomot korábbi épület helyén gr. Grassalkovich I. Antal építtette (építész: Oracsek Ignác; kivitelező: Jung József). A plébániához még a XVIII. század első feléből származik. Hatvan külterületén, Nagygomboson áll a Grassalkovichok nagyméretű majorsága, amely jelentős részét Grassalkovich I. Antal építtette részben posztógyár céljára 1762 körül.

Pétervásárán a barokk kastélyt 1760-ban építtette Keglevich Gábor (építész: Quadri Kristóf), amely zárt udvart kerítő együttes. **Noszvajon** 1778-1780 között épült az egykori Szepessy, majd De La Motte-kastély (tervező: Povolni János), amelyhez tájképi kert is tartozik.

A XVIII. század legvégén megjelenő és fokozatosan teret nyerő **klasszicista stílus** legfontosabb, országos szinten is kiemelkedő alkotása a fentebb ismertetett egri főszékesegyház Hild József tervezte monumentális épülete, amely a városkép legmeghatározóbb eleme. Az egyházmegye 1804-ben érsekségi rangot kapott, az immáron érsekivé vált püspöki palota klasszicista képtár-szárnnyal gazdagodott. Klasszicista stílusban épült az Irgalmas rendiek temploma és az ún. kis zsinagóga is, valamint kanonokházak és több városi lakóház. **Gyöngyösön** a klasszicizmus emlékei közül kiemelkedik az Orczy-kastély, továbbá ebben a stílusban épült a Fő téren álló Orczy-levéltár, a régi zsinagóga, egy kúria, valamint néhány városi lakóház. A vidéki épületek közül a klasszicizmus emlékei közé tartozik **Szilvásváradon** a kör alaprajzú református templom, **Istenmezején** és **Szarvaskőn** az r.k. templomok, **Andornaktályán** a Mocsáry-kastély és a parkjában álló glorieta, **Karácsondon** a Csiszár-kastély, valamint kúriák Egercsehiben, Erdőteleken, Gyöngyöshalászon, Hevesen, Hevesvezekényben, Mónosbélben, Nagykökényesen, illetve Hevesen a volt városháza.

A **romantikus stílus** egyik első hazai előfutára a **Pétervásárán** lévő háromhajós r.k. templom, amely a lebontott középkori templom helyén épült 1812-17 között (tervező: Povolni János).

A **historizáló építészet** emlékei közül kiemelkedő a Károlyiak **Parádsasváron** lévő, 1882-ben épült kastélya, amely a francia reneszánsz építészetet idézi (tervező: Ybl Miklós). **Parádon** áll a Károlyi György által 1888-ban építtetett, gazdag részletképzésű, favázás-, téglá- és kő architektúrás ún. Cifra-istálló (tervező: Ybl Miklós; ma istálló- és kocsimúzeum). **Parádfürdőn**, a gyógyvíz források környékén már a XIX. század közepén szállodákat emeltek, kialakítva ezzel a közkedvelté váló fürdőhelyet. Az 1850-es években a gróf Károlyi család tulajdonába került és további dinamikus fejlődésnek indult: 1854-ben épült a Zsuzsanna-lak, 1865-1866-ban a timsós-tó, 1873-ban a Hotel Parád (tervező: Ybl Miklós), és 1893-ban épült az Erzsébet Szálló. A fürdőtelephez 10 hektáros sétáló- és gyógy park tartozik.

Hatvanban a cukorgyár historizáló épületegyütteséhez tartozik két kastélyépület: az ún. Kristály-kastély és az ún. Koppély-kastély, az utóbbi igazgatói lakásként épült. **Szilvásvár**don a Keglevich család építtetett kastélyt 1860-ban Ybl Miklóssal, amelyet a XX. század elején neobarokk stílusban átalakítottak és bővítettek.

A XIX. század végi gazdasági felemelkedés idején, a historizmus korszakában számtalan városi, mezővárosi és falusi középület, lakóépület és gazdasági épület létesült, amelyek mindenütt a hagyományos településképet alkotó vagy a korábbi korszakokat kiegészítő elemek. Ide tartoznak a korszak gazdasági és műszaki fejlődését híven mutató vasúti épületek is, amelyek közül kiemelkedik Füzesabony nagyméretű vasútállomása.

A XIX.-XX. század fordulóján elterjedt **szecessziós** stílus emlékei között megemlítendő a gyöngyösi Fő tér házai, Egerben a Deák Ferenc utca villái, valamint a poroszlói városháza.

Végezetül a **népi, falusi építészeti emlékekről** kell megemlékezni, amelyek egy gyorsuló ütemben eltűnő életforma hírmondói. A népi lakóházak a parasztság különböző társadalmi rétegeinek építkezési kultúráját tükrözik. Közülük kiválik a falun, paraszti sorban élő, de mégis kiváltságos (adómentes) kisnemesek házai, amelyek részben kőfalazatú házak (Mikófalván, Szilvásvárdon és Átányon) nemcsak anyagukkal, hanem méreteikkel és külsejük, homlokzatuk gazdagabb díszítésével is elkülönülnek a többi közül. A korábbi századok faépítkezését felváltó kőépítkezés természetesen az anyag lelőhelyének közelében, a hegyvidéken és még inkább a kőbányák környékén honosodott meg. Fontos a XVIII-XIX. században a kőfaragó központok működése, és azok hatása a közeli és távolabbi környék építő gyakorlatára azzal, hogy előbb ablakkereteket, majd tornácoszlopokat faragtak és szállítottak a megrendelőnek; erre jó példa a siroki kőfaragás, amelyet az 1870 körül Parádfürdőn működő olasz kőfaragók lendítettek fel. A népi építészet emlékeit ugyanakkor nagyobb részben a feudális társadalom alapját képező jobbágyosság, a kisiparos réteg, valamint a földnélküli zsellérek házai adják. Anyagukat tekintve sokáig a legfontosabb építőanyag a föld, vályog volt, mert a közlekedés kifejlődése előtt a megye nagyobb részén, az alföldi síkságon követ és fát csak nehezen lehetett beszerezni.

A tárgyi kulturális örökség megőrzése terén a legnagyobb kihívást a népi épületek helyben történő megőrzése, használatban való fenntartása és a korszerűsítése jelenti. Az élő falvak településképeinek megőrzése során szem előtt tartandó a védett épületeknek az anyagában való megőrzése, mivel a hagyományos formák átörökítése csak így lehetséges hiteles módon. Egyes, a tájegységre leginkább jellemző, különösen értékes népi épület megőrzésének bevált módja a tájházként történő hasznosítás. Fel szokott merülni végső esetben a szabadtéri néprajzi múzeumban (skanzenben) történő elhelyezés is, amely azonban a településképek megőrzése ellen ható megoldás, és általában tájegységként csak egy-egy épület átmentését teszi lehetővé. Mindezek miatt a településrendezés során kiemelt figyelmet kell fordítani erre az igen sérülékeny épületállományra.

A népi építmények sajátos emlékei a külterületen lévő **présházak, borospincék**, amelyek szintén a népi kultúra fontos emlékei, ezek fennmaradása sokszor jobban biztosított a háztáji borászok révén, de a napjainkban fellendülő kisüzemi, „kézműves” borászati üzletág is segíti a fennmaradásukat. Összefüggő, érdekes együtteseik maradtak fenn az Eger nyugati részén lévő, a XVIII. századtól kiépülő Szépasszony-völgyben vagy a tőle északra található, a XIX. század végén kiépülő Verőszalán, amelyek a történelmi borvidék múltjának hiteles tanúi. Gyöngyösön a Farkasmály nevű külterületen található nagyobb történelmi présház csoport; az 1750-es években telepített szőlőkben az első pincéket az 1780-as években nyitották, a rendszert a XIX. század végéig folyamatosan fejlesztették.

Az épületek mellett az épített környezet védett elemei közé tartoznak a települések közterein vagy a közutak mellett lévő művészeti értékű történelmi **szobrok, emlékművek és egyéb ún. kisemlékek** (stációk, kőfeszületek, stb). Köztük számos becses, több évszázados alkotás található, amelyek megőrzése, településképi szerepének megtartása, méltó környezetük kialakítása kihívást jelent a településrendezés és korszerűsítés során. Hasonló módon sajátos építmények például a kisebb-nagyobb **hidak**, amelyeknek idővel kérdésessé válik a terhelhetősége, de az utak átalakítása, fejlesztése során is veszélybe kerülhetnek, így a szabályozási eszközök terén is biztosítani szükséges a fennmaradásukat (pl. a közelben épülő új hídval, elkerülő útszakasszal, stb.).

A műemléki értékek megőrzése terén általánosan is elmondható, hogy elsődleges szempont az anyagukban való megőrzésük, mind külső, mind belső értékeik tekintetében. A másik fontos kritérium a méltó és fenntartható használat biztosítása, mivel az épület lényegétől idegen funkció szükségszerűen konfliktust hordoz, és végső soron a védendő értékek háttérbe szorulását, vagy értékvesztését, pusztulását okozhatja. Ezért a településrendezési tervek készítése során ezeket a szempontokat is szükséges figyelembe venni.

Heves megyében a védett műemléki értékek száma 464 helyszínen, összesen 567 védett építmény. Az építészeti örökség körébe tartoznak még a helyi (önkormányzati) védettségű építmények.

Emlékhelyek

A nemzeti emlékhelyé nyilvánított helyszínekről a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (Kötv.) rendelkezik, amely II. mellékletének 2. szakasza szerint Heves megyében az **Egri Vár** nyilvánul hivatalos állami emlékhelynek, 2015 óta. A vár a XVI. században három részre szakadt Magyarország végvárrendszerének fontos eleme volt. Történetének leghíresebb epizódja az 1552-es év, amikor a Dobó István által vezetett várvédők sikerrel verték vissza a sokszoros túlerőben lévő török sereg ostromát. Az irodalomban is megörökített győzelem a magyar nemzeti emlékezet és hőskultusz fontos eseménye.

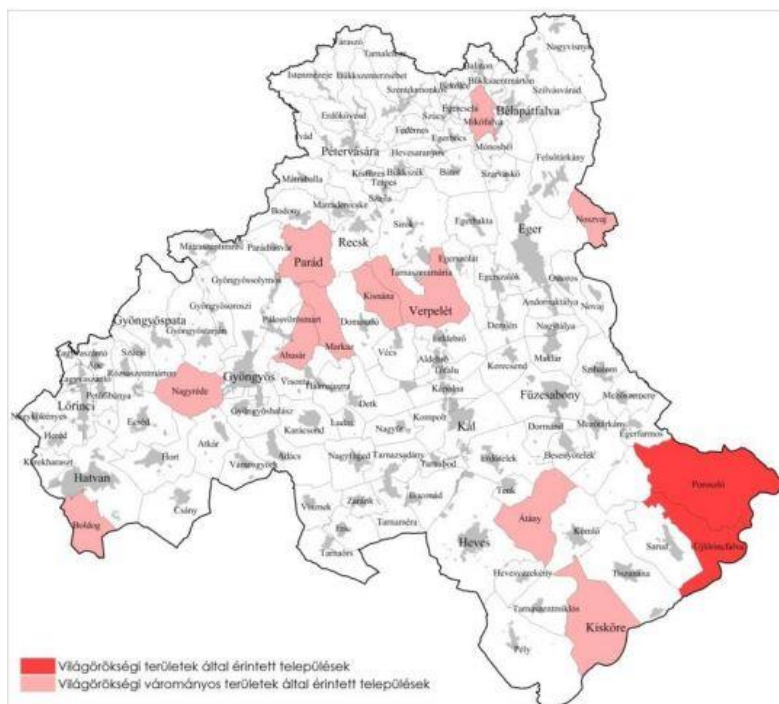
A történelmi emlékhelyeket a 303/2011. (XII.23.) Korm. rendelet sorolja fel. A történelmi emlékhelyek az emlékezet olyan fontos helyszínei, amelyek nemzeti, felekezeti, regionális vagy kisebbségi szempontból kiemelkedőnek minősülnek. Bár gyakran fontos építészeti alkotások, nem elsősorban műemléki szempontok alapján, hanem kiemelkedő történelmi szerepük miatt számítanak jelentősnek. Jelenleg ötvenkét történelmi emlékhely található az országban, ebből kettő Heves megyében:

- **Abasáron** a Bolt-tetőn „a XI. századi királyi központ maradványai” megnevezésű helyszín, 2018 szeptembere óta. Abasár a magyar történelem legmeghatározóbb korszakának, az államalapítás korának jelentős emlékhelye. A régészeti lelőhely-együttes a mai Magyarország egyik legjelentősebb Árpád-kori épített öröksége. Az utóbbi évek régészeti kutatásai tisztázták, hogy a feltárt épületmaradványok Aba Sámuel magyar király (1041–1044) rezidenciájához tartoztak. Történelmi értékét növeli, hogy egyike azon kevés királyi központoknak, amelyekről tudomásunk van ebből az időszakból.
- **Recsk**en, a Kőbányai út cím alatti területen az „egykori munkatábor” megnevezésű helyszín, 2011 óta. A Rákosi-féle diktatúra leghírhedtebb munkatábora, a kommunista terror szimbólumának számító „magyar Gulag” 1950 - 1953 között működött a Mátrában található településen. A második világháború végétől létező internálótáborok mellett 1950-ben kényszermunkatáborokat alakítottak ki a kommunista rendszer ellenségeinek bélyegzett emberek megbüntetésére. Ezek a táborok közvetlenül az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) irányítása alatt álltak. A foglyok bírósági ítélet nélkül kerültek a szigorúan őrzött titkos recski táborba, amelynek létszáma a kutatói becslések szerint 1300 és 1700 között mozgott.

A nemzeti emlékezetben emlékhelyként szerepel, de hivatalosan nem nyilvánították azzá a **Kápolnai csata helyszínét**: az 1848-1849-es szabadságharc egyik fontos ütközete zajlott Kápolna településen 1849. február 26-27-én, amelyben a csatát a császári és királyi csapatok kezén maradt ugyan, azonban a magyar honvédsereg nem szenvedett vereséget, egyik fél sem érte el stratégiai célját. Az osztrák hadvezetésnek a csata kimeneteléről szóló túlzó beszámolóinak hatására adta ki Ferenc József császár az Olmützi alkotmányt 1849. március 4-én.

Világörökségi és világörökségi várományos területek

A világörökségi és világörökségi várományos területekkel érintett településeket a 2018. évi CXXXIX. törvény 3/4 melléklete alapján szerepeltetjük.

36. ábra: Világörökségi és világörökségi várományos területek által érintett települések
forrás: 2018. évi CXXXIX. törvény 3/4 melléklete

Honvédelem

Heves megye közigazgatási területén az alábbi településeken több HM vagyonkezelésű, honvédelmi érdeket szolgáló honvédelmi rendeltetésű ingatlan található.

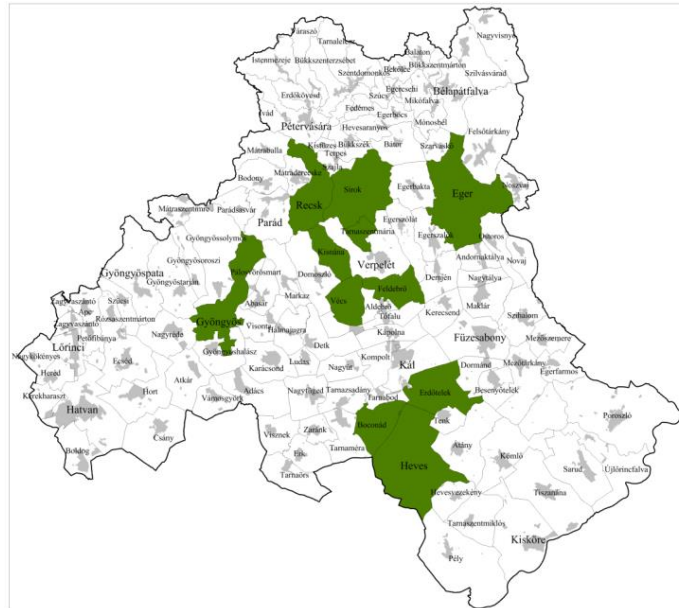
- Kiemelt fontosságú honvédelmi terület érinti Boconád, Erdőtelek, Heves településeket.
- Honvédelmi terület található továbbá Eger, Feldebrő, Gyöngyös, Kiszána, Reck, Sirok, Tarnaszentmária, Vécs településeken.

A fent nevesített településeken olyan honvédelmi rendeltetésű ingatlanok találhatók, amelyekre a honvédelmi tárca a hosszú távú, korlátozásmentes, honvédelmi célú használatára - a Magyar Honvédség alapfeladatai rendeltetésszerű, szakszerű és jogszerű ellátása, Magyarország védelmi képességeit alapvetően meghatározó vagy a NATO-tagságból eredő, valamint a nemzetközi szerződéseiben vállalt kötelességeinek teljesítése érdekében – továbbra is igényt tart.

A honvédelmi területek korlátozásmentes fenntartása nemzeti érdek, a területekre vonatkozó jogszabályok szerint:

- A környező, nem katonai területeken folytatott tevékenységek és területhasználatok biztosítása érdekében az érintett települések településrendezési eszközeiben a honvédelmi érdeket szolgáló területek korlátozásmentes működését szolgáló védőterületeket a Honvédelmi Minisztérium adatszolgáltatása alapján kell kijelölni.
- A honvédelmi területekre építési tilalom, korlátozás nem jelölhető ki.
- A honvédelmi rendeltetésű területek és az azokon elhelyezett, elhelyezhető építmények rendeltetésük miatt jelentős hatást gyakorolhatnak a környezetükre, vagy a környezetük megengedett külső hatásaitól is védelmet igényelnek, ezért a honvédelmi terület övezettel érintett település, vagy annak környezetében található településeken az esetleges védőterületi

korlátozásokat a településrendezési eszközök készítése, felülvizsgálata során a Honvédelmi Minisztérium illetékes szervének adatszolgáltatása alapján pontosítani kell.

37. ábra Honvédelmi és katonai célú területek övezete által érintett települések
(forrás: 2018. évi CXXXIX. törvény 3/5 melléklete)

Ásványvagyon

Heves megye legjelentősebb ásványi nyersanyaga a lignit, a színes érc, az andezit, a riolit és a mészkő. Az Ózd-Egercsehi medencében több széntelep keletkezett, melyek közül a miocén-kori a legvastagabb. 1937-47 között Bükkszéken kőolaj kitermelés is folyt, Demjénben pedig 1960-ban kezdték a fúrásokat. A kőolajkutatások számos helyen termálvizet hoztak a felszínre (Bükkszék, Eger, Demjén), amelyekre alapozva később fürdő létesült. Fedémesen földgázt is találtak.

A réz és színesfém jelentős készlete található Recskén. A nagy mélység miatt kitermelése jelenleg vitatott. 1985-ig Gyöngyösorosziban is folyt színesérc bányászat. Említésre méltó építési mészkő, vegyipari homok található még a megyében nagyobb mennyiségben.

A visontai külszíni bányaművelés előrehaladásától eltekintve napjainkra a bányászat fokozatos visszavonulása vált jellemzővé. A Mátrai Erőmű Zrt. hazai alapanyagból, lignitből termel villamos energiát. A társaság két külszíni bányája Visontán és Bükkábrányban található. A visontai ún. Déli bányamező Detk – Ludas – Karácsond – Halmajugra községek által határolt területen fekszik. Mátraderecskén radon tartalmú Co2 gáz tör a felszínre.

A megye közigazgatási területén az alábbiakban felsorolt, engedélyezett szilárdásvány kutatási tevékenységgel érintett területek találhatóak:

#	Kutatási terület megnevezése	Kutatásra jogosított
1	Füzesabony 018/33 hrsz. és környéke	Rácz Gergely egyéni vállalkozó
2	Demjén II. – riolittufa bővítés	Rácz Gergely egyéni vállalkozó
3	Kál - Apolló	Apolló Kft.

4	Kápolna – Apolló	Apolló Kft.
5	Füzesabony 0308/1, 0312, 0313/1 hrsz-ú terület	„Katex 04” Ingatlanberuházó, Építőipari Kivitelező és Szolgáltató Kft.

A megye területén bejelentett előkutatás nincs.

A megye közigazgatási területén az alábbiakban felsorolt, bányafelügyeleti határozattal megállapított szilárdásvány bányatelkek helyezkednek el:

#	Bányatelkek védnév	Nyersanyag	Bányavállalkozó
1	Abasár I. - andezit	andezit	KÖKA Kő- és Kavicsbányászati Kft.
2	Atkár I. - homok	homok	LELE-99. Kereskedelmi és Szolgáltató Bt.
3	Boconád II. - homok	homok	Rab és Rab Sóder-Homok Bányászati Kft.
4	Bogács I. - dácittufa	dácittufa (-tufit) kevert ásványi nyersanyag II.	Terméskő Építőipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.
5	Demjén II. - riolittufa	riolittufa	Rácz Gergely
6	Eger III. - mészkő	mészkő	OMYA Hungária Mészkőfeldolgozó Kft.
7	Eger IV. - riolittufa	riolittufa	Colas-Északkő Bányászati Kft.
8	Egerbakta I. - diabáz	építési diabáz	Colas-Északkő Bányászati Kft.
9	Egerszólát II. - homok	homok	KVARC-GROUP Mérnöki és Szolgáltató Kft.
10	Erdőtelek I. (Fővénygödri) - homok, kavics	homok kavics	Káli-Homok Bányászati Kft.
11	Füzesabony I. - kavics	kavics	Füzesabonyi Kavicsértékesítő Kft.
12	Gyöngyösoroszi I. - érc	polimetallikus érc	Nitrokémia Környezetvédelmi Tanácsadó és Szolgáltató Zrt.
13	Gyöngyöspata I. - andezit	zúzott andezit	Lovász Lebonyolító, Organizáló, Vállalkozó és Szervező Bt.
14	Gyöngyöspata III. - andezit	andezit	GEO-ÉP Mélyépítő Kft.
15	Gyöngyössolymos I. (Kishegyi kőbánya üzem) - riolit	riolit	Colas-Északkő Bányászati Kft.

#	Bányatelek védnév	Nyersanyag	Bányavállalkozó
16	Gyöngyössolymos II. (Cserkő) - piroxénandezit	andezit	Colas-Északkő Bányászati Kft.
17	Gyöngyöstarján II. - andezit	andezit	Magyar Vakond Út és Építőipari Kft.
18	Hatvan II. - homok, kavics	homok kavics	AB Hatvan Kavicsstermelő és Forgalmazó Kft.
19	Heves II. - homok, kavics	homok kavics	nincs jogosított
20	Kál VIII. - homok	homok	LISZTES TRANS Fuvarozó Egyéni Cég
21	Kisnána I. - andezit	andezit	Tarnóca Kőbánya Kft.
22	Lőrinci II. - riolit	riolit	RIO-KŐBÁNYA Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.
23	Mátraderecske I. (Téglagyár) - agyag	agyag	Leier Hungária Építőanyaggyártó Kft.
24	Mónosbél I. - diabáz	diabáz	Disten Bányászati Kft.
25	Noszvaj I. - kavics	kavics	GEO-ÉP Mélyépítő Kft.
26	Parád I. - termálsó	termálsó	Parádfürdői Állami Kórház
27	Pétervására I. - bentonit	bentonitos agyag	TARNABÁNYA Bentonitfeldolgozó Kft.
28	Petőfibánya I. - homok	homok	RIO-KŐBÁNYA Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.
29	Recsk I. - rézérc	rézérc	Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt.
30	Recsk II. - andezit	andezit	Colas-Északkő Bányászati Kft.
31	Recsk II. - színesfémérc	rézérc polimetallikus érc	Nitrokémia Környezetvédelmi Tanácsadó és Szolgáltató Zrt.
32	Recsk IV. - andezit	andezit	Andezit Hungária Kőbányászati, Építőipari Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.
33	Recsk V. - diabáz	bazalt	Privatus Consulting s.r.o. Magyarországi Fióktelepe
34	Sírok I. - diabáz	diabáz	Várfalvi Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.
35	Szihalom I. (3-as úti) - bányászati betonkavics	kavics	Füzesabonyi Kavicsértékesítő Kft.

#	Bányatelek védnév	Nyersanyag	Bányavállalkozó
36	Szihalom II. - kavics	kavics	Füzesabonyi Kavicsértékesítő Kft.
37	Szurdokpüspöki I. Komárlaposi üzem) - kovaföld, pumici	horzsakőtufa kovaföld	Zalakerámia Zrt.
38	Tarnabod II. - kavics, homok	homok kavics	DOBA-BÁNYA Bányászati Kft.
39	Tarnaszentmária I. - dácittufa	dácittufa	Bolykő Bányászati Kft.
40	Visonta I. - lignit	lignit	Mátrai Erómű Zrt.

A megye közigazgatási területén (illetve azt érintve) az alábbiakban felsorolt, engedélyezett szénhidrogén kutatási tevékenységgel (koncesszió) érintett területek találhatóak:

#	Kutatási terület név	Nyersanyag	Bányavállalkozó
1	Jászárokszállás - szénhidrogén	kőolaj szénhidrogén földgáz (konv.)	MOL Jászárokszállás Szénhidrogén Koncessziós Kft.
2	Nagykátá - szénhidrogén	szénhidrogén	OGD Nagykátá Koncessziós Kft.
3	Mogyoród - szénhidrogén	szénhidrogén	OGD Mogyoród Koncessziós Kft.

A megye közigazgatási területén (illetve azt érintve) az alábbiakban felsorolt, bányafelügyeleti határozattal megállapított szénhidrogén bányatelkek helyezkednek el:

#	Bányatelek védnév	Nyersanyag	Bányavállalkozó
1	Pély I. - szénhidrogén	szénhidrogén földgáz	Folyópart Energia Kft.
2	Andornaktálya I. - szénhidrogén	szénhidrogén földgáz kőolaj	MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt.
3	Andornaktálya II. - szénhidrogén	kőolaj szénhidrogén földgáz	MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt.
4	Demjén-Nyugat I. - szénhidrogén	kőolaj szénhidrogén földgáz	MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt.

A megye közigazgatási területén (illetve azt érintve) az alábbiakban felsorolt, bányafelügyeleti határozattal geotermikus energia hasznosításra engedélyezett területek helyezkednek el:

#	Név	Jogosított
1	Jászberény - geotermikus energia	CEGE Geotermikus Koncessziós Kft.

A megye területén az alábbi megkutatott, ipari készlettel rendelkező szilárd ásványi nyersanyag előfordulások szerepelnek az Állami Ásványi Nyersanyag és Geotermikus Energiavagyon Nyilvántartásban:

Társadalmasítási verzió

#	Település	Lelőhely kód	Lelőhely megnevezés	Nyersanyag
1	Eger	100100001	Eger I. (Eger I. Téglagyár)-agyag bányatelek, Wind-féle bánya	Blokktéglagyag
2	Eger	100100004	Merengő, Eger I. (Eger I. Téglagyár)-agyag bányatelek	Blokktéglagyag
3	Eger	100100005	Síkhegy	Blokktéglagyag
4	Eger	100100008	Berva-völgy, Felnémet (Eger III.-mésző)	Ipari mésző
5	Eger	100100010	Hosszúgalya-tető, Felnémet	Élelmiszeripari mésző
6	Eger	100100013	Tihaméri riolittufabánya, (Eger IV.-riolittufa)	Építési riolittufa
7	Balaton	100102001	Éhhegy, (Balaton I.-homok)	Falazó homok
8	Bélapátfalva	100105005	Bélkő	Cementipari mésző
9	Bélapátfalva	100105006	Vanna-rét	Cementipari márga
10	Bélapátfalva	100105007	Bélkőhát	Cementipari márga
11	Bélapátfalva	100105009	Kisköves-tető	Cementipari agyag
12	Bélapátfalva	100105010	Pusztaszőlő	Cementgyártási homok
13	Mónosbél	100105301	Mély-pataki előfordulás	Díszítő mésző
14	Mónosbél	100105302	Binét bánya (Mónosbél I.-diabáz)	Díszítő diabáz
15	Egerbakta	100107002	Kővölgyi (Tarkői) diabázbánya (Egerbakta I.-diabáz)	Zúzott diabáz
16	Egerszólát	100110001	Körtvélyes-tető 0133/9 hrsz. (Egerszólát II.-homok)	Közlekedésépítési homok, Kevert ásványi nyersanyag II.,
17	Egerszólát	100110002	Egerszólát, Beleznai tanya 0171/1/A hrsz (Egerszólát I.-homok)	Gázbeton adalék homok
18	Egerszólát	100110003	Homokelőfordulás	Falazó homok
19	Egerszólát	100110004	FTV Esz-1 és Esz-2 fúrás körzete	Gázbeton adalék homok
20	Istenmezeje	100112001	Hangyabolyos (Istenmezeje III.-bentonit)	Bentonitos nemesagyag
21	Istenmezeje	100112002	Rosszkút-tető	Bentonitos nemesagyag

22	Kerecsend	100113001	Fácános Berek-dűlő kavicsbánya (Kerecsend I.-kavics)	Közlekedésépítési kavics
23	Kerecsend	100113002	Téglagyári bánya (Kerecsend II.-agyag)	Tömör téglagyag
24	Demjén	100113101	Érsekségi bánya, Parasztbánya (Demjén II.-riolittufa)	Építési riolittufa
25	Mátraderecske	100116001	Téglagyár (Mátraderecske I.(Téglagyár)-agyag)	Cserépagyag
26	Nagyvisnyó	100117002	Alsó-szőlők mészkőbánya	Díszítő mészkő
27	Noszvaj	100118002	Vesszős 043/2 hrsz. (Noszvaj I.-kavics)	Közlekedésépítési kavics
28	Noszvaj	100118005	Láztető 016/b hrsz. (Noszvaj II.-riolittufa)	Építési riolittufa
29	Novaj	100119001	Bolhás-dűlő - Öreg-hegy	Falazó homok

Társadalmasítási

30	Parád	100121001	Mátra Rózsaszállás	Bentonitos nemesagyag
31	Parád	100121002	Fehérkő, Egyezség-bánya (Parád I. - termálsó)	Termálsó
32	Pétervására	100122001	Harasztos (Pétervására I.-bentonit)	Bentonitos nemesagyag
33	Recsk	100123001	Csákánykői andezitbánya (Recsk II.-andezit)	Zúzott andezit
34	Recsk	100123002	Györke-tető 0203/b hrsz.	Faragható andezit
35	Recsk	100123004	Valéria-hegy, Várverő-oldal (04 hrsz.)	Faragható andezit
36	Recsk	100123005	Baj-patak (Recsk V.-diabáz)	Zúzott diabáz
37	Sirok	100124004	Rózsás	Falazó homok
38	Sirok	100124005	Nagy-hegy	Falazó andezittufa
39	Sirok	100124006	Darnó-hegy É (Sirok I.-diabáz)	Zúzott diabáz
40	Szilvásvár	100126012	Aszaló	Falazó homok
41	Terpes	100128001	Homoki bánya 022 hrsz.	Vakoló homok
42	Tarnaszentmária	100128101	Dobi (Tarnaszentmária I.-dácittufa)	Faragható dácittufa
43	Verpelét	100129001	Hajcsár út 0260 hrsz. (Verpelét I.-homok)	Vakoló homok
44	Gyöngyös	100200005	Mátraháza Sás-tói andezitbánya	Zúzott andezit
45	Abasár	100201003	Tatár-mező andezit-görgetegbánya (Abasár I. - andezit)	Építési andezit
46	Abasár	100201004	Tatár-mező É	Építési andezit
47	Atkár	100203001	Repce-dűlő (Atkár I.-homok)	Falazó homok
48	Domoszló	100205003	Tarjánka 0152 hrsz.	Faragható andezit
49	Gyöngyösoroszi	100207001	Bagolyvár-Döggút	Nemeskvarc – kvarcit
50	Gyöngyöspata	100208002	Komáromlapos (Gyöngyöspata II.-riolittufa és kovakőzet)	Kovaföld
51	Gyöngyöspata	100208003	Gereg-hegy, Fülegor-dűlő (Gyöngyöspata I.-andezit)	Zúzott andezit
52	Gyöngyöspata	100208004	Gereghegy, Fülegor D	Zúzott andezit
53	Gyöngyöspata	100208005	Gyöngyöspata III.-andezit 080/2 hrsz	Zúzott andezit

54	Gyöngyössolymos	100209001	Kis-hegyi riolitbánya (Gyöngyössolymos I.-riolit)	Tömbkő riolit
55	Gyöngyössolymos	100209002	Alsó-cserkői andezitbánya (Gyöngyössolymos II.-andezit)	Zúzott andezit
56	Gyöngyöstarján	100210003	Füledugó 0335/2,8,10 hrsz. (Gyöngyöstarján I.-andezit megosztásából)	Faragható andezit
57	Gyöngyöstarján	100210004	Csege-patak	Nemeskvarc – kvarcit
58	Gyöngyöstarján	100210005	Füledugó 0336, 0356/27, 0357/4, 0374-0377, 0378/4 és 0335/2 hrsz. (Gyöngyöstarján III.-andezit)	Zúzott andezit
59	Kisnána	100212001	3458 (Kisnána I.-andezit) Derzstanya	Zúzott andezit
60	Vécs	100219001	Cigánytelep 0202 hrsz.	Falazó homok
61	Hatvan	100300004	Nagygombos 0529 hrsz.	Közlekedésépítési homok
62	Hatvan	100300005	Malom dűlő	Közlekedésépítési kavics
63	Apc	100301001	Muszáj-árok	Falazó homok
64	Heves	100400001	Boconádi út	Falazó homok
65	Heves	100400002	Bikkhalmi-dűlő (Heves III.-homok)	Falazó homok, Közlekedésépítési homok
66	Heves	100400003	Bánom-dűlő (Heves II.-homok és kavics)	Közlekedésépítési homok, kavics
67	Boconád	100402002	Boconád II (Boconád I.-kavics és homok törölt bányatelek)	Közlekedésépítési kavics

68	Tarnabod	100408002	Tarnabod II., 029 hrsz. (Tarnabod II.-kavics és homok)	Közlekedésépítési kavics
69	Tarnabod	100408003	Tarnabod III. 025, 029, 030 (Tarnabod III.-kavics és homok)	Közlekedésépítési kavics
70	Füzesabony	100500004	Bikafertő 0276 hrsz. (Füzesabony I.-kavics)	Bányászati betonkavics
71	Kál	100504006	Csörsz-árok 0167/b, 0176/a hrsz.	Bányászati betonkavics
72	Kál	100504007	Kál III. kavicsbánya (Kál III.-kavics)	Homokos kavics
73	Kál	100504008	Kál IV.-kavics	Közlekedésépítési kavics
74	Kál	100504009	Kál V.-homok	Közlekedésépítési homok
75	Kál	100504010	Kál VI.-kavics törölt bányatelek	Homokos kavics
76	Kál	100504011	Padalja (Kál VII.-kavics)	Bányászati betonkavics
77	Egerfarmos	100505101	Baglyas-hát	Közlekedésépítési homok
78	Szihalom	100510001	Töviski (Szihalom II.-kavics)	Közlekedésépítési kavics
79	Szihalom	100510002	0207 hrsz. (Szihalom I. (3-as úti)-kavics)	Bányászati betonkavics

Természeti és környezeti kockázatok

„Olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket” (Bruntland Bizottság, 1988).

A természeti erőforrások vonatkozásában ez azt jelenti, hogy hosszú távon a természeti környezet eltartó-képességével összhangban lehet csak a társadalom reális szükségleteinek a kielégítéséről gondoskodni; vagyis a környezet eltartó képessége az igények kielégítésének a korlátja is. Ennek megfelelően szükséges a természeti erőforrások fenntartható használata.

A környezeti kockázatok esetében olyan események bekövetkezési valószínűségeinek felméréséről van szó, amelyek a környezeti feltételek többnyire emberi tevékenység révén bekövetkező változásai révén lépnek fel. A környezeti kockázatok előrejelzésével fontos információkat lehet rendelkezésre bocsátani a fenntartható fejlődés döntéseire, azonban az ilyen információk gyakran hiányoznak.

Számos természeti esemény hordoz magában kockázatot az életre, az épített és természeti környezetre nézve, mivel veszélyezteti az emberek és állatok életét és komoly károkat okozhat a településekben. Éppen ezért az emberi településeket, amennyire csak lehet, el kell látni a megfelelő, természeti kockázatokkal szembeni védelemmel. Az intenzitásuknak, hatásuknak és kártételüknek megfelelően, ezek a természeti események (vagy veszélyek) természeti katasztrófának is minősülhetnek. Egy természeti katasztrófa éppen ezért a természeti veszély és az emberi aktivitás együttes meglétéből következik. Az elmúlt századokban megnövekedett a természeti katasztrófák előfordulása, súlyossága és intenzitása. A katasztrófa-megelőzésre és mérséklésre építve számos területen lehetséges a kockázat csökkentése, ilyen például a jobb területhasználati, településtervezési és biztonságosabb építési gyakorlat.

Heves megye területén fellépő természeti és környezeti kockázatok:

kiemelt éghajlati problémakör	veszélyeztetettség mértéke	területi differenciálódás
árvíz, villámárvíz általi veszélyeztetettség	magas	Észak-Heves
belvíz veszélyeztetettség	magas	Dél-Heves
aszály veszélyeztetettség	közepes	a megye teljes területe
ivóvízbázisok veszélyeztetettség	magas	Észak-Heves
vízszennyezés felszíni vizekben, felszín alatti vizekben	magas	Észak-Heves
rendkívüli időjárási körülmények	közepes	a megye teljes területe
földrengés, földcsuszamlás	alacsony	Észak-Heves
rossz levegőminőség, porszennyezés, bűzhatás	magas	a megye teljes területe
zajártalom	közepes	a nagy átmenő forgalmú településeken
illegális hulladéklerakás	magas	a megye teljes területe
talajpusztulás	magas	Észak-Heves, Hevesi-sík

hősziget hatás	magas	elsősorban városok sűrűn beépített részein és iparterületeken
természeti értékek veszélyeztetettsége	magas	Füzesabony térsége
erdők sérülékenysége, erdőtüz veszélyeztetettség	közepes	Dél-Heves
beépített és burkolt területek növekedése, termőterület nagyságának csökkenése	közepes	a megye teljes területe
kármentesítésre váró felhagyott iparterületek és meddőhányók környezetkárosítása	közepes	Gyöngyös térsége, Észak-heves

Jelen dokumentum szempontjából az alábbi lényeges környezeti és természeti kockázatokra kell számítani a megye területén:

- **Ár- és belvíz**

A mélyfekvésű ármentesített területeken számítani kell a belvíz, a folyók mentén árvíz megjelenésére. A megyében a Tisza menti árvízvédelmi szakaszon illetve az Észak-Hevesben jellemző kisvízfolyásokon jelentkező helyi vízkárok, illetve főként a megye déli részén a belvíz okoz árvízi veszélyeztetettséget, illetve vízkárokat.

- **Vízszennyezés felszíni vizekben, felszín alatti vizekben, ivóvízkészletekben**

A szennyvízcsatornával nem rendelkező települések szennyvízelhelyezése a sok bizonytalansági tényező miatt potenciális veszélyt jelent a felszíni vizekre és a felszín alatti vízkészletekre.

A karsztos területeken keletkező szennyeződés könnyen bejut a karsztvízbe. A megye nyílt karsztos részén komoly veszélyforrás a közvetlenül a talajba történő szennyvíz szikkasztása. Tilos a házi szennyvíz szikkasztása, kivéve egyedi szennyvízkezelő berendezésekkel tisztított háztartási szennyvíz bevezetésének a vizek hasznosítását, védelmét és kártételeinek elhárítását szolgáló tevékenységekre és létesítményekre vonatkozó általános szabályokról szóló kormányrendeletben meghatározott eseteit.

A felszín alatti vizek és esetenként a felszíni vizek szempontjából jelentős szennyező források lehetnek az intenzív tartású, nagy létszámú állattartó telepek, amennyiben a trágyakezelés, tárolás nem felel meg az előírásoknak. Az intenzív területhasználat (mezőgazdaság, település, erdőgazdálkodás) is jelentős szennyező potenciált jelenthet.

- **Rendkívüli időjárási körülmények**

Úgy mint a nagymennyiségű csapadék (eső, hó), szélvihar, aszály. A nem ivóvíz minőségű vízigények kielégítésének gazdaságosságára törekedve, annak kielégítésére lokális megoldást jelent az összegyűjtött csapadékvizek rendelkezésre állása.

A téli eső eredetű árvizek kockázata nő, az olvadásos árvizeké bizonytalan, a villámárvizek gyakorisága és intenzitása növekszik, növekvő árvízkárokat eredményezve.

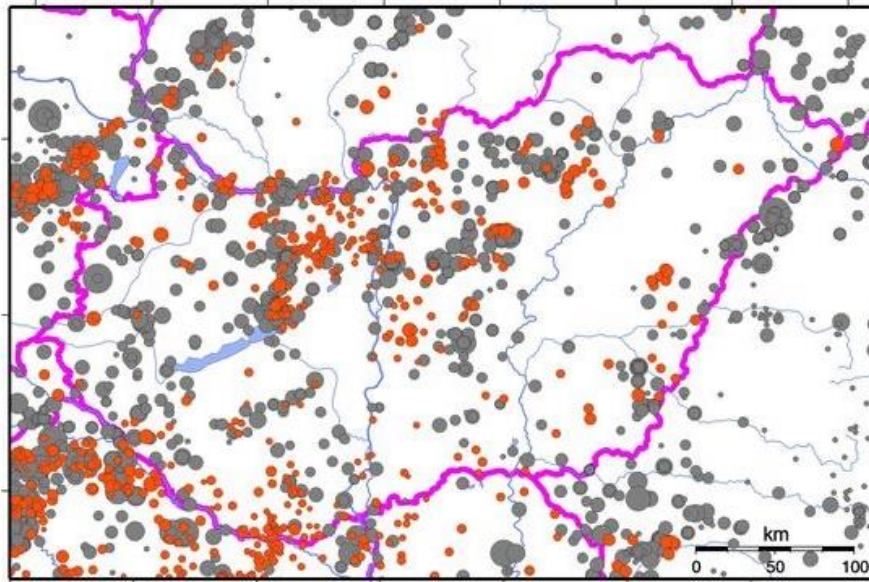
Növekszik az aszályhajlam, nő az öntözés és a halastavak vízigénye, csökken az öntözésre fordítható vízkészlet főként az Alföldön, a belvizek bizonytalanok.

- **Földrengés, földcsuszamlás**

A mélységi táblák mentén történő elmozduláskor keletkező szeizmikus energia a felszínen földrengések formájában nyilvánul meg. Az ábrán jól látható, hogy Heves megye délkeleti része földrengés szempontjából aktív zónában helyezkedik el.

Az alábányászott területek szintén veszélyforrást jelentenek: beomlás, roskadás következhet be.

Alábányászott területek találhatóak: Eger, Gyöngyös, Bélapátfalva, Andornaktálya, Bátor, Bodony, Bükkszék, Demjén, Egerbakta, Egerszalók, Gyöngyösorosi, Gyöngyössolymos, Gyöngyöstarján, Mátraderecske, Mátraszentimre, Mónosbél, Párád, Parádsasvár, Recsk, Sírok, Szilvásvár, Szarvaskő települések közigazgatási területén.

38. ábra: Földrengések területi eloszlása Magyarországon szürke: historikus rengések, piros: utóbbi évek rengései

A felszínmozgásos területek tematikus kataszterezése az 1970-80-as években történt meg, mely eredményeként a következő településeken vettek nyilvántartásba rengéseket: Eger (32 db), Bélapátfalva (1 db), Bátor (1 db), Bodony (1 db), Bükkszék (4 db), Domoszló (1 db), Egerbakta (12 db), Egerbocs (2 db), Egerszalók (1 db), Egerszólát (1 db), Felsőtárkány (1 db), Mátraballa (1 db), Mátraderecske (1 db), Mónosbél (6 db), Noszvaj (2 db), Ostoros (3 db), Párád (7 db), Parádsasvár (15 db), Recsk (5 db), Szarvaskő (2 db).

• **Rossz levegőminőség, porszennyezés, bűzhatás**

A levegőminőség a megyében a legtöbb helyen kedvező. A légszennyezettségi agglomerációk és zónák kijelölését szabályozó 4/2002 (X.7.) KvVM rendelet alapján Heves megyében két zóna került kijelölésre: Eger városa illetve Visonta térsége (Visonta, Abasár, Detk, Domoszló, Gyöngyös, Gyöngyöshalász, Halmajugra, Karácsond, Ludas, Markaz, Vécs). Ezen területekre vonatkozó intézkedési tervek elkészültek, a monitoring tevékenység folyamatos, az értékek javuló tendenciákat mutatnak. Jellemzően a szállóport szennyezettség (PM10) okoz problémát, szinte minden évben volt tájékoztatási küszöböt elérő állapot.

A levegőszennyezés a megyében három fő forrásból származik:

- ipari kibocsátók: Az ipari kibocsátók közül a legfontosabb a Mátrai Erőmű. A megfelelő berendezések beépítésével mára a kibocsátás határértéken belül van. A külszíni bányászat is porszennyezéssel jár.
- közúti közlekedés: A közúti közlekedés a nagy közúti forgalmat lebonyolító utakon okoz légszennyezést, elsősorban a településeken átmenő szakaszokon. A közúti közlekedést jellemző mutatók kedvezőtlen tendenciákat mutatnak, ami fokozódó környezeti terhelést jelent.
- lakossági kibocsátók: A lakosság a szilárd tüzelésű berendezések használatával és szabadban történő égetéssel okoz légszennyezést. Részben az alacsony komfortfokozatú lakások megyén belüli egyes térségeiben magas aránya, részben a gáz magasabb árának okán sokan visszatértek a szilárd tüzelési módokra. Ez jelentősen rontotta – főleg a kistelepülések – a téli időszakban a levegőminőséget. Fűtési időszakban a legnagyobb problémát a lakossági tüzelőberendezések

működtetése során levegőbe jutó káros anyagok jelentik. A mezőgazdasági üzemek, állattartó telepek: A működésük sok esetben bűzhatással jár. Ez akkor kellemetlen különösen, ha az üzem levegőszennyezés szempontjából védett vagy védendő terület, létesítmény közelében van.

Az egészség környezeti kockázati tényezői közül hazánkban az ivóvíz – helyenként nem megfelelő – minősége mellett elsősorban a levegő (szálló por, magas pollenkoncentráció) szennyezettsége említhető, amelyek fokozzák napjaink népbetegségeinek, az allergiának és az asztmának az elterjedését. Erre való tekintettel fokozódó jelentőségű az allergén pollent termelő növények egészségi hatásának, elterjedésének, pollenszórásának és termelésének vizsgálata.

- **Zajártalom**

Elsősorban a közúti közlekedésből származik határértéket meghaladó zaj és rezgésártalom, mely a nagy átmenő forgalmú településeken okoz gondot. A közlekedés okozta zajterhelés jelentősen növekedett az utóbbi két évtizedben, egyrészt a gépkocsik számának nagymértékű növekedése, másrészt a nehézgépjármű-állomány számának és szállítási kapacitásának növekedésével.

- **Illegális hulladéklerakás**

A hulladéklerakók nagy távolsága és a költségek miatt is feltételezhető, hogy az illegális hulladéklerakást nehéz felszámolni. Elsősorban kis forgalmú dűlőutak mentén levő mélyedések, árkok telnek meg időről időre hulladékkal, szennyezve a talajt és a talajvizet. A lerakott káros anyagok veszélyt jelentenek az élővilágra is.

A hanyagságból elkövetett szemetelés is tetemes károkat okoz, elsősorban az utak mentén jelentkezik.

- **Talajpusztulás**

Lejtős területeken a nem megfelelő agrotechnika (művelés, trágyázás, növényvédelem), a növényzet kiirtása vagy a nagy terepi beavatkozások megnövelik az erózió kockázatát. A szakszerűtlen beavatkozással kedvezőtlenül változhatnak a tulajdonságai, sérülhet sokoldalú funkcióképessége. A szervesanyag-készlet csökkenése, a talajszerkezet leromlása gátolja a talaj víztároló szerepét, csökkenti szűrő- és pufferkapacitását, végeredményben veszélyeztetheti a növénytermesztés biztonságát.

A hegy- és dombvidéki területeken a víz erózió pusztításának következtében a megye É-i területein a dombvidéki tájakon a felsőbb szinteken teljesen elvékonyodott a termőtalaj, a völgyek peremén pedig erős akkumuláció zajlott, illetve zajlik le napjainkban is. A talaj lepusztulás mértéke legerőteljesebb Pétervására, Egercsehi környékén. A szél erózió a sík területeken és a folyók alluviális síkjain pusztít. Ugyancsak a helytelen vízgazdálkodás, illetve a túllöntözés következménye az elszikesedés, különösen a Hevesi-síkon mutathatók ki ilyen jellegű degradációk.

- **Hősziget hatás**

A nagy kiterjedésű építmények által elfoglalt területeken a zöldfelület hiánya miatt a mikroklíma kedvezőtlen irányban változik. Csökken a páratartalom és növekszik a hőmérséklet. Elsősorban városok sűrűn beépített részein és iparterületeken kell számolni hősziget hatás megjelenésével.

- **Természetvédelmi kockázatok**

Az inváziós vagy más néven özönfajok nem csak természetvédelmi, erdő- vagy mezőgazdasági, de jelentős humán-egészségügyi és ökonómiai problémát is okoznak. Az inváziós fajok mind a védett, mind a nem védett területeken nagy hatást gyakorolnak a természetes élőhelyek és az azokat körülvevő területek biológiai sokféleségére. Genetikai, faji és életközösségi léptékben egyaránt visszafordíthatatlan ökológiai és ökonómiai károkat idézhetnek elő. Az özönnövények elszaporodása megbonthatja a biodiverzitás egyensúlyát.

A legeltetés hiánya miatt a gyepek önerdősülése megindul és szűkül az értékes gyepterület élőhely. Jelentős mennyiségben tűnnek el gyepek beszántás, erdősítés, vagy egyéb hasznosítás vagy éppen a hasznosítás hiányával összefüggő önerdősülés, elmozsarasodás következtében. Az állattenyésztés visszaszorulóban van és a gyepek legeltetésének hiánya problémát okoz. Ebben a mezőgazdasági szempontok mellett az ökológiai, szociális, kulturális, hagyományőrzési, valamint rekreációs szempontok is egyre növekvő súllyal jelennek meg.

- **Beépített és burkolt területek növekedése, termőterület nagyságának csökkenése**

A beépített terek mértéke fokozatosan növekszik, ami kedvezőtlen hatást gyakorol a környezetre. A terjeszkedő települések és a városi életforma fenntartása egyre nagyobb ökológiai terhet jelent környezetünknek, több energiaellátási és közlekedési infrastruktúrát igényelnek, és nagyobb földterületeket használnak fel. A sűrűn lakott területek, elsősorban a városok a sok betonozott, aszfaltozott és egyéb burkolt felülettel jelentősen megváltoztatják maguk körül a klímaviszonyokat. A beépített területtel csökken a talaj csapadék befogadó képessége, ami a felszíni lefolyások növekedésével jár, továbbá a burkolt felületek a csapadékvíz mennyiségnek és lefolyási intenzitásnak növekedését is eredményezik.

Kármentesítésre váró felhagyott iparterületek és meddőhányók környezetkárosítása

A múltban bekövetkezett környezeti károk feltárása, megszüntetése elengedhetetlen a talaj és a felszín alatti vizek minőségének megóvása érdekében. A meddőhányók a bányászat környezetromboló hatásának legfőbb jelei a felszínen. Az ilyen területek esetében több környezeti veszélyforrással kell számolni. Legjelentősebb veszélyek az erózió, a defláció, a felszíni és talajvizek elszennyeződése. Az erózió és a defláció hatására a meddőt alkotó szennyező anyagok nagy területen szóródhatnak szét, ezáltal veszélyeztethetik az élővilágot és végső soron az embert is. A meddőhányókból a csapadékvíz, illetve az áradás által kioldott nehézfém szennyezés jelentős kockázatot jelethet. A bányászat során a felszínen létrehozott meddőhányók a táj képét is jelentősen átalakítják, egyfajta tájsebet hoznak létre. A felhagyott iparterületeken az egykori telephelyek talajaiban akkumulálódott szennyezések környezeti veszélyeket rejthetnek magukban, és a szennyezések a talajvizek közvetítésével nagyobb térségekre is áttérjedhetnek. Továbbá egyaránt területi és gazdasági veszteség a felhagyott telephelyek használaton kívül hagyása, veszteség az ott meglévő épületek és infrastruktúra hasznosítása.

A talajpusztulás mellett a felhagyott bányák (Gyöngyösoroszi) és a Lőrinci erőmű pernyehányója környékén komoly környezeti ártalom a meddőhányókból a csapadékvíz, illetve az áradás által kioldott nehézfém szennyezés.

Vízkárelhárítás, árvíz- és belvízvédelem, helyi vízkárrendezés

A vízgazdálkodási feladatok közül kiemelt feladat a vízkárelhárítás. A klímaváltozás hatására előforduló szélsőséges csapadékesemények zavarmentes elvezetése egyre nehezebb feladat. A nagyobb csapadékesemények során a vizek elvezetésére szolgáló vízfolyások mederben tartása egyre nehezebb, de a csapadékvíz hiánya is csupán egyre költségigényesebb beruházással kezelhető. A vízkárelhárítás többnyire településrendezési feladat, területrendezéshez a nagyvízi meder övezete kapcsolódik. A nagyvízi meder területét a mértékadó árvízszint vagy az eddig előfordult legnagyobb árvízszint közül a magasabb jelöli ki. Az OTrT-ben kijelölt nagyvízi meder övezetének területét kell a megyei területrendezési tervekben kijelölni, mint a Nagyvízi meder övezetének területét.

A korábbi megyei területrendezési terv készítése óta ezen a területen jelentős változások történtek. Az utóbbi években lefutó árhullámok túllépték a korábbi árhullámok mértékét és az általuk okozott károk a mértékadó árvízszintek felülvizsgálatát tették szükségessé. A felülvizsgálat eredményeként született a 83/2014 (III.14.) kormányrendelet a nagyvízi medrek, a parti sávok, valamint a vízjárta és fakadó vizek által veszélyeztetett területek használatáról és hasznosításáról, valamint a folyók esetében a nagyvízi mederkezelési terv készítésének rendjére és tartalmára vonatkozó szabályokról. A rendelet előírásainak megfelelően az egyes területek vízügyi ágazatának kezelői feladatait ellátó vízügyi igazgatóságok elkészítették a nagyvízi mederkezelési tervet. Felülvizsgálták a mértékadó árvízszintet rögzítő rendeletet és az új mértékadó árvízszinteket rögzítő rendelet a 74/2014. (XII.23.) BM rendeletként jelent meg.

A nagyvízi mederkezelési terv az árvízi veszélyeztetés mértéke alapján a vízfolyás mentén veszélyeztetési zónákat, levezető sávokat határozott meg. A levezető sávok a nagyvízi meder azon részei, amelyek az árvíz, az árhullámok és a jég elvezetésében részt vesznek. Az elsődleges levezető sáv a nagyvízi meder azon része, ahol az árvízi vízhozamok, az árhullámok és a jég a legkedvezőbb áramlási viszonyok mellett zavarmentesen le tud vonulni. A másodlagos levezető sáv is részt vesz az árvizek, árhullámok elvezetésében, de területét csak a nagyobb árhullámok érintik. Az átmeneti levezető sáv az árvizek nagyobb árhullámai által időszakosan elöntött területrészt, az áramlási holtteret, ahol nincs áramlás, de mint tározó térfogat szerepe van az árvizek levonulásában.

A rendelet 3. mellékletében rögzítették az egyes levezetési sávban, zónában milyen építési tevékenység végezhető. Az elkészült nagyvízi mederkezelési tervet, a vízügyi ágazat elfogadta, de társadalmi elfogadása nem történt meg. A tervkészítések során figyelembe kell venni a mederkezelési terv azon előírásait, amelyek kártalanítási követelmény nélkül végrehajthatók.

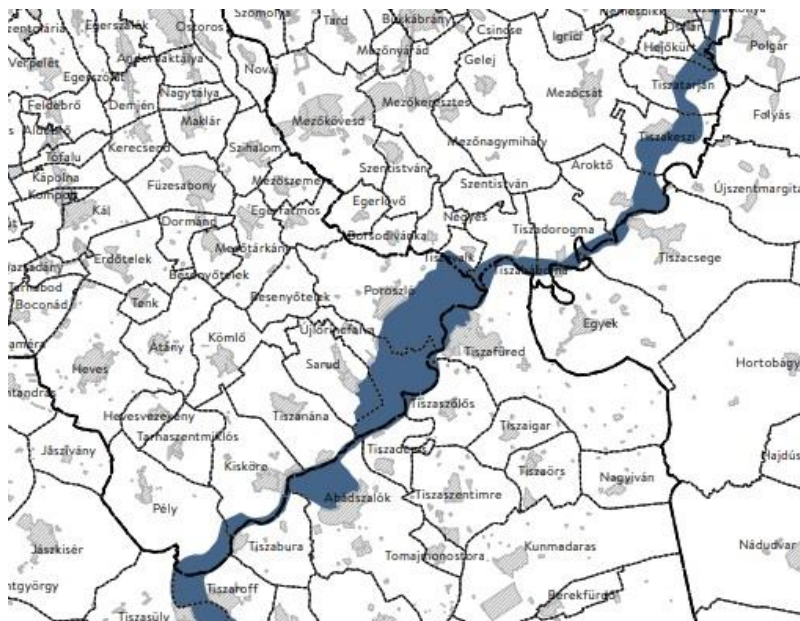
Az OTrT útmutatása szerint a nagyvízi mederrel érintett területeken új beépítésre szánt területek nem jelölhetők ki. Az OTrT Nagyvízi meder övezete, VTT-tározók területének övezete tervlapja alapján, a Zagyva, a Tarna és a Tisza mentén, azoknak egy-egy, rövidebb-hosszabb szakaszán érinti Heves megye területét a nagyvízi meder területének övezete és érinti a Tarna és a Tisza mentén, a meglévő, illetve tervezett VTT-tározók területének övezete, valamint a szintén meglévő, illetve tervezett országos vízkárelhárítási célú tározók területének igénye.

A megye árvízi veszélyeztetettsége a Zagyva, a Tarna és a Tisza mentén is jelentkezik. A jelenleg hatályos megyei területrendezési tervben rögzítettek szerint, az árvízi veszélyeztetést okozó vízfolyások mentén árvízvédelmi töltés biztosítja a vizek mederben tartását. A módosított mértékadó árvízszintek és az előírt magasságbiztosítás igényét azonban a kiépített védelem többnyire nem elégíti ki. Nagyobb levonuló árhullámok mederben tartása többnyire csak helyi védelemmel oldható meg.

A vízfolyások mederben tartását az elsőrendű védvonal biztosítja. Az elsőrendű védvonal és a meder közötti terület a korábban definiált hullámtér, az új fogalom szerint az a nagyvízi meder területe. A védvonal mentett oldalán árvízi veszélyeztetéssel nem kell számolni. A védvonal lehet mesterséges védmű, vagy a víz természetes magaslatig kiterjedő vonala. A mértékadó árvízszint felülvizsgálata során a mértékadó árvízszintek többnyire növekedtek és a várható további növekedés lehetőségére a

biztonságos védelmet a mértékadó árvízszint biztonsági magasítással meghatározott mérete biztosít. Ez a biztonsági magasítási igény mértékét is a mértékadó árvízszinteket rögzítő 74/2014. (XII.23.) BM rendeletben rögzítették. Általánosságban a mértékadó árvízszint +1 m.

A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy ott, ahol nem kellő magasságú a védőgát, ott a nagyvízi meder a folyó völgynek természetes magaslatokkal határolt területéig is kijelölésre kerülhet. A korábbi terv úgynevezett Hullámtér és nyílt ártér övezetét határozta meg a korábbi jogszabályi környezetnek megfelelően. Ma ennek szerepét a nagyvízi meder vette át, pontos lehatárolása és térképi megjelenítése a nagyvízi mederkezelési tervben került rögzítésre.

39. ábra: Nagyvízi meder övezete
Forrás: Országos Területrendezési Terv

A nagyobb folyókat, vízfolyásokat, felszíni víztesteket döntően a VIZIG-ek kezelik, a helyi jelentőségűeket döntően a települési önkormányzatok, illetve vízi társulatok, az üzemi vízfolyásokat az érintett üzemek kezelik.

A településeken belüli csapadékvíz - gazdálkodás és a kisebb vízfolyások kezelése a települési önkormányzatok kompetenciájába tartozik, s egyben Önkormányzati feladat a településeken összegyűlő vizek továbbvezetésének a megoldása a befogadóig. A befogadóba a csapadékvízviszonyok hatására változó vízmennyiségek érkeznek. A változó vízmennyiségek továbbszállítását a megye nagyobb távolságról, nagyobb vízgyűjtőkkel bíró, már a megye területére változó vízmennyiséggel érkező vízfolyásokon okoz nagyobb terhelést, így védekezési feladatok is ezen vízfolyásokon jelentkeznek. A tavaszi árhullámok különösen akkor veszélyesek, amikor a meleg esők az amúgy is olvadóban lévő hórétegekre esnek és azokat megolvasztva azokkal együtt folynak le.

Veszélyesebb helyi vízkárok akkor keletkeznek, amikor heves záporokból néhány óra alatt 80-120 mm csapadék esik. A nagyobb vízgyűjtőjű vízfolyásokon komoly vízkárt okozhatnak a kisebb vízhozamú és hosszabb ideig tartó esők is, főleg akkor, ha a vízgyűjtőn a talajrétegek a korábbi esőktől már telítődtek. A megye árvíz-, belvíz mentesítése, a mentességnek a biztosítása érdekében a medrek, a hullámterek, a nagyvízi meder területének fokozottabb karbantartása mellett a rendelkezésre álló védművek karbantartása, igény esetén kialakítása szükséges.

A VIZIG kezelésű, valamint a Társulati kezelésű befogadók jelentős része korábban - rövidebb szakaszok kivételével - a lezúduló csapadékvizek fogadására, tovább vezetésére megfelelő kiépítettségűek voltak, azonban a megfelelő karbantartások elmaradása miatt, valamint a növekvő terhelési igények miatt ma már a kiépítettségük elégségesége is vizsgálendő. A vízfolyások medrének, a védművének döntő

hányada, fokozottabb karbantartásra, illetve a megnövekedett mértékadó árvízszinthez való igazítására szorul. A közelmúltban erre megfelelő gazdasági háttér nem volt biztosítva. A megfelelő karbantartás, fejlesztés hiánya miatt a lefutó árhullámok időszakában komolyabb védekezéssel kell az épített környezet védelmét biztosítani.

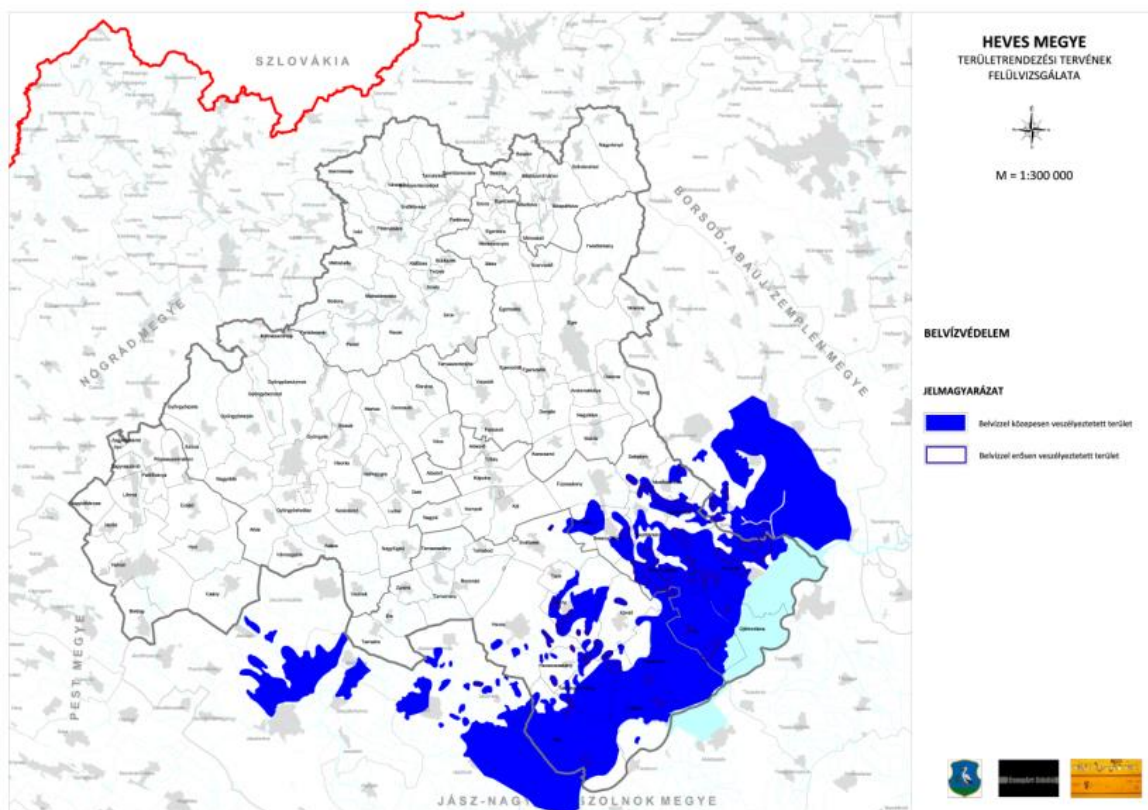
Az árvizektől az épített környezet védelme a védműekkel és megfelelő védekezéssel biztosítható. Az árvízi elöntéssel veszélyeztetett területek, a nagyvízi meder használatát, azon építési lehetőséget szigorúan korlátozni-szabályozni is kell. Az árvízi védekezésre szükséges mentett oldali sávokat a védművek lábától szintén 10 m-es sávot, a folyók, patakok magas partjától 10 m-es, védművének lábától 10 m-es sávot árvízi védekezésre szabadon kell hagyni.

Belvízvédelem

A megye belvízi öblözeteiről, belvízzel való veszélyeztetettségéről az érintett vízügyi hatóságok adatszolgáltatásának hiányában a belvíz -„veszélyeztetettség” mértékét a Pálfai féle térkép jelöli, mely több természeti tényező figyelembe vételével készült és négy kategóriát különböztet meg:

5. belvízzel nem, vagy alig veszélyeztetett terület,
6. belvízzel mérsékelten veszélyeztetett terület,
7. belvízzel közepesen veszélyeztetett terület,
8. belvízzel erősen veszélyeztetett terület.

Az I. és II. kategóriába tartozó területeket nem kellene feltüntetni a területrendezési eszközökben, csak a III. és IV. kategóriájú veszélyeztetett területeket. Heves megye területét, annak dél-keleti szélét nagy kiterjedésben érinti a II. belvízzel mérsékelten veszélyeztetett terület, és III. belvízzel közepesen veszélyeztetett terület, amelyben erősen veszélyeztetett területi foltok is vannak.

40. ábra: Heves megye területét érintő belvíz „veszélyeztetettségi” területek
Forrás: Pálfai-féle belvíz „veszélyeztetettségi” térkép

A Pálfi féle térkép szerint, belvív a megye síkvidéki jellegű területét veszélyezteti, ahol a terület topográfiai adottságaiból és geológiai adottságaiból eredően lefolyástalan területek alakulnak ki. A belvízrendszerek vízelvezetését nagyrészt mesterségesen épített csatornahálózattal oldják meg.

Az Észak-Magyarországi Vízügyi Igazgatóság (ÉMVIKIZIG) illetékességi területén a síkvidéki, belvízvédelmi és vízrendészeti művek között említendő a 08.01. számú Laskó-Csincse belvízvédelmi szakasz, amelynek egy része esik Heves megye közigazgatási területére. Kizárólagos állami tulajdonban és ÉMVIKIZIG kezelésben lévő belvízvédelmi létesítmény az Újlőrincfalvai és Poroszlói szivattyútelepek, a Pusztahídvégi szivattyúállás, a Laskó-patak, a Csincsa-csatorna, az Eger-csatorna és a Rima-patak (Egerfarmos-Mezőszemere) egy szakasza, valamint a Tisza-tó melletti szivárgó csatorna.

A Közép-Tisza-Vidéki Vízügyi Igazgatóság (KÖTIVIKIZIG) illetékességi területén nagyon fontos megemlíteni a Kisköre és Pély települések közigazgatási területét érintő hullámtéri szakaszokon megjelenő, árvízi lefolyást kedvezőtlenül befolyásoló növényzetborítás problémáját. A cél a vízfolyási akadályt képező cserjeszint visszaszorítása. A KÖTIVIKIZIG vagyongazdálkodásába került művek hatására nagyszámú műveléssel megművelt, üzemeltetendő művek száma, mely nagyban nehezítette a belvízvédkezést, mivel a műszaki és őrszemélyzet száma nem növekedett. Az átvett művek átvételkor elhanyagolt állapotához viszonyítva a csatornák vízvezetőképessége az átvételt követően elvégzett fenntartási munkák hatására számottevően növekedett. A beavatkozással érintett csatornák hatásterületén a vízelvezetés hatékonysága a tavasi védekezési időszak tapasztalatai alapján érzékelhetően javult, ami felhívja a figyelmet a csatornák folyamatosan jó állapotban tartásának szükségességére.

Fel kell hívni azonban a figyelmet arra is, hogy mélyfekvésű, tartósabb vízállásos, vagy mérsékelten veszélyeztetett belvizes területről a vizek teljes mértékű elvezetésének megoldása nem csupán gazdasági kérdés, mivel a vízelvezetés megoldása esetén, a vízhiány kompenzálhatósága is elveszhet. A túlzott vízelvezetés további következményeként a talajvíz szintje is mélyebbre kerül, mellyel azonban a magasabban fekvő területek termékenysége is veszélybe kerül. A belvízelvezetés műszaki megoldásánál tehát sokkal racionálisabb és költségkímélőbb a tájhasználat megváltoztatása. Azokon a területeken, ahol inkább a mezőgazdasági termelés a jellemző, ott a vízvisszatartás prioritásának megfelelő területhasználat: komplex, a vízgazdálkodást, a természet- és környezetvédelmet, valamint a jövedelemtermelést egységnek tekintő tájgazdálkodás indokolt. A természeti értékei miatt védett területeken és környezetükben elsősorban a védelmi célú terület-felhasználás kerülhet előtérbe, így integrálva ezeket a területeket a meglévő ökológiai hálózat elemeibe.

Helyi vízkárrendezés

Két előfordulási területe a dombvidéki adottságból eredő helyi vízkár és a síkvidéki területen kialakuló vízkár. Heves megye területét mindkettő érinti. A helyi vízkár kialakulását az intenzív csapadék okozza, amelynek levonulása síkvidéken nem gyors, a víz tartósan, mint vízállás marad meg a mélyebb fekvésű területen. A helyi vízkár előfordulását, illetve előfordulási valószínűségét növeli a beépítés növekedése, a burkolt felületek arányának változása, növekedése. Hatására a lefutó víz mennyisége is nő. A helyi vízkár rendezése az önkormányzat, illetve a befogadót üzemeltető feladata.

A patakok- vízfolyások- csatornák döntő hányada karbantartás hiányos, illetve mederrendezést igényel ahhoz, hogy a helyi vízkár elkerülhető legyen. A karbantartás igénye érdekében meg kell említeni, hogy a medrek karbantartását szolgáló parti sávok kijelölési köztelmeiről ma már kormányrendelet rendelkezik, de annak egyszerű végrehajtása akadályokba ütközik. A mederkarbantartó sávot elméletileg kijelölni a középvízi medertől lehetne. Az egyes vízfolyások középvízi medrének kijelölése azonban többnyire nem történt meg, így áthidaló gyakorlatként a településrendezési eszközök szintjén a meder telkétől jelölhető ki a mederkarbantartó sáv és arra a meder karbantartója számára bejegyzett szolgálmi joggal a vízgazdálkodási feladatok elvégzési lehetősége biztosítható.

Az OTÉK a mederkarbantartó parti sáv területét védendő vízgazdálkodási területbe való besorolását írja elő, amelynek végrehajtása a terület magántulajdonba léte esetén csak kártalanítással lenne megoldható. Ennek gazdasági fedezetének hiányában átmeneti megoldásként feltételezhető, hogy a középvízi meder kijelölése esetén a mederkarbantartó sáv a vízfolyás telkén belülré esik, így a vízgazdálkodási terület bővítése nem indokolt, a középvízi meder kijelöléséig átmenetileg a meder telkétől, annak funkcióváltási igénye nélkül jelölhető ki a karbantartó sáv, szolgalmi jogot adva a meder karbantartója számára.

A helyi vízkár keletkezésének alapja a településen belüli felszíni vízrendezés, a csapadékvíz - gazdálkodás nem megfelelő megoldása. Jelenleg a megye települései közül 72 rendelkezik jóváhagyott vízkár-elhárítási tervvel, a többi település már megkereste az illetékes hatóságot a szükséges adatok beszerzése érdekében, így a tervek készítése folyamatos. A cél, hogy lehetőleg minden település rendelkezzen jóváhagyott tervvel.

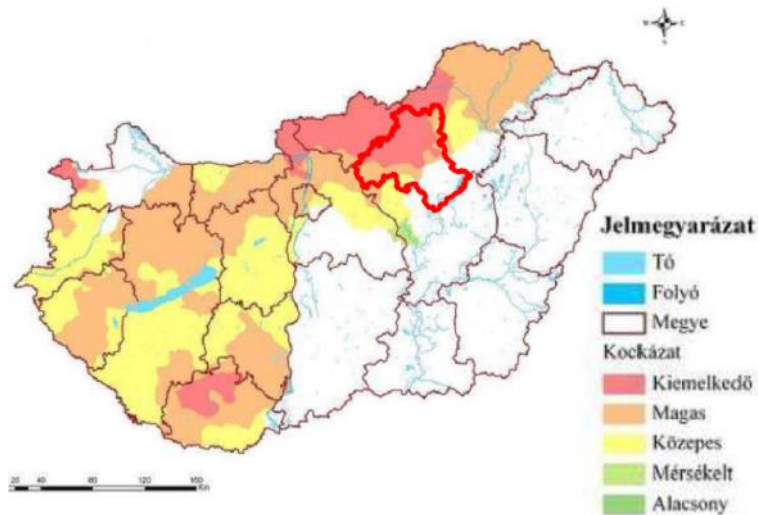
A befogadóba a csapadékvízviszonyok hatására változó vízmennyiségek érkeznek. Így a legkisebb vízfolyásokon is ki tudnak alakulni nagyobb terhelések okozta hullámok. A változó vízmennyiségek zavarmentes tovább szállítása, a vizek mederbe tartása így helyi védekezési feladatok jelenthetnek ezeken a kis vízfolyásokon.

Veszélyesebb helyi vízkárok akkor keletkeznek, amikor heves záporokból, utóbbi időkből előforduló szuper-cellás zivatar, csapadékesemények során rövid idő alatt akár 80-120 mm csapadék esik. A nagyobb vízgyűjtőjű vízfolyásokon komoly vízkárt okozhatnak a kisebb vízhozamú és hosszabb ideig tartó esők is, főleg akkor, ha a vízgyűjtőn a talajrétegek a korábbi esőktől már telítődtek.

Valamennyi településen az elmúlt években megvalósított fejlesztések eredményeként a burkoltsági arány növekedett és ezzel az elvezetendő csapadékvíz mennyisége is nőtt és a többlet csapadékvíz elvezetési feladatokra az elvezető rendszert nem fejlesztették. A vízkárok okozta megelőzést a TOP-2.1.3 intézkedés is támogatta a 2014-2020-as uniós fejlesztési ciklusban. A fejlesztések esetében a cél a belterületre hullott csapadékvizek és felszín alól előtörő fakadó vizek rendezett és kártétel nélküli elvezetése, a belterületen áthúzódó vízfolyások és belvízcsatornák, belvíz elvezető rendszerek rendezése és a települések belterületének védelme a külterületeken keletkezett vizek káros hatásaitól. Ezen fejlesztések döntéshozatalánál a megyei önkormányzatok szerepet kaptak.

A települések felszíni vízvezető rendszereinek fejlesztésének hiánya, valamint a vízfolyások megfelelő karbantartásának az elmaradása vezetett oda, hogy a nagyobb csapadékesemények zavarmentes elvezetése nem biztosított. A helyi vízkár megelőzésére helyi víz visszatartás kiépítése szükséges. A helyi vízvisszatartás kiépítését valamennyi új burkolt felület növekedésével járó beruházásnál meg kell oldani. Ehhez az építési szabályzatban a feladatokat, kötelezettségeket rögzíteni kell.

A helyi vízkár fejezetében említeni kell az úgynevezett „villámárvíz” előfordulásának a lehetőségét is, amely szélsőséges csapadékesemény kapcsán fordulhat elő. A BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság elkészített egy országos térképet, amely Heves megye területének villámárvízi érintettségét is jelzi. Ez ellen a csapadékvíz - gazdálkodás gondos megoldásával lehet védekezni, ezért annak mielőbbi kialakítása szükséges ide értve a csapadékvíz - hasznosítást is.

41. ábra: A villámárvíz-veszély mértéke Heves megye területén

Forrás: Nemzeti Katasztrófa Kockázat Értékelés Magyarország 2011. BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság
<http://vmkatig.hu/KEK.pdf>

Az előforduló vízvezető hálózat kialakításának hiányából, vagy karbantartásának a hiányából származó vízelöntés kezelése önkormányzati feladat, a szélsőséges csapadékesemény következtében keletkező helyi vízkár elhárítása „villám-árvízi” esemény a helyi katasztrófavédelem feladata.

Éghajlatváltozás területi vonatkozásai

Az európai es hazai modellkutatások azt valószínűsítik, hogy Magyarországon az éghajlatváltozás hatására módosulhat az országban rendelkezésre álló vizek mennyisége és minősége is. A legfrissebb vizsgálatok szerint Magyarország klímája valószínűleg mediterrán irányba fog eltolódni, magasabb átlaghőmérséklettel, kevesebb nyári csapadékkal, nagyobb potenciális párolgással, ennek nyomán kisebb átlagos felszíni lefolyással és felszín alatti vizeket tápláló beszivárgással. Emellett várható a szélsőséges időjárási események gyakoriságának és intenzitásának növekedése is, aminek következményeként időszakosan rendkívül nagy felszíni lefolyással (árvízzel és belvízzel) kell számolni, ugyanakkor az aszály kockázata is növekszik.

Magyarországon a szélsőséges vízgazdálkodási körülmények az éghajlatváltozás miatt egyre jelentősebb problémát jelentenek. Az árvízvédelem, a belvízvédelem, a szárazság és az aszálykár elleni védekezés mindegyike országos léptékű probléma, de különösen jelentős az Alföldön, illetve a Tisza részvízgyűjtőn. Az éghajlatváltozás kisvizeket apasztó hatása mar most is kimutatható, kisvízfolyásaink hasznosítható hozamának jelentős csökkenésére kell számítani, ezáltal növekszik a vízhiánnyal küzdő és ezért ökológiai szempontból is érzékeny vízfolyások köre.

A hőmérséklet emelkedése, mint az éghajlatváltozást kiváltó egyik legfontosabb tényező miatt a víz körforgása felgyorsul a légkörben és szélsőséges időjárási körülményeket okoz.

Az éghajlatváltozás fontosabb hatásai és következményei:

- A hőmérséklet emelkedése hirtelen lezúduló nagy mennyiségű csapadék okozta hirtelen áradások, villámárvizek kialakulásához vezetnek. A villámárvizek a víz kártétele mellett nagy mennyiségű talaj és kőzet lejtő irányú elmozdulásával, földcsuszamlással járhatnak együtt, melyek veszélyeztetik a településeket és az ipari és mezőgazdasági területeket.
- A hőmérséklet emelkedése a nyári nagy szárazságok, a hőségnapok számának növekedését is jelenti. Egyes mezőgazdasági területek aszályra való hajlamossága növekedhet, a sikeres mezőgazdasági termesztés csak az öntözött területek növelésével valósítható meg.
- A folyók, vízfolyások vízjárása szélsőségesé válik.

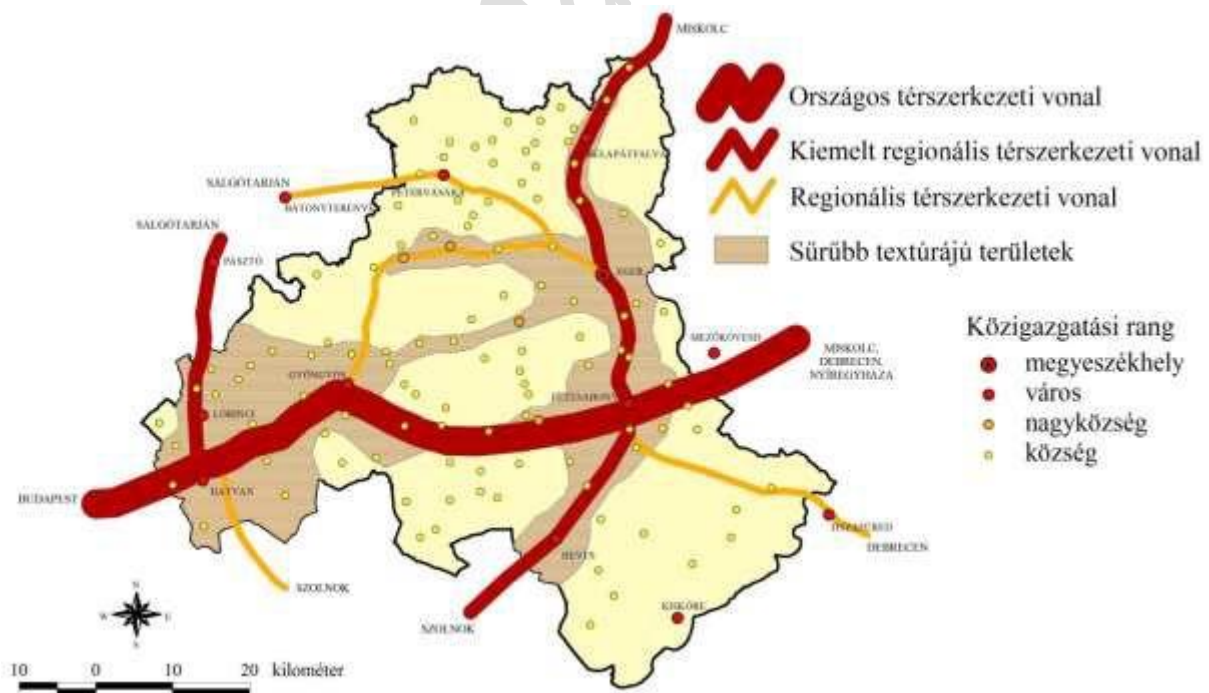
- A hőmérséklet emelkedése megnöveli a vízfogyasztási csúcsok számát, mely ellátási gondokhoz vezethetnek.
- A hosszan tartó szárazság növeli az erdőtüzek kialakulásának esélyét.
- A hőmérséklet emelkedése hatással van a természeti környezetre is: A hőmérséklet emelkedése – elsősorban az enyhe telek bizonyos kártevők túlzott mértékű elszaporodásához vezet, ugyanakkor megjelenhetnek melegebb klímához szokott új kártevők is, melyek özönfajokká válhatnak (aranyakál).
- Számos élőhely szempontjából a termőhelyi viszonyok - bizonyos fajok számára - kedvezőtlenebbé válásával a fajok északabbra vándorlása várható. Az átlaghőmérséklet növekedésével a felszíni vizek átlaghőmérséklete is nőhet, erre érzékeny fajoknál ez elvándorlást, kipusztulást eredményezhet.
- A hóhullámok alatti többlethalálozás mértéke a megyében jellemzően másfélszeresére fog emelkedni 2050-re, ami az országos átlagtól magasabb. A megyén belüli differenciálódás jelentéktelen, így gyakorlatilag a megye teljes területét érinti a probléma.

Térszerkezet alakulása, a területfelhasználás változásai, tendenciák

A térszerkezet alakulása

Heves megye térszerkezetének alapját az a kelet-nyugati országos gerinc adja, mely Budapesttől Füzesabonyon keresztül Nyíregyházáig (Miskolc, Debrecen) tart, tulajdonképpen az M3-as autópálya vonala. Ezen gerinc mentén helyezkedik el Hatvan, Gyöngyös, Eger is.

Regionális szinten észak-déli irányú szerkezeti elem érinti a megye nyugati részét, a Hatvan – Salgótarján – Fülek vonal, mely Szlovákiával ad kapcsolatot. Másik ilyen irányú, szintén regionális kapcsolat a megye keleti részén a Heves – Füzesabony – Eger – Belpátfalva – Kazincbarcika vonal.

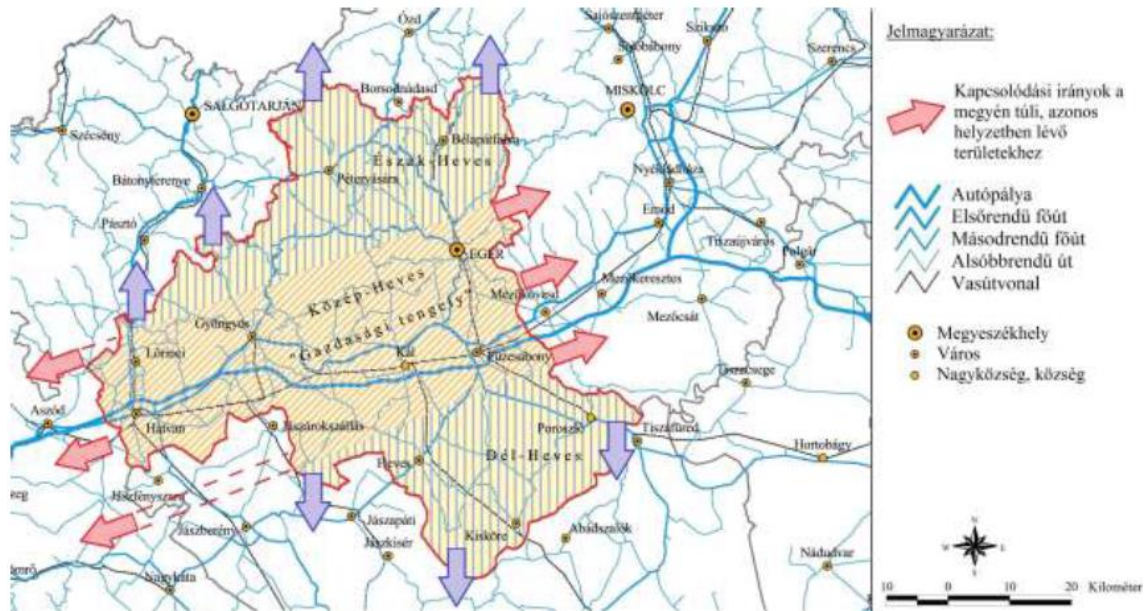

42. ábra: Heves megye térszerkezete
Forrás: VÁTI, 2010.

Kevesebb szereppel, azonban a megye feltárásában nagy jelentőséggel bíró regionális kapcsolat Eger – Parád – Gyöngyös és Eger – Pétervárasra – Bátonyterenye vonal.

A kelet-nyugati irányú sávokat észak-déli irányba a fent bemutatott regionális közlekedési kapcsolatok mellett vizek, patakok, így a Zagyva, a Tarna, az Eger patak völgyei kötik össze.

A települések jellemzőit figyelembe véve Heves megyét az Északi-középhegység miatt szintén egy kelet-nyugati irányú sávosság jellemzi, melyet a kelet-nyugati irányú közlekedési tengely megerősít.

43. ábra: Heves megye térszerkezete

Forrás: Heves megye területfejlesztési koncepciója, szerk.: Szabó László – Péntes János

Észak-Hevesi terület: (Heves-borsodi dombság, Mátra-Bükk északi hegylábai) A megye északi részét hegyvidéki, elzártabb, társadalmilag hátrányos helyzetű, aprófalvas, alacsony lakosságszámú területek jellemzik, kiemelkedő természeti, turisztikai és táji adottságokkal.

A térség népességmegtartó ereje gyenge. Kitörési pontok lehetnek a Mátra északi részén található gyógyvizek (Bükkszék, Parádfürdő, Mátraderecske – szén-dioxidos mofetta), valamint a Bükk észak-nyugati területén található vonzerők (Szilvásvárad – lovas turizmus).

Közép-Hevesi terület: a megye középső része - mely alapvetően városias térség -, itt koncentrálódik a lakosság többsége és a jelentősebb vállalkozások (Hatvan – Gyöngyös - Eger).

Ennek a térségnek kiemelkedőek a természeti, kulturális és épített környezeti adottságai (Mátra, Bükk, Eger).

Dél-Hevesi terület: A megye déli része kicsit jobb elérhetőséggel, de szintén hátrányos helyzettel, iparát vesztett térség, ahol a Tisza-tó adhat kitörési lehetőséget.

44. ábra: Leghátrányosabb helyzetű kistérségek települései Heves megyében
 Forrás: térport.hu

A Tisza-tónak a megye térszerkezetének alakításában nagy szerepe van. Négy megye határánál, az Alföld és az Északi-középhegység találkozásánál helyezkedik el. Ebből adódóan a táj változatos, alföldi, dombvidéki, ártéri jellegű tájak jellemzik.

A Tisza-tó mentén található települések távolabb esnek az Alföld gazdaságilag fejlett, városiasabb területeitől, így országos szinten társadalmilag, gazdaságilag hátrányos helyzetű terület. A települések számában a falvak aránya jelentősen nagyobb a városokénál.

A települések közötti kapcsolati rendszert nagy mértékben meghatározza az, hogy a tó rövid múltra tekint vissza. A tó adta adottságok új folyamatokat indítottak el a településrendszerben, de nehezítő tényező a Tisza elválasztó hatása, átjárhatósága – átjárhatatlansága. Ezzel fontos szerephez juthatnak az átkelési pontok, pl. Poroszló –Tiszafüred, Kisköre – Abádszalók.

A térségben igazi funkcionális központ nincs. A tó közvetlen közelében megemlíthető esetleg Tiszafüred.

A területfelhasználás változásai, tendenciák

Heves megye földrajzi adottságai kirajzolják a területfelhasználását. A megye déli és nyugati részén mezőgazdasági területfelhasználás a jellemző. A beépített területek nagysága az utóbbi 10 évben jelentős mértékben növekedett. A területrendezési és fejlesztési politika hatásai érződnek elsősorban Egerben, annak is különösképpen a belterület peremén lévő területeken, és a megyeszékhelyhez közel lévő településeken. A megye egyes területein jellemző erdősültség az utóbbi 20 évben nőtt, de a növekedés mértéke elmarad az országos trendektől.

A megye településhálózata igen változatos. Északi részét – a szomszédos megyék aprófalvas területének folytatásaként – kicsiny lélekszámú, többségében 1000 fő alatti települések jellemzik. Ebben a térségben található két kisebb lélekszámú város: Bélapátfalva és Pétervására.

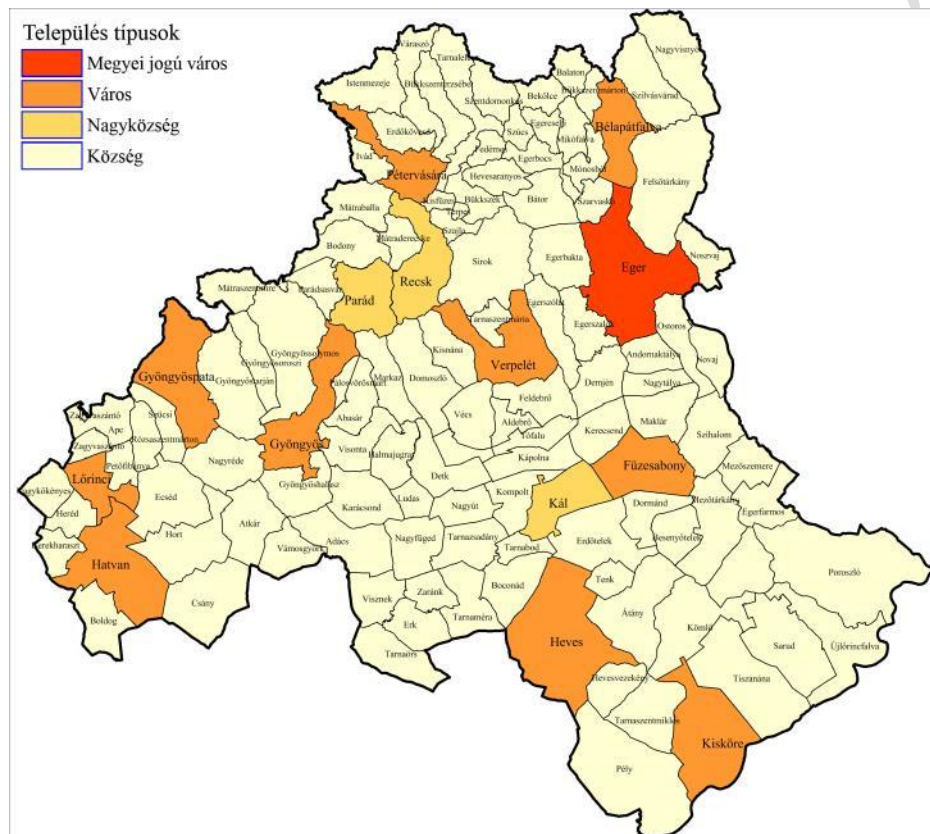
A hegyes-dombos vidéken kanyargó utakon nehéz a kistelepüléseket megközelíteni. A térség népességeltartó ereje elegendő munkahely hiányában kicsi, az időskorú népesség hányada magas. A közművekkel való ellátottság az utóbbi évek fejlesztéseinek következtében javult.

A megye középső, gazdaságilag legfejlettebb sávjában az átlagos településméret lényegesen nagyobb. A három legnépesebb város Eger, Gyöngyös és Hatvan itt található, az őket körülvevő községek átlagos lélekszáma 2 650 fő. A három város közül Hatvan környékén, a hatvani járásban találjuk a legnagyobb lélekszámú községeket, fejlődésüket a nagyobb ipari és szolgáltatási centrumokhoz való közelség nagymértékben elősegíti. Hatvan és Gyöngyös térségének gazdasági előrelépésében az M3 autópálya

jelentős húzóerőt képvisel, hiszen a fővárossal és azon keresztül az ország nyugati felével való gyors összeköttetést biztosítja. A munkahelyek kínálata bővebb, mint a megye más részében. A közműellátottság színvonala Eger térségében kiemelkedően a legjobb.

A megye déli részén – a két régebbi város, Füzesabony és Heves, valamint Kisköre térségében – ismét kisebb a községek átlagos lélekszáma. A térségben a fiatalok hányada nagyobb, mint a megye többi térségében. A közművekkel való ellátottság kedvezőtlenebb, mint a megye többi részében.

Településrendszer

45. ábra: Heves megye településtípusai

Heves megye 121 településből áll, melyek közül kevés a városi rangú és ezek egy része is hiányos funkciójú, megjelenésében inkább falura hasonlít. A megyeszékhely Eger - megyei jogú város - mellett még további 10 település büszkélkedhet a városi ranggal. Ezek: BÉlapátfalva, Füzesabony, Gyöngyös, Gyöngyösapáta, Hatvan, Heves, Lőrinci, Kisköre, Pétervására, Verpelét. A többi, 110 település község, közülük három - Kál, Parád és Recsk - nagyközség.

A városok közül a megyeszékhely Eger rendelkezik sokoldalú városi funkciókkal, így Heves megyén túl mutató, tágabb térségnek is központja.

A további városok között különbséget kell és lehet tenni az alapján, hogy már hosszú városi múlttal és jelentősebb vonzáskörzettel rendelkeznek, vagy a rendszerváltás után nyerték el a városi címet, még hiányosak a középfokú városi funkciók és kisebb a vonzáskörzetük.

A fentiek alapján elmondhatjuk, hogy a településhálózat adottságai között előnytelen, hogy a megyeközpont mellett Heves megyében nincs nagy-középvárosi nagyságrendű város. Így Egernek nincs olyan társtelepülése, amellyel központi funkcióinak egy részét megoszthatná.

Hosszú ideig Eger mellett csak központok képviselték a városokat (Gyöngyös, Hatvan), mely városok a megye középső és déli részén, egymáshoz közel, egyéb településektől távol helyezkednek el.

A megyének ezt a városnélküliségét csak tudatos településfejlesztési politikával lehetett megoldani. Ennek eredményeként 1984-ben Heves nagyközséget, 1989-ben Pétervására és Füzesabony nagyközséget várossá nyilvánították. Majd az 1990-es évek végétől felgyorsult ez a folyamat, 1992-ben Lőrinci, 2004-ben Bélapátfalva, 2005-ben Kisköre, 2013-ban Verpelét és Gyöngyöspata is város lett. Ezek a hirtelen várossá vált települések azonban nem tudták a funkciójukat betölteni, hiszen legtöbbször nem rendelkeznek minden, a környéken élő lakosság ellátásához szükséges intézménnyel, funkcióval.

A városiasodás folyamatára elmondható, hogy a rendszerváltás előtti években a központi funkcióval rendelkező települések zöme már városi jogállású volt. A nagy történelmi múlttal rendelkező, teljes városi szerepkörű központok már a világháborúk idején is rendelkeztek a ranggal, míg a 1945 utáni, az országos folyamatokhoz igazodó városiasodás elsősorban az ipari központok kiépítését, iparvárosok kialakítását jelentette (Hatvan). A második lehetőség a városi rang megszerzésére a korábbi járásközpontoknak, kisebb táj természetes központjainak adatott meg, így Héves, Füzesabony, Pétervására leginkább intézményeiknek, középfokú funkcióiknak köszönhetően a városi jogot.

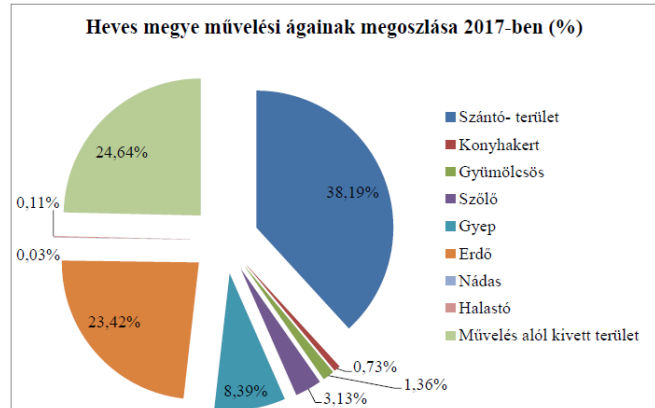
A rendszerváltást követően várossá váltak a kisebb iparvárosok, vagy volt iparvárosok (Lőrinci, Bélapátfalva), valamint az egyéb funkcióval rendelkező, vagy éppen akár funkció nélküli települések (Kisköre, Verpelét, Gyöngyöspata).

Társadalmasítási verzió

Mezőgazdaság

A térszerkezet alakulásában a mezőgazdaságnak kiemelt szerepe van, mivel a megye legfontosabb természeti erőforrása a termőföld. Nem csak a Mátra-Bükk hegységek vonalától a Tiszáig tartó, jellemzően sík vagy enyhe lejtésű területekre vonatkozik, hanem a folyóvölgyek, medencék jelentős része is mezőgazdaságilag hasznosított.

2017-ben Heves megyében az összes földterület 378,1 ezer hektár volt, melynek 38,19%-át a szántó művelési ág teszi ki 144,4 ezer hektárral. Másik két ilyen nagy százalékkal rendelkezik a művelés alól kivett terület és az erdő területe. Az összes területnek az előbbi 24,64%-át az utóbbi pedig 23,42 százalékát teszi ki. Heves megyében a gyepek művelési ág az összes földterület 8,39%-át teszi ki, amely 31,7 ezer hektár terület. A művelési ágak megoszlása a megyében stagnál. Az ágazatok jövedelmezőségét tekintve a mezőgazdaság és élelmiszeripar együtt nem haladja meg az 5 %-ot.

46. ábra Heves megye termőföldjei művelési ágainak megoszlása

Az Ország Szerkezeti Terve alapján megállapítható, hogy a mezőgazdasági térség a megyének több mint a felét foglalja el. A mezőgazdasági térség nyugati irányban csatlakozik Pest megye, délen Jász-Nagykun-Szolnok megye, északkeleten Borsod-Abaúj-Zemplén megye mezőgazdasági térségéhez.

Erdőgazdálkodás

Az erdőgazdálkodás a másik nagy térszerkezeti elem, mely a megye északi területeit foglalja el. A Mátra és a Bükk hegység, valamint a Heves-Borsodi-dombság jelentős részét erdő borítja, nagy területen összefüggő erdőségek formájában.

Az erdősültség magas, meghaladja az országos átlagot. A megye területén az elmúlt 10 évben csekély mennyiségű erdőtelepítés valósult meg (300-500 ha/év). Ezek zöme a nem állami szektorba tartozó területeken történt, ugyanis az állami tulajdonú termőterületeken már kevés a telepítésre alkalmas terület. Az erdőtelepítések zöme gazdasági céllal létesített faanyagtermelést szolgáló erdő, hiszen a magántulajdonban lévő területeken alapvetően ez a tulajdonos érdeke. A létesített erdők főként tölgy, cser és akác faállományokat jelentenek, mivel a termőhelyi adottságok elsősorban ezen állományoknak felelnek meg. A fenyőféléket, mint leginkább tűzveszélyes fafajokat gyakorlatilag nem telepítik a megyében.

Vízgazdálkodás

Korunk egyik legnagyobb kihívása a vízzel való komplex gazdálkodás a fenntartható fejlődés figyelembevételével. A vízgyűjtő-gazdálkodás az egyik meghatározó eleme a gazdasági- társadalmi vízigények kielégítésének, a természetes vízkészletek számontartásának, megőrzésének és védelmének, illetve a megfelelő árvízvédelem és vízkárelhárítás megválasztásának, az anyagi és természeti javak védelmének. Az EU tagjaként kiemelt feladattá vált a vizek jó ökológiai állapotban tartását megcélzó Víz Keretirányelv (VKI) végrehajtásával összefüggő feladatok ellátása. A vízgazdálkodás fogalma a vizek hasznosítását, hasznosítási lehetőségeinek megőrzését, a vizek kártételei elleni védelmet és védekezést (azaz vízkárelhárítást) jelenti. Az utóbbi években mindezek a vízgazdálkodást jelentő feladatok növekedtek. Az ivóvíz biztosítása egyre nehezebb, az ivóvíz bázisok védelme egyre komplexebb feladatokkal teljesíthető. A klímaváltozás okozta szélsőséges csapadékesemények kezelése, a felszíni vizek rendezése is egyre igényesebb vízgazdálkodási feladat.

A VKI végrehajtásának első lépéseként Magyarország első vízgyűjtő-gazdálkodási terve (VGT) 2010 áprilisában készült el. A VKI előírásai szerint a vízgyűjtő-gazdálkodási terveket 6 évente felül kell

vizsgálni, ezért 2015. év végére elkészült a VGT1 első korszerűsített, felülvizsgált változata, a VGT2, amely a 2016-2021 közötti időszakra vonatkozó intézkedési programot határozta meg.

A VGT2 készítésének időszakában (2015-ben), a hetedik ENSZ Világfórumon fogadták el a fenntartható fejlődés 17 célkitűzését is. A hatos számú célkitűzés, „A vízhez és szanitációhoz (köztisztasághoz) történő hozzáférés és a fenntartható vízgazdálkodás biztosítása mindenki számára” 2030-ig.

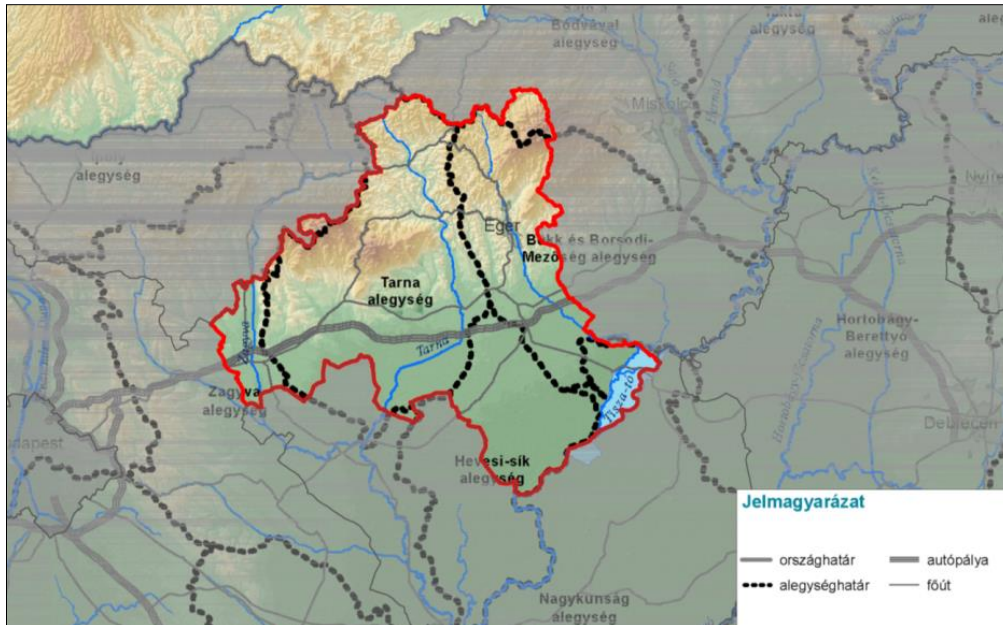
A keretirányelv szerinti VGT felülvizsgálati kötelezettségnek megfelelően 2021. december 22-ig kell elkészülnie Magyarország felülvizsgált, 2022-2027 időszakra vonatkozó, harmadik vízgyűjtő-gazdálkodási tervének (VGT3).

Ezen munkarész készítésénél a 2016. március 9-én elfogadott „Magyarország felülvizsgált, 2015. évi vízgyűjtő-gazdálkodási terve” került figyelembevételre, amely többek között a felszíni és felszín alatti víztestek jó állapotba helyezését is célként tűzte ki.

- Felszíni vizek esetén a cél általában a jó ökológiai, és a jó kémiai állapot elérése. A jó ökológiai állapot jelentése, hogy az emberi hatások nem zavarják a természetes élőhelyek működését, a jó kémiai állapot jelentése, hogy a szennyezőanyagok koncentrációja nem haladja meg az ökológiai szempontok szerint megállapított határértékeket.
- Felszín alatti vizek esetén a jó mennyiségi állapot és a jó kémiai állapot elérése a cél. A felszín alatti vizek esetén a jó mennyiségi állapot jelentése, hogy a felszín alatti vízkészletek hasznosítása nem okoz tartós vízszintsüllyedést, sem felszín alatti vizektől függő vizes élőhelyek károsodását. A jó kémiai állapot pedig azt jelenti, hogy ha szennyezések elő is fordulnak, azok nem veszélyeztetnek ivóvízkivételt, egyéb vízhasználatokat, illetve felszín alatti vizektől függő vízfolyásokat és szárazföldi ökoszisztémákat.

A teljes országra vonatkozó Magyarország Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv megalapozásához az egyes területileg érintett vízügyi igazgatóságok készítették el a vízgyűjtő-gazdálkodási alegységek vizsgálatát és felmérését 2009-ben. Heves megye, ahogy Magyarország teljes területe a Duna vízgyűjtőjén, azon belül annak részét képező Tisza részvízgyűjtő területén fekszik. A részvízgyűjtők további vízgyűjtő alegységekre tagolódnak.

Heves megye területét 6 alegység érinti, ezek a Tisza részvízgyűjtőjéhez, annak jobb-partjához tartozó 2-6 Sajó a Bodvával vízgyűjtő alegység, 2-8 Bükk és Borsodi Mezőség vízgyűjtő alegység, 2-9 Hevesi-sík vízgyűjtő alegység, 2-10 Zagyva vízgyűjtő alegység, 2-11 Tarna vízgyűjtő alegység, 2-18 Nagykunság vízgyűjtő alegység. A két szélső, a 2-6 Sajó a Bodvával vízgyűjtő alegység és a 2-18 Nagykunság vízgyűjtő alegység érintettsége kisebb mértékű. Az egyes alegységek legfőbb vízgazdálkodási feladatairól a kezelésükre kijelölt vízügyi igazgatóságok készítették tervet, amely mint vízügyi keretterv köztájékoztatásra került.

47. ábra: A megyét érintő vízgazdálkodási alegységek
 Forrás: Vízyűjtő-gazdálkodási Terv felülvizsgálat – 2015

Heves megye egyedi adottsága, hogy területének vízgazdálkodási feladatait három vízügyi igazgatóság látja el, melyek az alábbiak.

- Észak-magyarországi Vízügyi Igazgatóság (ÉMVIKIG, Miskolc)
- Közép-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság (KÖTIVIKIG, Szolnok)
- Közép-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság (KDVVIKIG, Budapest)

A megye északi területén 2-6 Sajó a Bódvával alegységre eső területrész, a 2-8 Bükk és Borsodi Mezőség alegységre eső területrész és a 2-11 Tarna alegységre eső területrész az Észak-Magyarországi Vízügyi Igazgatóság (Miskolc) kezelésében van. A megye nyugati szélé és déli része, 2-10 Zagyva alegységre eső területrész, 2-9 Hevesi-sík alegységre eső területrész és 2-18 Nagy-Kunság alegység területére eső rész a Közép-Tiszavidéki Vízügyi Igazgatóság (Szolnok) kezelésében van. A Közép-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság működési területe kiterjed Pest megye 90%-ra, Nógrád megye teljes területére és Bács-Kiskun-, Heves-, valamint Jász-Nagykun-Szolnok megye egy-egy kisebb részére is. A vízügyi igazgatóság Heves nyugati részén a Zagyva-folyó védművein látják el az árvízvédekezési feladatokat.

A vízyűjtő-gazdálkodási terv részletesen tartalmazza az egyes víztestek esetén a meghatározott elérendő környezeti célokat (jó állapot elérésének idejét), a szükséges intézkedéseket és a cél elérésének várható idejét és az elvárások teljesítési késedelmének indokait. Az időbeni késedelem kompenzálására egyes esetekben enyhébb célállapot is meghatározható, ha a megfelelő műszaki megoldáshoz, a jó állapot elérésének költségei lényegesen meghaladják az állapotjavulásból származó társadalmi hasznokat. A fő cél, hogy a víz állapota nem romolhat.

Az alegységenként készített vízgazdálkodási kérdésekkel foglalkozó tanulmányok feltárják a terület általános vízgazdálkodási szempontból meghatározó adottságokat. Azokat a földrajzi, talajtani, domborzati, hidrológiai, hidrológiai, éghajlati és meteorológiai viszonyokat, amely a megye felszíni és felszín alatti vízkészleteit, azok okozta kártételi (árvíz, belvíz), illetve hasznosítási (ivóvíz, öntözővíz, termálvíz) lehetőségeit meghatározzák. Az alegységenként készített tanulmányok összefoglaló dokumentációi komolyan segítik a területfejlesztési koncepció előkészítését, azok részletes megalapozó tanulmányai az internet segítségével közhasználatra is hozzáférhetők.

A megyei területrendezési terv a vízgazdálkodáshoz kapcsolódó területigényeket és korlátokat rögzíti. A "vizes" adottságokat a felszíni és felszín alatti vízkészletet, az árvízi előntéssel veszélyeztetett területeket, a rendszeresen belvízjárta területeket önálló övezettként rögzítve, az épített környezet kiszolgálásához (vízellátáshoz, vízvezetéshez) szükséges területigényes infrastruktúra-elemek helyét, védelmének igényét a szerkezeti tervlapon jelezve a területfelhasználás lehetőségeit befolyásolja, alakítja. Heves megye természeti adottsága, hogy az éves átlagos csapadék mennyisége az alacsonyabban fekvő területeken 500-650 mm körül van, a Mátra illetve a Bükk magasabban fekvő területein 650-850 mm körül van. Bár földrajzi, topográfiai adottsága eredményeként felszíni vizekben a megye gazdag, a megye összesen mégis csapadékhiányos és a korábban megvalósított vízrendezések sem bizonyultak hatásosnak, ezért a megye területének vízháztartásának fenntartása továbbra is igényesebb vízgazdálkodással biztosítható.

A szélsőséges időjárási jelenségek lokális csökkentése, a rendelkezésre álló vízkészletek kiegyenlítettbb biztosítása is fokozott szerepet kell, hogy kapjon vízgazdálkodásunkban. Klímavédelmi szempontból a vizek megtartása (tartálékolása), velük való helyes gazdálkodás rendkívül fontos. Azonban az árvízvédelmi szempontok figyelembevételével a vízfolyásokon végzett lefolyást gyorsító, a sík területek minél gyorsabb víztelenítésének elérését célzó beavatkozások nem kedveznek a vízmegtartásnak.

A természet szerű erdők telepítése és megóvása egyrészt a hirtelen lezúduló csapadék okozta károkat csökkentheti, másrészt az erdők jelentős szerepet játszanak a víz tárolásában, a mikroklíma szabályozásában, a biodiverzitás növelésében. Hasonló, kiemelten fontos integrált vízgazdálkodási és természetvédelmi célokat szolgálnak a vizes élőhelyek.

A vízkészleteink és környezetünkkel kapcsolatos társadalmi-gazdasági változások miatt napjainkban szükségessé vált az integrált vízgazdálkodási gyakorlat kialakítása. A vízkészleteinkkel a fenntartható fejlődés érdekében előrelátóan kell gazdálkodni.

Az integrált vízgazdálkodás értelmezésére leggyakrabban használt megfogalmazás: *„Az integrált vízgazdálkodás olyan folyamat, amely lehetővé teszi a víz, a terület és a kapcsolatos készletek összehangolt fejlesztését és kezelését, annak érdekében, hogy az egyenjogúság szem előtt tartásával maximalizálja az ebből származó gazdasági, társadalmi jólétet, anélkül, hogy a létfontosságú ökoszisztémák fenntarthatóságát megsértenék.”*

A települési vízgazdálkodás alapvetően az ivóvízellátást, a szennyvízelvezetést és a csapadékvízgazdálkodást jelenti. A csapadékvízgazdálkodás esetében kiemelt célként fogalmazódik meg a belterületre hullott csapadékvizek és felszín alól előtörő fakadó vizek integrált szemléletű kezelése, rendezett és kártétel nélküli elvezetése, a belterületen áthúzódó vízfolyások és belvízcsatornák, belvíz elvezető rendszerek rendezése és a települések belterületének védelme a külterületeken keletkezett vizek káros hatásaitól való megóvása, helyben tartáson alapuló megközelítéssel.

A megye árvízi veszélyeztetettsége a Zagyva, a Tarna és a Tisza mentén is jelentkezik. Az ár- és belvízvédelemről, valamint a vízkárelhárításról a „Természeti és környezeti kockázatok” című fejezetben olvashatunk. A településeken belüli csapadékvízgazdálkodás és a kisebb vízfolyások kezelése a települési önkormányzatok kompetenciájába tartozik, önkormányzati feladat a településeken összegyűlő vizek továbbvezetésének a megoldása a befogadókig. A befogadóba a csapadékviszonyok hatására változó vízmennyiségek érkeznek. Ezért olyan megoldások kellene, amelyek alkalmasak mind a rendkívüli áradások, felhőszakadások kártételei elleni védekezésre, mind a lokális vízvisszatartásra (vízkészletek megtartását elősegítő tározó, záportározó, árvízcsúcs csökkentő tározók építése).

Heves megyében a csapadékvíz, illetve belvízrendszerek vízvisszatartási funkciójának alacsony kapacitása és a külterületi árokrendszerek megszűnése jellemző. A települések nagy százalékban küzdenek még ma is csapadékvíz elvezetési, bel- és árvízvédelmi problémákkal, A meglévő rendszerek egységes adatbázisa nem áll rendelkezésre, azonban a rendszerek elavult állapota, megfelelő

karbantartások elmaradása miatt, valamint a növekvő terhelési igények miatt ma már a kiépítettségük nem elégséges, a rekonstrukciós igény jelentős.

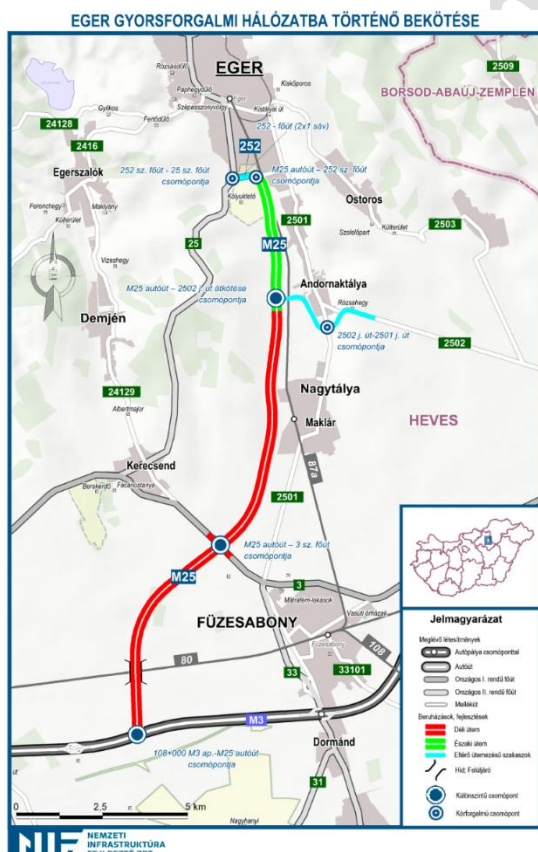
Közlekedési és kommunális infrastruktúra

Vonalas rendszerek, létesítmények

A Heves Megyei Közúti Igazgatóság adatai szerint a megyei közúthálózatban a megyei gyorsforgalmi úthálózat hossza 189,273 km, a főúthálózat hossza 288,374 km, a mellékúthálózat hossza 880,824 km. A megyei gyorsforgalmi útszakaszok aránya az országos gyorsforgalmi úthálózaton belül 10,8%, a fő- és mellékúthálózat aránya 3,8%. A területi, illetve népességi arányokat a fő- és mellékúthálózat aránya tükrözi, a gyorsforgalmi utak aránya ennél mintegy 2,5-szer magasabb. A megye adottságaiból kifolyólag az országos szintű, főbb közlekedési útvonalak a térség déli részén helyezkednek el. A közúti közlekedés gerince a Budapestről kiinduló, a Helsinki közlekedési folyosó részét képző M3-as autópálya. A Heves megyét érintő autópálya hossza 75 km, amely az Észak-Magyarország régióban található autópályák hosszának (140 km) 53%-a, országos szinten (1.067 km) csupán 7,02%-a.

Az úthálózat minőségét tekintve kicsivel az országos átlag felett van, hiszen az úthálózat teherbírás osztályzatainak megoszlása az mutatja, hogy a megye útjainak 51,8%-a jó teherbírású kategóriába sorolható, ameddig az országos átlag 46,3%. A rossz teherbírású osztályzatot kapott utak aránya az országos átlag (32,6%) alattinak mondható Heves megyében (26,2%). Egyedül a nem megfelelő teherbírású kategóriát kapott vonalas infrastruktúra megoszlása haladta meg az országos mutatószámokat: országosan ilyen kategóriába esett az utak 8,7%-a, ameddig a megyében a hálózat 9,5%-a került ebbe a besorolásba. A burkolatállapot tekintetében elmaradások tapasztalhatók az országos trendhez képest. Magyarországon a Magyar Közút felmérései alapján 2019-ben a közúthálózat 53,5%-án kapott rossz minősítést a burkolatállapot, Heves megyében ez az arány 57,4% volt.

A megyei úthálózat értékelésekor fontos szempont a személysérüléssel járó közlekedési balesetek alakulásának statisztikája. Igazodva az országos trendhez növekvő tendenciát mutat. A 2015-ben mért 180 könnyű sérüléssel járó közlekedési balesethez képest 2019-ben 280 ilyen jellegű baleset történt, de a

2015-2019 közötti években is stabilan 200 fölött mozgott az ilyen esetek száma. A súlyos sérüléseket okozó közúti szerencsétlenségek száma hullámzó trendet mutat, ám a 2015-2019-es intervallumban ebben az esetben is növekedés tapasztalható, 2015-ben 98, 2016-ban 123, 2017-ben 149, 2018-ban 118, végül 2019-ben 131 esetet regisztráltak a hatóságok. A halálos balesetek száma a vizsgált időszakban – leszámítva 2016-ot, amikor 5 halálessettel záruló szerencsétlenség történt – végig 10 esetet meghaladó számban fordult elő (2015-ben 11, 2016-ban mindössze 5, 2017-ben 17, 2018-ban 19, 2019-ben 15 halálos közúti balesetet regisztráltak).

A megyén belüli közúthálózatban lényeges, hálózati szintű változások az utóbbi időszakban csak gyorsforgalmi úti, illetve kiemelt főúti szinten történtek. Az M25 autópályát 19 km hosszú, teljesen új nyomvonalú gyorsforgalmi út 2020 júliusában került teljes hosszában átadásra, amely összességében az elmúlt 20 év legkomolyabb útfejlesztése a megyében. Az M25 autópályát északi üteme 2019 novemberére készült el, amelynek nyomán 4 km új nyomvonalú 2x2 sávú gyorsforgalmi út jött létre Eger és Andornaktálya között. A gyorsforgalmi út déli üteme 2020 júliusára valósult meg, összesen 14,5

km új nyomvonalú 2x2 sávós (burkolt leállósáv nélküli) autóút formájában. A szakasz legnagyobb előnye, hogy Eger és a főváros közötti – eddig hiányzó – gyorsforgalmi összeköttetés megteremtésével, lerövidül a megyeszékhely és Budapest között a távolság, az utazás biztonságosabbá válik (hozzávetőlegesen 15-20 perc utazást lehet spórolni a segítségével). Az autóút közvetlenül 5 települést érint (Füzesabony, Eger, Maklár, Andornaktálya, Nagytálya). Andornaktálya, Nagytálya, Maklár és Kerecsend mentesül majd az átmenő forgalom zajától és a környezeti ártalmaktól. Mindazonáltal Eger 52 ezer és a térség mintegy 85 ezer lakójának az életében hoz azonnal érzékelhető minőségi változást a fejlesztés. Az M25 út vonzáskörzetében már most számos olyan munkáltató van, aki megyei szinten kiemelkedő hozzáadott értékkel járul hozzá a gazdasághoz. A térség azonban még vonzóbb célponttá válik a befektetők számára, hiszen rövidül a távolság a megyeszékhely és a főváros, illetve az egyéb fontos gazdasági összeköttetéseket biztosító M3 autópálya között.

A kivitelezés érdekessége, hogy kísérleti jelleggel Maklár és Nagytálya mellett 2,8 millió m³ töltésből 10 ezer m³ gumibitumenes aszfaltréteggel ellátott pályaszerkezet épült, amely a gyártó (MOL Nyrt.) tájékoztatása szerint hosszabb élettartamot garantál, mivel a hagyományosnál nagyobb a terhelhetősége, valamint kisebb menetzajt okoz. Ugyancsak kísérleti jelleggel, mind az északi, mind a déli ütem során 2-2 km hosszú szakaszon feszültségcsökkentő réteg épült, amely akadályozza a felületi repedések kialakulását, így javítva a teherbírást. A beruházást komoly zöldfelület-rehabilitációs munka is övezte. Az M25 autóút és kapcsolódó létesítményeivel érintett erdőterületek pótlása 6,9 hektár csererdő létesítésével történt meg, a fejlesztés során 6,9 hektáron több, mint 100 000 db fát és cserjét ültettek, illetve közel 880 000 m² felületen ment végbe füvesítés. A déli ütem során 2 szikkasztómedence épült, amelyek 436,3 hektár vízgűjtő területről képesek befogadni a csapadékot.

Az ezeken kívüli legfontosabb beavatkozás a 25. sz. főúton végzett forgalombiztonsági átalakítás volt, a sávok fizikai elválasztásával és terelőfal beépítésével. Több útvonalon történt burkolatmegerősítés, felújítás, korszerűsítés, csomópont-átépítések. A 21. sz. főút 4 sávossá tétele is megtörtént, így Hatvantól egészen Salgótarjánig 53 km hosszan lehet biztonságosan közlekedni. 2014-2015-ben a 33-as főút Heves megyei szakasza is megújult. A fejlesztés Füzesabony külterületénél, a 3-as és a 33-as utak csatlakozásától kezdődött, teljes hosszban érintve a Heves megyei szakaszt. A 31-es főút Heves megyei szakaszának 11,5 tonnás megerősítése 2015-ben megtörtént. Az észak-hevesi térség egyik legjobban várt közlekedésfejlesztési projektje a 23-as és a 25-ös számú főutak gyorsforgalmi úttá történő felújítása Ózd és Bátorfyerénye között, mely Heves megye északi részét is érinti majd. A beruházás keretében Pétervására, Bükkszenterzsébet, Tarnalelesz, Szentdomonkos térségében a településeket elkerülő útszakasz is megvalósul. Megvalósul továbbá az M3 autópálya és a Hatvani Ipari Park közúti kapcsolat fejlesztése is, az említett csomópont tovább tehermentesítheti a város átmenő forgalmát. Az ipari park lehajtósávja főként a kerekharaszi, valamint a 21-es főútra vezető autópálya-csomópontok forgalmának jelentős részét váltja majd ki. Mindezeket túl az önkormányzati és állami tulajdonban lévő utak felújítása egyaránt indokolt. Fontos továbbá a városokat elkerülő utak kiépítése, melyek - összhangban a gyorsforgalmi- és főúthálózat hosszú távú fejlesztési programjáról és nagytávú tervéről szóló 1222/2011. (VI.29.) Korm. határozattal, valamint a Heves Megyei Közgyűlés 46/2010. (V.07.) sz. határozatával - lehetővé teszik, hogy a tranzitforgalom ne terhelje a település belső forgalmát, lényegesen csökkentve a zaj, rezgés és légszennyezettség, valamint a zsúfoltság kialakulásának lehetőségét. Jelenleg még sem Eger, sem Gyöngyös, sem Heves városok körül nem került kiépítésre tehermentesítő elkerülő út. A megyét észak-dél irányban átszelő M8-as (Eger-Szolnok) gyorsforgalmi út a jövőben Heves település közúti elkerülését biztosítja majd és a 31. sz. főút forgalmának jelentős csökkenését is eredményezi.

A hatályos megyei Területrendezési Terv a mellékúthálózatra vonatkozóan az alábbi útkapcsolatok kialakítását javasolta:

- Adács – megyehatár – Jászárokszállás
- Csány - megyehatár - Jászágó
- M3-Kál – Kápolna – Aldebrő – Feldebrő – Verpelét – Tarnaszentmária - 24. sz. út (Sirok) – Terpes –Kisfüzes – 23. sz. Pétervására.

A megyei főúthálózatot az alábbi utak alkotják:

a megyét érintő gyorsforgalmi utak:

- M3 autópálya: Budapest – Hatvan – Füzesabony – Polgár – Görbeháza – Nyíregyháza – Vásárosnamény
- M25 autóút: Füzesabony térsége (M3)

a megyét érintő kiemelt szolgáltatást nyújtó főút:

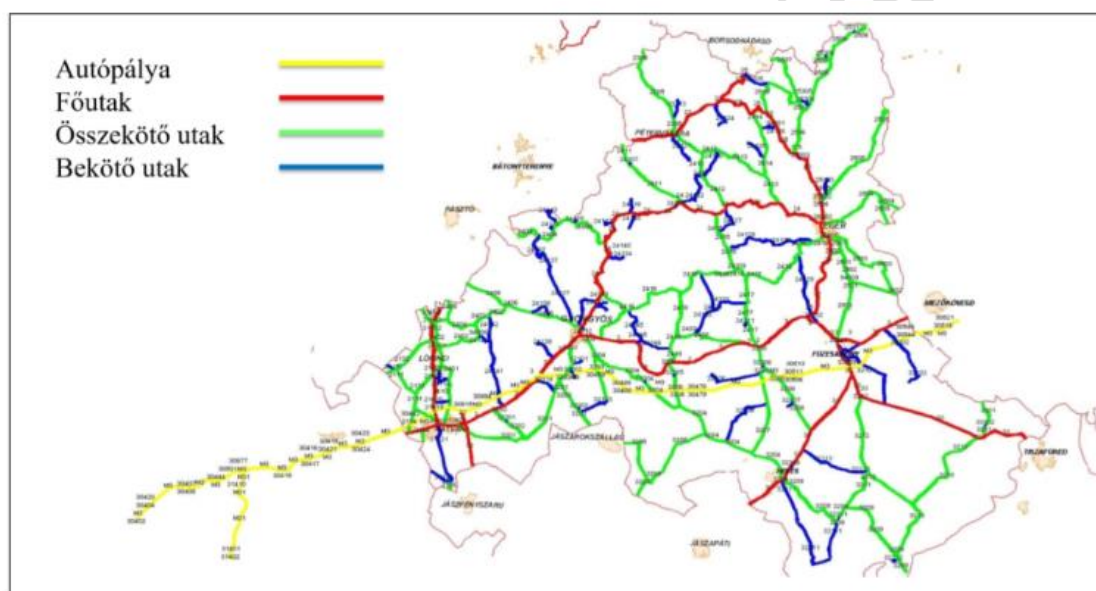
- R21: Hatvan (M3) – Mátraverebély

a megye területét feltáró, átszelő országos elsőrendű főút:

- 3. sz. főút

a megye területét feltáró, átszelő országos másodrendű főutak:

- 23. sz. főút: Bátonytereny (21. sz. főút) –Tarnalelesz (25. sz. főút)
- 24. sz. főút: Gyöngyös (3. sz. főút) – Parád – Eger (25. sz. főút)
- 25. sz. főút: Kerecsend (3. sz. főút) – Eger – Bánréve (26. sz. főút)
- 31. sz. főút: Budapest – Jászberény – Dormánd (33. sz. főút)
- 32. sz. főút: Hatvan (M3) – Jászberény – Szolnok (4. sz. főút)
- 33. sz. főút: Füzesabony (3. sz. főút) – Tiszafüred – Debrecen (4. sz. főút)

48. ábra: Heves megye úthálózata útkategóriák szerinti területi megoszlásában
Forrás: Heves megye területrendezési terve

Egyéni és közösségi közlekedési megközelíthetőségi viszonyok

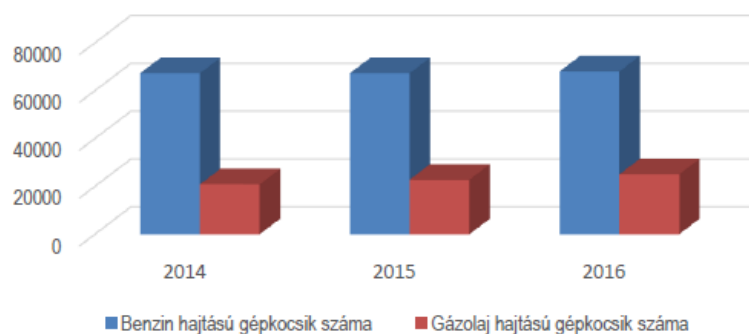
A gépkocsi-használat manapság az országos irányhoz hasonló növekvő tendenciát mutat Heves megyében. Amennyiben a 2010 előtti helyzetet szeretnénk szemügyre venni, láthatjuk, hogy az utóbbi években tapasztalható növekedéssel szemben a gazdasági recesszió hatására 2008 és 2010 között visszaesés volt tapasztalható: az 1000 lakosra jutó gépkocsik aránya 289,2-ről 285,3-ra csökkent 2008 és 2010 között. A válság okozta megtorpanás társadalmilag és gazdaságilag nyilvánvalóan negatívumként értékelhető, ám a 2010 után újabb lendületet kapó személygépkocsi vásárlás egyre komolyabb környezeti kihívások elé állítja Heves megyét. 2014 és 2016 között a megyei gépkocsik száma 88 639-ről 93 739-re nőtt, ez a fajta növekedés azt eredményezte, hogy 2019-re a megyei gépkocsiállomány elérte 108 853 darabot. A gépjárműállomány darabszáma mellett a környezetre gyakorolt hatás vizsgálatánál fontos tényező a közlekedési eszközök minősége is, amelynek egyik mutatószáma a használatban lévő állomány életkora. Közel tíz éves távlatból vizsgálva a kérdéskört megállapítható, hogy az autók átlagos életkora 2009-ben 11,7 évről 2016-ra 14,9 évre emelkedett, amely összességében kedvezőtlen folyamatot ír le. Az állomány helyzetének érzékletesebb bemutatása

miatt érdemes lehet összevetni a gépkocsik Heves megyei életkorát az országos átlaggal, amely szintén negatív irányú tendenciára mutat rá: 2016-ban a személygépkocsi-állomány átlagos kora Magyarországon 13,9 év volt, ehhez képest a megyei állomány átlagosan 1 évvel idősebb.

49. ábra: Gépkocsik számának alakulása Heves megyében
Forrás: KSH

Kibocsátás szempontjából a kor mellett az üzemanyag-felhasználás szerinti megoszlás tekinthető vitális kérdésnek. A benzin üzemű autók száma Heves megyei szinten 2014-ben 67 209 volt a KSH felmérései alapján, 2016-ban ez a szám 67 963-ra emelkedett, ennél jóval nagyobb ütemben nőtt a nitrogén-dioxid kibocsátás sokszorosát generáló dízelüzemű motorok száma. Míg 2004-ben 20 738 dízel hajtású autó futott Heves megye útjain, addig 2016-ra a benzines autókhoz képest sokkal komolyabb volumenű emelkedést produkálva 24 975 darabot regisztrált a KSH. Élekor tekintetében a gázolajüzemű autók egyébként kedvezőbb képet mutatnak (13,1 év) a benzineseknél (15,6 év), ám a legújabb kutatások korán rámutattak, hogy az újonnan forgalomba kerülő dízelhajtású motorok sokszor elmaradnak a kor környezetvédelmi előírásaitól. A hibrid hajtástípusú gépkocsik aránya az országban tapasztalható trendnek megfelelően Heves megyében is növekedésnek indultak: 2014-ben mindössze 97 darab vegyes erőforrással működtetett autót tartott számon a KSH, 2016-ban 195 darab ilyen típusú autó bővítette a megyei állományt. A tisztán elektromos üzemű autók aránya alacsony, 2016-ban 13 autót regisztrált a KSH. Az elektromos autók csekély számának alakulása mögött feltételezhetően a gépkocsik átlagkeresethez viszonyított – állami támogatás ellenére is magas – árán kívül az autóhasználati szokásokból és a töltőállomások ugyan gyarapodó száma, ám még mindig kevés településen elérhető szolgáltatása állhat. Egerben már 13, Gyöngyösön 5, Hatvan 5 helyen találni töltőállomást, ezenkívül az átmenő- vagy turisztikai célzatú forgalom szempontjából frekvenciáltabb Szilvásváradon, Felsőtárkányban, Demjénben, Füzesabonyban, Poroszlón, Kálban, Nagyfügeden, Boconádon, Mátraházán, Horton és Kerekharasztton vannak elhelyezve töltőpontok.

50. ábra: Gépkocsik megoszlása üzemanyag-felhasználás szerint
Forrás: KSH

Autóbuszos közlekedés

Az előzőekben feltárt adatokból jól kitűnik, hogy a gazdasági válságból való kilábalás egyik következményeképpen a gépkocsik száma növekedésnek indult, ezzel párhuzamosan azonban a közösségi (buszos) közlekedés utasszámai látható módon visszaestek. A 2010 és 2016 között eltelt időszakban tetemes, majdnem 2 000 fős utaslétszám kiesést regisztrált a KSH, a tömegközlekedés szerepvesztésének mögöttes okát – a csökkenő demográfiai adatok mellett – a magánkézben összpontosuló gépkocsiállomány gyarapodásában érhetjük tetten.

Tekintettel arra, hogy egyes szolgáltatások más településeken, járásközpontokban vagy nagyobb városainkban érhetők el éppen ezért a csökkenő utaslétszámok mellett mégis fontos szerep jut a buszos tömegközlekedésnek. A Heves Megyei Önkormányzat éppen ezért megvizsgálta a helyközi autóbuszos közlekedéshez kötődő észrevételeket, melyeket alább járási bontásban összegeztünk. Ezzel világossá válhatnak azok a felhasználói szintről érkező hiányosságok, amelyek meghatározók lehetnek a további fejlesztési irányok kijelölésénél.

Bélapátfalvai járás

A járás mindegyik települése elégedett a tömegközlekedés jelenlegi helyzetével. Az iskolába-, munkába járást megfelelően biztosítja a tömegközlekedés menetrendje.

Egri járás

A járás települései többségének nyilatkozatai alapján nincs probléma a tömegközlekedéssel, azonban vannak olyan települések, amelyeknél nehézségek állnak fenn. Ezen települések az alábbiak: Demjén (hétvégi időszakokban nagyon ritka a buszjáratok száma), Egerbocs (kevés a napi járatszám), Egercsehi (az önkormányzat és a Volán társaság lakossági fórumain nem veszik figyelembe a település lakossági igényeit, az iskolába járás Egerbe nagy gondot okoz), Szúcs (a reggeli járatok száma kevés), Tarnaszentmária esetében a járatszámok ugyancsak nem elégségesek.

Füzesabonyi járás

A járás 12 településének nyilatkozatai alapján zökkenőmentes a tömegközlekedés jelenlegi helyzete, azonban vannak olyan települések, amelyeknél nehézségek állnak fenn.

Ilyen települések: Aldebrő (a járás központi településére, Füzesabonyba nehézkes az eljutás), Mezőtárkány (csak részben elégedett a tömegközlekedés szolgáltatásaival), Nagyút (kizárólag a vasúti közlekedés elérhető, a KLIK iskolabuszt biztosít a Kopoltra történő iskolai átjárás biztosítására), Tófalu (több autóbusz lenne szükséges a lakossági utazási igények kielégítésére.)

Gyöngyösi járás

A járás 21 településének nyilatkozatai alapján fennakadásmentes és jónak ítélnélhető a tömegközlekedés jelenlegi helyzete, azonban vannak olyan települések, amelyeknél nehézségek állnak fenn. Ezek települések az alábbi észrevételeiket fogalmazták meg: Domoszló és Kisnána (Gyöngyösről jónak mondható a buszközlekedés, de Eger MJV-ből a délutáni órákban kevés a járatszám), Gyöngyöshalász (hiányos, nem megfelelő, a Magyar Közút NZrt-től átveszi az önkormányzat a belterületi buszöblöket), Gyöngyösoroszi (nem elégséges a színvonal.)

Hatvani járás

A járás összes települése (1 kivételt eltekintve) elégedett a tömegközlekedéssel. A járáshoz tartozó Rózsaszentmárton község jelezte, hogy általánosságban véve az iskolába-, munkába járást lehetővé teszi a tömegközlekedés menetrendje, azonban a délutáni órákban 15-17 óra között több buszjáratra lenne szükség Hatvan városa felé.

Hevesi járás

A járás településeinek többsége elégedett a tömegközlekedéssel. Kisköre (az autóbusz és a vasútállomás igen, de a járművek műszaki állapota nem megfelelő), Erk, Tarnabod és Tarnaörs települések részéről sem megfelelő a jelenlegi tömegközlekedés színvonal.

Pétervásárai járás

A járás mind a 20 települése elégedett a tömegközlekedés jelenlegi helyzetével. Az iskolába-, munkába járást lehetővé teszi a tömegközlekedés menetrendje.

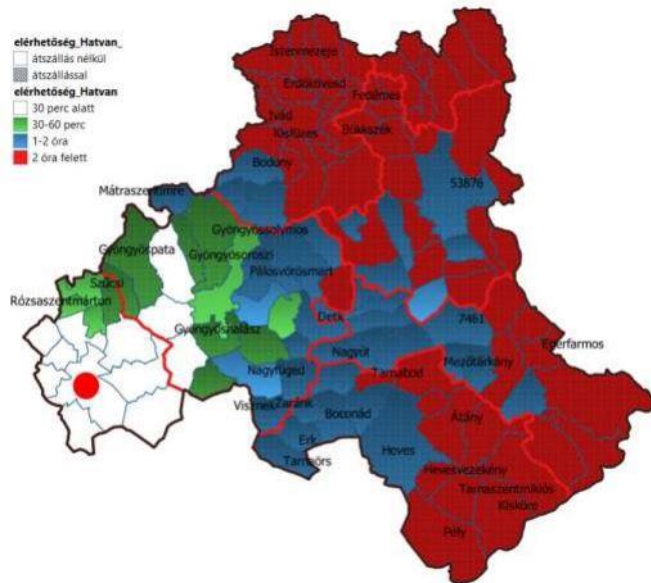
Járás	Hiányosság
Bélapátfalvai járás	-
Egri járás	Demjén (hétvégi időszakokban nagyon ritka a buszjáratok száma), Egerbocs (kevés a napi járatszám), Egercsehi (az önkormányzat és a Volán társaság lakossági fórumain nem veszik figyelembe a település lakossági igényeit, az iskolába járás Egerbe nagy gondot okoz), Szúcs (a reggeli járatok száma kevés), Tarnaszentmária esetében a járatszámok ugyancsak nem elégségesek.
Füzesabonyi járás	Aldebrő (a járás központi településére Füzesabonyba nehézkes az eljutás), Mezőtárkány (csak részben elégedett a tömegközlekedés szolgáltatásaival), Nagyút (kizárólag a vasúti közlekedés elérhető, a KLIK iskolabuszt biztosít a Kopoltra történő iskolai átjárás biztosítására), Tófalva (több autóbusz lenne szükséges a lakossági utazási igények kielégítésére.)
Gyöngyösi járás	Domoszló és Kisdána (Gyöngyösről jónak mondható a buszközlekedés de Eger MJV-ből a délutáni órákban kevés a járatszám), Gyöngyöshalász (hiányos, nem megfelelő, a Magyar Közút NZrt-től átveszi az önkormányzat a belterületi, buszöblöket), Gyöngyösoroszi (nem elégséges a színvonal.)
Hatvani járás	Rózsaszentmárton község jelezte, hogy általánosságban véve az iskolába-, munkába járást lehetővé teszi-e a tömegközlekedés menetrendje, azonban a délutáni órákban 15-17 óra között több buszjáratra lenne szükség Hatvan városa felé.
Hevesi Járás	Kisköre (az autóbusz és a vasútállomás igen, de a járművek műszaki állapota nem megfelelő), Erk, Tarnabod és Tarnaörs települések részéről sem megfelelő a jelenlegi tömegközlekedés színvonala.
Pétervásárai járás	-

51. ábra: A tömegközlekedés terén érzékelhető hiányosságok járási bontásban

Forrás: Saját gyűjtés települési visszajelzések alapján

A fentiekén túl megvizsgáltuk, hogy a megye három legnagyobb városa – Eger, Gyöngyös, Hatvan – milyen idősükséglettel érhető el az egyes településekről. Ezzel párhuzamosan elemeztük, hogy egy napon belül fő közlekedési időszakban átszállással vagy anélkül

54. ábra: Hatvan elérhetősége helyközi autóbusz járatokkal
 Forrás: saját szerkesztésű térkép

Vasúti közlekedés

A transeurópai hálózat részét képező országos törzshálózati vasúti pályák: A megye legfontosabb vasúthálózati eleme a megyét kelet-nyugati irányban átszelő Budapest-Hatvan vasútvonal (80a vasútvonal), illetve folytatása, a Hatvan – Miskolc – Szerencs - Sátoraljaújhely vasútvonal (80-as vasútvonal). Ez a két törzshálózati vasútvonal a transeurópai vasúti hálózat részeként működik. Mindkét szakasz kétvágányú, villamosított vonal. A Heves megyét érintő vonalszakasz legjelentősebb állomása Hatvan, mivel a városban találkozik a transeurópai vasútvonal a Hatvan-Szolnok, és a Hatvan-Somoskőújfalu vasútvonalakkal. Jelenleg az engedélyezett legnagyobb sebesség Hatvan és Mezőzombor között 120 km/óra, Mezőzombor és Sátoraljaújhely között 80 km/óra.

A vasútvonal megyei kezdő- és végpontja közötti legfontosabb állomások, csomópontok a következők:

- Hatvan,
- Vámosgyörk,
- Kál-Kápolna,
- Füzesabony.

A vonalon kétóránként közlekedik a kör-IC, valamint a közvetlen Budapest-Miskolc InterCity vonat. A Budapest–Hatvan vonalon ütemes menetrend van érvényben, személyvonatok és gyorsvonatok óránként, egymáshoz hangolva közlekednek. 2020. október 25-től Észak-Magyarországot, továbbá az Észak-Alföldet érintő utasbarát és sűrűbb menetrendet vezetett be a MÁV-START. A hatvani és a debreceni fővonalak felújítása jelentős menetrendi fejlesztéseket tesz lehetővé, melynek előnyeit Eger és Sátoraljaújhely térségében, valamint Püspökladány és Debrecen között is érezhetik a vasúti közlekedést választók. Az új menetrendi struktúra első lépcsőjét vezette be a vasúttársaság a Budapest–Hatvan–Füzesabony–Eger vonalon. A fejlesztés eredményeképpen Eger és térsége gyakrabban és kedvezőbb áron érhető el. Az intézkedéssel nő a vasút gerinchálózati szerepe, a következő lépcsőben pedig megtörténik az autóbusz-közlekedés vasúthoz csatlakozó, ráhordó menetrendjeinek kialakítása is. A vasútvonal infrastrukturális fejlesztése folyamatban van. Cél a vasútvonal teljes hosszán a 160 km/h pályasebesség és a 225 kN tengelyterhelés elérése, a személyszállítási szolgáltatási színvonal növelése (a peronok felújítása, az állomások akadálymentes megközelítése, P+R és B+R parkolók telepítése), a kölcsönös átjárhatóság biztosítása érdekében az ETCS vonatbefolyásoló rendszer telepítése (a

vonatbefolyásoló rendszer kiépítéséig, előreláthatóan 2020-ig, 120 km/h marad az engedélyezett sebesség), továbbá a hidak, az átjárók, az energiaellátás, valamint a biztosítóberendezés korszerűsítése, a szükséges szakaszokon zajvédő falak kiépítése. 2013-2015-ben átépült a legrosszabb állapotú Nagyút-Mezőkeresztes-Mezőnyárád szakaszon fejlesztésre kerül a jobb vágány. A következő években a munka állomásközönként fog folytatódni.

A megyét további öt, nem a transzeurópai vasúti hálózat részét képező törzshálózati vasútvonal érinti:

- A Hatvan-Somoskőújfalu vasútvonal (81-es vasútvonal) egy nem villamosított vasúti fővonal. A 65 kilométer hosszú vonalból közel 11 kilométer kétvágányú (a Hatvan-Selyp szakasz, vagyis majdnem a teljes megyei szakasz). A vonalon helyi jellegű személy- és teherforgalom zajlik. 2006 óta egy, illetve kétórás ütemben járnak a személyvonatok. A teherforgalom az utóbbi évtizedekben jelentősen megcsappant.
- A Hatvan-Szolnok vasútvonal a MÁV 82-es számú villamosított, 66 km hosszú vasútvonala, Heves megyét azonban csak mintegy 6 km hosszan érinti. Hatvan és Újszász között, vagyis Heves megyében végig egyvágányú (Újszász és Solnok között kétvágányú). A vonalon ütemes menetrend van érvényben. Az engedélyezett sebesség 100 km/h.
- A Vámosgyörk-Gyöngyös vasútvonala MÁV 85-ös számú, 13km hosszú egyvágányú, villamosított vonala. Az engedélyezett sebesség 80 km/h. Manapság a 80-as vonalra ráhordó személyforgalom tölti meg az óránként induló ingavonatokat.
- A 87a számú Füzesabony-Eger vasútvonal egyvágányú, villamosított vonal, 16 km hosszú. A vonalon 5 és 20 óra között jelenleg órás ütemes menetrend van érvényben, az óránként közlekedő InterRégió vonatok bevezetésével megszűntek a Füzesabony–Eger közötti, munkanapi személyvonatok.
- A Debrecen-Füzesabony vasútvonal a MÁV 108-as számú, egyvágányú, nem villamosított, 103 km hosszú vonala. Füzesabony felől a 80-as vasúti fővonalhoz csatlakozik.

A megyét érintő vasúti mellékvonalak:

- A 84-es számú Kisterenye – Kál - Kápolna vasútvonalegyvágányú, nem villamosított, 55 km hosszú mellékvonal. A vonalon a személyszállítás átmenetileg szünetel. Erdészeti jellegű rendszeres teherszállítás Kál és Recsk között zajlik, Recsk és Kisterenye között vonalbejárás történik néhány hetenként, és a vasúti vagyont is igyekeznek őrizni, de a közlekedés minimális. Recskről ugyanakkor nagy mennyiségű követ szállítanak a vasúttal párhuzamosan, közúton, Kál-Kápolna állomásra, hogy azután ott tehervonatokba rakodják be.
- A Vámosgyörk – Újszász - Solnok vasútvonala MÁV 86-os számú nem villamosított mellékvonala. Heves megyét alig 3km hosszban érinti. A jelenlegi menetrend alapján napközben általában 2 óránként, ütemesen járnak a vonalon személyvonatok.
- A 87-es számú Eger - Putnok vasúti mellékvonal Magyarország egyik legromantikusabb hegyvidéki vasútja, alagutakkal, völgyhidakkal, szűk, kisíves serpentinekkel. Egyvágányú, Eger - Felnémet vasútállomásig villamosított. Szilvásvárad és Putnok közötti vonal lezárásra került.
- Az Alföldet átszelő Kál – Kápolna - Kisújszállás vasútvonal a MÁV 102-es számú, egyvágányú, nem villamosított mellékvonala. A vonalon fekszik a 2019 októberében megújult Kiskörei Tisza-híd, az ország utolsó közös használatú közúti-vasúti hídja.

A megyét érintő konkrét vasútfejlesztések (NIF adatok) közül jelenleg kivitelezés alatt van:

- A Rákos-Hatvan vonalszakasz biztosítóberendezési és távközlési munkái. A vonalszakaszon új, korszerű biztosítóberendezés, valamint távközlés létesül. Új utastájékoztató rendszer, valamint új tűz- és vagyonvédelmi rendszer kerül telepítésre. A vonalszakaszon kiépül az ETCS2 vonatbefolyásoló rendszer. Megépül Hatvan állomás távközlési épület I. üteme.
- A Gödöllő-Hatvan vasúti vonalszakasz pályaépítési munkái. A projekt részeként átépül a vasúti pálya 27km hosszon, 100-160km/h pályasebesség és 225kN tengelyterhelés biztosítására. Felújításra kerül a villamos felsővezeteki és a térvilágítási rendszer. Új elektronikus

biztosítóberendezés, utastájékoztató és térfigyelő kamerarendszer létesül. A szükséges szakaszokon zajvédő falak is kiépítésre kerülnek.

- GSM-R távközlési rendszer kiépítése – 2. ütem. A projektben 2255 km vasúti nyomvonalon fog kiépülni egy korszerű vasúti kommunikációs rendszer. Ezzel az európai szabványoknak megfelelő új kommunikációs hálózattal Magyarország csatlakozhat az Egységes Európai Vasúti Közlekedésirányítási Rendszerhez (ERTMS). Az európai uniós finanszírozású beruházás növeli a vasúti kommunikáció megbízhatóságát, biztonságosabbá teszi az utazásokat, és új szolgáltatások bevezetését alapozza meg. Az élvonalbeli kommunikációs rendszer biztosítja az átjárhatóságot a hazai és az európai vasúttársaságok számára, hozzájárulva a magyarországi vasúti hálózat versenyképességének, hatékonyságának és biztonságának javításához. A projektben Heves megyében Eger van nevesítve, a megvalósítás várható ideje 2022 vége.

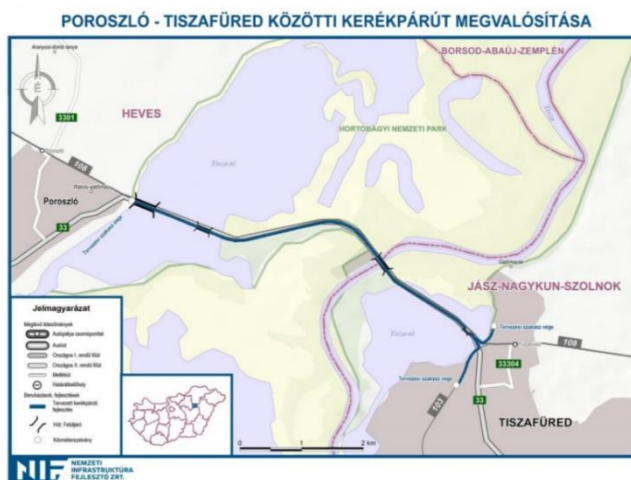
Kerékpáros közlekedés

A 2014-2020-as uniós ciklusban a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program keretén belül 15 kerékpáros fejlesztéssel összefüggő projekt nyert pozitív elbírálást. Több mint 4,4 milliárd forint támogatásnak köszönhetően várhatóan 80 km kerékpárúttal fog gazdagodni Heves megye hozzávetőlegesen 125 km hosszú kerékpárút hálózata.

Az alábbi fejlesztések valósulnak meg TOP forrás segítségével:

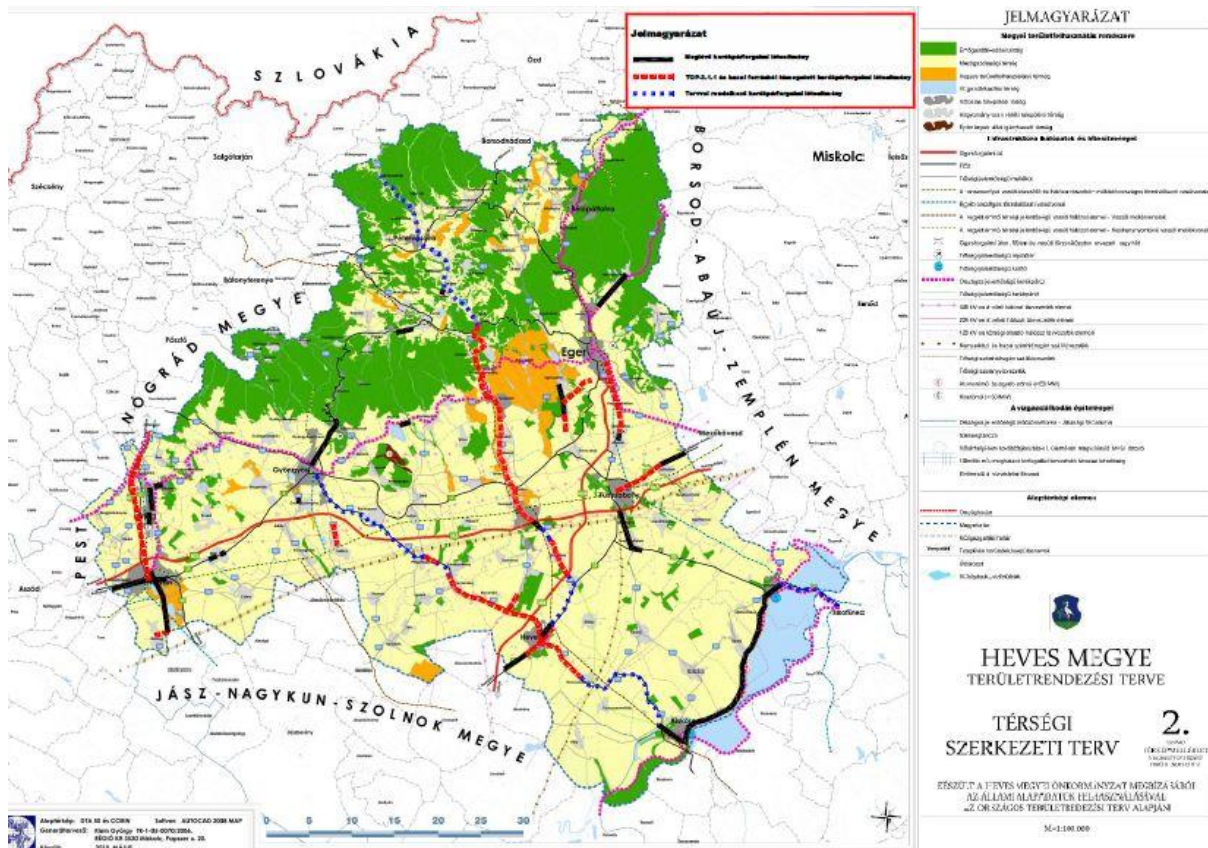
- Boldog a Zagyva út keleti végétől, a jelenleg ott található mezőgazdasági út nyomvonalán, 2,5 m széles kerékpárút építése tervezett, a töltésre vezető rámpáig, 650 m hosszán, amely összeköttetést biztosít a Zagyva menti kerékpárúttal
- Adács és Gyöngyöshalász között az Apollo gumigyár foglalkoztatottjai számára biztonságos módon történő kerékpáros közlekedés biztosítása 2,5 km hosszú létesítménnyel
- Adács és Gyöngyös között az Apollo gumigyár megközelíthetőségének további biztosítása a gumigyár bekötő útjáig 800 m hosszúságban
- Nagyrédén 550 méter hosszú 2,5 méter széles önálló kerékpárút és 360 méter hosszú kerékpáros nyomvonal bővítése történik meg
- 2,5 m széles kétirányú kerékpárút 2,5 km hosszban Tarnaméra és Nagyfüged között
- Tarnaméra és Heves között 1 1030 méter új kerékpársáv és kerékpárút kialakítása történik meg, 2 120 méter szakaszon kerékpáros forgalomtechnikai jelek kihelyezésével
- Heves városban, 560 méter meglévő kerékpárút kiszélesítésével és burkolatának felújításával, valamint összesen 4 670 méter új keréksáv kialakításával
- Heves és Hevesvezekény településeken 2 100 méter meglévő kerékpárút felújítása, valamint összesen 10 500 méter új kerékpárforgalmi létesítmény kialakítása
- Kerékpárút fejlesztése Erdőtelek és Tenk településeken projekt célja a fenntartható közlekedés feltételeinek megteremtése és erősítése 4300 méter kerékpárút/sáv kialakításával
- a Tarna folyó mentén található települések (Kál, Kompolt, Kápolna, Tófalva, Aldebrő, Feldebrő, Verpelét) egy 16,197 km hosszú kerékpárút kerül kiépítésre
- Verpelét, Tarnaszentmária, Sirok települések közigazgatási területét érintő 12,74 km nyomvonalú kerékpáros létesítmény kialakítása
- Eger és Andornaktálya közigazgatási határánál véget érő meglévő kerékpárút és Nagytálya, Maklár közigazgatási határánál kezdődő meglévő kerékpárutak közötti összeköttetés kiépítése 6,3 km hosszúságban
- Demjén belterületén 806,5 m hosszú, kétirányú kerékpárút valósul meg
- Demjén település területén 1,7 km hosszú kerékpárút kerül kialakításra, bővítve Egerszalók és Demjén kerékpáros összeköttetését
- Füzesabony és Szihalom közötti kerékpárút megvalósítása 4,813 km hosszúságban

2020-ban két fontosabb szakasz is átadásra került. Az egyik az Eger-Egerszalók Hőforrás közötti „Völgyfeltáró” út melletti kerékpárút. A bruttó 432 millió forint hazai forrásból, az Innovációs és Technológiai Minisztérium támogatásával épült meg a mintegy 5 km hosszúságú szakasz. A kerékpárút

része a nemzetközi EuroVelo 14 kerékpáros túraútvonalnak. A szakasz beleilleszkedik az Egri Kistérség már jól ismert turisztikai állomásait összekötő kerékpárút-hálózatba is. Felsőtárkányból Egeren keresztül így elérhetővé vált Egerszalók és Demjén is. A hálózat elsődleges funkciója a szabadidős, turisztikai célú kerékpározás. A beruházáshoz kötődő munkálatok 2019. október 9-én kezdődtek. A 3,5 m szélességű független kerékpárút a Hőforrás irányába az úttest baloldalán helyezkedik el. A szakaszon megújultak az árkok és áttereszek, tartós burkolati jeleket festettek fel és kicserélték a KRESZ táblákat is.

A 2020-ban átadott másik, hiánypótló kerékpáros szakasz a Poroszló-Tiszafüred közötti kerékpáros létesítmény. A Tisza-tó kerékpáros körgyűrűje az utóbbi években nagyrészt megvalósult. Az új szakasz segítségével lehetővé vált a teljes körbejárhatóság 33. sz. főút jobb oldala mellett a főúttól fizikailag elválasztott, mintegy 6,5 km hosszú kerékpárút épült. Tisza-tavi kerékpáros létesítmény keresztezi az Eger- és a Szomorka-patakot, melyeken egy 308 m, illetve egy 86 m hosszú új, látványos, íves főtartójú, a főúttól külön szerkezetű kerékpáros hidak épültek. A kerékpárút célja a térség turizmusának további fejlesztése, másrészt pedig kiszolgálni a két település közötti hivatásforgalmi kerékpáros igényeket. A projekt mindazonáltal csökkenti a megnövekedett kerékpáros forgalomból fakadó baleseti kockázatot. A szakasz a nemzetközi EuroVelo 11 kerékpárút része.

55. ábra: Heves megye kerékpáros hálózata
 Forrás: Régió Kft.

Az OTrT szerint a megyét az országos kerékpárút-törzshálózat alábbi elemei érintik:

4. Tiszamente kerékpárútvonal (11-es jelű EuroVelo®):
- 4.A: Gönc – Telkibánya – Bózsva – Pálháza – Füzérradvány – Mikóháza – Sátoraljaújhely – Sárospatak – Bodrogolasi – Vámosújfalú – Olaszliszka – Szegilong – Szegi – Bodrogkislalud – Bodrogkeresztúr – Tarcal – Tokaj – Tiszaladány – Tiszatardos – Tiszalök – Tiszadada – Tiszadob – Tiszaújváros – Tiszapalkonya – Tiszatarján – Tiszakeszi – Ároktő – Tiszadorogma – Tiszabábolna – **Poroszló – Sarud – Kisköre** – Tisaszűly – Kőtelek – Nagykőrű – Szolnok – Tószeg – Tiszavárkony – Tiszajenő – Tizsakécske – Lakitelek – Tiszaalpar – Csongrád – Baks – Ópusztaszer – Sándorfalva – Szeged – Röske – (Szerbia)
- 4.C: Tiszaújváros – Tiszacsege – Tiszafüred – Abádszalók – **Kisköre**

10. Közép-Európa Vizei kerékpárútvonal (14-es jelű EuroVelo®):
- Szentgotthárd – Zalaegerszeg – Keszthely – Tihany – Balatonakarattya – Székesfehérvár – Budapest – **Hatvan – Gyöngyös – Eger** – Hortobágy – Debrecen – Nyírábrány

22. Bükki kerékpárútvonal:
- Ózd – Dédestapolcsány – Szilvásvár – BÉlapátfalva – Eger

23. Nyugat-zempléni kerékpárútvonal:
23.A: Gönc – Boldogkőváralja – Miskolc – Felsőtárkány – Eger
23.B: Nagyvisnyó – Szilvásvárad

31. Zagyvamenti kerékpárútvonal:
(2.C kerékpárút Salgótarján és Nagybárcány közötti szakasza) – Szurdokpüspöki – Zagyvaszántó – Petőfibánya – (10.A kerékpárút Petőfibánya és Jászfényszaru közötti szakasza) – Jászberény – Szolnok

Az OTrT szerinti országos kerékpárútvonalak nyomvonalának csak

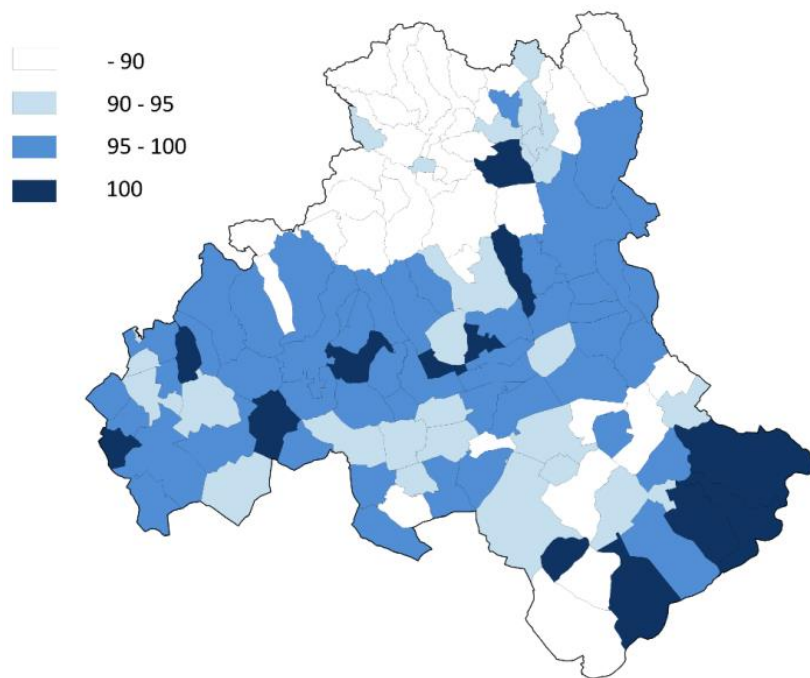
- a Tisza-tó körüli megvalósult kerékpárút (a **4. Tiszamente kerékpárútvonal (11-es jelű Euro Velo®) része**),
- a Felsőtárkány-i megvalósult kerékpárút-szakasz (a **23. Nyugat-zempléni kerékpárútvonal 23.A. kerékpárút része**),
- a megvalósult Andornaktályára tervezett kerékpárút-szakasz (a **10. Közép-Európa Vizei kerékpárútvonal (14-es jelű Euro Velo®) része**),
- a Gyöngyös-Mátrafüred megvalósult kerékpárút-szakasz (a **10. Közép-Európa Vizei kerékpárútvonal (14-es jelű Euro Velo®) része**),
- a Hatvan-Lőrinci megvalósult szakasz (a **31. Zagyvamenti kerékpárútvonal, 10.A kerékpárút része**) vonalvezetése felel meg.

A hatályos megyei TRT szerinti térségi kerékpárútvonalak nyomvonalának

- a Hevesvezekény-Gyöngyös részben tervvel, részben forrással rendelkező tervezett kerékpárút,
- a Parádfürdő-i megvalósult kerékpárút-szakasz,
- a Tenk-Kápolna-Verpelét részben megvalósult, részben tervvel, részben forrással rendelkező tervezett kerékpárút,
- és nagyjából a Pétervására-Istenmezeje tervvel rendelkező kerékpárút-szakasz vonalvezetése felel meg.

Vízellátás

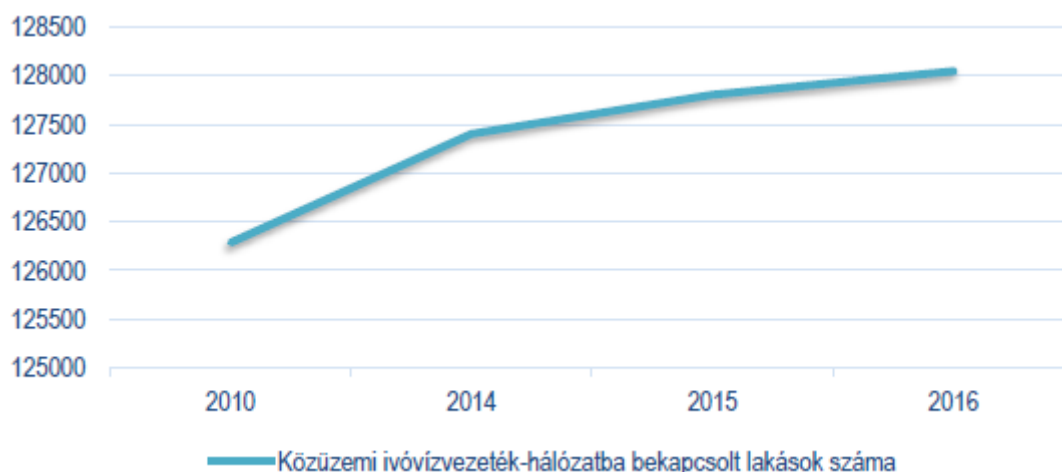
Heves megye vízi-közmű ellátását a természeti adottságaként rendelkezésre álló vízkészlete teszi kedvezővé. A megye hidrogeológiai adottsága a felszín alatti vizek és a felszíni vizekben való gazdagsága. A vízellátás az elmúlt évtizedekben megvalósított fejlesztések eredményeként teljes körűnek nevezhető. Valamennyi településen kiépítésre került a vezetékes ivóvíz ellátás. Ma megyei szinten a lakások vezetékes ivóvíz bekötöttsége 94,4 %-os, amely jelzi, hogy néhány település kivételével nagyon kedvező az ellátottság.

56. ábra: Háztartások vezetékes ivóvíz-ellátottsága.(%)
 Forrás: KSH 16 évi adatok alapján saját szerkesztés

A megyei szinten legkedvezőtlenebbül ellátott járása, a Pétervásárai, ahol az ivóvíz-ellátottság aránya a megyei átlag 77,23 %-a. A megye ellátottságának kedvezőbb értékelését az teszi lehetővé, hogy a kedvezőtlen ellátottságú településeken kevesebb ember él. A megyében mindösszesen 16 876 fő számára nem biztosított a közüzemi hálózati ivóvízellátás.

A 2017. január 1-ei állapotot rögzítő statisztikai adatok szerint a megyében 8 település rendelkezik település szintű ellátottsággal. 19 olyan település van, ahol a közüzemű vízellátottság nem éri el a 70 %-ot. A statisztikai adatokból azonban nehezen érzékeltethetőek az egyes településrészek helyzete, a Heves Megyei Önkormányzat érzékelve a problémát 2017-ben felmérést végzett a települések közümellátottságának terén. A településekről érkező visszajelzések alapján 7 településrész tekintetében került feltárára ivóvíz-ellátottság területén fennálló hiányosság (Felsőtárkány, Gyöngyospata, Gyöngyösoroszi, Gyöngyöstarján, Markaz, Mezőtárkány és Szarvaskő). A fennálló problémák ellenére a megyében található több mint 135 000 háztartás közül a folyamatos bővítésnek köszönhetően 2016-ra 128 000 lakás lett bekapcsolva a közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba, ez a háztartások 94,3 %-a, amely közel ugyanannyi, mint az országos arány (94,9%).

57. ábra: Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bevont lakások száma (2010-2016)

Forrás: KSH

A megye jelenlegi kedvező ellátottsága alapján vízellátás vonatkozásában a fejlesztési feladatokban ma már a még teljes körű ellátással nem rendelkező településen kívül, ahol az ellátottság növelése is még feladat, többnyire már nem a bekötöttség növelése, a "mennyiségi ellátás" megoldása a legfontosabb. Az ivóvíz-szolgáltatás gyakorlatilag mennyiségi oldalról biztonságos, korlátozásmentes. A "minőség" biztosítása kerül előtérbe a vízellátás fejlesztési feladatok körében. A „minőségi” igény pedig elsődlegesen a vízminőségre vonatkozik, amely az általánosan terjedő elszennyeződés következtében egyre nehezebben biztosítható. Az egészséges víz, mint a természet legfontosabb kincse kiemelt védelmet igényel. Ezért a jövő feladata, rövid és hosszabb távú időciklusban egyaránt az ivóvízbázisok fokozott védelmének biztosítása.

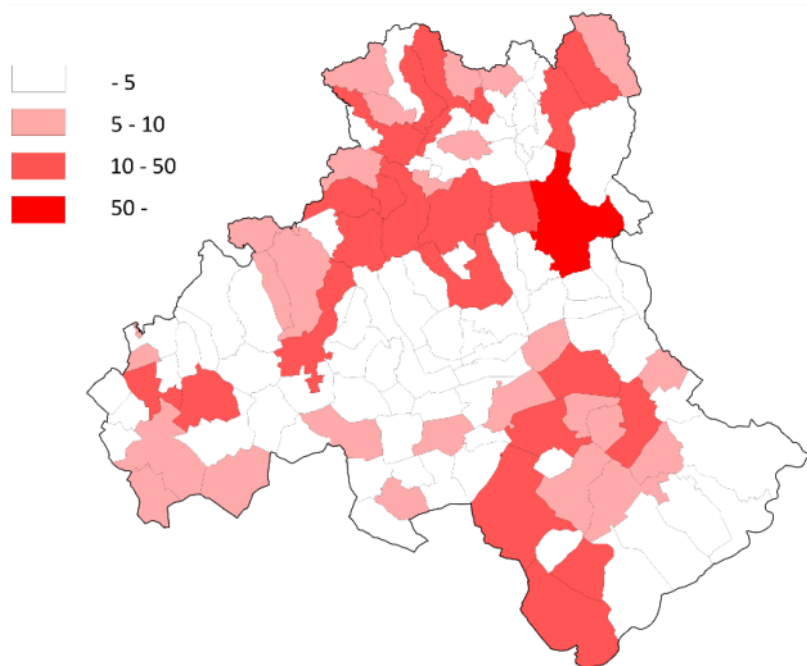
	2000. év	2010. év	2013. év	2014. év	2015. év
Szolgáltatott víz, ezer m ³	14 701	11 477	11 265	11 298	11 699

58. ábra: Heves megye ivóvíz fogyasztása

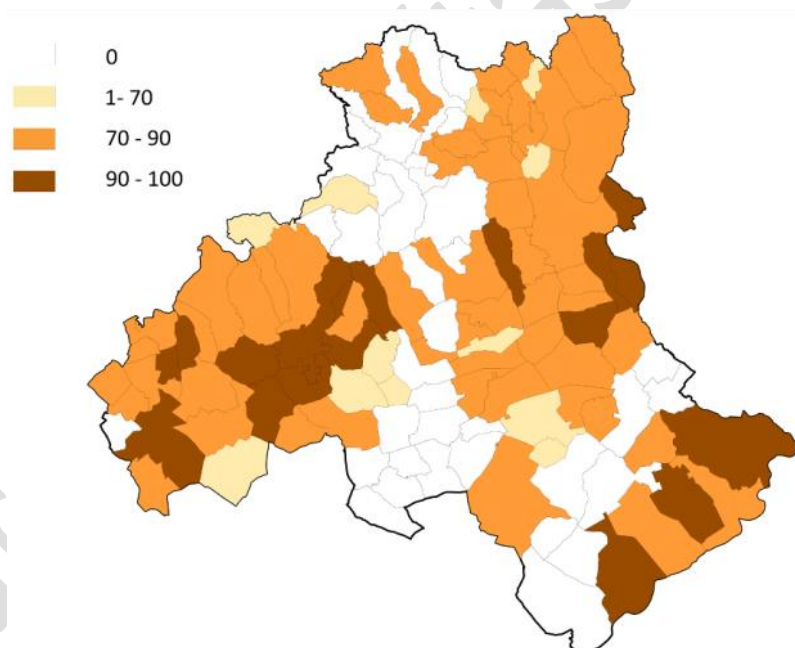
Forrás: Heves Megyei Statisztikai Évkönyve 2015

A statisztikai adatokból látható, hogy a vízfogyasztás közel azonos mértékű az elmúlt években. Azonban az éves középhőmérséklet várható emelkedése magával hozza a megnövekedő vízigényt mind a lakosság, mind a termelő szféra – főleg a mezőgazdaság – részéről. Emellett a fürdőturizmus várható bővülése is jelentős vízigényt jelenthet a rétegvizeinket tovább terhelheti.

60. ábra: Talajba szikkadó szennyvíz okozta szennyezés naponta (m^3/nap)
 Forrás: KSH 2016. évi adatok alapján saját szerkesztés

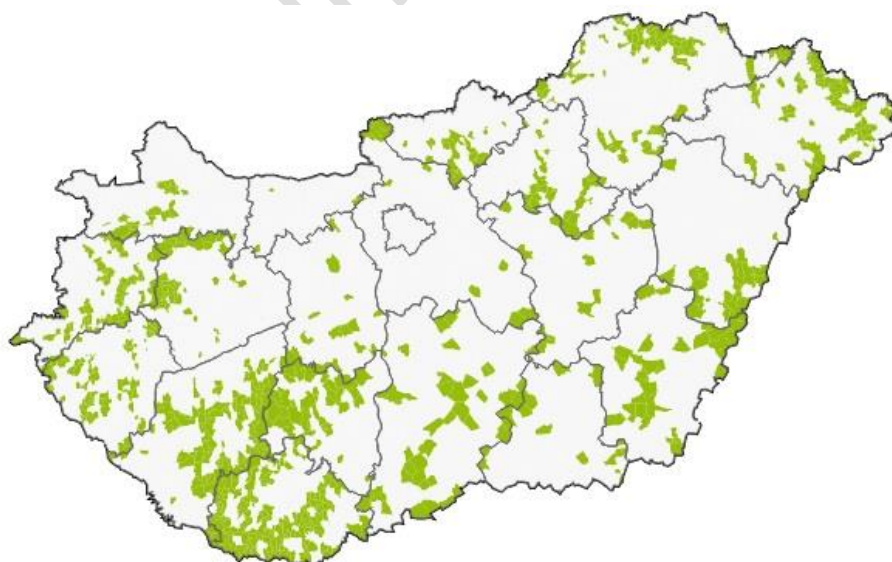
61. ábra: Háztartások közcatornával való ellátottsága (%)
 Forrás: KSH 2016. évi adatok alapján saját szerkesztés

2016-ben a Heves megyei lakásállomány közel 78%-a volt bekapcsolva a közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózatba, ez valamelyest meghaladja a regionális mutatót (76,1%), s megközelíti az országos arányt (80%). A közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózat hossza 2000-től napjainkig a duplájára emelkedett, a KSH adatai alapján a hálózat 836,7 km-ről 2016-ra 1626,9 km-re gyarapodott, ez megközelíti az ivóvízhálózat megyei hosszúságát (2394,3 km). A megyei adatokból kitűnik, hogy az ivóvízhálózat és a szennyvízhálózat hossza közötti különbségek csökkentek, így azt mondhatjuk, hogy Heves megye közműollója folyamatosan záródik.

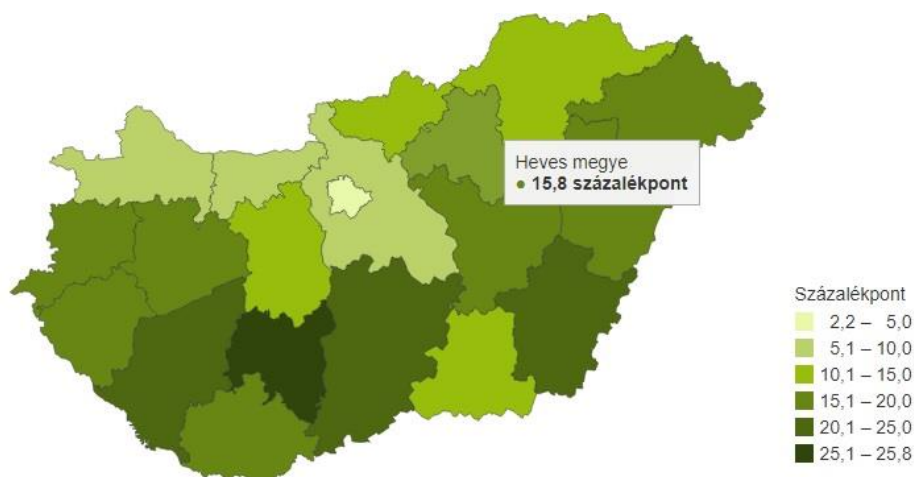

62. ábra: ábra: Közcsatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya
 Forrás: TelR

A vízügyi ágazat a közelmúltban a korábbi vezetékes ivóvízellátás kiépítéséhez hasonlóan, hazai és nemzetközi támogatás segítségével bonyolította a szennyvízhálózat és szennyvíztisztítás létesítésének intenzív fejlesztését. Ennek hatására számos szennyvíztisztító telep létesült és több település csatornahálózat került kiépítésre, illetve van a megvalósítás különböző fázisaiban. A megvalósított csatornázási és szennyvíztisztító telep létesítési beruházások ellenére azonban a megye településeiből a legutolsó statisztikai adatok alapján még mindig 29 település nem rendelkezik szennyvíz közcsatorna hálózattal.

63. ábra: A közüemi szennyvízelvezető rendszerrel egyáltalán nem rendelkező települések (2019)
 Forrás: A települések infrastrukturális ellátottsága, 2019 KSH

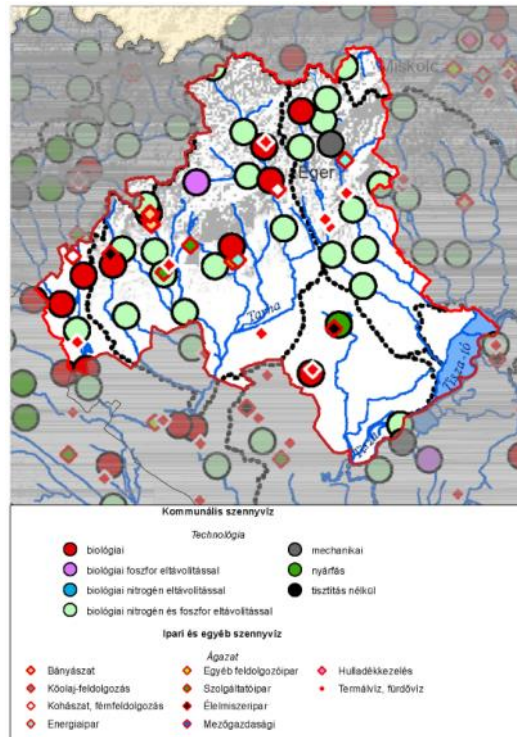

64. ábra: A másodlagos közműöllő megyénként (2019)
 Forrás: A települések infrastrukturális ellátottsága, 2019 KSH

A másodlagos közműöllő értéke, azaz a közműves vízellátásba és a szennyvízgyűjtő hálózatba bekapcsolt lakások arányának a különbsége 2019-ben országosan 12,3 százalékpont volt, amely az utóbbi évek fejlesztéseinek hatására fokozatosan zárult.

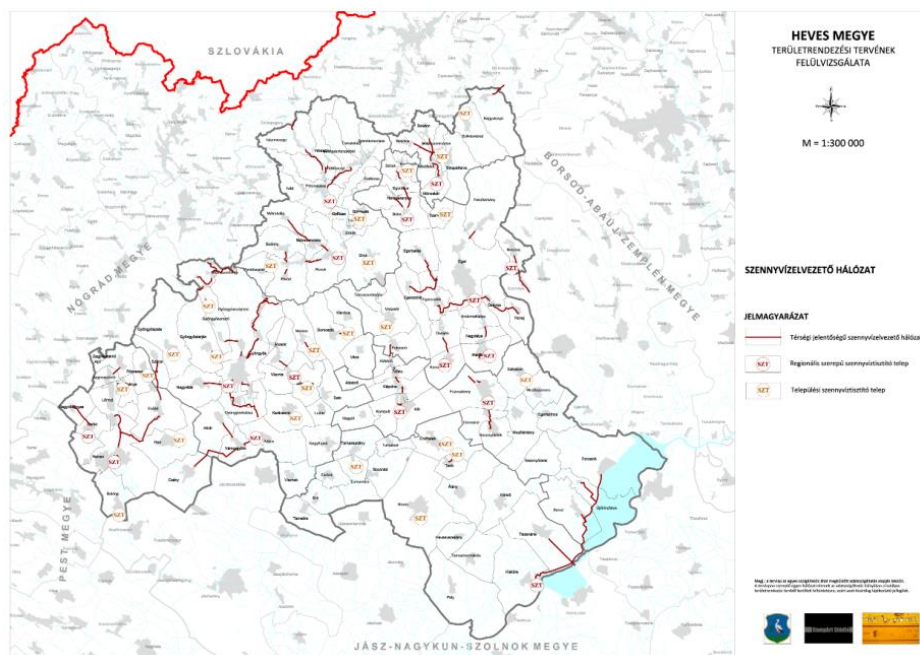
Fontos leszögezünk, hogy a KSH adataiból ebben az esetben sem feltétlen lehet részlet gazdag képet közölni a megye szennyvízhálózatának helyzetéről, hiszen az ivóvízhálózathoz hasonlóan a közcsatornázás is rendelkezik olyan, jellemzően településrészeken érintő hiátusokkal, amelyeket – a teljesség igénye nélkül – kizárólag az önkormányzatoktól, illetve szervezetektől érkezett visszajelzések alapján értékelhetők. A Heves Megyei Önkormányzat 2017-ben első alkalommal, majd 2018-ban másodszor elvégzett felmérése alapján csatornázottsággal összefüggő hiányosságok (hálózat részleges hiánya, lakások rákötésének aránya) nyomán összesen 20 település (Apc, Átány, Boldog, Egerfarmos, Felsőtárkány, Gyöngyösoroszi, Gyöngyöspata, Gyöngyöstarján, Hatvan Hevesvezekény, Kömlő, Markaz, Sirok, Szarvaskő, Egerfarmos, Kerekharaszt, Verpelét, Zagyvaszántó, Heréd, Nagykökényes) esetében érzékelhető fejlesztési igény. Szarvaskő településen a felmérés óta eltelt időben tisztán hazai forrásból megvalósult a teljes település ellátására alkalmas csatorna-hálózat, a dokumentum elkészültének pillanatában a beruházás műszaki átadásra várt. A településekről érkezett 2018-as visszajelzések alapján fejlesztésre szoruló a meglévő szennyvízkezelő rendszer Visontán, ahol a 3 települést ellátó infrastruktúra üzemeltetése annak elavult technológiája és kora miatt gazdaságtalan, ehhez hasonló problémákról érkezett információ Heves városából is.

Megye szinten azonban a vizsgálatok szerint a jelenlegi csatornázottság mellett is, a talajba szikkadó szennyvíz mennyisége jelentős, eléri az 5000 m³/nap mennyiséget, amely a talaj, talajvíz, rétegvizek elszennyeződését okozzák. Különösen a megye északi részén, ahol a vízbeszerzés kisebb talpmélységű rétegvizes kutakkal történik, komoly veszélyforrása a helyi ivóvízbázisoknak.

65. ábra: Kommunális és ipari szennyvíz-bevezetések
 Forrás: Vízyűjtő-gazdálkodási Terv felülvizsgálat – 2015

Ahogy azt a vizsgálatok feltárták, a jelentősebb szennyezést nemcsak a talajba szikkasztott szennyvíz mennyisége okozza, hanem ezt tovább fokozza a szennyvíz szennyezettségének növekedése, azaz annak a minősége, mivel a házi szennyvíz (megnövekedett mosószerfogyasztás stb. miatt) egyre magasabb nitrogén és foszfortartalmú. Ezek a szennyező anyagok a talajba és a talajvízbe jutva, nagyon veszélyeztetik az ivóvízbázisokat. A vízellátáshoz hasonlóan Heves megyében a már csatornázott települések döntő hányadának szennyvíz elvezetését, kezelését, elhelyezését két jelentősebb szolgáltató biztosítja. A csatornázott települések többsége a Heves Megyei Vízmű Zrt., illetve az Észak-magyarországi Regionális Vízművek Zrt. vízellátó területén van, így a csatornahálózat üzemeltetését is e két szolgáltató végzi. De mellettük üzemeltetőként jelen van a Tisza-menti Regionális Vízművek Zrt. is.

66. ábra: Szennyvízelvezető hálózat
 Forrás: Szolgáltatói adatok alapján saját szerkesztés

A csatornázott településeken a szennyvízgyűjtő hálózat jellemzően a helyi tisztítótelepre, vagy kistérségi ellátási funkcióra létesített regionális tisztítótelepre szállítja a szennyvizet. A megyében jelenleg 40 db szennyvíztisztító telep üzemel, amelyek közül mindössze 16 a kistérségi regionális szerepet betöltő szennyvíztisztító telep. A többi település önálló, csak a saját település ellátását szolgáló tisztítóteleppel rendelkezik.

Telephely	Térségi szerepe	Kapacitása (m ³)
Adács	Regionális	247600
Bátor	Regionális	42480
Bélapátfalva	Települési	83400
Boldog	Települési	84007
Bükkszék	Települési	53904
Domoszló	Települési	62170
Eger	Regionális	3774370
Egercsehi	Települési	35970
Erdőtelek	Települési	61849
Füzesabony	Regionális	384330
Gyöngyös	Regionális	2401450
Gyöngyösoroszi	Települési	2830
Gyöngyöspata	Települési	65430
Gyöngyöstarján	Települési	76300
Halmajugra	Települési	31237
Hatvan	Regionális	1519660
Heréd	Regionális	73068
Heves	Települési	316470
Hort	Települési	117600
Kál	Regionális	230980
Karácsond	Települési	76240
Kerecsend	Regionális	134120
Kisköre	Regionális	521545
Maklár	Regionális	230810

Telephely	Térségi szerepe	Kapacitása (m ³)
Markaz	Települési	72563
Mónosbél	Regionális	126647
Noszvaj	Regionális	123540
Parádsasvár	Települési	77920
Pétervására	Regionális	258277
Petőfibánya	Települési	98920
Recsk	Regionális	391036
Rózsaszentmárton	Települési	65720
Sirok	Települési	44910
Szarvaskő	Települési	2120
Szihalom	Települési	48380
Szilvásvárad	Települési	204391
Tarnaméra	Települési	1100
Tenk	Települési	27120
Verpelét	Települési	123191
Visonta	Regionális	131690

67. ábra: Heves megye területén üzemelő szennyvíztisztító telepek
 Forrás: TESZIR adatok alapján saját szerkesztés

A meglévő csatornahálózat és szennyvíztisztító telepek elsősorban a kommunális szennyvizet gyűjtik össze és tisztítják. A nagyobb ipari üzemek saját ipari szennyvíztisztítóval rendelkeznek, melynek üzemeltetését is maguk végzik. A szennyvíztisztítás egyik végtermékének, a tisztított víznek a befogadói a vízfolyások. A másik végterméknek, a szennyvíziszapnak az elhelyezése jellemzően még ma is mezőgazdasági területen történik, de biomasszaként feldolgozva az energiatermelési hasznosítása növekvő tendenciájú.

A környezet védelme szempontjából érdemes említést tenni a szennyvíziszap felhasználási módjairól és lehetőségeiről. A szennyvíziszap kezelés nélkül, lerakóba történő helyezése költségei és szigorú szabályozása mellett azért sem javasolt, mert depóniagáz keletkezéssel elősegíti az üvegházhatásúgázok légtérbe jutását, másfelől a tárolásból eredő kellemetlen szagú gázok terhelik a környéken élő lakosságot, illetve a telepen dolgozók mindennapjait (szag-emisszió). Utóbbi esetben az egészségkárosító hatást sem szabad szem elől tévesztenünk. Kézenfekvő megoldásként kínálkozhat az iszap mezőgazdasági felhasználása, ám a szennyvíziszapok mezőgazdasági felhasználásának és kezelésének szabályairól rendelkező 50/2001. (IV.3.) Korm. rendelet ezt a tevékenységet szigorú szabályozásokhoz köti. A rendelet a kezelt iszap és szennyvíziszap tekintetében feltételként szabja meg, hogy esetükben biológiai, kémiai és hőkezelésnek, vagy más megfelelő eljárásnak kitett anyagokról beszélünk, továbbá ezek a települési folyékony hulladék tartós, legalább 6 hónapos kezeléssel nyert olyan iszapok, amelyek szennyezőanyag tartalma az említett rendelet előírásainak megfelel. A kezelésen túlesett szennyvíziszap mezőgazdasági felhasználásnak több formája is ismert: injektálás, biogáz termelés, égetés és komposztálás. A szennyvíziszap mezőgazdasági hasznosítására jó példaként szolgálhat a Heves Megyei Vízmű Zrt. ilyen irányú tevékenysége. A szervezet a Gyöngyös városi szennyvíztisztító telep tekintetében 2016-ban kezdte meg az engedélyeztetési folyamatot a kezelt szennyvíziszap mezőgazdasági elhelyezéséhez történő további területek bevonására. 2016-ban a telepen keletkezett szennyvíziszap a megyén kívül, Nógrád megyében Szarvasgede és Kisbágyon közötti mezőgazdasági területre került kiszórásra. A Bogács térségi, Tiszadorogma térségi és Noszvaj térségi települési szennyvíztisztító telepeken keletkező víztelenített szennyvíziszapokat a Tard település határában található mezőgazdasági területen helyezik el. Ezen felül a Füzesabony városi, Kerecsend térségi és Heves városi szennyvíztisztító telepeken keletkezett víztelenített iszapok jelentős részét, az előző évi, 2015-ös gyakorlatnak megfelelően, szintén mezőgazdasági elhelyezésre adták át, amely a Besenyőtelek-Kömlő közötti területen történt. A Társaság a mezőgazdasági elhelyezésre kerülő szennyvíziszapok mennyiségének folyamatosan növelésére törekszik.

68. ábra: Szennyvíziszap felhasználásának megoszlása Heves megyében (2016)

Forrás: KSH

Energiaellátás, energetikai hálózatok

A megye településeinek korszerű energiaellátására a vezetékes energiahordozók közül a villamosenergia, a földgáz, valamint Gyöngyös és Eger településeken összesen 7640 lakás, a megye lakásállományának 5,63 %-a számára a távhő áll rendelkezésre. A megye településeinek vezetékes energiaellátása mára majdnem település szintű szolgáltatássá vált. A 2017-es statisztikai nyilvántartás szerint ma már két település, Tarnabod és Szarvaskő kivételével valamennyi településen rendelkezésre áll a vezetékes gázellátás lehetősége és azzal biztosítható komfortos, automatikus üzemvitelű hőellátás. A lakásállomány vezetékes gázellátottsága ma 78,25 %-os, amelyből 74,68 % hasznosítja fűtési célra is. 40 %-nál kisebb ellátottságú település mindössze négy van, amelyből kettő, Szarvaskő és Tarnabod egyáltalán nem rendelkezik gázellátással, Szúcs (24,7 %) és Hevesaranyos (37 %) alacsony ellátottságú. A megye két településén, Egerben és Gyöngyösön üzemel távhőszolgáltatás. A 7640 lakásnak megoldott távhőszolgáltatás, megyei átlagban a lakásállomány mindössze 5,63 %-át teszi ki, amelyben a termikus célú energiaellátást a távhőszolgáltatás biztosítja. A megye lakásállományának villamosenergia ellátása teljes körű. A 2017. január 1-ei állapot szerint 78,25 %-a rendelkezik vezetékes gázellátással, ebből 74,68 %-a fűtési célra is hasznosítja és 5,63 %-a rendelkezik távhőellátással. A megye lakásállományának ellátottságát tekintve 80 %-ot meghaladja az összkomfortos, ill. komfortos lakások aránya.

A megye energiaigényeinek a kielégítésére a megújuló energiahordozók is rendelkezésre állnak. A megújuló energiahordozók közül a geotermális, a szél és a napenergia közcélú energiatermelésre történő hasznosítási lehetősége mellett a helyi jelentőséggel bíró nap és a föld energiahasznosítás növekvő tendenciájú, mivel a fenntartási költségek gazdaságosságát segíti, várható ugrásszerű növekedése is. A vezetékes energiaellátással nem rendelkező és megújuló energiahordozót igénybe nem vevő ingatlanok termikus célú energiaellátásában a nem vezetékes energiahordozók jelenleg is meghatározó szerepet töltenek be.

Heves megyében két országos jelentőségű 50 MW feletti teljesítményű erőmű üzemel, a 950 MW teljesítményű Mátrai Hőerőmű üzemel Visontán és a 170 MW teljesítményű Mátra vidéki Hőerőmű Lőrinciben. Az annál kisebb kapacitású 50 MW alatti a 28 MW teljesítményű Kiskörei vízierőmű és a Mátrai Hőerőműhöz tartozó 16 MW-os naperőmű park. A megyében még előforduló hő- és energiatermelő bázisok (pl. egri EVAT Zrt. által üzemeltetett távfűtőművek) közvetlen helyi energiaigényeket elégítenek ki. Meg kell említeni az Erken előforduló szélkereket, amely a villamosenergia hálózatra is termel, termelésük bár szorosan összefügg az időjárással, ma már a műszaki fejlesztések eredményeként közeleink tűnik a termelt villamosenergia raktározási lehetőségének megoldása, amely feltétele lenne az alapellátásban is a szélenergia figyelembe vételének. A megye területén vannak még naperőmű parkok, de arról pontos nyilvántartás nincs.

A megye villamosenergia felhasználóinak az ellátását jellemzően az országos egységes energiaellátó hálózatokról vételezik. Heves megye energiaellátásában így a legjelentősebb szerepet a megye területét érintő országos hálózati rendszerekhez tartozó gerinchálózatok jelentik. Ezek a nagyfeszültségű 132 kV-

os főelosztó hálózatok és a 220, illetve 400 kV-os átviteli hálózatok. Az országos 120kV-os hálózat részét képező Lőrinci-Detk- Mezőkövesd, Detk-Heves-Kisköre-Füzesabony vonalokról kapnak megtáplálást a megye területét ellátó Lőrinci, Heves, Kisköre, Hatvan, Gyöngyös, Eger Észak és Eger Dél 120kV/Középfeszültségű állomások, valamint a MÁV igényeit kielégítő Hatvan-MÁV és Füzesabony-MÁV. A középfeszültségű távvezetékek az előző 120kV/középfeszültségű állomásokból a letranszformálást követően kapják az energiát, amelyet települési szinten Középfeszültségű/kisfeszültségű állomásokban tovább transzformálnak 0,4kV-os feszültségszintre, ahonnan a lakások és intézmények kapják a felhasználni kívánt energiát. A megye valamennyi településén biztosított a közszolgáltatott villamosenergia ellátás. A települések döntő hányadában az ellátás eléri a 100%-os szintet, 46 településen nem településszintű az ellátottság, de mindössze néhány településen nem éri el az ellátottság a 70 %-ot. A hálózat kiépítettsége ezeknél a településeknél is nagyobb ellátottságot tudna biztosítani.

Megújuló energia hasznosítása

Az országban és Heves megyében is elérhető megújuló energiaforrás a szélenergia, a napenergia, a vízenergia, a biomassza-biogáz és a geotermikus energia. Ezek előfordulása az ország területén nem egyenletes és általános, befolyásolja a földrajzi elhelyezkedés, a topográfiai és a légköri viszonyok, valamint a felszín alatti geológiai adottságok.

Szélenergia

A topográfiai és légköri, meteorológiai viszonyok alapján kialakuló szélenergiát a szélkerék alkalmazásával közvetlen mechanikai erőátvitelre lehetett hasznosítani. Az ősi hasznosítású elvek alapján kialakított „szélkerék”-ből fejlesztett szélturbinával, mint szélérőművel közvetlen villamosenergia termelhető.

A szélenergia előfordulási mértékét a topográfiai és légköri viszonyok befolyásolják, eltérő az ország területén a szélenergia hasznosíthatóság mértéke. A meteorológiai adatok és mérések alapján rögzítették a hasznosítás lehetőségének területi vetületét.

A térképek jelzik, hogy Magyarország mely térségeiben lehetne hatékonyabban hasznosítani a szél energiáját. Heves megye nem tartozik a szélenergiát kedvezően hasznosítható területhez. Területén a nyilvántartás szerint egy 0,8 MW-os szélérőmű üzemel Erk településen.

A hazai energiapolitikának nem célja támogatni a szélenergia hasznosítását, mivel a termelés-fogyasztás kiegyenlítését biztosító beruházás költségigénye és az azzal előállítható energia ára a szélérőművel termelt energia árát az értékesítési lehetőség határa fölé emelné. Ez a felismerés adott alapot a szélenergia hasznosítását szolgáló szélérőmű park telepítési lehetőségének műszaki korlátozására. 2016-ban megjelent módosító rendelet már úgy szabályozta a szélérőmű-park telepítés lehetőségét, hogy szinte az egész ország területén a közcélú energiatermelést szolgáló szélérőmű-park telepítése ellehetetlenült.

A korlátozó feltételek mellett szélérőmű-park létesítése, szabályozásának módosítása mindaddig nem várható, amíg a termelés-fogyasztás kiegyenlítésére alkalmas műszaki megoldás nem áll rendelkezésre. Az egyik útkeresési lehetőség pl. az E-autó, H-autó számára jelentősebb kapacitású akkumuláció megoldása.

Napenergia

A meteorológiai és topográfiai viszonyok alapján rendelkezésre álló napenergia, mint megújuló energiaforrás, az ősi „fekete hordó” elvén kifejlesztett napkollektorok segítségével termikus célú energiaellátásra, elsődlegesen használati melegvíz termelésre, kisebb mértékben fűtésre alkalmas. A továbbfejlesztéssel kialakított naperőművek közvetlen villamosenergia előállítására alkalmasak.

A hasznosítható napenergia mértékét befolyásolják a földrajzi és meteorológiai adottságok, így ezek változóak az ország területén. A meteorológiai adatok és mérések alapján, a szélenergia hasznosítási lehetőségéhez hasonlóan a napenergia hasznosítás lehetőségének területi vetülete is rögzíthető.

A térképek jelzik, hogy Magyarország mely térségeiben lehet hatékonyabban hasznosítani a nap energiáját. Heves megye területén általánosan 1840-1920 a maximálisan hasznosítható éves napos órák száma, amelynek hasznosíthatóságát célszerű is igénybe venni. Hasznosítás lehetősége napkollektorokkal termikus célú energiaellátásra, naperőművel villamosenergia termelésre biztosított.

Az egyes településeken láthatóan a napenergia hasznosítása helyi jelentőséggel, házi hasznosítással egyre növekszik. Valamennyi településen kisebb-nagyobb számban egyre több magán és önkormányzati telken lehet látni napenergiát hasznosító berendezést, de ezekről nyilvántartás nem áll rendelkezésre. A Mátra Erőműhöz kapcsolódik 16 MW kapacitású naperőmű park. A napenergia az a megújuló energiahordozó, amelynek szélesebb, energiagazdálkodást is érintő hasznosítása várható. A fotovoltaikus energiahasznosító berendezések tömeges gyártásának az elindulása által elért ár-eséssel a megtérülésében már javulás tapasztalható, így a hasznosításának intenzív terjedése várható. A napenergia hasznosítása egyrészt továbbra is helyi jelentőségű marad. Hasznosítják magán ingatlanoknál, illetve önkormányzati ingatlanoknál egyaránt, ahol az ad-vesz rendszerrel a fenntartási költségeiket csökkenthetik. Másrészt a napenergia hasznosítással a közcélú energiatermelés is egyre több településen kerül előtérbe. A közcélú energiatermelésre történő naperőmű-park létesítési szándéka már eddig is több településen felmerült, néhány településen már megvalósítása is megtörtént és jelenleg tervezési, engedélyezési fázisban is több naperőmű-parkról van információ.

Műszaki szempontból a nap energiájának is közcélú energiatermelésre való hasznosítási lehetőségét elméletileg az időjárás függősége, a termelt energia tárolási lehetőségének hiánya ugyan úgy akadályozza, mint a szélenergiából történő energiatermelést. Azonban a naperőmű-parkok létesítése iránti fokozódó érdeklődést segíti, hogy 0,5 MW alatti naperőmű-park esetében a hálózati csatlakozás középfeszültségen megoldható és egyeztetni csak a hálózati engedélyes szolgáltatóval kell. Ha a szolgáltató fogadni tudja a termelt energiát, akkor annak létesítésének nincs akadálya.

A közelmúltban az iparág kezdeményezte a nagyobb teljesítményű naperőmű parkok létesítését országszerte. Ma a 10-50-100 MW-ig készülnek erőmű parki beruházási szándékok. Az 5 MW felett, 10-100 MW teljesítményű naperőmű park már ténylegesen „erőmű” szintű energiatermelő beruházás, amellyel valós erőművi kapacitások kiváltására is lesz lehetőség. Eközben a kiegyenlítő tárolás fejlesztése is előtérbe került.

A nagyobb teljesítményű naperőmű parkok közhálózati csatlakozási lehetősége már 132 kV-os hálózaton keresztül oldható meg. Az ilyen naperőmű park létesítéséhez különleges beépítésre szánt, vagy beépítésre nem szánt speciálisan megújuló energiahordozó termelésre kijelölt terület szükséges, esetleg speciális ipari gazdasági terület. Ennek kijelölését a településrendezési eszközökben kell megoldani. A közcélú energiatermelés, a termelt energia továbbszállítása viszont már a 132 kV-os főelosztó hálózaton történik, ezzel tágabb térséget is érint, így a hatályos területrendezési tervekbe való illesztése is szükséges. 5-50 MW kapacitásig a megyei, illetve kiemelt térségi területrendezési tervekbe, ezt meghaladó, 50 MW felett már az országos területrendezési eszközökbe való beillesztést is meg kell oldani.

Vízenergia

A vízfolyások esésével, tömegáramával, mint megújuló energiaforrással lehet energiát termelni, amelynek hasznosításához vízikerek telepítése szükséges, majd annak továbbfejlesztésével kialakították a vízturbinát, amely már közvetlen villamosenergia termelésre alkalmas. Vízenergia termelésre a nagyobb vízszint-változású és nagyobb tömegű vízfolyások, alkalmasak, így előfordulásuk Magyarország térképéről leolvashatók.

Heves megye területén üzemel a Kiskörei vízlépcső, vízerőmű, amely a Tisza 404 fkm szelvényében, jobb parti átvágásban, Kisköre község határában épült meg. A vízlépcső három egybeépített fémútárból duzzasztómű, hajószilip, vízerőmű és a hullámtéri duzzasztóból, valamint az egyéb csatlakozó létesítményekből áll.

Az erőművet 1974-ben létesítették, az ország legnagyobb üzemelő vízerőműve, 28 MW teljesítményű. A vízerőmű nagyon kedvező az energia termelés-fogyasztás kiegyenlítésére.

Biomassza-biogáz

A növényi termésből, növényi, állati hulladékokból, melléktermékekből, erdőgazdasági hulladékokból, energiaültetvényekből előállítható energiahordozó a biomassza, amely közvetlen elégetésével fűtési és használati melegvíz termelési energiaigények elégíthetők ki, biogázzá alakítva hő- és villamosenergia termelésre egyaránt alkalmas, bioetanollá alakítva üzemanyagként hasznosítható.

Biomassza-biogáz előállítására az ország területén mindenhol, így Heves megyében is van lehetőség. A megye területén kisebb-nagyobb kapacitású hasznosítását meg is valósították, de pontos információ nem áll rendelkezésre.

Geotermikus energia

A föld belső hőjéből hasznosítható a geotermikus energia. Geológiai adottságok befolyásolják előfordulásának mértékét. Hasznosítására részben a termálvíz kitermelésével, részben a földhőhőszivattyúval történő alkalmazásával nyílik lehetőség.

A földhőből hőszivattyúval kitermelt hőenergia közvetlenül fűtésre, használati melegvíz előállítására hasznosítható, geoerőmű segítségével villamosenergia termelésre is alkalmas.

A geológiai adottságok alapján a geológusok elkészítették a termikus energia várhatóan rendelkezésre állását bemutató térképet. A térkép jelzi, hogy az ország területén hol lehet a termikus energia hasznosítását kedvezőbben megvalósítani.

A földhő hasznosítására hőszivattyú alkalmazásával van lehetőség. A hőszivattyú használata helyi jelentőségű ingatlanon belül realizálható, energiagazdálkodási szinten ma még nem érzékelhető a hagyományos energiahordozó megtakarító hatása.

Hulladéklerakók, hulladékgazdálkodás

Heves megyében a hulladékgyűjtés tekintetében elmondható, hogy jelenleg az összes település bevonásra került. A hulladékgazdálkodási közszolgáltatás ellátását négy társulás biztosítja a megye területén: a Heves Megyei Regionális Hulladékgazdálkodási Társulás, a Zagyvakörnyéki Települési Szilárdhulladék-gazdálkodás Fejlesztése Társulás, a REGIO-KOM Térségi Kommunális Szolgáltató Társulás és a Tisza-tavi Regionális Hulladékgazdálkodási Társulás. A hulladékgazdálkodási közszolgáltatási feladatokat mindegyik társulás nonprofit korlátolt felelősségű társaságok bevonásával látja el. Heves megyében nem keletkezik számottevő mennyiségű, a szerves hulladék bomlásából származó metán tartalmú depóniagáz, mivel a megye területén nem található regionális hulladéklerakó telep.

A településekről elszállított lakossági hulladék aránya az évek múlásával folyamatosan növekszik melyet az alábbi táblázat is jól szemléltet.

Év	Elszállított kommunális hulladék mennyisége (ezer tonna)
2011	69,3
2012	70,9
2013	67,5
2014	71,8
2015	73,4
2016	74,3

69. táblázat: A Heves megyei településekről elszállított lakossági hulladék nagysága

Forrás: KSH, saját szerkesztés

Örömteli, hogy mindezzel párhuzamosan a szelektív módon gyűjtött hulladék mértéke gyarapszik. Az érzékelhető növekedés ellenére a szelektív hulladékgyűjtés kapcsán hozzá kell tennünk, hogy a megyében gyűjtött összes hulladékhoz viszonyítva még mindig alacsony arányokat láthatunk. 2011-ben

az összes 69,3 ezer t elszállított lakossági hulladék közül mindössze 1,2 ezer tonna gyűjtése történt szelektálva, 2014-ben a 71,8 ezer t hulladékból 1,7 ezer tonnát gyűjtöttek megyei szinten ilyen módon, 2015-re ez az arány jócskán megnőtt, a 73,4 ezer t hulladékból 2,7 ezer tonna szelektálva került elszállításra. A tudatos hulladékgyűjtés ilyen típusú fellendülésének kettős oka van, egyfelől egyre több település alakított ki hulladékgyűjtő szigeteket, illetve biztosít a lakosság számára különböző típusú hulladék gyűjtésére alkalmas szemeteseket, másfelől feltétlen ki kell emelnünk a helyi szintű szemléletformálási akciókat (települési szemétszedési akciók, a 2013-2019. közötti KEOP majd 2014-2020 közötti KEHOP pályázatokhoz kötődő komposztálási bemutatók stb.).

Az elszállított hulladék hasznosítása, illetve ártalmatlanítása kedvező irányba halad. Az újrafeldolgozással hasznosított hulladék aránya töretlen ütemben nő, bár hozzá kell tennünk, hogy a lakosságtól elszállított hulladék is szakadatlanul növekvő trendet mutat. 2011-ben az újrafeldolgozással hasznosított hulladék mennyisége 2,9 ezer t volt, 2013-ban 3,6 ezer tonnára nőtt, majd 2014-ben 3,1 ezer tonnára csökkent, 2015-ben azonban 4,6 ezer tonna hasznosított hulladékot regisztrált a KSH. Az energiahasznosítással történő égetéssel hasznosítás és égetéssel megoldott ártalmatlanítás 2012 óta a KSH legfrissebb adatainak tükrében egyáltalán nem jellemző Heves megyére. A hulladék nagy részének ártalmatlanítása még mindig a szemétkerakó helyeken megy végbe. 2014-ben az elszállított 82,8 ezer t települési hulladékból (beleértve a lakossági kommunális hulladékot is) 79,7 ezer tonnát ártalmatlanítottak a lerakókon, 2015-ben a településektől elszállított 85,3 ezer t hulladékból végül 80,7 ezer tonna került a szemétkerakóba.

A Heves megye területén működő Hulladékgazdálkodási Társulások az elmúlt években is több, jelentős fejlesztési összegekhez jutottak sikeres európai uniós (KEOP majd KEHOP) elnyert pályázataik révén. A sikeres pályázatok kedvezményezettje a 2014-2020-as fejlesztési időszak KEHOP pályázatainál a NFP Nemzeti Fejlesztési Programiroda Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság volt.

A Heves Megyei Regionális Hulladékgazdálkodási Társulás 81 tagönkormányzat (ebből 78 db Heves megyei település) összefogását testesíti meg. A Társulás hulladékgazdálkodási rendszere 2009-től működik. A Társulás által benyújtott KEOP-1.1.1/B/10-11-2013-0005 azonosítószámú pályázat sikeres volt. A projekt összköltsége mintegy 4,5 milliárd forint volt, ebből a pályázaton több mint 4,1 milliárd forint vissza nem térítendő támogatást nyert a Társulás, az önerőt a Miniszterelnökség biztosítja. A projekt célja a Társulás települési szilárdhulladék-gazdálkodási rendszerének közös és egységes fejlesztése volt, az országos és Európai Unió elírások teljesítése a települési környezet javítása érdekében. Kiemelt cél volt a megelőzés, a program ezért kiterjedt a szelektív hulladék-begyűjtő kapacitás növelésére, a begyűjtött hulladék előkezelésére és a meglévő hulladéklerakó bővítésére is.

A 37 tagtelepülésből álló Zagyvakörnyéki Önkormányzati Társulás (melynek 18 települése Heves megyében található) ellátási területe 2017-ben a KEHOP-3.2.1-15-2017-00026 azonosítószámú pályázattal bruttó 3,69 mrd Ft fejlesztési támogatást kapott. A projekt 4,12 mrd Ft összköltségű, a támogatás intenzitása 89,8 %-os volt. A fejlesztés révén a hulladékgazdálkodás színvonala még hatékonyabbá vált, többek közt új hulladékszállító járművek megvásárlásával, technológia gépek beszerzésével és további építkezésekkel, telephelyfejlesztésekkel. Bővült tehát a meglévő gyűjtési és szállítási eszközpark, a lakosság új gyűjtőedényeket, házi komposztálókat kapott, új eszközökkel biztosított a begyűjtés és a hulladékkezelés hatékonyságának növelése. A lakosság körében kiosztásra került 12.500 db szelektív edénynek köszönhetően kényelmesebb és esztétikusabb formában valósulhatott meg az elkülönített hulladékgyűjtés. A házi komposztáló edényzetek beszerzésével jelentősen csökkenthet a mindennapi lakossági tevékenységek következtében keletkező hulladék mennyisége.

A 29 településből álló Tisza-tavi Regionális Hulladékgazdálkodási Társulás (tagja 10 Heves megyei település) a KEHOP-3.2.1-15-2017-00026 azonosítószámú pályázatával 2017-ben bruttó 3,95 mrd Ft támogatást nyert el, a projekt összköltsége 4,39 mrd Ft. A projekt célja az érintett térség települési szilárdhulladék-gazdálkodási rendszerének fejlesztése a lakossági igények megfelelő kiszolgálása,

valamint a jogszabályi előírások teljesítése érdekében. Fontos feladat a projektterület hulladékgazdálkodási rendszerének hatékonyabb működése, és a régióban keletkező hulladék minél nagyobb arányban történő újrahasznosítása, illetve anyagában történő hasznosítása, így a lerakótól való minél nagyobb arányú eltérítése érdekében a vegyesen gyűjtött hulladék lerakás előtti kezelésére tervezett megvalósítani egy mechanikai-biológiai kezelő kiegészítve a hozzá tartozó szociális létesítménnyel. A régióban keletkező vegyesen és elkülönítetten gyűjtött hulladék begyűjtés fejlesztése érdekében szükséges tömörítő, gyűjtő célgépek pótlása, kiegészítése. A nagytömegben történő szállítás fejlesztése érdekében további szállító járművek beszerzése is szükséges.

A 31 tagtelepülésből álló (ebből 15 Heves megyei település) REGIO-KOM Térségi Kommunális Szolgáltató Társulás a 2014-2020-as fejlesztési ciklusban a Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program 3.2.1 pályázati kiírásából nem részesült. Korábban a **Jászberényi és Dél-hevesi kistérségében lévő 31 település felhagyott szilárd hulladéklerakójának rekultivációja**” (KEOP-2.3.0/2F/09-2010-0007) keretein belül 31 település felhagyott hulladéklerakója kerül rekultiváció alá. Mindezeket túl a KEOP-7.1.1.1/09-2009-0006 sikeres pályázaton belül 4 hulladékudvar építése, a hulladéklerakó telep fejlesztése, a térségben házhoz menő szelektív hulladékgyűjtés bevezetése és a házi komposztálás valósult meg.

Település	Létesítmény	Tulajdonos	Üzemeltető/adatot adó
Gyöngyös	szelektív válogatómű	NHSZ Gyöngyösi Regionális Hulladékkezelő Kft.	NHSZ Gyöngyösi Regionális Hulladékkezelő Kft.
Eger	átrakó	Heves Megyei Regionális Hulladékgazdálkodási Társulás	NHSZ Észak Kom N. Kft
Eger	komposztáló	Heves Megyei Regionális Hulladékgazdálkodási Társulás	NHSZ Észak Kom N. Kft
Hatvan	átrakó	Heves Megyei Regionális Hulladékgazdálkodási Társulás	NHSZ Észak Kom N. Kft
Hejőpapi	lerakó	Heves Megyei Regionális Hulladékgazdálkodási Társulás	NHSZ Észak Kom N. Kft
Hejőpapi	MH / MBH	Heves Megyei Regionális Hulladékgazdálkodási Társulás	NHSZ Észak Kom N. Kft
Eger	szelektív válogatómű	Heves Megyei Regionális Hulladékgazdálkodási Társulás	NHSZ Észak Kom N. Kft
Hejőpapi	szelektív válogatómű	Heves Megyei Regionális Hulladékgazdálkodási Társulás	NHSZ Észak Kom N. Kft
Jobbágyi	lerakó	nem releváns	nem releváns

67. táblázat: hulladékgazdálkodási létesítmények Heves megyében

Az egyre növekvő háztartási és építkezésből, felújításból származó hulladék illegális lerakása manapság is megyszerte problémát okoz. A Magyar Közút Nonprofit Zrt. Heves Megyei Igazgatóságának adatközlése alapján azt lehet mondani, hogy nagyobb mennyiségű illegálisan lerakott hulladék elsődlegesen a lakott területeken kívül a közutak mentén tapasztalható. Gondot jelent továbbá a megye egyes városaiban, így Gyöngyösön az egyes elhagyott ingatlanok területén, Bélapátfalván pedig az elhagyott mellékutcák ritkábban lakott végein felhalmozott kommunális hulladék jelenléte. A tettenérés ezekben az esetekben is nagyon ritka, így általában az ingatlan tulajdonosát terheli az elszállítás kötelezettsége. Továbbra is problémát jelent az elhagyott ingatlanok és a települést átszelő élővizek (Gyöngyös bizonyos városrészei esetében különösen jellemző) hulladékkal történő terhelése.

A 2017. január 1-vel létrejött Heves Megyei Kormányhivatal Egeri Járási Hivatalának Agrárügyi és Környezetvédelmi Főosztály Környezetvédelmi és Természetvédelmi Osztálya munkájának nagy részét a hulladékgazdálkodás területén az illegális hulladéklerakók felderítése és felszámolása teszi ki. Jellemzően külterületi ingatlanokon, zártkertekben történik az illegális lerakás. A tettenérés nagyon ritka, így általában az ingatlan tulajdonosát terheli az elszállítás kötelezettsége. A hatáskör gyakorlója –

jogszabályban meghatározott esetek kivételével – az elszállításra kötelezés tárgyában a jegyző, míg a bírságot a Környezetvédelmi Hatóság szabja ki.

Gazdasági bázis

Főbb gazdasági ágazatok, azok fejlődési irányai

Főbb gazdasági irányok, trendek

Heves megye az ország egyik legdinamikusabban fejlődő megyéje. A hazánkban 2020-ban jelentkező koronavírus-járvány gazdasági hatásai egyelőre nem ismertek, a vonatkozó adatok elemzésére a jövőben kerülhet sor, jelen fejezetben az utóbbi évek gazdasági trendjeit vesszük górcső alá. A KSH 2018. év októberi felmérése szerint a Heves megyei székhelyű ipari vállalatok teljesítménye 6%-kal nőtt, mely növekedést csak Budapest és térsége haladja meg. Az utóbbi tíz évben a gazdaság teljesítménymutatói javultak, a foglalkoztatottság nőtt, s megjelent a munkaerőhiány.

A megye gazdasági teljesítményében a társas vállalkozások javuló eredményessége elsődleges, mivel az ő tevékenységük révén keletkezik a megyei árbevétel 95%-a. Az iparnak a megyei gazdaságban betöltött súlyát mutatja, hogy az egy lakosra jutó ipari termelés értéke közel 50%-kal magasabb országos átlagnál. A megyei vállalkozások által elért nettó árbevétel a 2016. évi 9,6%-os növekedést követően 2017-ben is nőtt, igaz kisebb mértékben, 8,2%-kal. A gazdasági növekedésben fontos szerepe volt az export 11%-os emelkedésének is, mely bővülés közel 70%-a azonban koncentráltan, néhány nagyvállalatnál mutatkozott. A belföldi értékesítés növekedése 2017-ben tovább folytatódott, 4,3%-kal emelkedett, ami elsősorban az országosan javuló gazdasági környezetnek, a gazdasági növekedést ösztönző monetáris politikának és a folyamatosan emelkedő átlagbérekből eredő növekvő lakossági fogyasztásnak köszönhető.

A megye gazdaságának fő „gerincét” az M3 autópálya vonalát követő, kelet-nyugati irányban húzódó Hatvan-Gyöngyös-Eger gazdasági övezet vállalkozásai adják. E tengely mentén telepedtek és működnek a megye meghatározó multinacionális és hazai cégei (ZF Hungária Kft., Robert Bosch Kft., SBS Szerelő Javító és Szolgáltató Kft., Sanatmetal Kft., stb.). A megye TOP 50 vállalkozásai közül mintegy 40 cég e gazdasági tengely mentén működik.

A megye gazdaságának ágazati szerkezetére az erős differenciálódás a jellemző. Ugyanis három kiemelt ágazat (gépipar, kereskedelem, energia-víztermelés-hulladékgazdálkodás) adja a nettó árbevétel 75%-át, a kivitelnek közel 90%-át, a hozzáadott értéknek pedig a 61%-át. A gépipar megyében betöltött kiemelt gazdasági szerepét mutatja, hogy csak ez az egy ágazat adja a megyei nettó árbevétel 55%-át, s az export 88%-át. Érdekeség, hogy gépiparban, feldolgozóiparban működő megyei vállalkozások által készített alkatrészekből egy autó 30%-át össze lehetne rakni. A többi ágazat együttes bevétele 7,1%-kal, míg a hozzáadott érték mutatója 2%-kal bővült, de a megyei átlag alatti ütemben. A kiemelt három ágazat mögött a kohászat, fémfeldolgozás következik az árbevétel és export nagysága tekintetében. A 2016/2017 évekre vonatkozó nettó árbevételi indexek alapján a vegyipar és az építőipar mutatta a legnagyobb arányú növekedést, miközben az egyik kiemelt ágazatban (energia-víztermelés-hulladékgazdálkodás) közel 10%-os csökkenés történt.

A megyei gazdaság ágazati teljesítményeiben mutatkozó differenciáltság mellett ezen teljesítmények mögötti területi különbségek is igen jelentősek. A megye hét járásából az egri, a hatvani és a gyöngyösi járás kiemelkedik gazdasági teljesítményével.

Ezt alátámasztó főbb adatok:

- a megye népességének közel 70%-a él e három kiemelt járásban;
- itt jelenik meg a megyei összes befektetett saját tőke 90,5%-a;
- ehhez kapcsolódóan itt jön létre a hozzáadott érték 89%-a;
- itt realizálódott a nettó árbevétel 90%-a;

- innen indult a megyei export 96,6%-a;
- itt regisztrálták az állományi létszám 83,1%-át;
- e három járásban jelentősen magasabb a gazdasági aktivitás, hiszen itt működik a vállalkozások mintegy 80%-a; a megyében befektetett külföldi tőkének 96,3%-a itt jelent meg;

A gazdasági teljesítménymutatók alapján e három kiemelt járás gazdasági szerepe és súlya tovább nőtt a megyén belül. A megye négy nem kiemelt járásában (Hevesi, Füzesabonyi, Pétervásárai, Bélapátfalvai) a befektetett saját tőkének mindössze 10%-a jelenik meg, miközben ugyanilyen arányú e járások vállalkozásai által előállított hozzáadott érték is.

Agrárágazat

A mezőgazdaság megyei gazdaságon belüli súlya nem számottevő, hiszen 2018-ban a megyei nettó árbevétel 1,8%-át adja, az export 0,2%-át, az összes hozzáadott érték 2,2%-át. Ha figyelembe vesszük, hogy Heves megye mezőgazdasági teljesítménymutatói országos összehasonlításban is elenyészőek (nettó árbevétel 2,1%, export 3,4%, hozzáadott érték 1,9%), akkor látható igazán a mezőgazdaság másodlagos gazdasági szerepe.

2018-ban a mezőgazdasági szektorba tartozó vállalkozások 2,593 milliárd Ft adózás előtti eredményt értek el. A „Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat” gazdasági ágban alkalmazásban állók száma 2020. I. negyedévében 1 710 fő volt Heves megyében, ami a megyei alkalmazotti létszám csupán 2,5%-a. Ez a 2018. évi létszám 95,8%-a, vagyis a vizsgált gazdasági ág foglalkoztatottságban betöltött amúgy is alacsony megyei súlya tovább csökkent. A „Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat” gazdasági ágban regisztrált gazdasági szervezetek száma, 2018. szeptember 30-án 18.704 db (ebből vállalkozás 18.646) volt Heves megyében, ami 35,67%-a volt a megyében regisztrált gazdasági szervezeteknek. A két mutató alapján megállapítható, hogy Heves megye gazdaságában a vizsgált gazdasági ágat alapvetően az 1-2 főt alkalmazó mikrovállalkozások és az őstermelők teszik ki. A „Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat” gazdasági ágban a gazdasági szervezetek beruházásainak értéke 2018. I-III. negyedévében 3 051 millió Ft volt Heves megyében, ami a megyei azonos adat 15,36%-a.

A **növénytermesztés** tekintetében fontos megjegyezni, hogy 2019-ben Magyarország mindösszesen 9 303 400 hektár földterülettel rendelkezett, melyből 1 285 600 hektár Észak-Magyarországon található, így országos viszonylatban az 3. legnagyobb földterülettel bíró régióként volt nyilvántartva. Ebből 365 300 hektár földterület Heves megyében helyezkedik el.

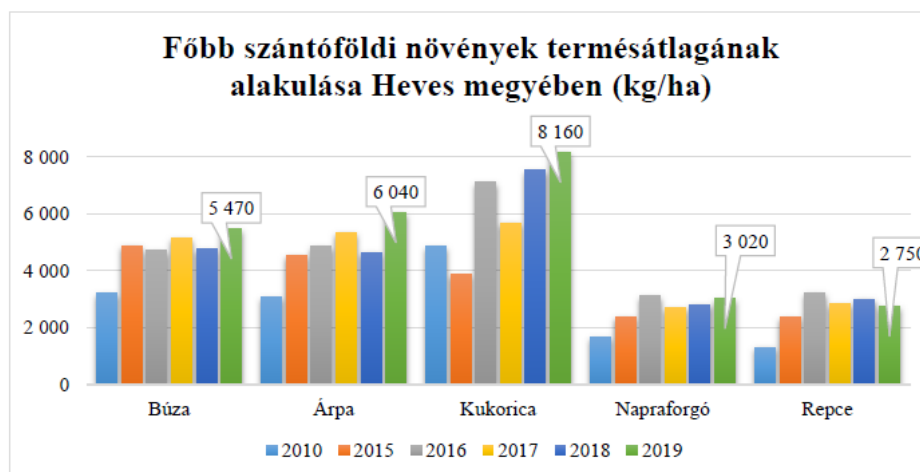
A szántóterületek nagysága a megyében évről-évre csökken, ha az elmúlt 10 évet vizsgáljuk, közel 16 000 hektárral kevesebb szántóterület található Heves megyében. Szintén az elmúlt 10 év adatai alapján elmondható, hogy a művelési ágak megoszlását a megyében jelentős változás nem jellemzi.

A 2019-ben Heves megyében található 365 300 hektár földterület 36,1 %-a, tehát 131 900 ha szántó művelési ágban volt nyilvántartva. Ez a művelési ág tette ki a megye földterületinek legjelentősebb részét. A megyében 26,35 %-kal a második legnagyobb területtel a művelés alól kivont terület művelési ág rendelkezett, majd ezt követték az erdő művelési ágú területek 24,25 %-kal.

Heves megyében a szántóföldi növénytermesztést tekintve az őszi búza, őszi és tavaszi árpa, kukorica, napraforgó-, valamint repcemag termesztése a jellemző.

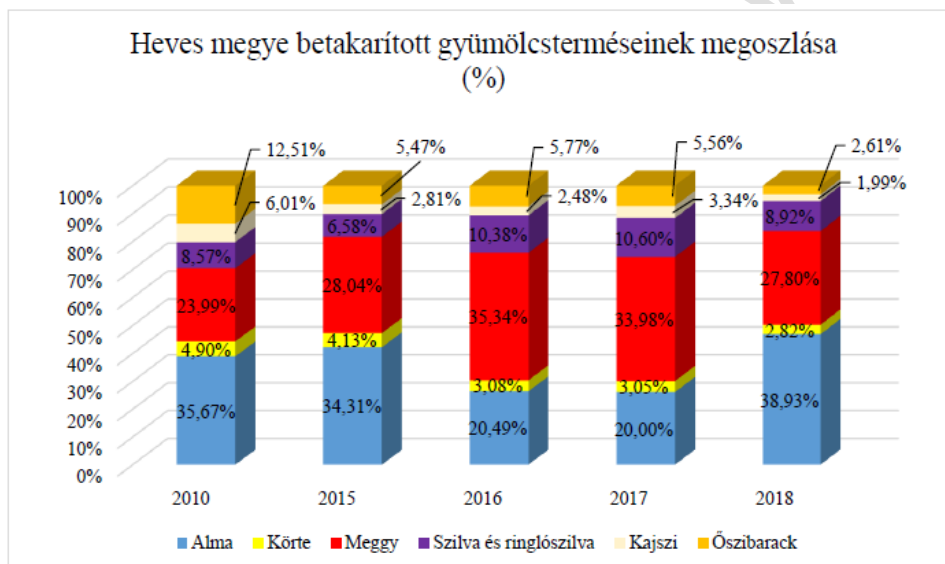
A 2019-ben betakarított terület nagysága szántóföldi kultúráként Heves megyében:

- Búza: 44 551 ha
- Árpa: 8 838 ha
- Kukorica: 7 427 ha
- Napraforgó: 23 983 ha
- Repce: 11 062 ha

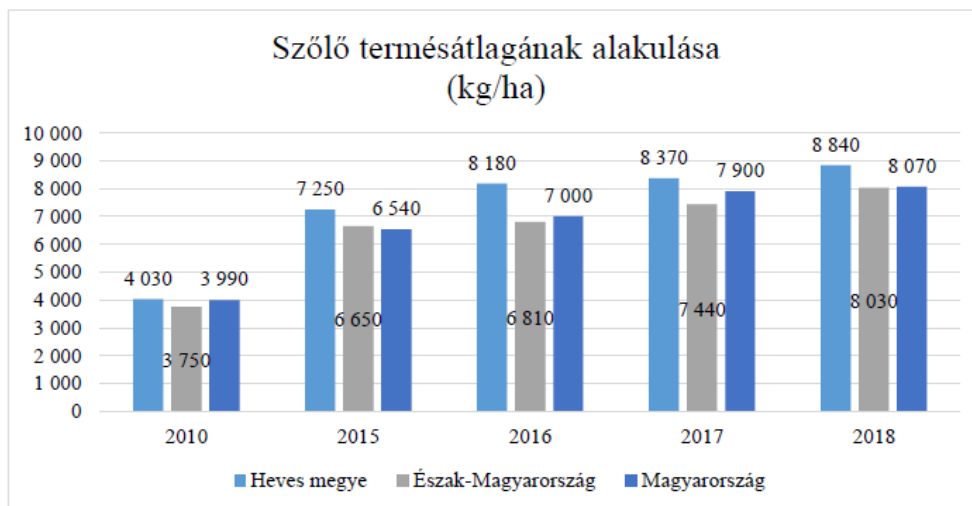
70. ábra: Főbb szántóföldi növények termésátlagának alakulása Heves megyében
 Forrás: Tájékoztató Heves megye mezőgazdasági helyzetéről

Az ábrát szemlélve kiugró eredményként említhető, hogy a kukorica termésátlaga 2015-höz képest 2019-re megduplázódott. A búza, árpa és kukorica termésátlagai 2019-ben felülmúlták a vizsgált évek termésátlagait.

71. ábra: Heves megye betakarított gyümölcsterméseinek megoszlása
 Forrás: Tájékoztató Heves megye mezőgazdasági helyzetéről

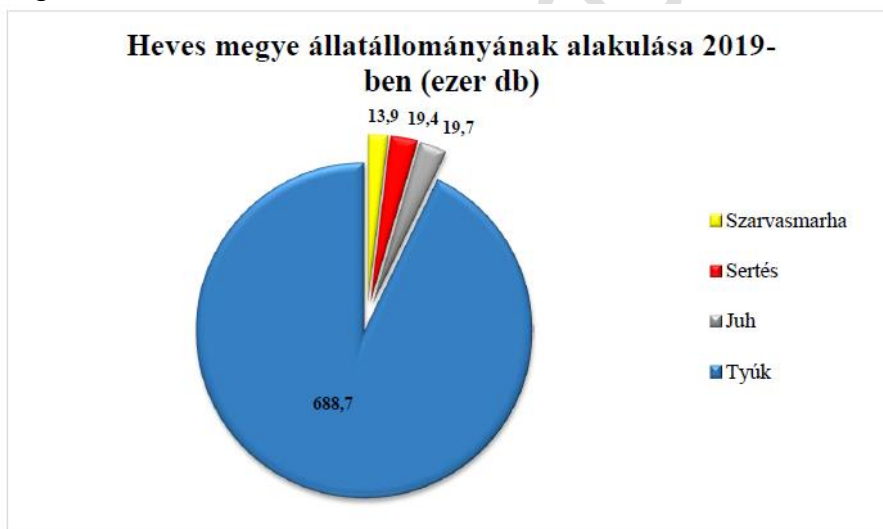
A megye gazdálkodói a 2016–2017-es éveket leszámítva legjelentősebb mértékben almát termesztettek. Az említett két évben a meggytermesztés volt kiemelkedő megyei viszonylatban, a megye összes gyümölcstermését tekintve 2016-ban 35,34, 2017-ben pedig 33,98 %-kal. 2018-ban a harmadik legjelentősebb mennyiségű gyümölcstermést a szilva és ringlószilva adta, amely a megyei gyümölcstermés megoszlást tekintve 8,92 %.

72. ábra: Szőlő termésátlagának alakulása
Forrás: Tájékoztató Heves megye mezőgazdasági helyzetéről

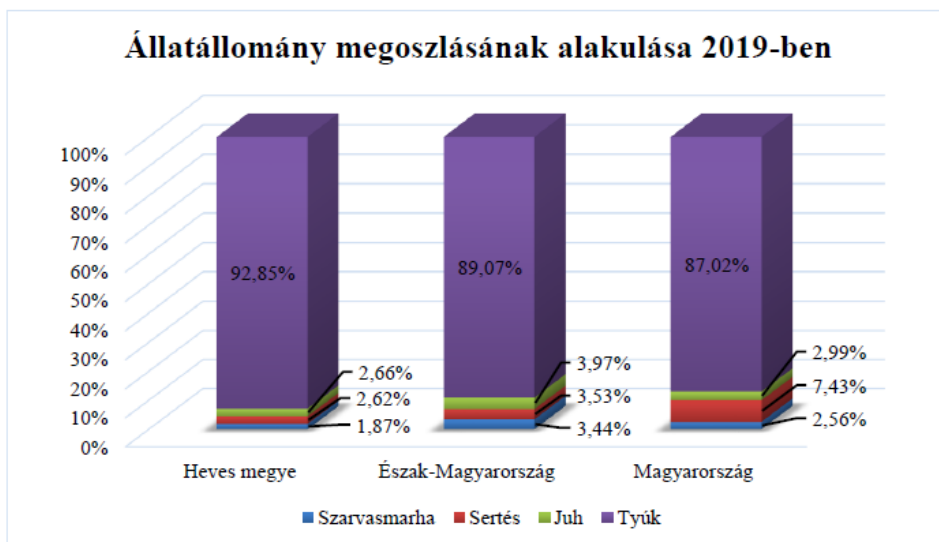
A szőlő termésátlaga Heves megyében felülmúlja az országos termésátlagot minden vizsgált évet tekintve, a legtöbb esetben több száz kilogrammal hektáronként.

Az **állattenyésztés** tekintetében Heves megyében 2019-ben a tyúk, juh, sertés és szarvasmarha állomány mérete volt meghatározó.

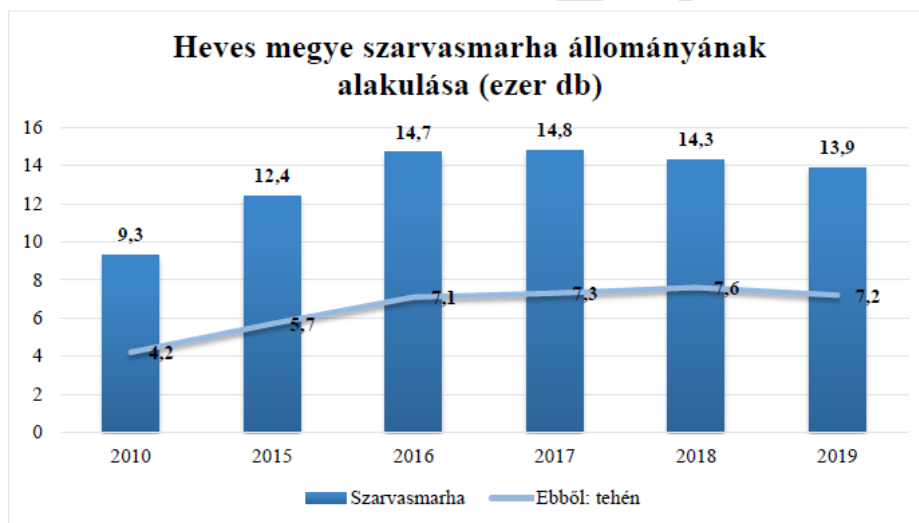
73. ábra: Heves megye állatállományának alakulása 2019-ben
Forrás: Tájékoztató Heves megye mezőgazdasági helyzetéről

A megyében a tyúk állomány mérete volt a legjelentősebb 688 700 egyeddel, ami megyei megoszlást tekintve 92,85 %-ot jelent.

74. ábra: Állatállomány megoszlása 2019-ben
 Forrás: Tájékoztató Heves megye mezőgazdasági helyzetéről

Míg Heves megyében a tyúk állomány méretét a juh állomány követte 2,66 %-kal, addig országos viszonylatban a második helyet a sertés állomány foglalta el 7,43 %-kal. Megyei és országos viszonylatban is a szarvasmarha állomány mérete a legkisebb.

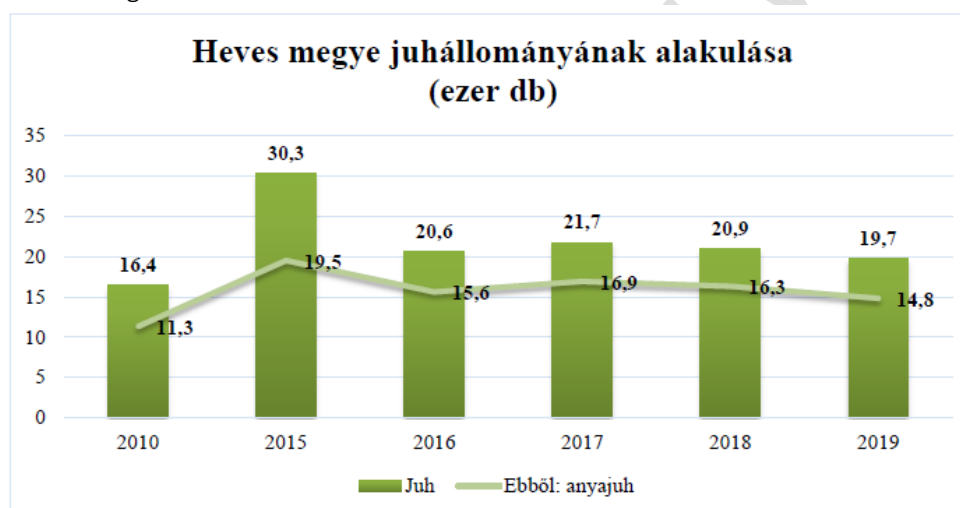
75. ábra: Heves megye szarvasmarha állományának alakulása
 Forrás: Tájékoztató Heves megye mezőgazdasági helyzetéről

2017-es évet követően a szarvasmarha állomány mérete csökkenő tendenciát mutat a megyében, míg a tehén állomány mérete stagnál.

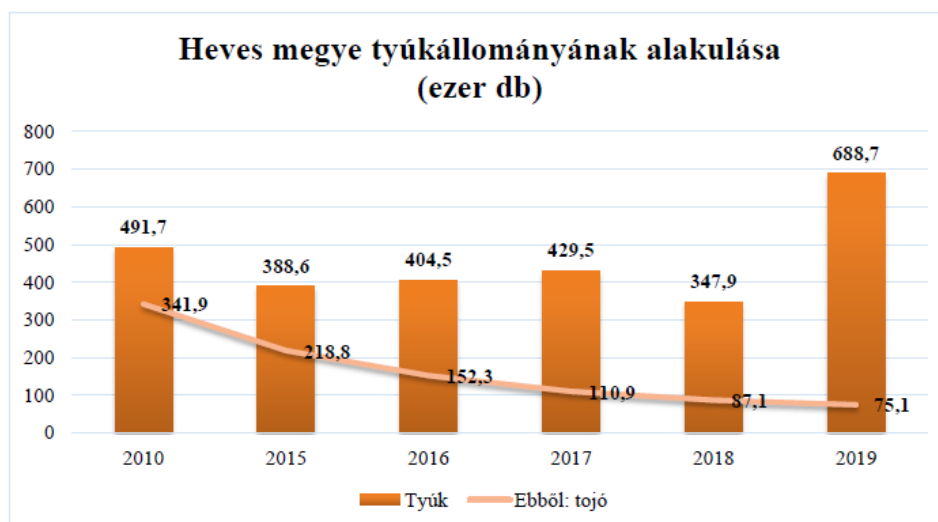
76. ábra: Heves megye sertés állományának alakulása
 Forrás: Tájékoztató Heves megye mezőgazdasági helyzetéről

Kiugró értéket mutatott a 2010-es év, melyet követően 2015-re szinte feleződött a sertés állomány mérete Heves megyében. A 2017-es évtől folyamatos növekedés figyelhető meg. Az anyakoca állomány mérete 2016 óta stagnáló értékeket mutat.

77. ábra: Heves megye juhállományának alakulása
 Forrás: Tájékoztató Heves megye mezőgazdasági helyzetéről

2015-ben kiugróan magas, 30 300 db juh volt a megyében, amely szám 2016-ra 32 %-kal visszaesett. 2017-et követően enyhe csökkenés tapasztalható az egész juh állomány, valamint kifejezetten az anyajuh állomány méretében is.

78. ábra: Heves megye tyúkállományának alakulása
Forrás: Tájékoztató Heves megye mezőgazdasági helyzetéről

A tyúkállomány a 2018-as évet követően 2019-ben közel megkétszereződött, így Heves megyében számuk 688 700 db volt. Az tojók száma a vizsgált éveket tekintve folyamatosan csökken.

Erdőgazdálkodás

Az állam kizárólagos tulajdonában álló erdőben az erdőgazdálkodásra az állam nevében kijelölt vagyonkezelő szervezet jogosult. Heves megye területén az Egererdő Erdészeti Zrt. kezeli a Mátra-hegység, a Bükk-hegység nyugati része és a Hevesi-dombvidék állami erdőterületeit. A megyében illetékes Vízügyi Igazgatóságok (lásd alább) pedig a Tisza-tó, a belvízvédelmi csatornák, a kisvízfolyások, a tározók partszakaszait, szélterületeit védő erdőket kezelik. Az erdőállományok az árvízvédelmi töltések hullámverés- és jégzajlás elleni védelmét is biztosítják.

Az erdőgazdálkodás fő célja az erdőállományok folyamatos fenntartása és megújítása, melyet erdőfelújítás, erdőtelepítés, erdőnevelés, stb. feladatok ellátása révén végez a zrt. E feladatok ellátásának jogi kereteit a többször módosított, „az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról” szóló 2009. évi XXXVII. törvény adja.

Az erdőgazdálkodás másik célja a természeti környezet megőrzése. Mivel egyes döntések több évtizedes kihatásúak, ezért különös gondossággal kell eljárni e tevékenység során. Az erdőgazdálkodás során az erdő gazdasági funkciói mellett az erdő védelmi és közjóléti funkcióit is figyelembe kell venni.

Erdőfelújítás során az erdőállomány természetességi állapotának megőrzése, valamint növelése a cél, mindez az őshonos fafajok (kocsánytalan-tölgy, bükk, cser, stb.) előnybe részesítése mellett kívánatos.

Az EGERERDŐ Erdészeti Zrt. által kezelt terület közel fele természetvédelmi oltalom alatt áll, hiszen itt található a Bükki Nemzeti Park, a Mátrai Tájvédelmi Körzet, a Tarnamenti Tájvédelmi Körzet és a Hortobágyi Nemzeti Park egy része is. Ezen túlmenően a kezelt terület közel kétharmada Natura 2000 minősítésű, ami azonban jelentősen korlátozza az erdőgazdálkodási tevékenységet.

Az EGERERDŐ Zrt. 7 erdészettel rendelkezik: egri, pétervásárai, felsőtárkányi, mátrafüredi, bátonyterenyei, parádfürdői, szilvásvárad.

A Trianoni békeszerződés miatt az ország erdőterületinek 84%-át elveszítette. Az erdősültség szintje 26%-ról 12%-ra csökkent. A tudatos erdőgazdálkodás eredményeképp és a folyamatos erdőtelepítéseknek köszönhetően hazánk jelenlegi erdősültsége meghaladja a 20%-ot. Heves megye erdősültsége 2016-ban az országos átlagot meghaladóan 24,3% volt, amivel a megyei rangsor középmezőnyében található. A megye erdősültsége azonban jelentős területi különbséget mutat, hiszen a megye északi területe (Mátra, Bükk) sokkal nagyobb erdőterületekkel rendelkezik, mint a déli része.

A fafaj csoportok területi eloszlása tekintetében a megye fafajainak közel a felét adja a tölgy és a cser, egynegyedét a bükk és az akác, s a maradék egynegyeden osztozik a fenyő, a nyár és a gyertyán. Az

egyres fafaj csoportok élőfa készletét nézve Heves megyében a tölgy egyharmadot képvisel, másik harmadot adja közel egyenlő arányban a cser és a bükk, míg utolsó harmadot a többi fafaj. A megyében jelentős károkat okoz az erdőket érintő rongálás, falopás. Különösen igaz ez a települések közelében lévő, folyókat szegélyező galériaerdőkre, valamint az azok hullámterében fekvő erdőkre.

Vízgazdálkodás

Heves megye a Tisza részvízgyűjtő területéhez tartozik. A megye területe három vízügyi igazgatóság működési területét érinti, mivel az igazgatóságok működési területe – értelemszerűen - nem követik a megyehatárokat:

- Észak-magyarországi Vízügyi Igazgatóság (ÉMVIKIG, Miskolc) Működési területe Heves és B-A-Z megye területe mellett kiterjed SzSzB megye, JNSz és Nógrád megye egy részére is. Területi szervei a Szakasz mérnökségek, melyekből Heves megyében található az Egri és Gyöngyösi szék helyű. Érintett települések: Heves megye valamennyi települése, kivéve a 2. és 3. pontban megjelöltek. A megyei, két Szakasz mérnökség kettő ún. Tervezési Alegységet alkot.
  - Tarna vízgyűjtő-gazdálkodási tervezési alegység – Gyöngyösi Szakasz mérnökség A működési területen 71 település, köztük három város található. „Az alegység a Gyöngyös-Tarna vízrendszerre terjed ki, nagyjából Heves megye, kisebb részt Nógrád megye és Jász-Nagykun-Szolnok megye területén helyezkedik el. A domborzati viszonyok tekintetében az alegység igen változatos, a vízgyűjtő északi része az Északi-középhegység, déli része az Alföld része. A Tarna a Mátra keleti oldalvizeinek levezetője. A Tarna legjelentősebb mellékvízfolyása a Gyöngyös-patak, amelynek vízgyűjtője 544 km², a Tarna vízgyűjtő 25,7%-a. Itt található Magyarország legmagasabb pontja a Kékestető is.” (Forrás: Jelentős Vízgazdálkodási Kérdések, 2-11 Tarna vízgyűjtő-gazdálkodási Tervezési Alegység; Észak-magyarországi Vízügyi Igazgatóság, 2014)
  - Bükk és Borsodi-mezőség tervezési alegység – Egri Szakasz mérnökség A Szakasz mérnökség feladatait Heves megye keleti és délkeleti, valamint B-A-Z megye nyugati részén látja el. Heves megyében 36 település, míg B-A-Z megyében 29 település érintett. „A tervezési alegység – a Tisza részvízgyűjtő részeként – az Eger-, Laskó-, Csincse-patakok és mellékágainak vízgyűjtő területét foglalja magába. Mindhárom vízfolyás az oldalágaikkal együtt a Bükk DK-D-DNY-i oldalának közel észak-déli irányú völgyeiben halad, majd az Alföldre kiérve torkoltnak be a Kiskörei-víztározóba. Közigazgatásilag a Laskó vízgyűjtő teljes egészében Heves megye része, az Eger-patak vízgyűjtőjén viszont két megye osztozik: az Ostoros-patak torkolata feletti vízgyűjtő Heves megyéhez, az ez alatti bal oldali mellékágak (Kánya-patak, Csincse) vízgyűjtői pedig Borsod-Abaúj-Zemplén megyéhez tartoznak. A főág, az Eger-patak, illetve az Eger-csatorna kiágazása alatt Rima-patak, a borsodivánkai torkolat közeli szakasz kivételével Heves megyében halad.” (Forrás: Jelentős Vízgazdálkodási Kérdések, 2-8 Bükk és Borsodi-mezőség Tervezési Alegység; Észak-magyarországi Vízügyi Igazgatóság, 2014)
- Közép-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság (KÖTIVIKIG, Szolnok)
  - Érintett Heves megyei települések: Heves, Átány, Erdőtelek, Hevesvezekény, Kisköre, Kömlő, Pély, Sarud, Tarnaszentmiklós, Tenk, Tiszánána; Az érintett Heves megyei települések a „2-9 Hevesi-sík Tervezési Alegység” részét képezik. „A tervezési alegységet nyugatról a Zagyva, délről és délkeletről a Tisza folyók, északról a Laskó és a Tarna patakok természetes vízgyűjtői határolják. A felszínét elsősorban a vizek alakították ki. Az ármentesítések előtti időszakban a terület jelentősen kitért volt a Laskó, Zagyva, Tarna és Tisza folyók árvizeinek. A területet északon kissé magasabb fekvésű, lejtéséből adódóan északon a gyorsabb lefolyású, míg délen a hosszabb idejű és a tartósabb árvizek jellemezték. A települések kialakulásának helyét az árvizek gyakorisága és ezek káros hatásaitól való védelem határozta meg, így elsősorban a magasabb vonulatokon és a védettebb területeken telepedtek le.” (Forrás: Jelentős Vízgazdálkodási Kérdések,

2-9 Hevesi-sík Tervezési Alegység; Közép-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság, Vízügyi és Vízügyi-gazdálkodási Osztály, 2014) Az érintett települések többsége közepesen, néhány pedig mérsékelten veszélyeztetett a belvíz szempontjából.

- Közép-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság (KDVVIZIG, Budapest)
  - Érintett Heves megyei települések: Hatvan, Apc, Boldog, Heréd, Lőrinci, Nagykökényes, Petőfibánya, Zagyvaszántó; Kezeli a Zagyva-folyó Heves megyét érintő 24 km-es szakaszát és a jobb-bal parti elsőrendűárvízvédelmi töltéseket, valamint a Zagyva megyét érintő mellékfolyóit 18,6 km hosszban (Szuha-patak, Herédi-Bér-patak, Nógrád-Vanyarc-patak). Az érintett Heves megyei települések a „2-10 Zagyva Tervezési Alegység” részét képezi. „A Zagyva Magyarország legmagasabbra emelkedő hegyvidékének, a Mátra vízgyűjtőjének főbefogadója. Teljes hossza 179,4 km. Vízgyűjtő területe a tiszai torkolatánál 5 676,6 km², amelyből 2 116 km² önálló tervezési alegység a Tarna folyó. A Zagyva Hatvan feletti szakasza a Közép-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatósághoz (2 611 km², vízgyűjtőterület 71%-a), alsó szakasza a Közép-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatósághoz (1 079 km², vízgyűjtőterület 29%-a) tartozik. A vízgyűjtő két alapvetően különböző jellegű területegységre osztható. A Cserhát és a Mátra hegységek, és a hozzájuk csatlakozó dombvidékek az Északi-középhegységhez, míg a Cserhátalja és a Tápiói vidék az Alföldhöz tartozik. E kettősségből fakadóan a vízgyűjtő igen változatos földtani felépítésű tájakat foglal magában.” (Forrás: Jelentős Vízgazdálkodási Kérdések, 2-10 Zagyva Tervezési Alegység - Közép-Tisza-vidéki és Vízügyi Igazgatóság, Vízügyi és Vízügyi-gazdálkodási Osztály, 2014)

A Tisza-tó ezen felül a vízenergia forrása is a Kiskörei vízerőmű révén, mely helyileg már Heves megye területén található. Mindazonáltal a megyei vízgazdálkodási területek érzékenyek, sérülékenyek, ezért kiemelten védendő, összefüggő rendszert alkotnak. E területek fenntartása, egységes szemléletű fejlesztése fontos területrendezési feladat, annál is inkább, mert a vízgazdálkodási és mezőgazdasági térségek egymásra jelentősen hatnak. A szükséges beavatkozások ezen térségekben egymástól nem függetleníthetők, koherens módon végzendők.

Feldolgozóipar, kereskedelem

Gazdasági ág	Összesen	Ebből:				
		korlátolt felelősségű társaság	részvénytársaság	betéti társaság	szövetkezet	egyéni vállalkozó
Feldolgozóipar	2 179	760	16	169	26	780
Kereskedelem, gépjárműjavítás	4 134	1 527	9	460	15	2 034

79. ábra: A regisztrált vállalkozások száma gazdasági ág és gazdálkodási forma szerint Heves megyében - 2020. március 31.
(Forrás: KSH, Fókuszban a megyék – 2020. I. negyedév)

A feldolgozóiparban működő vállalkozások száma (a társas vállalkozások számának csökkenése és az önálló vállalkozások emelkedése mellett) 0,4%-kal haladta meg az egy évvel korábbi adatot, míg a megyei összes vállalkozások száma 0,7%-kal nőtt. A feldolgozóiparban működő vállalkozások számának enyhe növekedése igazodik a megyei trendhez, ugyanakkor ágazonként jelentős eltérések mutatkoznak, hiszen amíg például az építőiparban 9,6%-os volt a növekedés, addig a kereskedelemben 1%, a bányászatban 5,5%-os volt a csökkenés.

Az összes vállalkozáson belül a feldolgozóiparban működő vállalkozások aránya 5,6%-ot képvisel, ami nagyságrendileg megegyezik a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás gazdasági ágban működő vállalkozások arányával. Ugyanakkor a kereskedelemben működő vállalkozások aránya eléri a 10,7%-ot, azaz közel kétszer annyi kereskedelmi területen működő cégek száma és aránya a megyén belül, mint a feldolgozóipari cékéké. A kereskedelem terén működő vállalkozások megoszlásában visszaköszönnek az

országos trendek, azaz az egyéni vállalkozások, betéti társaságok magasabb, illetve a részvénytársaságok alacsonyabb aránya.

Gazdasági ág	Beruházás összesen		Ebből:		
			épületek és egyéb építmények	belföldi	import
	millió Ft	előző év azonos időszaka = 100,0%		millió Ft	
Feldolgozóipar	15 787	76,4	2 124	5 504	8 157
Kereskedelem, gépjárműjavítás	846	76,8	372	134	341
Összesen	25 366	78,5	7 887	6 596	10 758

80. ábra: gazdasági szervezetek beruházásainak értéke és indexe gazdasági ágak szerint Heves megyében – 2020 I. negyedév
Forrás: KSH, Fókuszban a megyék – 2020. I. negyedév

A feldolgozóipar Heves megye gazdaságán belüli jelentőségét és súlyát mutatja, hogy a megyei beruházások 62,2%-a ebben a gazdasági ágban valósult meg. Ugyanakkor 2019 azonos időszakához képest a feldolgozóiparban történt beruházások volumene 19%-kal csökkent. A megyében történt, belföldi gépekre, berendezésekre, járművekre vonatkozó beruházások 83,4%-a a feldolgozóiparban realizálódtak, de az import gépekre, berendezésekre, járművekre vonatkozó beruházások közel 76%-a is ebben a gazdasági ágban történtek. E két mutató alapján kijelenthető, hogy a Heves megyében a feldolgozóipari beruházások jelentik a gazdaság legfőbb motorját. Mindazonáltal a 2017-18 évi folyamatok a feldolgozóipari beruházások megyén belüli arányának csökkenését mutatják.

A kereskedelem gazdasági ágban, a feldolgozóiparnál léírtakkal épp ellentétes megállapítások tehetők. A kereskedelmi vállalkozások által végzett beruházások nagysága csupán 3,3%-át teszi ki a megyei beruházási értéknek. Értelemszerűen a beruházások nagy része az épületek és egyéb építmények megvalósításában realizálódott és kisebb mértékben a gépek, berendezések, járművek beszerzésében. Az elmúlt évekhez hasonlóan 2020-ban is a feldolgozóiparban működő vállalkozások érték el a legnagyobb nettó árbevételt a megyében. A megyei összárbevétel 57%-a, az exportnak pedig a 99%-a a feldolgozóipar vállalkozásainak működéséhez kötődik. A megyében a legnagyobb cégek a feldolgozóiparban működnek, a megyei TOP 50-ben megjelenő vállalkozások többsége is ebben a szektorban működik. A feldolgozóiparon belül a gépipar a legjelentősebb, ez az iparág adta a feldolgozóipar nettó árbevételének 83,7%-át. A megyei értékesítés 79,5%-a a gépiparban működő vállalkozásokhoz kötődik, míg ugyanezen cégek adták a megyei export 89,2%-át. A gépiparnál nagyságrendekkel kisebb súlyt képvisel az élelmiszeripar a megye feldolgozóiparában. Az élelmiszeripar 12,03 milliárd Ft összegű értékesítést ért el 2020 első felében. Az iparág árbevétele a megyei árbevétel 3,3%-át tette ki. Az élelmiszeripar 4,8 milliárd Ft export árbevételt ért el a tárgyalt időszakban.

Sorszám/ Number	Név/Megnevezés/Company	Átlagos állományi létszám /Headcount
		fő
1.	ROBERT BOSCH ELEKTRONIKA GYÁRTÓ KFT.	n. a.
2.	MÁTRAI ERŐMŰ ZRT.	n. a.
3.	Johnson Electric Hungary Elektromechanikai Termékek Kft.	1 413
4.	Robert Bosch Automotive Steering Kft.	n. a.
5.	ZF HUNGÁRIA IPARI ÉS KERESKEDELMI KFT.	1 258
6.	„ebm-papst Hungary” Motorgyártó és Forgalmazó Kft.	n. a.
7.	Apollo Tyres (Hungary) Kft.	680
8.	HEVES MEGYEI VÍZMŰ ZRT.	n. a.
9.	HORVÁTH RUDOLF INTERTRANSPORT KERESKEDELMI ÉS SZOLGÁLTATÓ KFT.	508
10.	AVENTICS HUNGARY Kft.	n. a.
11.	PIKOPACK IPARI, KERESKEDELMI ÉS SZOLGÁLTATÓ ZRT.	n. a.
12.	MADER LOGISZTIKAI ÉS SZOLGÁLTATÓ KFT.	n. a.
13.	MÁTRAMÉTÁL FÉM CSOMAGOLÓESZKÖZ GYÁRTÓ ÉS ÉRTÉKESÍTŐ KFT.	n. a.
14.	RUAG AMMOTEC MAGYARORSZÁGI ZRT.	n. a.
15.	QUALIFORM ALUMINIUMIPARI TERMELŐ, KERESKEDELMI ÉS SZOLGÁLTATÓ ZRT.	n. a.
16.	MAGNETEC-UNGARN MÁGNESTECHNOLÓGIAI IPARI KFT.	301
17.	EGERERDŐ ERDÉSZETI ZRT.	290
18.	K ÉS V NEMZETKÖZI FUVARÓZÓ KFT.	288
19.	STANLEY ELECTRIC HUNGARY KFT.	n. a.
20.	SBS SZERELŐ JAVÍTÓ ÉS SZOLGÁLTATÓ KFT.	250

81. ábra: 20 legnagyobb átlagos állományi létszámmal rendelkező Heves megyei cég
Az 50 legnagyobb megyei céget lásd: http://www.hkik.hu/sites/default/files/top50_heves_2019_small.pdf

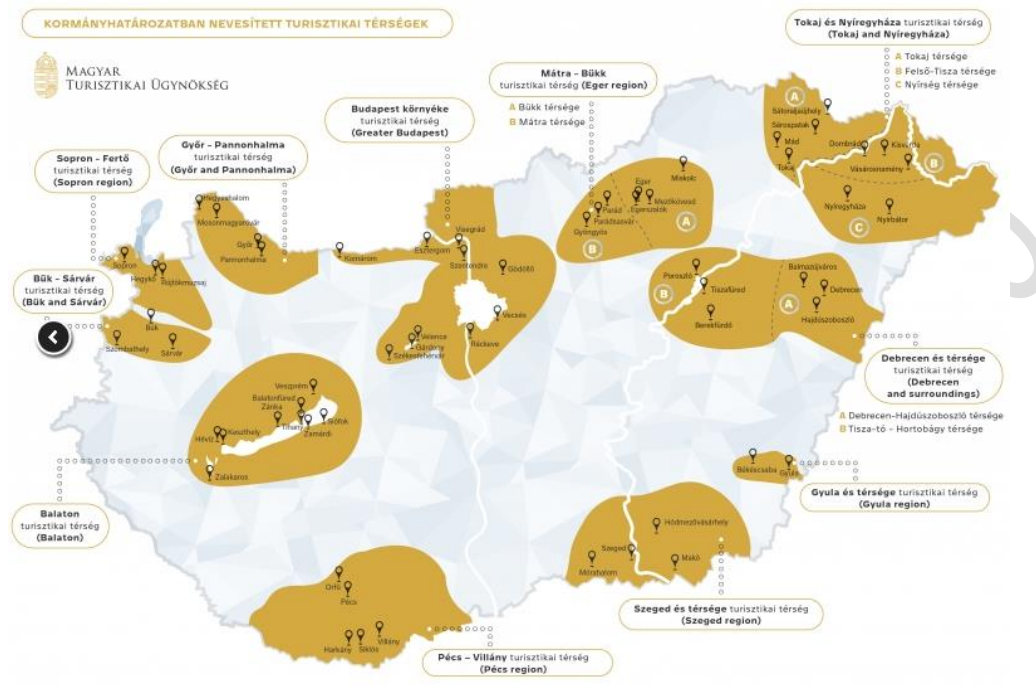
Turizmus

2020. október 1-én Magyarország Kormánya megtárgyalta és elfogadta a turisztikai térségekről szóló 429/2020. (IX.14.) számú Kormányrendelet, amely konkrétan meghatározza az ország turisztikai régióit. Magyarország így 11 turisztikai térségre lett felosztva. Heves megyét mindennek értelmében két turisztikai térség érinti, a Mátra-Bükk turisztikai térség és a Debrecen és térsége turisztikai térség. A Mátra-Bükk térség a hegyvidéki jellegnek köszönhetően közös vonásokat is hordozó, de alapvetően eltérő kínálati elemeket tartalmazó, hagyományos turisztikai célterületet egyesít közös turisztikai térségben. Mind a Mátra, mind a Bükk altérség húzóterméke az aktív turisztikai termékprofil, amely elsősorban Eger és Miskolc esetében jelentős kulturális kínálattal egészül ki. A térség sokszínűségét erősítik a termál- és gyógyfürdők, Eger és a Mátra szerepe a borászati kínálatban vitathatatlan. Debrecen és térsége turisztikai régióba a Tisza-tó által érintett Poroszló, Sarud, Újlőrincfalva, Tiszanána, Kisköre települések tartoznak.

A Mátra-Bükk térsége számos természeti kincsben gazdag, hegycsúcsokkal övezett területe a megyének. Az Országos Kéktúra útvonal kiváló lehetőséget biztosít az aktív kikapcsolódásra vágyóknak, a megyei szakasz magában foglalja a Kékestetőt, tehát az ország legmagasabb pontjának meghódítását is. A túraútvonal mindemellett várak (kisnánai és siroki várak) és kilátók megtekintésére is lehetőséget kínál. Az aktív turizmus kedvelői a téli időszakban Mátraszentistvánon és Kékestetőn hódolhatnak a téli sportoknak. Szilvásvárad és Szalajka-völgy egyedülálló természeti kincseivel (Fátyol-vízesés). A térség másik nagy erőssége a városlátogató turizmusban rejlő lehetőség. Ebben a tekintetben meghatározó Eger, Gyöngyös és Hatvan szerepe. Hatvanban a Széchenyi Zsigmond Vadászati Múzeum mutatja be a hazánk élőhelyeit, a vadászati mesterség történetét, illetve a horgászat-halászat fejlődéstörténetét. Gyöngyös barokk templomai mellett a Mátra Múzeum miatt is megér egy látogatást: az Orczy-kastélyban hely- és vadászattörténeti kiállítást, valamint interaktív őslény- és ásványtani bemutatótermet is berendeztek, de érdemes felfedezni mellette a háromszintes, pálmaház, akváriumos pavilont, és tenni egy sétát a 2 hektáros parkban. Egert országosan és nemzetközi szinten is a történelmi belvárosában található vára, szakrális emlékei, különleges borai és a városban, illetve a környéken található fürdők teszik vonzó turisztikai célponttá. Eger és térsége unikális termálvizei miatt is, Egerszalókon és Demjénben 30 °C-os termálvíz és a ráépült turisztikai fejlesztések (strand, barlangfürdő, szállodák, illetve tradicionális falusi vendéglátás) várják a gyógyulni és kikapcsolódni vágyókat.

A Debrecen és térsége turisztikai régió megyénket érintő része a Tisza-tó környéke. Összesen négy település változatos turisztikai kínálata jellemzően a tóra és a vizet körülvevő természeti értékekre épül. A Tisza-tavi ökoturisztikai élménycsomag lényeges eleme a vízitúrázás, de ennél többet is kínál a térség. A kishajós, motorcsónakos, kajak-kenu túrák összesen 15 kikötőből indulnak. Az utazás közben

a Madárrezervátumban védett gém- és kormorántelegeket vehetnek szemügyre az ide látogatók madármegfigyelés és fotós túra lehetőségével kibővítve. Poroszlón a Tisza-tavi Ökocentrum és héthektáros szabadidőpark egész napos programot biztosít a családostok és érdeklődők részére. A Tisza-tó Poroszlón lassan mélyülő, rendezett strandjaival kiváló célpont lehet a kisgyermekes számára, de a tó körül található az ország egyik legbiztonságosabb kerékpárútja is, amely immáron lehetővé teszi a tó körületekerését is.

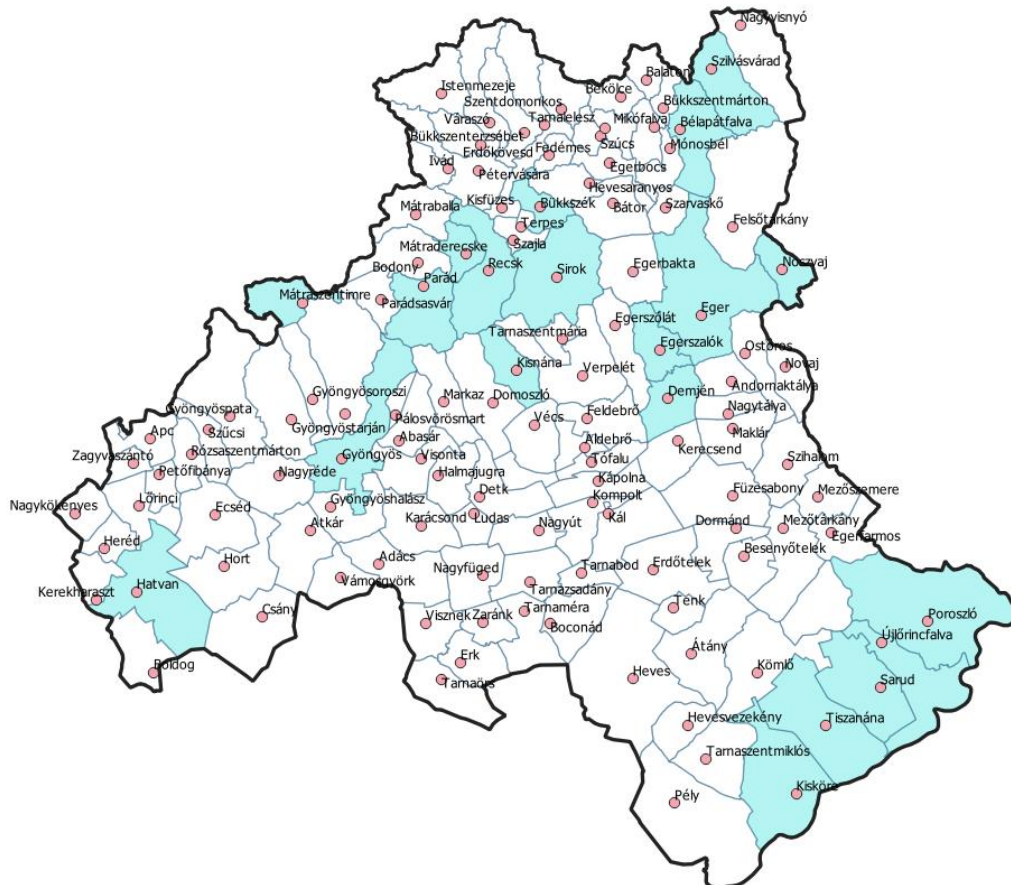
82. ábra: Magyarország turisztikai térségei
Forrás: MTÜ

A KSH adatai alapján Heves megye kereskedelmi szálláshelyeit 2019 I–IV. negyedévében 645 263 vendég, összesen 1 450 783 vendégéjszakát töltött el. A megye kereskedelmi szálláshelyeit 2019-ben 645 ezer vendég összesen 1 millió 451 ezer vendégéjszakára vette igénybe. A vendégek és a vendégéjszakák száma is az országosnál jobban, 4,1, illetve 4,4%-kal nőtt az előző évhez képest. A vendégéjszakák 79%-át kitevő szállodákban 5,1%-kal emelkedett a forgalom. A vendégek 89%-át adó belföldiek 5,0, a külföldiek 0,5%-kal több vendégéjszakát töltöttek el a szálláshelyeken. A külföldi vendégéjszakák 24%-át a lengyel vendégek tették ki, vendégéjszakáik száma 12%-kal fogyott az egy évvel korábbihoz viszonyítva. Emellett jelentős volt a Szlovákiából, Csehországból és Németországból érkező vendégforgalma is. A kereskedelmi szálláshelyek 2019-ben 27,2 milliárd forint bruttó árbevételt értek el, folyó áron 10%-kal többet, mint egy évvel korábban. Az összes bevétel 51%-át adó szállásdíj összege 9,1, az egyéb szolgáltatások bevétele 12, vendéglátásé 11%-kal nőtt. Az elfogadóhelyeken SZÉP-kártyával 4,0 milliárd forint értékben fizettek, ami folyó áron 48%-kal meghaladta az egy évvel korábbit.

2010-től Heves megye turisztikai súlya egyre inkább nőtt, az előrelépés talán legjobb mérőszáma a vendégéjszakák következetes növekedése. A turizmus erősödésében számos tényező együttes szerepe érhető tetten: az attrakció-, szolgáltatás- és termékfejlesztés, illetve a folyamatosan újuló és újonnan alapított szálláshelyek. Az attrakciófejlesztés terén fontos kiemelni a TOP és egyéb európai uniós forrásokból megnyíló lehetőségeket, amelyek a 2020-ban kialakított turisztikai térségekben is egyértelműen éreztetik hatásukat és megalapozhatják a jövő irányait is. A Mátra térségében Gyöngyösön a belvárost érintő fejlesztés valósult meg, amely az aktív- (Gyöngyös-Mátrafüred közötti kerékpárút) és vallásturizmus (a gyöngyösi Szent Bertalan templom, mátrafüredi Keresztelő Szent János templom) területét is érintette. A Pálosvörösmarton kialakításra kerülő tanösvénynek köszönhetően élményszerűen járhatjuk végig a „Pálosok útját” és fedezhetjük fel a környék attrakcióit, természeti és kulturális értékeit. Parádsasvár település a szezonális csökkenést is csökkentő,

interaktív tanösvény kialakítására jutott fejlesztési forráshoz. A Mátra térségében megvalósuló következő projekt Sirok és Szajla körüli természeti és kulturális értékeit jeleníti meg 4 különböző hosszúságú és tematikájú gyalogos útvonal kialakítása mentén („Ember és természet”, „Nyírjes-tó”, „Kőbevált nyomok és emlékek”, „Attila útjai”). A Mátra tekintetében kiemelkedő fontosságú a Kékestető, mint kirándulóléhely, illetve sportcentrum. 2020-ban a csúcs a meglévő sípálya, túralehetőségek és gasztronómiai élményei mellett egészségturisztikai szegmense is bővült. A fejlesztés eredményeként színvonalas környezet és modern eszközökkel felszerelt biztonságos játszótér várja majd a kisgyermekes családokat a Tető étterem mellett. A kialakítandó kardio-ösvény elsősorban az egészségmegőrzést és regenerációt szolgálja, az érdeklődők egészségi állapotuknak megfelelően több nehézségi szintű útvonalon tehetnek rövid kirándulást Kékestető környezetében. Az újonnan beszerzett téli síszerkezők a rendezvények és versenyek lebonyolítását, valamint a síoktatást segítik. A nemrég megnyílt síkölcsonzónak köszönhetően pedig saját felszerelés nélkül is lehet élvezni a téli sportokat hazánk egyik legnagyobb síközpontjában. A Kékestetőn a 2014-2020-as fejlesztési ciklusban a Kékestetőn megvalósuló másik projekt keretében 2 darab gasztró faházak került beszerzésre a rendezvények színvonalas lebonyolítása érdekében. A rendezvények a projekt keretében négy évszakon át kínálnak gasztronómiai programokat, amelyek kulturális tematikával is kiegészülnek. A Bükk térségében vitathatatlanul Eger rendelkezik a legkomolyabb turisztikai vonzeróval. Eger történelmi belvárosában egy 2012-től kezdődően nagy volumenű beruházás-sorozat kezdődhetett meg, amely összesen 25 fejlesztési elemből áll, s a gazdasági, közösségi és városfejlesztési funkció mellett komoly turisztikai hozadéka is van. Az Egri Vár a Nemzeti Kastély- és Várprogram keretében nagy volumenű turisztikai attrakciófejlesztésen esett át. A fejlesztések célja, hogy a műemléki épületegyüttes az értékéhez méltó állapotba kerüljön, illetve létrejöjjön egy európai szintű kulturális, illetve turisztikai attrakció. A program keretében újjáépülő déli bejárat, a Varkoch-kapubástya a jövőben a vár új fogadópontjaként funkcionál majd. A bástya új tetőszerkezettel, emelettel, farkasveremmel és felvonóhíddal bővül. A projekt másik fontos részeként megújítják az egykori ágyúdobot, ahol 70 férőhelyes rendezvény- és vetítőterem, valamint turisztikai látogatóközpont létesül. A létesítmény egész évben működik majd, és célja az lesz, hogy mérsékelje a vár turistaforgalmának szezonálisitását. 2016 januárjában került átadásra az uniós forrásból megújuló Egri Érseki Palota. A fejlesztésnek köszönhetően az egri épületegyüttes Kelet-Közép-Európa egyetlen olyan főpapi palotája lesz, amelynek egyik szárnya ma is eredeti funkcióját tölti be. A legértékesebb középső szárnya ugyanakkor megnyílt a nagyközönség előtt. Az ágazat dinamikus fejlődésének fenntartása érdekében számos beruházás valósulhat meg a Bükk térségében TOP forrásoknak köszönhetően is. A főként gyógyvíze és borai miatt országosan is jelentős turisztikai súllyal bíró Egerszalók központjában vendégfogadásra és kulturális programok lebonyolítására alkalmas, kávézóval és zöldfelülettel ellátott turisztikai fogadótér kialakítására került sor. A térség idegenforgalmi termékínálatában erőteljesen jelen van a termálvíz és a borturizmus. E két termékcsomag meghatározó helyszíneinek szerves egységgé formálásában tetemes potenciál rejlik. Ezt a célt szolgálja a borvidék déli részén, Andornaktálya és Demjén között, továbbá termálvíz magterületén, Demjén és Egerszalók környezetében, valamint a szomszéd településeken található attrakciók pihenőhelyekkel ellátott gyalogos összeköttetését biztosító projekt. Szarvaskő községben a népszokások, hagyományok ápolására, illetve több generáció bevonására is alkalmas tematikus meseszínpaddal, táncsúrral és kistermelői piactérrel ellátott fesztiválhelyszín várja a jövőben a látogatókat. A számottevő idegenforgalmi vonzeróval bíró Tisza-tó környezete is pozitív irányú változáson esett át az utóbbi időszakban. Az országos vonzeróval bíró Tisza-tavi Ökocentrum 2012-től nyitva áll a látogatók előtt. A Sarudi élményfaluban az utóbbi időben a következő fejlesztések történtek meg: a melegkonyha étterem új teraszt kapott, a strand közelében hullámtörő gát és horgászpontok létesültek, a nyaralóhajók számára partfalas kikötő épült, a kutyatulajdonosokat pedig a kutystrandot is igénybe vehetik. A megvalósult kiskörei kikötő fejlesztésével megtörtént a kikötő kapacitásának növelése (a férőhelyek száma 150-ról 250-re nőtt), a kikötő kínálatának és vendégforgalmának gyarapítása. A Tiszanána-Dinnyeshát strand és csónakkikötőben a közeljövőben kivitelezésre kerülő infrastrukturális fejlesztésére szintén TOP forrás biztosít lehetőséget. A rehabilitált partszakasz öblében egy vízi színpadként, illetve medenceként is funkcionáló napozóstég kerül elhelyezésre, a kapacitásbővítésen átesett csónakkikötőben további 60 csónak és kenu kaphat helyet.

A koronavírusnak leginkább kitett ágazatnak egyértelműen a turizmus tekinthető. A tavaszi korlátozások miatt lényegében az ágazat teljesen összeomlott, korlátozó intézkedések fokozatos enyhítésével egyes szektorok azonnal (kiskereskedelem), más szektorok, így a turizmus is fokozatosan megkezdte a kilábalást. Az utazási szokások megváltozása miatt a magyarok jellemzően itthon töltötték el a 2020. nyári szabadságukat, amely kedvező hatást fejtett ki a megye turisztikai térségeire. Egyre többen választották a vírus által kevésbé veszélyeztetett pihenési formákat, így a szabadtéri aktív turizmust, amely megnövelte elsősorban a Mátra térségének vendégforgalmát is. Ugyanakkor a külföldi vendégek tekintetében kiesést jelentett a szeptembertől ismét bevezetett határzár.

83. ábra Heves megye jelentősebb turisztikai attrakcióival rendelkező települései

Gazdaság külső és belső kapcsolatai

A gazdaság belső és külső kapcsolatainak földrajzi megkülönböztetésére két lehetőség adódik. Az egyik szerint külső kapcsolatnak lehet tekinteni valamennyi, a megyehatáron túlnyúló együttműködést, és belsőnek pedig kizárólag a megyén belülit. A gazdasági folyamatok egyre szélesebb körű együttműködési hálózában sokkal életszerűbb a külső kapcsolatokat országhatáron kívülinek minősíteni, azaz az export-import tevékenységhez kötni, míg a belső gazdasági kapcsolatokat az országhatáron belülinek. Ennek megfelelően a gazdaság külső és belső kapcsolatait egyrészt a beszerzési és felvevő piacok jellege révén, másrészt a beszállítói és mellérendelt (TÉSZ, klaszter stb.) típusú hálózatokkal lehet jellemezni.

A megye gazdasága a világ 38 országába exportál és minden kontinensen megtalálhatók a megyében előállított termékek. Főként a külföldi tulajdonú multinacionális cégekre, illetve leányvállalataikra jellemző az országhatáron és az Európán túli kapcsolatok realizálása (Bosch, Johnson Electric, ZF Hungária, LKH Leoni, stb.). A 100%-ban magyar tulajdonú gépipari vállalkozások jelentős beszállítói e multinacionális nagyvállalatoknak. A megyei export 89,2%-át a gépipar adja, míg a második helyen lévő kohászat és fémfeldolgozás csak 6%-ot. Gépipar által előállított termékek 95%-a exportra kerül.

A belső gazdasági kapcsolatok egyik irányát megtestesítő belföldi értékesítés több mint felét a kereskedelem, az energiavíz-hulladékgazdálkodás és a nem anyagi ágak adták. Ugyanakkor a nagyobb ipari és mezőgazdasági vállalkozások országos piacra is szállítanak és beszerzéseiket is többnyire itthon intézik, még ha a beszerzett termékek között gyakoriak az importból származóak is. Az élelmiszeripar elsősorban a megyéből és a szomszédos megyékből szerzi be alapanyagait, ám országos piacra szállít. A megye TOP 50 cégéből, a 22 adatot szolgáltató cég közül 18 végzett exporttevékenységet 2019-ben, tehát az ő külső gazdasági kapcsolata az értékesítés területén kézzel fogható.

Klaszter típusú együttműködések

A klaszter a gazdaság belső kapcsolatainak egyik jellemző formája, szervezeti leképeződése. A klaszter egy különleges együttműködési forma, olyan gazdasági – illetve esetenként tudományos és egyéb - szereplők hálózata, amelyek ugyanabban az ágazatban dolgoznak, illetve azonos ágazatokat fognak össze, a közös és kölcsönös előnyök megszerzése érdekében. A klaszter nem egyetlen, körülhatárolt projektre jön létre. A klaszterszerveződések jellemzően nem köthetők szigorú területi lehatároláshoz, így ritkán esik egybe regionális, vagy megyehatárokkal a működési területe. A létrehozását sokkal inkább a térségi, gazdasági együttműködésben részt vevők közös érdeke motiválja. Az elmúlt években a klaszterszerveződések létrehozását és működését kiemelten kezelte a támogatáspolitikai, s ennek megfelelően számos klasztert hívtak életre a gazdasági-társadalmi szereplők. E folyamat egyik negatív következménye ugyanakkor a klaszterszerveződések felhígulása, a létrehozás céljainak keveredése, részben egymás gyengítése. A tagok bizonyos előnyök elérése érdekében több, azonos tartalmú klaszterszerveződésben is részt vesznek, miközben egyes klaszterek mögött nincs valódi menedzsment, mely a működésüket hosszabb távon is, az alapítói céloknak megfelelően végezné. A turizmushoz kapcsolódóan létrejött számos klaszter is erre a folyamatra vezethető vissza.

Turizmushoz, borászathoz kapcsolódó főbb klaszterek

- Turisztikai Hotel Klaszter (www.hotelklaszter.hu)
A Turisztikai Hotel Klaszter Észak–Magyarország borászatainak, wellness hoteljeinek, gyógyfürdőinek kínálatát egységesíti, továbbá összefogja, közösen menedzseli a régió világörökségeinek és egyéb kiemelt látnivalóit, attrakcióit. Tagja között számos Heves megyei szereplő is megjelenik, mint pl. a Demeter Pincészet, Egri Termálfürdő és Törökfürdő, Egri Kulturális és Művészeti Központ, Hotel Opál***superior Gyöngyösön, Petrény Borpanzió, noszvaji Oxigén Hotel **** superior Family & Spa, Gál Tibor Pincészet, Thermal Park Hotel****Egerszalók
- Észak-magyarországi Turisztikai és Innovációs Klaszter
- Palóc Út Klaszter Egyesület: közel 100 tagja van, közte a Heves Megyei Önkormányzat és számos megyei település is
- Geotermikus Klaszter
- Egri Borászati Klaszter, Észak–Magyarországi Bor Klaszter Iparhoz kapcsolódó főbb klaszterek
- ÉMAFA – Észak-Magyarországi Faipari Klaszter: 22 Heves megyei faipari cég alkotja Egerfood Élelmiszer-biztonsági és Technológia-fejlesztési Klaszter
- Észak-Magyarországi Autóipari Klaszter
- Gépipari Klaszter
- Bioenergetikai Innovációs Klaszter: megyei tagok között az Egererdő Zrt., Mátrai Erőmű Zrt.

Iparhoz kapcsolódó főbb klaszterek

- ÉMAFA – Észak-Magyarországi Faipari Klaszter: 22 Heves megyei faipari cég alkotja
- Egerfood Élelmiszer-biztonsági és Technológia-fejlesztési Klaszter
- Észak-Magyarországi Autóipari Klaszter
- Gépipari Klaszter
- Bioenergetikai Innovációs Klaszter: megyei tagok között az Egererdő Zrt., Mátrai Erőmű Zrt.

A versenyképesség szempontjából meghatározó az innovációs potenciál, az új tudás létrehozásához szükséges képesség, mellyel a terület földrajzi elhelyezkedésének köszönhetően rendelkezik. A vállalkozások innovációs tevékenységét, illetve kutatás-fejlesztési aktivitását jelentősen befolyásolja a térségben lévő innovációs környezet.

Heves megye K+F+I teljesítményének (potenciáljának) pozicionálása a K+F területén rendelkezésre álló statisztikai adatok és az innovációs hajlandóságra vonatkozó kvalitatív adatgyűjtés eredményei alapján végezhető el. Az Észak-magyarországi régió K+F+I teljesítőképességet befolyásoló keresleti- és kínálati oldal kérdőíves formában történő felmérésére 2010-ben került sor.

Magyarországon a K+F+I területén jól kirajzolódó területi különbségek figyelhetők meg.

A K+F tevékenységre erőteljes területi koncentráció jellemző, Budapest dominanciája mutatkozik meg. A kutatóhelyek közel fele Közép-Magyarországon működik, ahol – a számított létszám alapján – a kutatók több mint 60%-a dolgozik, és az összes hazai K+F ráfordítás majdnem kétharmada is ide köthető.

Az innováció szempontjából meghatározó a K+F ráfordítások szerepe. A nagyobb kutatás-fejlesztési ráfordítások hozzájárulnak az innovációs aktivitás növeléséhez. A GDP arányos K+F ráfordítások tekintetében európai viszonylatban Magyarország teljesítménye gyenge. Míg Európa északi államai (Finnország, Svédország, Dánia) a GDP több, mint 3%-át fordítják kutatás-fejlesztésre, addig hazánkban az ilyen irányú kiadások mindössze a GDP közel 1%-át teszik ki. A magyar régiók tekintetében a legjobban teljesítő Közép-Magyarország a GDP 1,5%-át, míg Észak-Magyarország csupán 0,63%-át fordította erre a célra 2009-ben.

A régióon belül a K+F kiadások több mint fele kötődik Borsod-Abaúj-Zemplén megyéhez, Heves megyéhez pedig közel 40 %-a. A megyében a 2005 és 2009 közötti időszakban a K+F-re fordított kiadások emelkedtek, ám a közel 5000 millió Ft-ot elérő 2009-es év után a válságnak is köszönhetően 2010-re alig kétharmadára esett vissza az ilyen irányú ráfordítások értéke, mely alapján a gyengébben teljesítő térségek között van. A K+F ráfordítások jelentős részét a költségek teszik ki, a beruházási célú kiadások még a legkedvezőbb évben, 2008-ban is alig érik el a 20%-ot.

A térség gazdaságának versenyképességét befolyásoló tényezők

A térség gazdasági versenyképességét nagyban befolyásolják a közlekedési elérhetőség faktora. A megyei gazdasági centrumok közlekedési elérhetősége összességében megfelelőnek minősíthető. A megye az M3 autópálya révén kapcsolódik be az országos gyorsforgalmi hálózatba és nemzetközi közlekedési folyosókhoz. Különösen a megye nyugati (Hatvan-Gyöngyös) térsége élvez kedvező elérhetőséget a fővárossal, de a 2020 nyarán átadott M25-M3 kapcsolat Eger elérhetőségét nagyban megkönnyíti. Emellett a 21. sz. főút négycsívosítása is jelentősen javította a megye északi területeinek megközelíthetőségét. A megye déli területei azonban továbbra is kevésbé kedvezőek a közlekedési viszonyok, mert nem érintik gyorsforgalmi utak a térséget.

A vasút kapcsán ki kell emelni a Budapest-Miskolc kétvágányú villamosított vasútvonalat, amelynek révén biztosított a megye országos vasúthálózatba kapcsolódása, miközben Eger is megfelelő vasúti kapcsolattal rendelkezik. A Rákos-Hatvan vasútvonal jelenleg folyó korszerűsítése tovább fogja javítani a vasúti elérhetőség feltételeit a fővárossal.

A budapesti Liszt Ferenc repülőtérrel való kapcsolat az M0-M31-M3 útvonalon keresztül biztosított a megyének. Hatvan például 35 perc/65 km, de Eger is 1 ó 15perc/135 km. Eger térségének Debrecen nemzetközi repülőtere is megfelelő alternatíva lehet a valamivel gyorsabb elérhetősége okán.

A befektetési, működési környezet hozzáférhetősége: a megyei ipari parkjai megfelelő befektetési környezetet biztosítanak. Például a Hatvani Ipari Park az ország egyik legdinamikusabban fejlődő és legnagyobb ipari parkja.

Az innovatív, magas hozzáadott értéket előállító termelési struktúra: Ez részben már adottságként jelenik meg a megyében, főként a HEVES megyei TOP 50 cégek jelentései alapján.

A minőségi és mennyiségi munkaerő rendelkezésre állása szintén fontos tényező a versenyképesség tekintetében. Az országos tendenciákhoz igazodva Heves megyében is egyre nehezebb a meglévő, magas technikai színvonalú termeléshez biztosítani a képzett munkaerőigényt. Ez már-már korlátozza a gazdasági szereplők versenyképességét.

A vállalkozások, gazdasági szereplőkre vonatkozó támogatáspolitikának kevésbé van versenyképességet befolyásoló térségi aspektusa, mivel az operatív programokon keresztül ez nem irányítható, miközben a megyei elosztású források nagyságrendje a versenyképesség szembetűnő javítására nem elégségesek. Azok csupán kisebb léptékű gazdaságfejlesztési beavatkozásokra adnak lehetőséget.

Az ország ipari parkjainak többsége Közép-Magyarországon található, jellemzően Budapest vonzáskörzetében. A teljes ipari ingatlanállomány több mint 40%-a e területen koncentrálódik. Az Ipari Park címmel rendelkező 196 parknak csak mintegy egyharmada aktívan működő és fejlődő.

Heves megye ipari parkjai:

- Siroki Ipari Park
- PIKOPACK Ipari Park, Füzesabony
- Mátrai Erőmű Ipari Park, Visonta
- Hevesi Ipari Park
- Hatvani Ipari Park
- Gyöngyösi Ipari Park
- Egri Ipari Park
- Bélapátfalvai Ipari Park
- Abasári Ipari Park

A térségi versenyképesség mérése, leképezése

	2015		2016		2017		2018	
	eFt/fő	%	eFt/fő	%	eFt/fő	%	eFt/fő	%
B-A-Z megye	2 518	71,3	2 570	70,3	2 965	74,7	3 213	73,6
Heves megye	2 528	71,5	2 683	73,3	2 900	73	3 257	74,6
Nógrád megye	1 569	44,4	1 602	43,7	1 763	44,4	1 940	44,5
Ország	3 534	100	3 658	100	3 968	100	4 364	100

1. táblázat: Az egy lakosra jutó bruttó hazai termék (GDP) (eFt/fő) és az országos átlag %-ban
Forrás: KSH

A térségi (nemzeti, megyei) szintű versenyképesség összetettebb jelentéstartalommal bír, mint a vállalati versenyképesség. A térségi gazdasági versenyképesség és a vállalati, mikroszintű

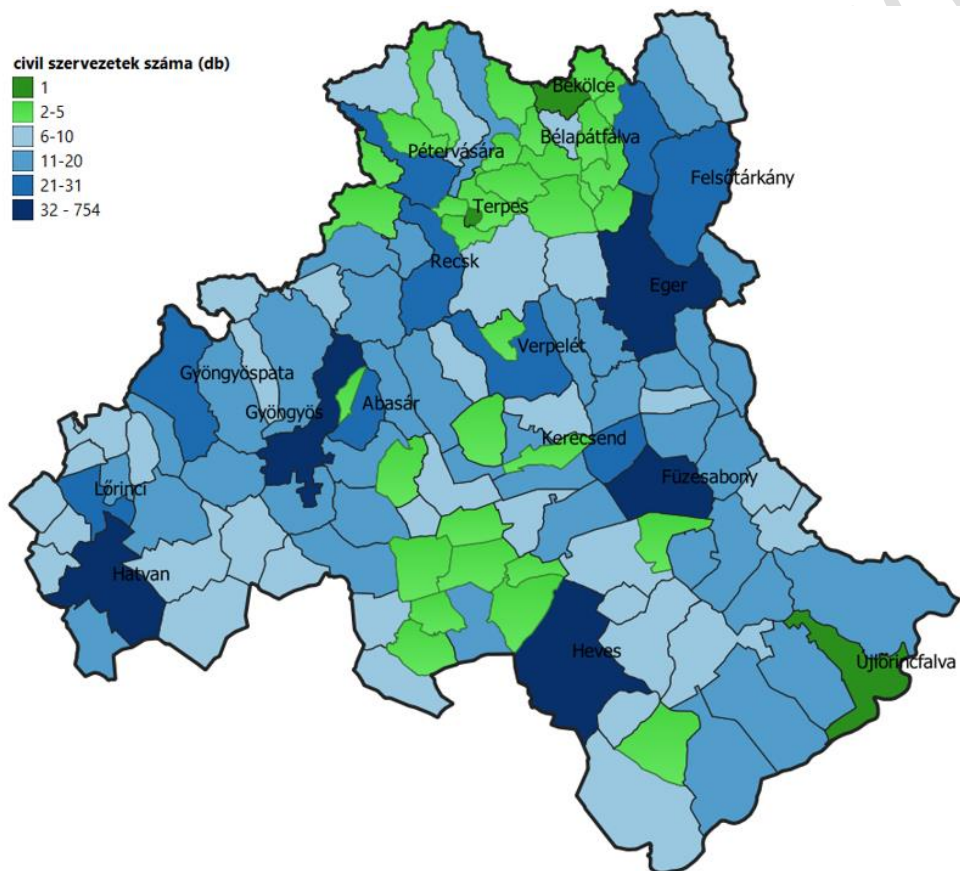
versenyképesség között elsősorban az elérni kívánt eredményekben és a kitűzött célokban mutatkozik különbség. Míg a vállalkozásoknál a technológiai megújulás, az erőforrásokkal való minél hatékonyabb gazdálkodás és a költségek minimalizálása kerül előtérbe, addig térséginél az előbbieken túlmenően az erőforrásoknak a nemzeti, megyei érdekeknek mind jobban megfelelő felhasználása az elsőrendű. A térségi versenyképességet az adott területegység által kibocsátott termékek, szolgáltatások értékével, azaz a GDP alakulásával célszerű kifejezni. A gazdasági élet szabályozásán és a hazai GDP közel felének újraelosztásán keresztül az állam jelentősen befolyásolja a gazdasági versenyképességet. Az újraelosztásnak természetesen térségi vetülete is van, ami révén a megyei versenyképesség is érintetté válik. Valójában az állam jellemzően közvetett úton, egyedi ösztönzőkön keresztül képes hatni a gazdasági teljesítményre. Ennek megfelelően az országos vagy megyei GDP alakulása szoros kapcsolatban van az ország, a megye gazdasági versenyképességével. A versenyképesség tehát egyik legfontosabb mutatója a megtermelt jövedelem, amit a bruttó hazai termékkel (GDP) lehet megjeleníteni.

Az egy főre jutó GDP alapján kialakuló regionális sorrend (Budapesttel együtt nyolc régiót különböztet meg a statisztika) tekintetében, Észak-Magyarország 2015-től kezdődően elmozdult az országban betöltött, tendenciózus utolsó helyéről. Így 2017-ben már a regionális sorrend VI. helyére ugrott. Ez a regionális összehasonlításban megjelenő javulás azonban nem kapcsolódik közvetlenül a régiót alkotó megyék javulásához. Hiszen miközben Nógrád megye az elmúlt kilenc évben nem tudott elmozdulni a megyei rangsor utolsó helyéről, ugyanezen idő alatt B-A-Z megye a 17. helyről a 11. helyre kapaszkodott fel. Ugyanakkor Heves megye a 2009-ben elfoglalt 11. helyéről, 2017-re a 14. helyre esett vissza úgy, hogy a két időpont között eltelt években rendre a 12-13. helyen volt található. A fentiekből az következik, hogy B-A-Z megye rendkívüli erőteljesen javuló mutatója képes ellensúlyozni, sőt előre mozdítani az egész régiót az országos összehasonlításban.

Társadalmi környezet

Területi identitás, civil aktivitás

A civil társadalom a lakosság önkéntes, önszerveződő tevékenysége, melyet valamilyen társadalmi probléma vagy cél érdekében hoznak létre. Mivel alapvetően más megközelítésben próbálnak egy problémát megoldani, mint az állami vagy önkormányzati intézményrendszer, így adott esetben jól kiegészíthetik azt, bizonyos hiátusokat áthidalhatnak. Mindebből adódóan fontosnak tartjuk felmérni és bemutatni a civil szervezetek helyzetét.

84. ábra: Civil szervezetek jelenléte Heves megyében

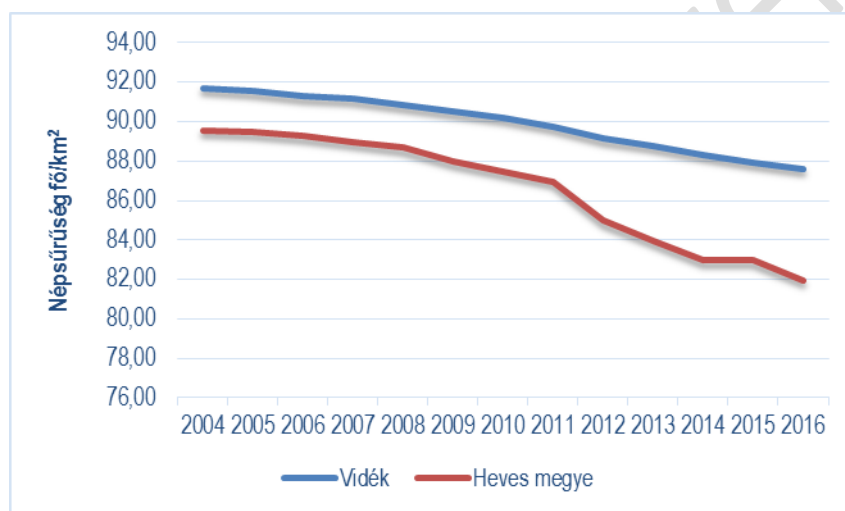
Megyénkben közel 2500 civil szervezet tevékenykedik. Ezek közül – a nyilvántartott tevékenységi körük alapján – a felzárkózáspolitikával kapcsolatba hozható szervezetek száma 739, melyek téma területenkénti megoszlása az alábbi:

- Oktatás: 55
- Egészségügy: 51
- Szociális: 148
- Foglalkoztatás: 27
- Lakhatás: 7
- Kultúra, szabadidő: 451

A területi megoszlás szempontjából könnyen belátható, hogy a nagyobb lakosszámú településeken több civil szervezet tevékenykedik. Viszonylag kevés civil szervezet került regisztrálásra az É-hevesi térségben, illetve a Hevesi járás északi felében. Fontos megemlíteni, hogy a civil szervezetek összefogására megyénkben is működik Civil Információs Centrum.

Humán erőforrások: demográfiai szerkezet és prognózis, foglalkoztatási viszonyok, humán kapacitások, jövedelmi viszonyok, kisebbségek helyzete

Heves megye népsűrűsége 2004-et követően tendenciaszerűen csökkent, a fogyás átlaga meghaladta a vidéki átlagot. Megyei szinten komoly problémákat okozott a csökkenés gyorsuló üteme. A vázolt folyamatok együttes hatásának köszönhetően a népsűrűség értéke 2011-ben jelentősen elmaradt a vidéki átlagtól. 2013-ban tovább esett Heves megye népsűrűsége, 2012-ben az egy km²-re jutó lakónépesség száma 85 volt, ameddig a rákövetkező esztendőben 84. A korábbi években megkezdődött tendencia a mai napig meghatározó eleme a megye demográfiai sajátosságainak, 2016. január 1-jén a KSH adatai alapján Heves megye népsűrűsége 82 fő/ km²-re fogyatkozott, ezzel továbbra is jócskán a vidéki átlag alatt maradt. Megyei összehasonlításban Heves megye a 2016-os népsűrűségi mutatók alapján 9. helyen áll, régiós viszonylatban Borsod-Abaúj-Zemplén megye mögött a második. Az adatokból kitűnik, hogy a megyét az elnéptelenedés a vidéki átlaghoz képest lényegesen jobban sújtja.

85. ábra: Népsűrűség 2004-2016
forrás: KSH, saját szerkesztés

A népsűrűségekre komoly befolyást gyakorol a természetes szaporodás. Megállapítható, hogy Heves megyét a vidéki Magyarországhoz hasonlóan a természetes fogyás jellemzi. 2004 és 2011 között megyei tendenciák a vidék egészéhez mérten rosszabbnak minősült, ugyanis a természetes fogyás üteme a vidéki természetes fogyás ütemének több mint 2,6-szerese volt. A 2011 évet követő öt évet vizsgálva feltűnő, hogy az országban zajló kedvezőtlen népesedési folyamatok még mindig éreztetik hatásukat a megyében, s Heves megye helyzete ma is kedvezőtlenebb a vidékhez képest, hiszen természetes fogyásának mutatója (-1709) 2015-ben is a vidéki átlag felett volt (-1405).

A népsűrűséget determináló másik tényező a vándorlási egyenleg, a jelenség folyamatait elemezve megállapítható, hogy a vidéki Magyarországon negatív irányú trendek érvényesülnek, Heves megye pedig végig az amúgy is rossz vidéki átlag alatt szerepelt. A belföldi elvándorlás mérlege Heves megyében 2010-ben érte el mélypontját, 2010 után mutatkozott némi enyhülés a fogyás tekintetében, 2011-től azonban újra nőtt az elvándorlási veszteség, amely 2012-re ismételtelen fogyást okozott. 2012-őt követően érzékelhető némi pozitív irányú változás és az alapvetően még mindig negatív tendenciába hajló elvándorlási egyenleg javított a megye vidéki Magyarországon elfoglalt helyén. Heves megye vidéki átlagban 2011-ben a 13. helyen állt, 2015-re a megye pozíciója valamelyest erősödött a belföldi elvándorlási egyenleg mérlegét illetően, ekkor a 7. helyet foglalta el a rangsorban. A belföldi elvándorlástól eltérő képet mutat Heves megye a nemzetközi elvándorlási egyenleg felől vizsgálva. A megye nemzetközi elvándorlási egyenlege a belföldihez hasonlóan az utóbbi 15 évben végig a vidéki

átlag alatt maradt, ám belföldi elvándorlás jócskán meghaladta az ország határain kívülre történő migráció léptékét. A nemzetközi elvándorlási egyenleg 2010-ben okozott lakosságcsökkenést, a folyamat 2013-ban sújtotta a legjobban a területet. Heves megye a nemzetközi elvándorlási mérleg kapcsán a 19 megye közül a 11. helyet foglalta el 2015-ben.

Heves megye lakónépessége a 2016. október 1-i mérések szerint 296 244 fő volt, 12 638 fővel, 4,1 % ponttal kevesebb, mint amit öt évvel korábban a 2011. október 1-i Népszámláláskor mértek. A népesség csökkenését 80%-ban az alacsony születés számból adódó természetes fogyás, 20%-ban az elvándorlás okozta. A hiányosságok feltérképezéséhez elengedhetetlen elemeznünk a munkaerő-piaci helyzetét. A KSH felmérései alapján 2019 I. félévében Heves megyében a 15–64 éves aktív korú népesség aránya 64 % (191 311 fő) volt. A 15-64 éves korú népesség körében a foglalkoztatottak száma 2019. II. negyedévben 126 900 fő volt Heves megyében. 2018. II. negyedévéhez viszonyítva 600 fővel, 0,5%-kal csökkent a dolgozók száma. Az alábbi táblázatban a 2018-as év és a 2019 I. féléves KSH adatok alapján a foglalkoztatásban állók megoszlása látható negyedéves felosztásban. Az összesítésben a fizikai és szellemi dolgozók aránya, illetve a munkavégzéshez tartozó havi bruttó és nettó átlagkeresete, ezen felül az átlagos havi bérek kerültek illusztrálásra.

Időszak	Alkalmazásban állók, fő			Teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete, Ft			Teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresete, Ft		
	összesen	ebből:		összesen	ebből:		összesen	ebből:	
		fizikai foglalkozású	szellemi foglalkozású		fizikai foglalkozású	szellemi foglalkozású		fizikai foglalkozású	szellemi foglalkozású
2018. I. negyedév	68 162	41 016	27 147	291 163	239 295	367 270	193 623	159 131	244 233
I. félév	68 428	41 202	27 226	299 185	244 181	380 063	198 957	162 380	252 741
I-III. negyedév	68 437	41 164	27 273	301 182	247 467	379 840	200 285	164 565	252 593
I-IV. negyedév	68 587	41 202	27 385	305 135	250 775	384 651	202 914	166 765	255 792
2019. I. negyedév	69 859	41 320	28 501	324 992	274 888	396 474	216 120	182 801	263 655
I. félév	70 170	41 526	28 607	331 752	278 790	407 483	220 615	185 395	270 976

2. táblázat: Alkalmazásban állók főbb adatai

Forrás: KSH 2019

Az alkalmazásban lévők havi bruttó átlagkeresete 332 ezer Ft volt 2019. I. félévben a megyében, 33 ezer Ft-tal, 11%-kal magasabb, mint egy évvel korábban (országosan is 11%-kal nőtt a bruttó átlagkereset). A megyei átlagkereset az országos átlag 92,2%-a.

Foglalkoztatási viszonyok, munkanélküliség, humánkapacitás, jövedelmi viszonyok

Heves megye a munkanélküliség tekintetében 2010 és 2015 között hullámzó tendenciát mutatott. 2011-ben nagyfokú emelkedés volt megfigyelhető, amely 2012-re tetőzött átlagosan 20 430 fős regisztrált munkanélkülivel, 2013-ra visszafogott csökkenés ment végbe, ekkorra a munkanélküliek átlagos száma 18 752-re apadt. A 2014 és 2015-ös évek nagyobb arányú visszaesést hoztak, az utóbbi esztendő esetében átlagosan 14 718 munkanélküli került regisztrálásra. 2015 után egyértelműen csökkenő trend állt be a megyei munkanélküliség tekintetében. A Heves megyében nyilvántartott álláskeresők átlagos létszáma 2016. I-III. negyedévben 13138 fő volt, 2015. I-III. negyedévhez hasonlítva 1 955 fővel, 13,0%-kal apadt a létszám. A regisztrált álláskeresők 2017. I-III. negyedévi átlagos száma 12 119 fő volt Heves megyében, 2018. I-X. havi átlagos számuk 10 516 főben került megállapításra, végül 2019. I-X. havi átlagos mérőszámuk 10 742 fő volt. A számokból látható, hogy a megye munkanélküliségi mutatói az utóbbi közel 10 évben a 20 000 környéki mutatók irányából egyre inkább a 10 000 fő irányába közelítenek. De ahogy az alábbi táblázatból is kitűnik, a munkanélküliek gazdaságilag aktív népességre vetített megoszlása 2,6%-ponttal még mindig magasabb az országos átlagnál.

Körzet	Az álláskeresők			Az álláskeresők aránya a gazdaságilag aktív népességhez (%)	
	száma (fő)	számának változása az előző évhez képest		2018. I-X. hó	2019. I-X. hó
	2019. I-X. hó	(fő)	(%)	(%)	(%)
Eger	2 943	63	2,2	6,9	6,9
Gyöngyös	1 857	7	0,4	6,0	5,9
Hatvan	1 558	123	8,5	6,4	6,9
Heves	2 374	-13	-0,5	17,1	16,7
Füzesabony	978	24	2,5	7,5	7,6
Pétervására	1 032	22	2,2	12,7	12,7
Heves megye	10 742	226	2,1	8,1	8,1
Észak-Magyarország	57 648	886	1,6	11,3	11,3
Magyarország	253 728	-4 066	-1,6	5,6	5,5

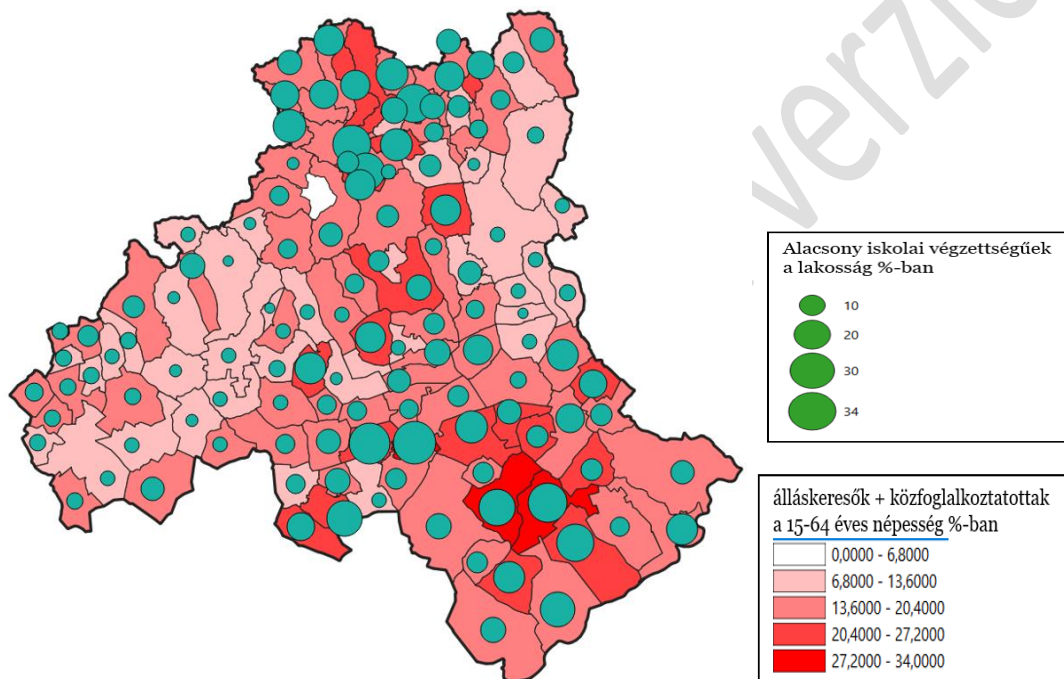
3. táblázat: Heves megyei álláskeresők száma 2019. I-X. hónap

Forrás: Heves Megyei Kormányhivatal: Tájékoztató Heves megye munkaerő-piaci helyzetéről (2019)

Érdeemes megvizsgálni, hogy a megyei 8,1%-os átlaghoz képest mely járásokban magasabb a munkanélküliség aránya. Ebben az esetben a 15-64 éves népességre vetítve szükséges szemléltetni az álláskeresők és közfoglalkoztatottak megoszlását. Az álláskeresők és közfoglalkoztatottak aránya 7,83% a BÉlapátfalvai járásban, a megyei és a járási átlagot is meghaladó adatokkal rendelkezik például Bekölce (13,01%) és Bükkzentmárton (11,62%). Az Egri járás ilyen tekintetben a megyei átlag alatt van (5,40%), de foglalkoztatási szempontból kritikus Egerbakta (15,23%), Egercsehi (10,77%), Hevesaranyos (17,43%), Kerecsend (14,69%) és a legkiugróbb adatokkal rendelkező Szúcs (23%). A Füzesabonyi járás mutató számai a megyei átlag fölöttiek (7,45%), ezen belül említést érdemel Dormánd (10,41%), Kápolna (9,60%), Mezőszemere (11,97%), Mezőtárkány (13,14%), Sarud (16,57%), illetve Újlőrincfalva (12,56%). A Gyöngyösi járás munkanélküliségi mutatói a megyében tapasztalható alattinak mondható (4,72%), ám ebben az esetben is vannak a járási trendtől eltérő települések. Ezek közé tartozik Gyöngyöspata (8,21%), Gyöngyösoroszi (12,01%), Halmajugra (15,16%) és Vécs (13,39%). A Hatvani járás járási (5,08%) és két kivétellel (Apc 7,85%, Csány 8,63%) települési szintű mutatói is következetesen a megyei átlag alatt maradnak. A Hevesi járás munkanélküliségi mutatói ezzel szemben a megyei arányszám több mint dupláját mutatják (15,45%), Tarnaméra kivételével pedig az összes település a Heves megyei szint fölötti számokkal rendelkezik. Nagy horderejű problémát jelent a közfoglalkoztatottak és munkakeresők komoly aránya Átányban (24,36%), Erken (24,10%), Kiskörén (18,91%), Kömlőn (25,33%), Tarnasádon (30,53%) és Tiszanánán (20,89%). A Hevesi járás mellett a Pétervásárai járásban tapasztalhatóak a megyei átlagot jóval meghaladó munkanélküliségi mutatók (11,88%). Az itt fekvő települések közül kiemelt figyelmet érdemel a probléma kapcsán Bükkcenterzsébet (16,35%), Erdőkövesd (12,19%), Istenmezeje (11,69%), Ivád (19,63%), Mátradercske (10,39%) Pétervására (13,27%), Szajla (16,91%), Szentdomonkos (18,72%), Váraszó (15,18%). A járási arányok 50%-át is meghaladó közmunkással, illetve munkakeresővel rendelkező Tarnalelesz (24,11%) és Terpes (28,63%). A közölt számadatokból jól kitűnhet, hogy a megye elmaradottabb, társadalmi és gazdasági problémákkal terhelt járásaiban találunk nagyobb számban az elsődleges munkaerőpiacon még meg nem jelent embereket. Heves megye e térségeiben a jövőben is folytatódniuk kell azoknak a munkaerő-piaci programoknak, amelyek már most sokat lendítettek az itt élők anyagi helyzetén.

Komoly problémát jelent, hogy 2019-ben az összes álláskereső közel fele (48,7%, 5 229 fő) még mindig legfeljebb 8 általános iskolai végzettségű. Számuk 91 fővel, 1,7%-kal csökkent, az összes álláskeresőn belüli részarányuk 1,9 százalékponttal csökkent egy év alatt. A legfeljebb 8 általános iskolát végzett álláskeresők aránya a hevesi járásban a legmagasabb, 66,17%, de a Pétervásárai járásban is meghaladja a 60%-ot. 266 fővel, 5,6%-kal növekedett a középfokú végzettségű álláskeresők száma a megyében. 2019. I-X. hónap átlagában 4 982 fő volt a számuk, az összes álláskeresőn belüli részarányuk 46,4%, 1,6%-pontosan növekedett egy év alatt. 2019. I-X. hónapban havi átlagban 531 felsőfokú iskolai

végzettségű álláskereső szerepelt nyilvántartásunkban, számuk 51 fővel, 10,5%-kal növekedett egy év alatt, az összes álláskereső közötti részesedésük 0,3 százalékponttal 4,6%-ról 4,9%-ra emelkedett. Az alábbi településszintű térképen együtt ábrázoltuk az álláskeresőket és a közfoglalkoztatottakat, illetve az alacsony iskolai végzettségű lakosság arányát. Szembetűnő, hogy azokon a településeken, ahol magas a munkanélküliségi ráta, ott komolyabb az alacsony iskolázottságú lakosság jelenléte is. Azt is rögtön lehet szűrni, hogy munkanélküliséggel kevésbé sújtott „gazdasági tengelyen” – 1-2 kivételtől eltekintve – 10-20 %-ban képviseltetik magukat a legfeljebb 8 általános iskolát végzett álláskeresőket. Az iskolázottságban jelentkező hiátusok és a munkanélküliség a dél hevesi térségben látványosan jelen van Tiszanána, Kömlő, Átány, Erdőtelek, Dormánd, Besenyőtelek, Mezőszemere, Tarnaörs és Erk községekben. A felsorolásban szereplő helységekben az aktív korú lakosság 20-27, esetenként 27-24%-a álláskereső, vagy közfoglalkoztatott. A megye középső hányadában fekvő Verpeléten, Vécsen és Halmajugrán lehet hasonló problémákat diagnosztizálni. Az Egri járás északi felében és a Pétervásárai járás egészén, illetve a Belpátfalvai járásban a dél hevesi helyzethez nagyon hasonló adatokat látunk.

86. ábra: Munkanélküliségi mutatók és az alacsony iskolai végzettségű lakosok megoszlása

Forrás: Saját szerkesztés

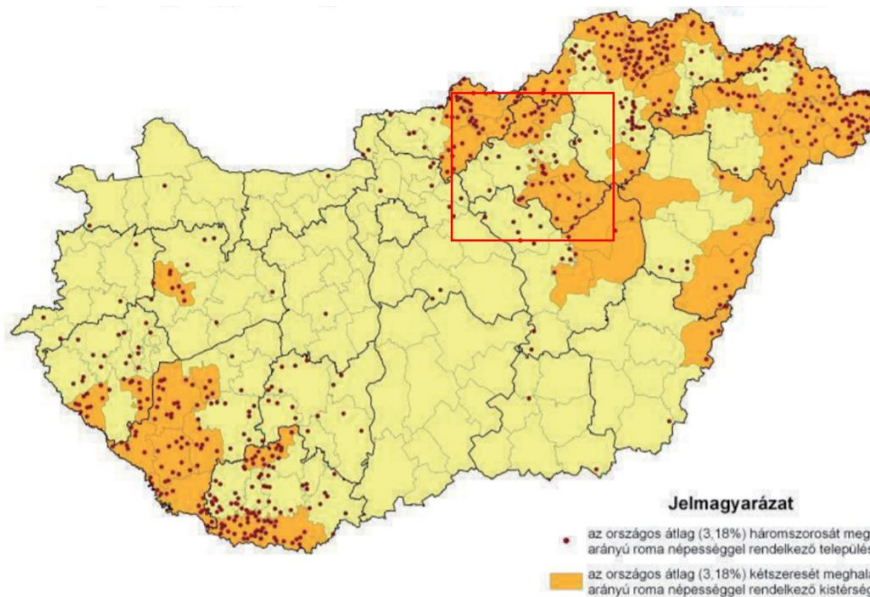
A közfoglalkoztatásban résztvevők száma jelentősen visszaesett. A heves megyei állandó lakhellyel rendelkező közfoglalkoztatottak 2019. I-X. havi átlagos létszáma 3 385 fő volt, 1 159 fővel, 25,5%-kal kevesebb, mint 2018. I-III. negyedévben. A közfoglalkoztatásban résztvevők és a regisztrált álláskeresőket együttes létszáma 14 127 fő volt, 2019 I. félévében 933 fővel, 6,2%-kal kevesebb, mint egy évvel korábban. A nyilvántartott álláskeresőket és a közfoglalkoztatásban résztvevők átlagléttségének gazdaságilag aktív népességben belüli aránya 2019. I-X. hónapban 10,7% volt Heves megyében, ez az arány 2,9 százalékponttal magasabb, mint az országos átlag. A mutató a Gyöngyösi, Hatvani és Egri járásokban 10% alatti, tehát a legfejlettebb térségben a potenciális munkavállalók több mint 90%-a az elsődleges munkaerő-piacon dolgozik. A Hevesi járásban viszont a mutató értéke 25,2%, a Pétervásárai járásban 18,9%. Tehát a megye északi és déli felében a munkaerőpiac minden ötödik, illetve negyedik aktív szereplője regisztrált álláskereső vagy közfoglalkoztatott.

Heves megye előzőekben bemutatott, munkanélküliséggel leginkább terhelt térségeiben a jövőben is folytatódniuk kell azoknak a munkaerő-piaci programoknak, amelyek az utóbbi években számottevően pozitív hatással voltak a munkaerő-piaci viszonyokra. A megyében Tarnaleleszen, Szilvásváradon, Füzesabonyban, Egerszalókon és Hevesen működő helyi foglalkoztatási paktumok, mellett fontos szólni

a Heves Megyei Foglalkoztatási Paktumról. A projekt megvalósítása során kialakított stratégia mentén a konzorciumi partnerek bevonásával képzési és foglalkoztatási programokat valósul meg. A projekt célja egy olyan működő, megyei szintű foglalkoztatási együttműködés létrehozása, melynek segítségével a munkaerő-piaci igényeket figyelembe véve, Heves megye foglalkoztatási helyzete ténylegesen javulhat. A megyei paktum projekt megvalósítása során a képzés, szakképzés területén a Heves Megyei Kereskedelmi és Iparkamarával történő közös munkavégzés, probléma-felvetések, kerekasztal-beszélgetések megszervezése kiemelt jelentőségű. (pl. állásbörzék, nyitott műhely programok, a fiatalok pályaválasztásának támogatása, a közös üzemlátogatás /szülők, gyerekek együtt/, ún. szakmatúra programok stb.) Fontos a Paktum és a vállalatok közötti együttműködés és kommunikáció élénkítése, ennek keretében a munkáltatók munkaerő-igényének felmérése és mindezek közvetítése a képző intézmények felé. A foglalkoztatási paktum eredményeként a közvetlen célcsoportokból 518 fő hátrányos helyzetű álláskereső, inaktív személy munkaerő-piaci helyzete javulhat. A projektmegvalósítás végére a programban részt vevők közül várhatóan 321 fő juthat álláshoz. Az esélyegyenlőség, mint horizontális elvárás a paktumban kiemelt jelentőséggel bír, melyet a kommunikációs során is lehetőleg hangsúlyosabban kell megjeleníteni. A projektbe bevont célcsoportokat érintő képzési és foglalkoztatási programok tervezése és megvalósítása esélyegyenlőségi célkitűzések mentén kívánjuk megvalósítani, úgy hogy egyetlen társadalmi csoporttal szemben se hasson kirekesztően és minden egyént azonos módon kezeljünk. Ezen túl a projektben megjelennek olyan célcsoportok, akik munkaerő-piaci szempontból halmozottan kedvezőtlen helyzetben vannak – nők, romák, megváltozott munkaképességűek – ezért foglalkoztatási helyzetük javítása a projekt perspektívájában kiemelt prioritást élveznek. A Heves Megyei Önkormányzat az egész megyére kiterjedően hozta létre a foglalkoztatási együttműködést, melyben konzorciumi partnerei a Heves Megyei Kormányhivatal, a Heves Megyei Önkormányzat Hivatala, a Heves Megyei Területfejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft. és a Heves Megyei Térségfejlesztési Nonprofit Kft.

Kisebbségek és nemzetiségek helyzete

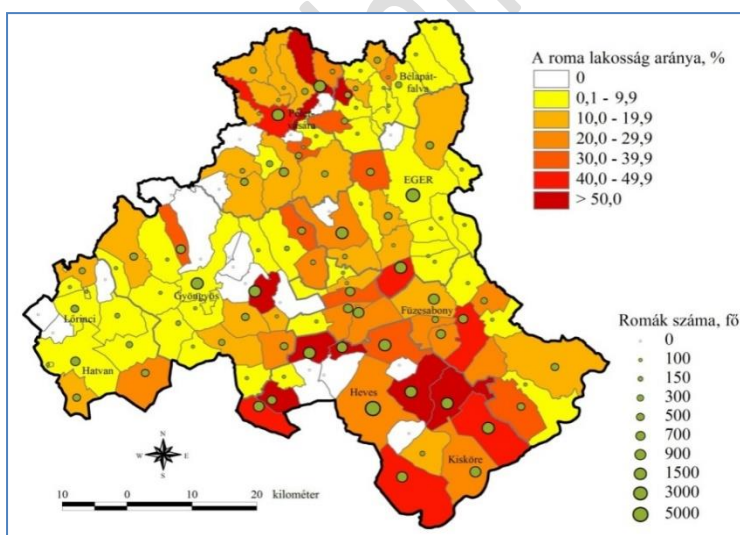
A megye területén hat nemzetiség (cigány, görög, lengyel, német, ruszin, szlovák) rendelkezik nemzetiségi önkormányzattal. A 2011. évi népszámlálási adatok szerint Heves megye lakossága 308,9 ezer fő volt. Az össznépességből a magukat romáknak vallók száma 19.467 fő (a népesség 6,3 %-a). Őket követi, a német nemzetiség 1576 fő (a népesség 0,5%-a), a román nemzetiség 634 fő (a népesség 0,2%-a), a szlovák nemzetiség 558 fő (a népesség 0,2-a) majd az ukrán nemzetiség 169 fő (a népesség 0,1%-a). Ezen nemzetiségeken kívül megemlíthető még a lengyel, ruszin, görög nemzetiség a megye területén. Mint ahogy már említettük a legnagyobb létszámú nemzetiség Heves megye területén a roma, amely 67 db települési nemzetiségi önkormányzattal illetve megyei önkormányzattal is rendelkezik. A megyében a roma nemzetiség korrelál a roma lakosság területi elhelyezkedésével. Öt településen található német (a Tarna völgyére koncentrálódik), két településen ruszin illetve szlovák, míg Eger városában lengyel és görög nemzetiségi önkormányzat működik. A 2011-ben végzett népszámlálás adatai szerint országosan 316 ezren vallották magukat romának. Ez –részben köszönhetően az identitásra vonatkozó kérdésék módszertani fejlesztésének, illetve az identitás vállalását erősítő kampányoknak – jóval több, s közelebb áll a tényleges helyzethez, mint a 2001-es népszámlálás 206 ezres adata. A reprezentatív vizsgálatok eredményei alapján a kutatók országosan 1971-ben 320 ezer fő körülire, 1993-ban 468 ezer körülire, 2003-ban pedig mintegy 570 ezerre becsülték a romák számát. Ez az ország teljes népességéhez viszonyítva közel 5,5 százalékos arányt jelentett. Kutatói becslések a romák számát a 2010-es évekre 650–750 ezer közé teszik.

87. ábra: Magas arányú roma népességgel rendelkező térségek és települések (KSH 2011-es népszámlálás adatai alapján) Forrás: OFTK

A 2011. évi népszámláláskor Heves megyében roma nemzetiségűnek 19 312 ember vallotta magát. Ez alapján az össznépességből a magukat romáknak vallók aránya a népesség 6,3 %-a, ami az országos arány kétszerese. A tapasztalatok alapján a népszámlálás során tett nyilatkozatoktól eltérően a roma lakosság száma lényegesen több, melyet szociológiai tanulmányok is alátámasztanak. A lenti térképről leolvasható, hogy létszámában a legnagyobb roma lakosság a megyeszékhelyen kívül Gyöngyösön, Hevesen és Pétervárára él. Arányaiban ugyanakkor 40% feletti érték számos észak-hevesi (Tarnalelesz, Szúcs), illetve dél-hevesi (Erk, Kömlő, Átány, Pély, Tarnabod, Tarnaszadány, Tiszánána) településen, illetve elszórtan más községekben (Halmajugra, Kerecsend) is tapasztalható.

Ezek a települések általában nemcsak a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok magas arányszáma miatt vannak súlyos helyzetben, hanem más gazdasági (pld. munkanélküliség) és társadalmi (elérhetőség) tényezők tekintetében is elmaradtak.

88. ábra: A roma lakosság száma és aránya Heves megye településein Forrás: Pénzes János, Pásztor I. adatai alapján

A cigányság életkori összetétele lényegesen fiatalabb népességet mutat, mint a nem roma népességé. A romák között a 0-14 évesek aránya 34,5%, míg a nemroma népességben belül ez az arány 16,3%. Az életkor előrehaladtával az arányok megfordulnak, ennek okai között meghatározó szerepet játszik a roma népesség rossz egészségi állapota. A romák több mint 60%-a vidéken, falusias környezetben,

többnyire szegregátumokban, igen rossz lakáskörülmények között él, amelyről a következőkben még lesz szó.

A települések intézményfelszereltsége

Heves megye egészségügyi ellátórendszere

Az Európai Unió tagországok egészségügyi rendszereinek teljesítményét összehasonlító friss elemzés szerint, a magyarok születéskor várható élettartama közel 4 évvel lenne hosszabb, az időben igénybe vett, megfelelő egészségügyi ellátással elkerülhető halálesetek száma több mint 60%-kal lenne kisebb, ha a magyar egészségügy az EU legjobban teljesítő országai közé tartozna. Megfelelően végzett népegészségügyi beavatkozásokkal pedig minden 4. halálesetet meg lehetett volna előzni 2014-ben. Ezek az adatok megerősítik, hogy a hazai egészségügyi rendszer, kiemelten a népegészségügy és az ellátó rendszer fejlesztése erőteljesen hozzájárulhatna a lakosság egészségi állapotának javulásához.

Megállapítások (forrás: Nemzeti Egészségfejlesztési Intézet – Egészségjelentés 2016.)

I.

A magyar lakosság egészsége a legtöbb egészségmutatóban elmarad az EU fejlettebb tagországhoz képest. Egyes keringési és rosszindulatú daganatos betegségek halálozásában egyre nő a lemaradásunk. Igen jelentős a hátrányunk az egészségügyi ellátással elkerülhető és a népegészségügyi beavatkozásokkal megelőzhető halálozásban. A halálozás mellett a csökkent életminőséget is tükröző elvesztett egészséges életévek számában is jelentősen kedvezőtlenebbek a magyar értékek, mint az EU más tagállamaiban.

II.

A magyarországi egészségveszteségek döntően a viselkedéssel összefüggő kockázatokra vezethetők vissza, ahogyan ezt a magyar egészségmagatartási mutatóknak az EU-ban kirívóan rossz értékei alátámasztják. Jelentős javulást ezért csak a lakosság egészségmagatartásának megváltoztatásától lehet várni.

III.

Tudományosan megalapozott, hogy a viselkedést eredményesen változtató beavatkozások egyszerre bővítik az egészséges életmóddal kapcsolatos ismereteket és készségeket, motiválnak életmódváltásra és biztosítják a viselkedésváltoztatást támogató társas és fizikai környezetet is.

IV.

Az egészségmagatartás megváltoztatásához több szektor kulcsszereplőinek összehangolt tevékenysége szükséges.

V.

A társadalmi szereplők tevékenységének összehangolását országos, térségi és helyi szinten az egészségtervezés és annak megvalósítása biztosíthatja hatékonyan. Ennek feltétele a népegészségügy és az ellátó rendszer integrált, ember-központú átalakítása. Különösen fontos a népegészségügy közösségi szolgáltatásainak megerősítése, mert ez képes valamennyi szinten előmozdítani a társadalmi szereplőknek az egészségtervezésben és annak megvalósításában való támogató szerepvállalását. Ehhez – és a hazai egészségügyi rendszer hatékonyságának növeléséhez – a gyógyításról a megelőzésre szükséges nagyobb hangsúlyt helyezni, és ennek megfelelően a korábbinál több erőforrást biztosítani.

VI.

Mivel az egészségmagatartás társadalmilag erősen beágyazott, és lassan, nehezen változtatható, ezért nagyobb hatékonyság várható a fejlődésben lévő gyermekekre fókuszáló egészségfejlesztési beavatkozásoktól.

Népesség, népmozgalom, 2016.	Élveszületés	Halálozás	Természetes szaporodás/fogyás	Belföldi vándorlási különbség
	ezer lakosra			
Bélapátfalvai járás	8,5	21,3	-12,9	3,1
Egri járás	8,1	12,3	-4,2	-1,7
Füzesabonyi járás	10,0	15,0	-5,1	-4,6
Gyöngyösi járás	8,8	14,8	-6,0	-2,9
Hatvani járás	8,7	14,9	-6,2	3,5
Hevesi járás	14,0	14,8	-0,8	-3,9
Pétervásárai járás	9,8	17,5	-7,8	-6,5
Heves megye	9,4 (9,2)	14,5 (13,8)	-5,1 (-4,6)	-1,8 (-2,3)
Magyarország	9,5 (9,3)	12,9 (12,8)	-3,5 (-3,5)	-

4. táblázat: Heves megye és járásainak legfontosabb népmozgalmi mutatói Magyarország átlagának tükrében (2016. évre számított, zárójelben a 2014-es eredmények)

Forrás: Heves Megyei Kormányhivatal Népegészségügyi Főosztály Egészségfejlesztési és Egészségügyi Igazgatási Osztály

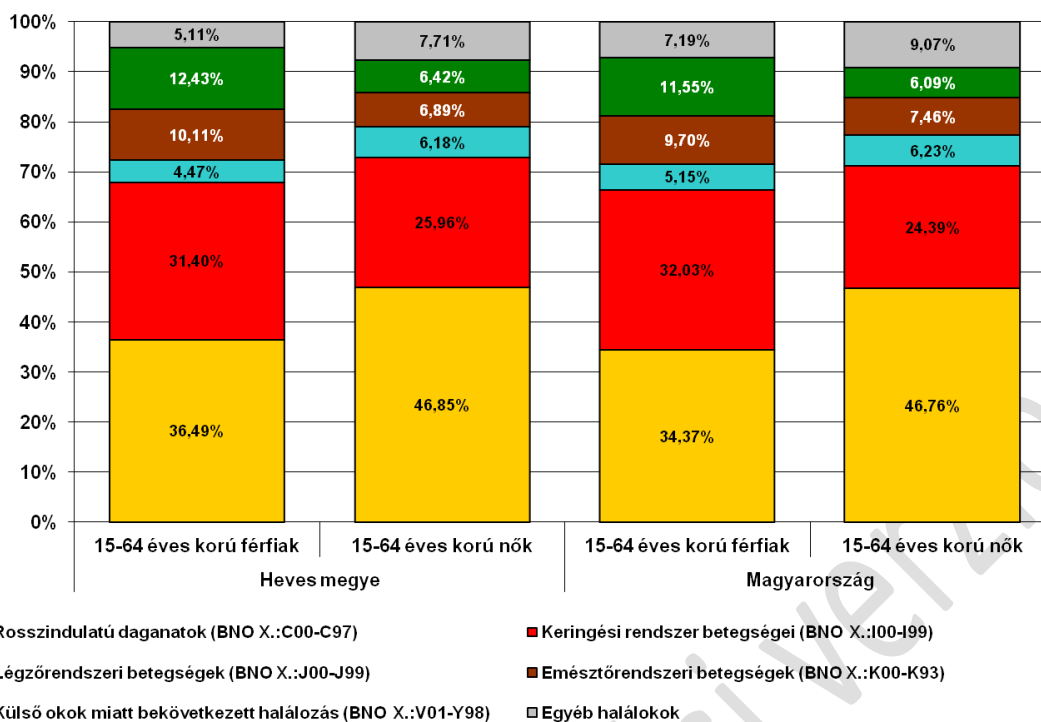
Megyénket a hazai átlagnál kedvezőtlenebb élve születési és halálozási mutatók jellemezték, melyek eredőjeként számított természetes fogyás így szintén kedvezőtlenebb volt az országos eredménynél. A belföldi vándorlási különbség vonatkozásában a régiós átlaggal összehasonlítva megyénket kisebb mértékű elvándorlás jellemzi. Megyénk járásai igen nagy változatosságot mutatnak mindegyik népmozgalmi mutató esetében: az élve születés és halálozás esetében a legjobb és legkedvezőtlenebb járás eredménye között 1,7-1,6 szoros eltérés látható. A természetes fogyás kapcsán a Hevesi járást emeljük ki a (0-át közelítő érték), melyet a járás kiugró élve születési mutatói magyarázhatnak. Megyei szinten a legkisebb elvándorlás az Egri járást jellemezte. A megyei, regionális és országos adatokat a 2018-as évi adatokkal összevetve azt láthatjuk, hogy mindhárom területi egységet csökkenő élve születési arányszámok jellemzik, melynek üteme mindhárom esetben hasonló mértékű. A halálozás kapcsán szintén kedvezőtlen irányúak a változások, azonban a Heves megyében tapasztalható eltérés jelentősebb, amely így a természetes fogyás növekedésében is jellemzi megyénket.

A népegészségügy számára az egészségi állapot összetevőinek, illetve azok térbeli eloszlásának vizsgálata, a magas megbetegedési és halálozási kockázatú területek azonosítása egyre nagyobb jelentőséggel bír. A népesség egészségi állapotát, halandóságát a fejlett országokban az életmód, a gazdasági-társadalmi és magatartásbeli tényezők, a fizikai környezet állapota, valamint az egészségügyi szolgáltatások minősége és hozzáférhetősége határozza meg. Az egészség az egyik fő meghatározója az egyén jólétének, valamint kulcsfontosságú az idősödés folyamatában is.

Halálloki struktúra és részletes halálloki elemzés

Forrás: Heves Megyei Kormányhivatal Népegészségügyi Főosztály Egészségfejlesztési és Egészségügyi Igazgatási Osztály - 2019. évi tájékoztató a Heves Megyei Önkormányzat Közgyűlése részére

A halálloki struktúra ismerete a népegészségügyi prioritások kialakításához fontos információkat szolgáltat. Heves megye 15-64 éves korosztályra vonatkozó halálloki struktúráját a Magyarország egészére jellemzővel összevetve a 64. ábrán láthatjuk.

89. ábra: Heves megye 15-64 éves korosztályra vonatkozó halálloki struktúrája Magyarország egészére jellemzővel összevetve
 Forrás: Heves Megyei Kormányhivatal Népegészségügyi Főosztály Egészségfejlesztési és Egészségügyi Igazgatási Osztály -
 2019. évi tájékoztató a Heves Megyei Önkormányzat Közgyűlése részére

A kiemelt halálloki főcsoportokra fókuszálva: mind megyénket, mind Magyarország egészét vizsgálva a férfiak esetében a rosszindulatú daganatokat a keringési rendszer betegségei, majd a külső okok, az emésztőrendszeri betegségek és a légzőrendszeri betegségek követték. Megyénk 15-64 éves női lakossága esetében a rosszindulatú daganatok, keringési rendszer betegségei, emésztőrendszeri betegségek, külső okok és légzőrendszeri betegségek sorrend ábrázolódott (Magyarország esetében ezzel szemben a légzőrendszeri betegségek és a külső okok főcsoportja szerepelt a halálloki struktúra utolsó két helyén). A korábbi évek (2009-2013) eredményeivel összevetve egyedül hazánk esetében található eltérő sorrend, amely egyedül a halálloki sor két utolsó főcsoportját érintette, minimális részaránybeli (százalékos) különbséget takarva.

Heves megye korai (15-64 éves lakosság) halálozási viszonyainak időbeli alakulását (2007 és 2016) között, Standardizált Halálozási Arányszám 100000 lakosra; direkt standardizált mutató – továbbiakban SHA) halálloki főcsoportok szerint, nemenként vizsgáltuk. A cél azon nagyobb halálloki egységek (ún. BNO főcsoportok) azonosítása volt, amelyek esetében a kisebb területi egység (vagyis megyénk) mutatói trendjüket vagy egyéb attribútumukat (pl. nemi különbség) tekintve jelentős eltérést mutatnak a hazánk egészére jellemzőtől.

Egészségügyi alapellátás

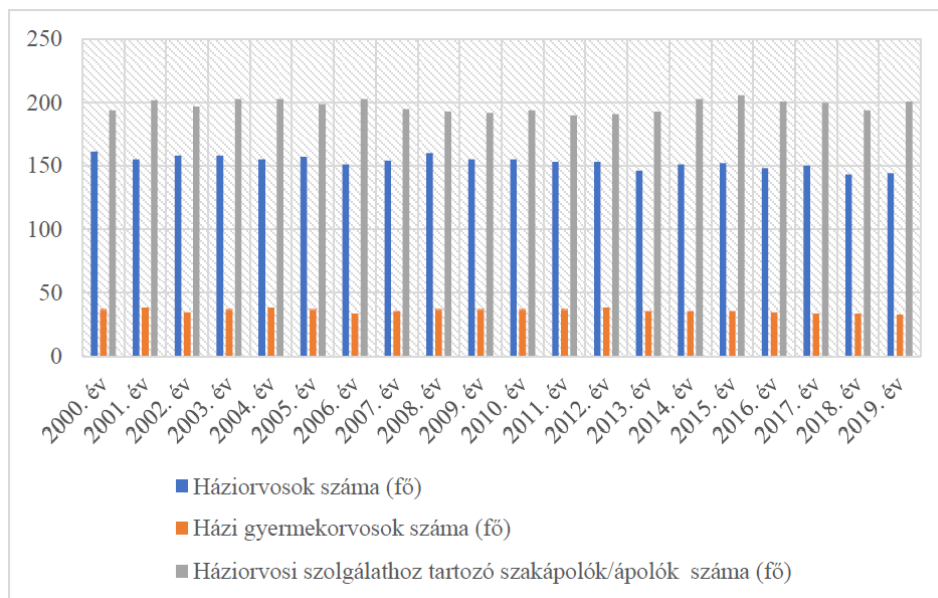
A magyar egészségügyi ellátórendszer első számú védelmi vonala az alapellátási rendszer. Az egészségügyi törvény értelmében a beteg lakóhelyén, illetve annak közelében biztosítani kell számára, hogy hosszú távú, személyes kapcsolaton alapuló, a páciens nemétől, korától és betegségétől függetlenül folyamatos egészségügyi ellátásban részesüljön. Az egészségügyi alapellátás fontosabb intézményei: a házi orvosi, házi gyermekorvosi ellátás, a fogorvosi alapellátás, az alapellátáshoz kapcsolódó ügyeleti ellátás, a védőnői ellátás, az iskola-egészségügyi ellátás.

Mindezeket az egészségügyi alapellátásról szóló 2015. évi CXXIII. törvény tartalmazza.

I. Házi és gyermekorvosi alapellátás:

Heves megye házi-gyermekorvosi ellátásának helyzetét az alábbiakban foglaljuk össze:

Heves megye a házi- és gyerekorvosi szolgálatok számának tekintetében az országos átlaghoz viszonyítva stabilnak tekinthető (65. ábra). A vizsgált húsz évben a népességhez viszonyítva nem történt jelentős változás sem a háziorvosok, sem a gyerekorvosok, sem a szolgálatokhoz tartozó szakápolók számában. A védőnők száma azonban egyértelmű csökkenést mutat, 2000-hez képest létszámuk 21 fővel csökkent.

90. ábra: Háziorvosok, gyerekorvosok és ápolók száma Heves megyében 2000 és 2019 között
Forrás: KSH

Több mint 700 ezer magyar ember él olyan körzetekben, ahol betöltetlen a háziorvosi praxis hazánkban. Közülük több mint félmillióan szembesülnek azzal, hogy tartósan (több mint fél éve) nincs állandó háziorvosuk, nagyjából 150 ezer embert pedig több mint öt éve nem lát el állandó háziorvos.

Összesen 28 db (társult településekkel együtt 34 db) olyan Heves megyei település, illetve azon belül olyan körzet van, ahol betöltetlen háziorvosi vagy házi gyermekorvosi álláshely van (forrás: Állami Egészségügyi Ellátó Központ).

Háziorvosi szolgálat típusa	Háziorvosi szolgálat telephelye	Ellátandó települések a telephelynek helyt adó településen túl	Betöltetlen (-tól; -től)	Tartósan betöltetlen (-tól; -től)
Vegyes	Vámosgyörk		2020.04.01	2020.10.01
Vegyes	Balaton	Bükkszentmárton	2020.03.01	2020.09.01
Gyermek	Petőfibánya	Apc	2020.03.01	2020.09.01
Vegyes	Kömlő		2020.01.01	2020.07.01
Vegyes	Bükkszék	Terpes	2019.11.01	2020.05.01
Felnőtt	Heves		2019.10.01	2020.04.01
Vegyes	Besenyőtelek	Dormánd	2019.09.01	2020.03.01
Vegyes	Vécs	Kisnána	2018.03.01	2018.09.01
Felnőtt	Gyöngyös		2018.02.01	2018.08.01
Vegyes	Aldebrő	Tófalu	2018.01.01	2018.07.01
Vegyes	Tarnalelesz	Szentdomonkos	2017.08.01	2018.02.01
Vegyes	Szúcsi		2017.07.01	2018.01.01
Vegyes	Demjén		2017.06.01	2017.12.01
Gyermek	Pétervására	Ivád, Kisfüzes	2017.02.01	2017.08.01
Vegyes	Kerecsend		2016.10.01	2017.04.01

Vegyes	Mikófalva	Bekölce	2016.09.01	2017.03.01
Vegyes	Tarnabod		2014.09.01	2015.03.01
Gyermek	Heves		2013.10.01	2014.04.01
Vegyes	Halmajugra		2012.01.01	2012.07.01
Vegyes	Pálosvörösmart		2011.08.01	2012.02.01
Vegyes	Egerfarmos	Mezőszemere	2011.03.01	2011.09.01
Vegyes	Átány		2009.11.01	2010.05.01
Vegyes	Visznek		2009.06.01	2009.12.01

5. táblázat: Betöltetlen, illetve tartósan betöltetlen háziiorvosi vagy házi gyermekorvosi körzetek Heves megyében

Forrás: Állami Egészségügyi Ellátó Központ – 2020.10.10. állapot

A hátrányos helyzetű, túlnyomó többségében községekben élők számára, a hozzáférhető, elfogadható minőségű alapellátás kialakítása nehéz feladat a sok esetben betöltetlen praxisok miatt.

Megyénk területén a felnőtt háziiorvosi praxisok száma 76, ebből jelenleg 74 praxis, praxisjogosult személlyel be van töltve. A tartósan betöltetlen, illetve helyettesítéssel ellátott praxisok száma 2. A felnőtt és gyermek (vegyes) háziiorvosi praxisok száma Heves megye területén 91, ebből 73 praxisjogosult személlyel betöltött, míg 18 praxis tartósan betöltetlen, illetve helyettesített.

A házi gyermekorvosi praxisok száma 36, melyből 33 db praxisjogosult személlyel betöltött. 3 db olyan praxis van, amely tartósan betöltetlen, illetve helyettesített.

Heves megye illetékességi területén a tartósan betöltetlen, illetve helyettesítéssel ellátott körzetek százalékos aránya: 11,3 %.

A betöltetlen háziiorvosi körzetek kialakulásának két fő okot szoktak tulajdonítani a szakemberek. Az egyik az orvoshiány, a másik pedig, hogy sok háziiorvos nem szívesen vállal állást a falvakban, ha egyszer a jól felszerelt városi rendelőkben is fogadhat betegeket, s utóbbi esetben valószínűleg még ingáznia sem kell.

A tartósan betöltetlen körzet fogalma nem azt jelenti, hogy ezeken a helyeken nincs orvosi ellátás. A hivatalos megfogalmazás szerint az a körzet is tartósan betöltetlennek számít, ahol az ellátási kötelezettségnek hat hónapot meghaladóan csak helyettesítéssel tudnak eleget tenni. Megyénkben az orvoshiány miatt a helyettesítéssel ellátott körzetek száma fokozatosan növekszik, hiányzik az utánpótlás. Ez megnehezíti az egészségügyi alapellátás és a háziiorvosi ügyeleti ellátás működését is.

II. Fogorvosi alapellátás:

Magyarország 231 fogorvosi praxisában tartósan – tehát legalább fél éve – nincsen szakorvos. Az Állami Egészségügyi Ellátóközpont adatai szerint 185 vegyes, 26 gyermek- és 20 felnőttpraxisba nem találnak orvost. Az Európai Unió 28 tagállama közül Magyarország hátulról a 7. helyen áll az egy főre jutó fogorvosok számát vizsgálva (100 ezer emberre 62 fogorvos jut).

Heves megyében hattal kevesebb a gazdátlan fogorvosi körzet mint 2017-ben (19 volt) volt. Jelenleg 13 db betöltetlen, illetve tartósan betöltetlen fogorvosi praxis van Heves megyében.

Fogorvosi praxisok száma:

- praxisjogosult személlyel betöltött: 77

- tartósan betöltetlen, illetve helyettesített: 13

III. Heves megye háziiorvosi ügyeleti ellátása:

Az orvosi ügyelet feladata, hogy a háziiorvosok munkaidején túl, illetve hétvégén és ünnepnapokon biztosítsa az alkalmoszerű és azonnali sürgősségi beavatkozásokat. Hangsúly a sürgősségi kifejezésen van. Ez egyben azt is jelenti, hogy az orvosi ügyelet teljes egészében nem helyettesíti a háziiorvosi ellátást, azaz a törvény szerint csupán gyógyszerek felírásáért hozzájuk fordulókat, nem azonnali ellátást igénylő akut panasszal jelentkezőket el is utasíthatják. Az alapvető problémát nem az indokolatlan lakásra hívások jelentik, hanem az a tény, hogy ilyenkor részben ellátatlan marad a terület.

A Központi Háziiorvosi Ügyeletben az ellátást a Heves megyei felnőtt és vegyes házi orvosok és házi gyermekorvosok vagy az üzemeltetővel szerződött külsős személyes közreműködők és szabadfoglalkozású jogviszonyban dolgozók látják el.

A Központi Háziiorvosi Ügyelet adatai:

1. Pétervására és Környéke Központi ügyeleti Társulás

3250 Pétervására Szabadság tér 8. telephelyen 13 település (Pétervására, Bükkszék, Bükkszenterzsébet, Erdőkövesd, Fedémes, Istenmezeje, Ivád, Kisfüzes, Szajla, Szentdomonkos, Tarnalelesz, Terpes, Váraszó) lakosait látja el.

2. Pannon Paramedic Szolgáltató Kft.

3245 Recsk, Kossuth Lajos út 167. telephelyen működik, 7 települést lát el.

3. Agria Ügyelet Egészségügyi Szolgáltató Kft.

3300 Eger Szálloda u. 2/a telephelyen 39 település lakosait látja el. (gyermek és felnőtt ügyelet külön)

4. DH-ÜGYELET Dél-Hevesi Kistérségi Orvosi Ügyelet Nonprofit Kft.

3360 Heves Szerelem A. u. 3. 17 település lakosait látja el.

5. Agria Ügyelet Egészségügyi Szolgáltató Kft.

3390 Füzesabony, Rákóczi Ferenc u. 5-7 telephelyen 9 település lakosait látja el.

6. Országos Orvosi Ügyelet Nonprofit Kft.

székhely: Debrecen, István út 6.; telephely: Albert Schweitzer Kórház 3000 Hatvan, Balassi Bálint út 16.) 14 település lakosait látja el. Gyermek orvosi ügyelet is van külön, csak hétvégén.

7. Dr. Petrovics és Tsa Háziiorv. BT.

3200. Gyöngyös, Deák F út 1. telephelyen 8 település (Gyöngyöshalász, Gyöngyössolymos, Gyöngyöstarján, Gyöngyöspata, Szúcsi, Gyöngyösoroszi, Karácsond, Nagyréde) lakosait látja el.

8. Mátraszentimre Önkormányzat

3235. Mátraszentimre Arany út 7. telephelyen 1 település lakosait látja el.

9. Medicina Mikrotérségi Orvosi Ügyelet Nonprofit Kft.

3200. Gyöngyös, Dózsa út 18. telephelyen 13 település lakosait látja el.

A Központi Háziiorvosi Ügyeletben az ellátást végző orvosok Heves megyei felnőtt és vegyes házi orvosok és házi gyermekorvosok vagy az üzemeltetővel szerződött külsős személyes közreműködők és szabadfoglalkozású jogviszonyban dolgozók.

Gyermekorvosi ügyelet

Gyermekorvosi ügyelet csak a megyeszékhelyen Egerben található.

IV. Védőnői szolgálat

Jelenleg a védőnői állások kb. 25%-a üres, de a 30%-t kell helyettesítéssel megoldani. Heves megyében 140 védőnői körzet (területi védőnő) és 31 iskolai védőnői körzet van.

V. Praxisközösségek Heves megye vonatkozásában:

Megyénk területén az alábbi praxisközösségek jöttek létre (EFOP 1.8.2):

- Öt település 11 praxisa alkotott praxisközösséget Heves központtal, Tenk, Átány, Kömlő és Tiszanána bevonásával. A praxisközösség működésének célja az alapellátási és népegészségügyi feladatok jobb összehangolása, egészségcentrikus szemlélet erősítése, többlétszolgáltatások nyújtása az alapellátás keretében, a lakóhelyhez közel. A praxisközösség munkáját a házi orvosok mellett ápolók, dietetikus, gyógytornász, népegészségügyi szakember és védőnő is segíti. 2018. február 1-től 2019. szeptember 30-ig tartott a program. A praxisközösség keretein belül foglalkoztattak egészségőröket is. Az egészségőrök roma származású nők, akik saját közösségükön belül végeznek prevenciós, tanácsadó tevékenységet.
- 2018 nyarán jött létre az egri praxisközösség. A projekt 2020. január 31-ig tartott, és mintegy 110 millió forint pályázati támogatásból valósult meg. A programban gyermekorvos, valamint 4 házi orvos páciensei vesznek részt, de minden egri lakost fogadnak. A praxisok kiegészülnek [dietetikussal](#), gyógytornással, mentálhigiénés szakemberrel, nővérekkel és védőnővel is.

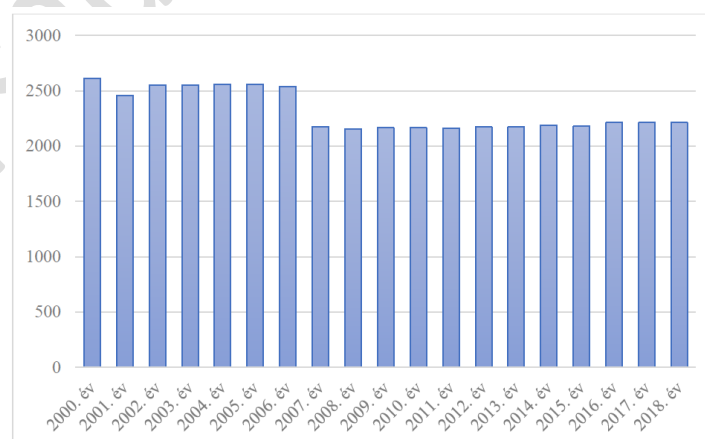
- A hatvani járás területén is működik két praxisközösség. Az egyik Hort Nagyközség vezetésével működik. Ebben a projektben a projektgazdán kívül Hatvan, Csány és Ecséd települései vesznek részt. Az összefogás az **alapellátási és népegészségügyi feladatok jobb összehangolása érdekében történt.**
- A Hatvani járásban a másik sikeres projekt szintén az alapellátási praxisközösség létrehozását célozza Lőrinci központtal, Hatvan, Rózsaszentmárton, Zagyvaszántó, Heréd és Petőfibánya bevonásával, 7 háziorvosi praxis részvételével, melyből egy tartósan betöltetlen praxis. A praxisközösség működésének célja az alapellátási és népegészségügyi feladatok jobb összehangolása, egészség centrikus szemlélet erősítése, többlétszolgáltatások nyújtása az alapellátás keretében, a lakóhelyhez közel.
- Közel 110 millió Ft-os nyertes pályázat valósul meg a gyöngyösi járásban, mely alapellátási praxisközösség létrehozását célozza meg Gyöngyöspata központtal, Nagyréde és Gyöngyöstarján bevonásával, 5 háziorvosi praxis részvételével. A praxisközösség működésének célja az alapellátási és népegészségügyi feladatok jobb összehangolása, egészségcentrikus szemlélet erősítése, többlétszolgáltatások nyújtása az alapellátás keretében, a lakóhelyhez közel.
- A sorban a 6. sikeres projekt szintén az alapellátási praxisközösség létrehozását célozza a Hevesi és Kunhegyesi járásban, Kisköre központtal, Abádszalók, Pély, Tiszagyenda és Tarnaszentmiklós bevonásával, 6 háziorvosi praxis részvételével, amelyből egy tartósan betöltetlen praxis. A praxisközösség működésének célja az alapellátási és népegészségügyi feladatok jobb összehangolása, egészségcentrikus szemlélet erősítése, többlétszolgáltatások nyújtása az alapellátás keretében, a lakóhelyhez közel.

VI. Gyógyszertári ellátottság

Egészségügyi ellátottság szempontjából fontos még kiemelni a gyógyszertárak számát is. Heves megyében 2010-óta a gyógyszertárak száma csökken, azonban lakosságárányosan az ellátottság még mindig jónak mondható.

Egészségügyi szakellátás

Heves megyében a működő kórházi ágyak száma 2000 és 2019 között kiegyensúlyozottnak tekinthető. A 2006-os évben tapasztalható jelentős csökkenés, 2007-től számuk stagnál (66. ábra). A működő kórházi ágyak száma népességhez viszonyítva sem változott jelentősen.

91. ábra: Összes működő kórházi ágyak száma Heves megyében 2000-2019

Forrás: KSH

Háziorvosi szolgáltatás:

A háziorvosi szolgáltatás (gyermek vagy vegyes háziorvosi szolgálatok) betöltetlen vagy tartósan betöltetlen (6 hónapnál hosszabb időtartam) helyzete leginkább a gyöngyösi és a hevesi járást érinti. Ennek oka egyrészt a háziorvosi praxisok alacsony létszámú lakossága (1200-1300 fő nem elég a minőségi hazai életszínvonal eléréséhez) és az ebből adódó finanszírozás mértéke, másik oka pedig az ellátott „beteganyag minősége” (a többnyire mélyszegénységben élő, több betegségtípussal küzdő egyének.) A hatvani járás területe a legjobb helyzetben lévő járás a megye területén 1 betöltetlen körzettel.

A fogorvosi szolgáltatás betöltetlen vagy tartósan betöltetlen (6 hónapnál hosszabb időtartam) helyzete leginkább, ugyancsak mint a háziorvosok esetében a hevesi és gyöngyösi járást érinti. Az egri és a füzesabonyi járás területe a legjobb helyzetben lévő járás a megye területén 1-1 betöltetlen körzettel. A fogorvosok alulfinanszírozottsága a legfőbb oka sok fogorvosi praxis betöltetlenségének (míg a háziorvosi praxisok működtetésére havi bruttó 1,7 millió forint jut átlagosan, addig a fogorvosoknak úgy kell a megközelítőleg 850 ezer forintból kijönniük, hogy eszköz- és anyagköltségeik összehasonlíthatatlanul magasabbak a háziorvosokénál).

Elsősorban a háziorvosoknál kiemelkedő probléma az előregedés, a fiatal orvos utánpótlás hiánya.

Nagyobb hangsúlyt kell fektetni a prevencióra, fokozni kell a megelőzéssel kapcsolatos tevékenységet végző szakemberek és intézmények közötti együttműködést. Lehetőség szerint helyben kell biztosítani az egészségügyi szűréseket, ami javíthatja a lakosság részvételi arányát.

Fekvőbeteg szakellátás:

2012-ben a Semmelweis-terv keretében az egészségügyi irányító rendszer az ország területét 8 régióra osztotta, amelyekben belül a betegutakat újrászabályozták.

A változás érintette a Heves megyei betegek ellátását is. A Gyöngyöستől nyugatra eső területek az észak-közép-magyarországi régióhoz tartoznak, míg a Gyöngyöستől keletre esők Borsod-Abaúj-Zemplén megyével együtt az észak-magyarországi régióhoz kerültek. Egy-egy régióhoz hozzávetőlegesen 1-1,2 millió lakos tartozik. A betegellátás területén az elsőrangú célkitűzés, hogy a betegek ellátása az adott régiókban történjen, és ott hozzájussanak a szükséges legmagasabb szintű ellátáshoz is, és a régiók között lehetőleg ne legyen betegelvándorlás.

A Markhot Ferenc Oktatókórház és Rendelőintézet Heves megye legnagyobb komplex egészségügyi szakellátást nyújtó szolgáltatója. Az intézmény 990 ágyon nyújt fekvőbeteg szakellátást. 752 aktív, 238 krónikus ágygal rendelkezik. Fekvőbeteg szakmák vertikumát tekintve szív- és idegsebészetén kívül minden szakma elérhető. Az utóbbi évek fejlesztései: a korszerű műtőblokk, az európai színvonalú laboratórium, a kiszolgáló egységek és a műszerpark megújítása nagymértékben hozzájárult a betegellátás színvonalának emeléséhez. Az egri kórház szinte minden szakmában a II. szintű ellátásra jogosult. A kórház kiemelt III. szintű ellátást az addiktológia és a reumatológia területén nyújt.

A megyeszékhelyen található Markhot Ferenc Oktatókórház után a gyöngyösi Bugát Pál Kórház a megye második legnagyobb kórháza, mely a Magyar Állam tulajdonában végzi gyógyító munkáját. Területi ellátási körzete Gyöngyös mellett további két város és 42 község. Osztályai teljeskörű szakmai ellátást nyújtanak mintegy 100.000 területi, részleges szakmai ellátást nyújtanak további 40.000 területi lakos részére. 2015-ben átadásra került az új épületszárny, ahol a földszinten és az I. emeleten a járóbetegek ellátását szolgáló rendelők kaptak helyet. A II. emeleten a szülészeti-nőgyógyászati osztály, a III. emeleten pedig a sebészeti osztály található. Az intézmény ágy száma 392, ebből 174 ágy a krónikus ellátást szolgálja. A kórház dolgozóinak száma 484 fő.

A megye harmadik fekvőbeteg ellátó egészségügyi intézménye az Albert Schweitzer Kórház Hatvanban, mely sürgősségi ellátásra is alkalmas, illetve traumatológiai ellátást is nyújt a betegek számára. 2014 szeptemberétől Európai Unió forrásból átfogó infrastrukturális fejlesztés kezdődött az intézetben. 2015-ben átalakult a kórház krónikus rehabilitációs ellátása. 41 ágyas krónikus belgyógyászati, 20 mozgásszervi rehabilitációs osztály, valamint a Sürgősségi Betegellátó Osztály 6 ágy kapacitással 2015. július 1-jétől kezdte meg működését. Így 240 ágyra növekedett az aktív ellátás kapacitása.

Heves megyében található a Parádfürdői Állami Kórház, amely 2012. július 1-től ismét önálló intézeti formában működik. Jelenleg 60 ágyon mozgásszervi rehabilitáció, 30 ágyon rehabilitációs medicina alaptevékenység, 15 ágyon krónikus nőgyógyászati és 15 ágyon krónikus belgyógyászati osztályokkal. A gyógyintézet 200 éves tapasztalatokra támaszkodva a modern gyógyászat eszközeivel végzi az emésztőszervi, idült nőgyógyászati, idült belgyógyászati és mozgásszervi betegségek kezelését.

Megyénkben található a Mátrai Gyógyintézet is Mátraházán. Az Intézet több, mint 75 éves, Magyarország második legnagyobb tüdőgyógyintézete. A tüdőgyógyintézet betegforgalmának jelentős részét a daganat elleni küzdelem teszi ki, de a krónikus légzőszervi, ún. COPD betegséget elleni küzdelem is az intézet profilja. Műtétek nem történnek az Intézetben, de a betegek kivizsgálása és kezelése az Intézet falain belül történik. Jelenleg az Intézetben két aktív tüdőosztály működik, egy intenzív, és a rehabilitációs osztály. Az utóbbi évek fejlesztésének következtében a Bronchológia teljes mértékben megújult, új műszerek kerültek beszerzésre. Az Országos Onkológiai Intézettel kötött szerződés alapján az Intézet lett az Országos Onkológiai Intézet onko-pulmonológiai központja. Nem elhanyagolhatóak a rehabilitáció területén elért eredmények sem, országosan kiemelkedő jelentőségű mind a pulmonológiai rehabilitáció, mind a kardiológiai rehabilitáció. Bevezetésre került a daganatos betegek molekuláris onkológiai vizsgálata is, így egyre több beteg tudnak célzott kezeléshez juttatni.

A legmagasabb szintű ellátást a régió központi kórháza, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei kórház adja Miskolcon.

2012-ben az ellátási terület annyiban módosult, hogy megyei szintű ellátásra a gyöngyösi és hatvani kistérségből nem Egerbe kerülnek már a betegek. Ez azonban nem jelentett nagy változást, hiszen ezen kistérségekből éves szinten az egri megyei központi kórházba irányított betegek száma nem érte el a betegforgalom öt százalékát. Változás volt a korábbiakhoz képest, hogy az egri kórház ellátási területéhez került a mezőkövesdi kistérség, mely közelsége miatt lényegesen több beteget generál, mint az előbbieken említett gyöngyösi és hatvani kistérség. Bizonyos szakterületekről, mint magasabb szintű ellátóhoz, az ózdi kistérségből is irányítanak az egri kórházba betegeket.

A tüdőbetegségben szenvedő fekvőbetegek ellátását Heves megye teljes területén a Mátraházai Gyógyintézet látja el.

Mentőállomások

Heves megyében számos olyan fejlesztés történt az elmúlt években, amely az Országos Mentőszolgálat infrastrukturális megújulását eredményezte.

A mentőegységek riasztása nem a mentőállomások elhelyezkedése, hanem a mentőautók pillanatnyi helyzete alapján történik. Ez azt jelenti, hogy ha egy szabad mentőegység éppen a közelben tartózkodik, a beteget percek alatt elérheti. Mindez fordítva is igaz, vagyis ha van a közelben mentőállomás, de a mentőkocsik foglaltak, más betegeket látnak el, a segítség csak távolabbról, hosszabb idő alatt érkezik. Ha a bejelentésben szereplő cím pontos és van szabad mentőkapacitás, a beteg elérése a távolság (a mentésirányító a legközelebbi megfelelő mentőegységet riasztja) és a forgalmi viszonyok függvénye.

Jelenleg 10 mentőállomás működik (Eger, Gyöngyös, Hatvan, Heves, Petőfibánya, Pétervására, Kál-Kompolt, Poroszló, Bélapátfalva, Recsk), amelyeken a működés személyi és tárgyi feltételei biztosítottak, a kérésidők az országos átlagnak megfelelőek.

Szűrőprogramok-szűrővizsgálatok

A népegészségügyi szűrések keretében Heves megyében is történik **emlőszűrés**, a Markhot Ferenc Kórházban található szűrőállomáson. A 45 év feletti nők két évente kapnak behívót az ingyenes vizsgálatra.

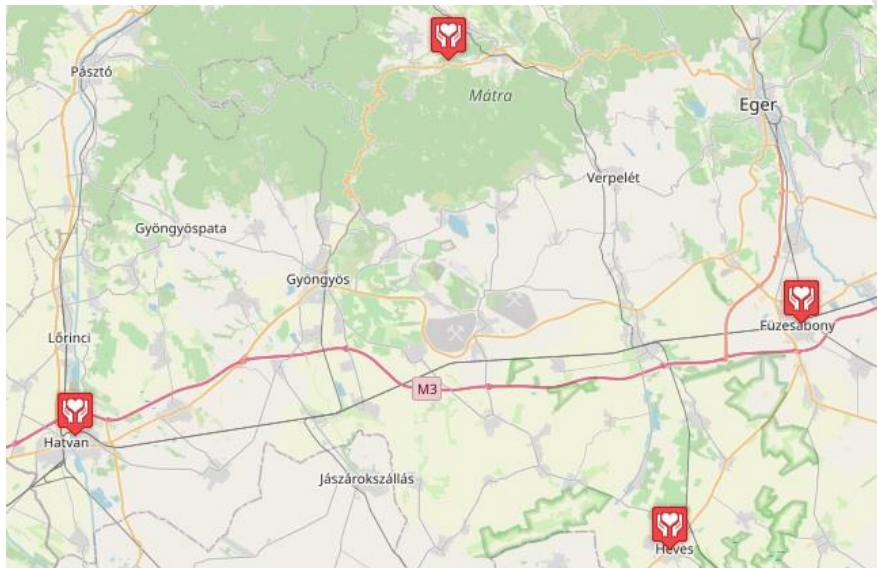
A mammográfia mellett fontos az emlők önvizsgálata is, amit a hölgyeknek érdemes havonta elvégezni. A **méhnyakrákszűrés** a szülész-nőgyógyászok, szakrendelők mellett elérhető a védőnői szolgálat képzett munkatársainál is, megyénk 30 védőnője lát el ilyen szűrési feladatot 39 körzetben. Az ingyenes szűrésre a 25 év feletti nők három évente kapnak behívót. A **vastag- és végbéldaganat** a tüdőrákot követően a leggyakoribb halálos kimenetelű daganat mind a férfiaknál, mind a nőknél. Szűrését megyénkben 73 háziorvos végzi. A **tüdőszűrés** ma már nem kötelező vizsgálat, de 40 éves kor fölött ingyenes és évente érdemes elvégeztetni, mert nem csak a tuberkolózist mutatja ki, hanem segít a tüdőrák korai

felismerésében. **Az egészséges életmód része a megelőzés!** A szűrővizsgálatokon való részvétel mellett fontos, hogy egészséges életmóddal csökkenthető a betegség kialakulásának kockázata!

Egészségfejlesztési Iroda és Lelki Egészségközpont

Az egészségfejlesztési iroda (EFI) új szervezeti egységként jött létre 2013-ban, mint a járások (korábban kistérség) egészségfejlesztési feladataihoz rendelt újszerű intézményrendszeri elem. Az EFI létrehozásával megvalósult az a kapacitásfejlesztés, amely lehetővé tette, hogy az érintett járásokban az egészségfejlesztési tevékenység hatékonysága és szakmai megalapozottsága javuljon, a lakosság egészségi állapotának javítása és az egészségügyenlétlenségek leküzdésének érdekében.

Heves megyében 2013-tól 4 EFI (Füzesabony, Hatvan, Heves, Parádfürdő) és LEK (Lelki Egészségközpont) működik.

92. ábra: Egészségfejlesztési irodák Heves megyében

Forrás: <https://www.nnk.gov.hu/index.php/efi>

Az Egészségfejlesztési Irodák működését korábban a TÁMOP-6.1.2-11/3-2012 kódszámú uniós fejlesztési pályázatok, míg jelenleg az EFOP-1.8.19-17 és az EFOP-1.8.20-17 kódszámú uniós pályázatok biztosítják.

A hatvani Albert Schweitzer Kórház- Rendelőintézet Egészségfejlesztési Irodája 2013-ban alakult meg Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP-6.1.2-11/3-2012-0005) keretében. Alapvető cél a korai és elkerülhető halálozást befolyásoló életmód, szokások javítása, az egyének egészségük iránti felelősségének-, az öngondoskodás képességének erősítése, az egészséges életvitelhez szükséges tudás és készségek elsajátításának hatékony támogatása a lakosság és speciális, magas kockázatú célcsoportok körében. Figyelembe véve, hogy az egészség nem pusztán a betegség hiányát jelenti, hanem magába foglalja a testi, lelki és szociális jólétet is, nem kérdés, hogy nem kizárólag a testi egészség megőrzésére és a testi betegségek hamarabbi felismerésére kell nagy hangsúlyt fektetni, hanem a lelki egészségre is ajánlott nagy figyelmet fordítani. Az EFOP-1.8.20-17-2017-00001 kódszámú, "A Hatvani EFI tevékenységeinek bővítése a mentális egészség területén" című pályázatnak köszönhetően az Iroda mentális egészségfejlesztéssel bővítette tevékenységi körét 2018. április 2-től. Ennek köszönhetően minden korosztály számára biztosítanak programokat a hatvani járás minden településén. A lakosság, iskolák és munkahelyek számára létrehozott programok a járásra specifikus problématerképben foglaltakra alapozva kerültek kidolgozásra. A mentális egészséget célzó projekt fő céljai között szerepel, hogy szélesedjen a mentális egészségfejlesztési szolgáltatások aránya a térségben, erősödjön a mentális egészségre, mint értékre való igény a lakosság körében, csökkenjenek a mentális problémákkal szembeni előítéletek, növekedjen a járásban élők tájékozottsága és kerüljön előtérbe a lakosok körében a testi betegségek megelőzésén túl a mentális betegségek elsődleges megelőzése is.

Füzesabonyi Egészségfejlesztési Iroda

A program a Füzesabonyi Járásban élők egészségi állapotának, életminőségének a javítását szolgálja. Az Egészségfejlesztési Irodának a Füzesabonyi Egészségügyi Központ ad otthont. Az Egészségfejlesztési Irodák működését jelenleg az EFOP 1.8.19-17 és az EFOP-1.8.20-17 kódszámú uniós pályázatok biztosítják.

Hevesi EFI Iroda és Lelki Egészségközpont

Az EFI irodát a Markhot Ferenc Oktatókórház-Rendelőintézet az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP) sikeres pályázata révén csaknem 84 millió forintos támogatás keretében hozta létre, s a legfőbb szempont – a hevesi járásban élők (17 település) körülbelül harminchat ezer ember – egészségi állapotának javítása, növekedjen a születéskor várható élettartam és az egészségben eltöltött életevek száma, a fejlesztés járuljon hozzá az ország átfogó népegészségügyi hálózatának kialakításához, és ezen keresztül a lakosság egészségtudatosságának növeléséhez, egészségkultúrájának javításához és a krónikus, nem-fertőző betegségek megelőzéséhez a területi egyenlőtlenségek csökkentésével. Az EFI programjaira a háziorvosok és a szakrendelők irányítanak betegeket, elsősorban cukorbetegeket, keringési-, daganatos-, mozgásszervi-, mentális betegségben szenvedőket, túlsúllyal élőket. A járásban élő gyermekek, fiatalok egészséges életmódra szoktatásában is részt vesznek, a fiatal felnőtteknek a családtervezésben, az időseknek az életminőségük javításában nyújtanak segítséget az egészségügyi és szociális területen dolgozók, a civil szervezetek munkatársai, önkéntesek.

Parádfürdői Egészségfejlesztési Iroda Lelki Egészségközpont

A Parádfürdői Állami Kórház az Egészségfejlesztési Iroda felállításával és működtetésével olyan egészségügyi intézményi háttérrel biztosít, ahol az egészség megőrzése áll a középpontban. A Pétervásárai Járás településeinek lakosságát, szakmai és civil szervezeteit igyekeznek partnerségi csoportba szervezni, együttműködésüket megerősíteni.

Az Egészségfejlesztési Iroda ingyen igénybe vehető szolgáltatásai:

- életmódkockázatok felmérése
- szűrések
- táplálkozási tanácsadás
- egyéni és csoportos mozgásprogramok
- komplex, személyre szabott életmódprogramok tervezése
- Lelki Egészségközpont (LEK) – Lelki Egészséggondozás

A Lelki Egészségközpont rendeltetése, hogy működésével elősegítse a lakosság mentális egészségének megőrzését. Az itt dolgozó munkatársak szemléletformáló munkát végeznek a lelki egészségvédelem területén egyéni tanácsadással, előadások, csoportfoglalkozások, valamint mentálhigiénés projektek szervezésével. Szükség esetén összekapcsolják a klienseket az egészségügyi ellátórendszerrel.

Szociális intézményrendszer

Szociális alapszolgáltatások

Szociális alapszolgáltatások biztosításáról, körének meghatározásáról – a helyi igényeknek megfelelően –, a települési önkormányzatok gondoskodnak, melyet a Szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló **1993. évi III. törvény** szabályoz. Az önkormányzatok önállóan, vagy önkormányzati társuláson keresztül látják el a szükséges szociális alapszolgáltatásokat a településen élő rászorulóknak számára.

Heves megyében 16 darab önkormányzati fenntartású társulás van, melyek a társult helyi önkormányzatok kötelező feladatait megszervezi és ellátja, így a szociális alapellátásokat is.

Sorszám	Szociális önkormányzati társulás neve	Gesztor település	Társult települések
1.	Domoszlói Szociális Alapszolgáltatási Intézményi Társulás	Domoszló	Kisnána, Vécs

2.	Gyöngyössolymosi Szociális és Gyermekjóléti Alapszolgáltatási Intézményfenntartó Társulás	Gyöngyössolymos	Gyöngyöstarján, Gyöngyöspata
3.	Gyöngyös Körzete Kistérség Többcélú Társulása	Gyöngyös	Abasár, Adács, Atkár, Detk, Domoszló, Gyöngyöshalász, Gyöngyösoroszi, Gyöngyöstarján, Gyöngyössolymos, Halmajugra, Karácsond, Kisnána, Ludas, Markaz, Mátraszentimre, Nagyfüged, Nagyréde, Pálosvörösmart, Szúcsi, Vámosgyörk, Vécs, Visonta, Visznek, Gyöngyöspata
4.	Andornaktálya-Maklár-Nagytálya Család- és Gyermekjóléti Szolgálat Társulás	Andornaktálya	Maklár, Nagytálya
5.	Laskó-Rimamenti Szociális Ellátó- és gyermekjóléti Intézményfenntartó Mikrotársulás	Mezőtárkány	Besenyőtelek, Dormánd, Mezőszemere, Egerfarmos, Füzesabony
6.	Egercsehi-Egerbocs-Szúcs-Bátor Községek Szociális Intézményfenntartó Társulás	Egercsehi	Egerbocs, Szúcs, Bátor
7.	Szilvásvárad és Térsége Szociális Társulás	Szilvásvárad	Nagyvisnyó, Szilvásvárad, Balaton Bekölce, Mikófalva
8.	Tarnaleleszi Köznevelési, Közművelődési és Szociális Intézményfenntartó Társulás	Tarnalelesz	Fedémes, Tarnalelesz, Szentdomonkos
9.	Tisza- Mente Települési Önkormányzatok Mikrotársulása	Poroszló	Újlőrincfalva Sarud
10.	Tarna-menti Szociális Intézményfenntartó Mikrotársulás	Kál	Aldebrő, Kompolt, Kápolna, Tófalva
11.	Lőrinci Szociális Ellátó és Gyermekjóléti Intézményt Fenntartó Társulás	Lőrinci	Zagyvaszántó, Rózsaszentmárton, Heréd, Nagykőkényes, Petőfibánya, Ecséd,
12.	Pétevársárai Járás Többcélú Társulás	Pétevársára	Sirok, Parád, Parádsasvár, Bodony, Mátraballa, Pétevársára, Erdőkövesd, Váraszó, Kisfüzes, Tarnalelesz, Szentdomonkos, Szajla, Mátraderecske, Ivád, Istenmezeje, Fedémes, Bükkszenterzsébet, Terpes, Bükkszék
13.	Füzesabony-Szihalom Szociális, Család- és Gyermekjóléti Intézményfenntartó Társulás	Füzesabony	Szihalom
14.	Bélapátfalvai Gyermekjóléti és Szociális Társulás	Bélapátfalva	Bükkszentmárton, Mónosbél
15.	Abasári Szociális és Gyermekjóléti Intézményfenntartó Társulás	Abasár	Domoszló, Gyöngyös, Markaz, Pálosvörösmart, Visonta, Ludas, Nagyfüged, Karácsond, Halmajugra, Vécs
16.	Verpeléti Gyermekjóléti és Családsegítő Szolgálat Társulás	Verpelét	Egerszalók, Egerszólát, Feldebrő, Tarnaszentmária

6. táblázat: Szociális feladatok ellátására létrejött önkormányzati társulások Heves megyében és hálózatuk

Forrás: Szociális Ágazati Portál

A társulások mellett vannak olyan települési önkormányzatok, melyek más települések szociális alapellátási feladatait is biztosítják, de nem hoztak létre társulási formát.

Gesztor önkormányzatok neve	Ellátott települések
Verpelét Város Önkormányzata	Tarnaszentmária
Hatvan Város Önkormányzata	Kerekharaszt, Boldog
Egerbakta Települési Önkormányzat	Hevesaranyos, Szarvaskő
Parád Települési Önkormányzat	Bodony
Mezőtárkány Települési Önkormányzat	Egerfarmos

7. táblázat: Heves megyében található gesztor és ellátott települések
Forrás: Szociális Ágazati Portál

Szociális étkeztetés

Heves megye 121 településből 69 település saját fenntartású szociális konyhával rendelkezik. 121 településből 116 településen érhető el a szociális étkeztetés saját önkormányzati, társulási, vagy gesztor önkormányzati szociális konyha által. 3 további településen egyházi szervezet vagy alapítvány biztosítja az étkeztetést és 2 településen nincs szociális étkeztetés, *Kerekharaszt*on és *Vámosgyörk*ön. Ezek a településeken egyházi szervezet biztosít *népkonyhát* (lásd lent).

Népkonyha

A népkonyhák olyan jótékony egyesületek konyhái, amelyekben a szegény néprétegek számára ingyen vagy nagyon mérsékelt áron melegített főznek. Heves megyében alapítványi- és egyházi fenntartású népkonyhák biztosítják több ezer ember részére a napi rendszerességű főétkezést.

A megye 90 településén nyújtanak a rászorultaknak ilyen szolgáltatást. Ebből alapítványi fenntartású népkonyha szolgáltatás 37 településen, míg egyházi fenntartású 58 településen van jelen. 5 településen mindkét fenntartási formában működő népkonyha szolgáltatása elérhető (*Abasár, Eger, Hort, Rózsaszentmárton, Zagyvaszántó*). 31 településen egyáltalán nincs népkonyha, de szociális étkeztetés igen.

Házi segítségnyújtás

A házi segítségnyújtás, az igénybe vevő önálló életvitelének fenntartása érdekében szükséges ellátást - szükségleteinek megfelelően - lakásán, lakókörnyezetében biztosítja. A házi segítségnyújtás magába foglalja a szociális segítséget és a személyi gondozást.

Házi segítségnyújtás szempontjából jól ellátottnak tekinthető Heves megye, mely állítást alátámasztja az a tény, hogy 121 településből 115 településen működik önkormányzati – vagy társulási fenntartásban ilyen szolgáltatás. 66 településen van jelen egyházi szervezet által biztosított házi segítségnyújtás, és 3 településen nonprofit társaság nyújt segítséget a rászorulóknak. Ez utóbbiakra jellemző, hogy az önkormányzatok által szervezett segítségnyújtás mellett vannak jelen a településeken. 6 településen (*Erk, Heves, Mikófalva, Nagytálya, Egerszólát, Bekölce*) nincs önkormányzati házi segítségnyújtás, hanem egyházi szervezet pótolja ezt a szolgáltatási hiányt. *Heves* városban kizárólag nonprofit kft. van jelen, *Erken* viszont nincs ilyen jellegű szolgáltatás jelenleg, igény azonban lenne rá, ezért az önkormányzat tervezi a jövőben a házi segítségnyújtás kialakítását a településen.

Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás

A jelzőrendszeres házi segítségnyújtást 2 város (*Eger, Verpelét*) építette ki önkormányzati fenntartásban. A 17 társulásból 6-ban nyújtják ezt a típusú szolgáltatást, 19 településen pedig egyáltalán nem érhető el a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás. A Hatvani járásban nincs ilyen szolgáltatás.

Támogató szolgáltatás

A támogató szolgáltatás célja a fogyatékos személyek lakókörnyezetben történő ellátása, elsősorban a lakáson kívüli közszolgáltatások elérésének segítése, valamint életvitelük önállóságának megőrzése mellett a lakáson belüli speciális segítségnyújtás biztosítása révén.

Támogató szolgáltatás: speciális személyi szállítás, szállító szolgálat működtetése, jelnyelvi tolmácsszolgálat, információnyújtás, ügyintézés, tanácsadás, a tanácsadást követően a társadalmi beilleszkedést segítő szolgáltatásokhoz való hozzájutás biztosítása stb.

Önkormányzati fenntartásban Eger város működtet támogató szolgálatot. Társulási formában 41 településen érhető el a szolgáltatás, melyet 3 önkormányzati társulás (Gyöngyös Körzete Kistérség Többcélú Társulása, Abasári Szociális és Gyermekegészségügyi Intézményfenntartó Társulás, Pétervásárai Járás Többcélú Társulás) biztosít. A szolgálatra nagy az igény, ezért 7 településen (Abasár, Karácsond, Nagyfüged, Ludas, Halmajugra, Nagyfüged, Vécs) két társulás is biztosítja a támogató szolgálatot (a gyöngyösi és az abasári). A Pétervásárai társulástól is az az információ érkezett, hogy erre a típusú szolgáltatásra nagy az igény, még több szállítójárműre lenne szükség. A térségben kapacitásbővítésre lenne szükség.

A megyében 41 településen nem érhető el a támogató szolgálat. Ezek a települések túlnyomó részt a Hatvani járásban és a Hevesi járásban találhatóak.

Bővebb információ a Heves Megye Szolgáltatási Út Térképe című dokumentumban található.

Nappali ellátások

Heves megyében önkormányzati fenntartású központok, szociális intézmények és önkormányzati társulások fenntartásában lévő központok, szociális intézmények biztosítják a nappali ellátási formát.

Bővebb információ a Heves megyei Szolgáltatási Út Térkép (2020. évi) című dokumentumban található.

Idősek nappali ellátása

A megyében az idősek nappali ellátását nyújtó intézmények száma összesen 36, melyekben 1014 főt tudnak összesen fogadni. (Forrás: Szociális Ágazati Portál.)

Heves városban egy nonprofit kft. szervezi az idősek nappali ellátását és működteti a Gondozási Központot, amely több más alap - és szakosított ellátást biztosít a városban élők részére.

Heves megyében két *alapítványi/egyesületi* szervezete nyújt idősek részére nappali ellátást: Noszvajon az egri kistérségben élők részére és Gyöngyösön a gyöngyösi kistérségben élőknek, amely összesen 42 települést érint. Azonban, ha figyelembe vesszük az engedélyben meghatározott befogadható létszámot, ami Noszvajon 10 fő és Gyöngyösön 15 fő, kevésnek tekinthető az összesen 25 férőhely.

Nincs elérhető szolgáltatás a megye 66 településén. A legnagyobb problémát a Pétervásárai járásban és a Hevesi járásban lehet tapasztalni, de hiányos az ellátottság a Füzesabonyi járás és a Hatvani járás településein is.

Fogyatékos személyek nappali ellátása

Fogyatékkal élő személyek számát illetően nem állnak rendelkezésre friss adatok. A KSH 2011. évi népszámlálási adatai alapján Heves megyében összesen 20 407 főt számláltak. A Szociális Ágazati Portál nyilvántartása szerint Heves megyében 233 fő befogadására van engedély, az összes működő, fogyatékos személyek nappali ellátási formáját biztosító intézményekben.

Szenvedélybetegek –, pszichiátriai betegek - és hajléktalan személyek nappali ellátása

Heves megyében egy önkormányzati társulás és két egyházi fenntartású szervezet biztosít szenvedélybetegek részére nappali ellátást Gyöngyösön, Egerben és Hatvanban. Pszichiátriai betegek tekintetében ugyancsak ezekben a városokban érhető el az ellátás.

Hajléktalan személyek nappali ellátása Gyöngyösön és Hatvanban biztosított, összesen 65 fő részére.

Bővebb információ a Heves megyei Szolgáltatási Út Térkép (2020. évi) című dokumentumban található.

Közösségi ellátások

Szenvedélybetegek részére nyújtott közösségi alapellátás és alacsonyküszöbű ellátás

Esélyteremtő Szociális és Egészségügyi Nonprofit Kft. (Bélapátfalván), Főegyházmezei Karitászi Központ RÉV (Egerben), Gyöngyös Körzete Kistérség Többcélú Társulása (Gyöngyösön) nyújt alapellátást saját lakókörnyezetében. Alacsonyküszöbű ellátást a fent említett nonprofit kft biztosít Bélapátfalván, és a RÉV Egerben, összesen 150 fő részére. Ezek a szolgálatok az említett településeken kívül a környező településeken is biztosítják a szolgáltatást.

Pszichiátriai betegek részére nyújtott közösségi alapellátás

Esélyteremtő Szociális és Egészségügyi Nonprofit Kft. (Bélapátfalván), Gyöngyös Körzete Kistérség Többcélú Társulása (Gyöngyösön), és a Hatvan Város Önkormányzata (Hatvanban) nyújt alapellátást saját lakókörnyezetében. A hatvani ellátás csak a városon belül látja el a rászorultakat, a társulás a Gyöngyösi járást, míg a nonprofit kft. több járás területén is jelen van.

Bővebb információ a Heves megyei Szolgáltatási Út Térkép (2020. évi) című dokumentumban található.

Személyes gondoskodás keretébe tartozó szakosított ellátások

Ápolást, gondozást nyújtó intézményi ellátás

Idősek otthona

Heves megyében 6 települési önkormányzat tart fenn idősek otthonát, melyekben összesen 201 engedélyezett férőhely van. Társulásban 7 intézmény működik 299 férőhellyel, az SZGYF pedig 7 idősek otthonát tart fenn 754 fő részére. Egyéb intézmény fenntartó - mint az egyház, kft., alapítvány -, 11 további intézményben nyújt az idősek részére személyes gondoskodás keretében bentlakásos ellátást, melyek további 469 férőhelyet biztosítanak.

Összesen Heves megyében 31 intézmény 1723 férőhellyel biztosítja az idősek részére az ápolást, gondozást nyújtó intézményi ellátási formát. A legtöbb férőhellyel az SZGYF rendelkezik a megyében.

Az intézmények többségében megyei vagy országos ellátási területűek. Az idős emberek szempontjából az lenne az ideális, ha megszokott környezetükhöz minél közelebbi elhelyezést kapnának, ami ritkán tud teljesülni. Az idősek otthonára általában elmondható, hogy túljelentkezés van, nagy a várólista. A nagymértékű igény indokoltá tenné, hogy még több idősek otthona létesüljön, a meglévők pedig bővítésre kerüljenek.

1980 és 2011 között eltelt időszakban látható, hogy folyamatos emelkedésben van az idősek száma Heves megyében. Ezen belül a területi megoszlásuk a megye északi településein koncentrálódik.

Fogyatékos személyek otthona

Heves megyében az SZGYF két intézményével és összesen 208 férőhellyel a legnagyobb szolgáltató, aki fogyatékos személyek részére személyes gondoskodást biztosít két településen, Egerben és Andornaktályán. A két település az Egri járásban található közel egymáshoz.

Gyöngyösön egy egyházi fenntartású intézmény található 25 férőhellyel és Hevesen egy nonprofit kft. biztosítja a személyes gondoskodást 40 férőhelyes intézménnyel. Összesen 273 fogyatékos személyt tudnak Heves megyében ellátni ezek az intézmények.

KSH adatok szerint a megyében 2011-es népszámláláskor 20407 fogyatékkal élő személyt számoltak. Pontos adat azóta nincs erről a csoportról.

Pszichiátriai betegek otthona

Heves megyében kizárólag az SZGYF tart fenn pszichiátriai betegek részére személyes gondoskodást biztosító intézményt Füzesabonyban, 285 férőhellyel.

Szenvedélybetegek otthona

Heves megyében kizárólag az SZGYF tart fenn pszichiátriai betegek részére személyes gondoskodást biztosító intézményt Füzesabonyban, 65 férőhellyel.

Hajléktalanok otthona

Heves megyében Eger Megyei Jogú Város Önkormányzata tartja fenn a 28 férőhelyes Hajléktalanok Gondozó Házát Egerben.

Bővebb információ a Heves megyei Szolgáltatási Út Térkép (2020. évi) című dokumentumban található.

Átmeneti elhelyezést nyújtó intézményi ellátás

Időskorúak gondozóháza

A megyénkben összesen 35 időskorú részére biztosít átmeneti elhelyezést Hatvanban és Gyöngyösön kettő egyházi fenntartású szervezet, melyek országos ellátási területtel rendelkeznek. Ilyen intézményi ellátásra is nagy igény van, nagy a várólista.

Fogyatékos személyek gondozóháza

A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Bélapátfalván 25 fő részére megyei ellátási területtel, egy egyházi fenntartású szervezet pedig Gyöngyösön az Autista Segítő Központban biztosítja az ellátást 10 fő részére országos ellátási területen. Ezek a számok elenyészőek az igényekhez képest. Nagy a várólista.

Hajléktalan személyek átmeneti szállása

A megyében Gyöngyösön és Egerben összesen 25 férőhellyel van biztosítva a Gyöngyösi járásban és Egerben.

Éjjeli menedékhely

Ezt az átmeneti elhelyezést nyújtó intézményi ellátást Gyöngyösön, Hatvanban és Egerben érhetik el a rászorultak összesen 97 férőhellyel.

Bővebb információ a Heves megyei Szolgáltatási Út Térkép (2020. évi) című dokumentumban található.

Lakóotthoni ellátás

Fogyatékos személyek ápoló-gondozó célú lakóotthona

Heves megyében 4 darab fogyatékos személyek ápoló-gondozó célú lakóotthona működik, ebből kettőt a SZGYF igazgat (Eger, Nagytálya) és kettőt egyéb, nem állami fenntartó Nagytályán és Karácsondon. Összesen a férőhelyek száma 44. Erre az ellátási formára nagy a várólista.

Fogyatékos személyek rehabilitációs célú lakóotthona

Heves megyében 3 darab fogyatékos személyek rehabilitációs célú lakóotthona működik összesen 30 férőhellyel. A legnagyobb szolgáltató az SZGYF.

Bővebb információ a Heves megyei Szolgáltatási Út Térkép (2020. évi) című dokumentumban található.

Rehabilitációs intézményi ellátás

A rehabilitációs intézmény a bentlakók önálló életvezetési képességének kialakítását, illetve helyreállítását szolgálja.

Fogyatékos személyek rehabilitációs intézménye

Heves megyében egy rehabilitációs intézmény működik Andornaktályán fogyatékos személyek részére 25 férőhellyel.

Támogatott lakhatás

Támogatott lakhatás fogyatékos személyek részére

Heves megyében 16 otthonos intézményt működtetnek, melyek támogatott lakhatást biztosítanak fogyatékos személyek részére. A tizenhat otthonból 15 az SZGYF fenntartásában működik és 1 otthon alapítványi fenntartású, melyben elsősorban autista fiatalok élnek. Összesen a megyében 172 fő számára tudják biztosítani a támogatott lakhatási formát fogyatékos személyek részére. Erre az ellátási formára nagy a várólista, és nagy az igény. (Forrás: EFOP 1.6.3. VIII. munkacsoport emlékeztető)

Heves megye szociális intézményeinek férőhelyei ellátás szerint:

Ellátási forma	Ellátás típusa	Ellátás altípusa	Férőhelyek (fő)
Szociális alapellátás	Nappali ellátás	Időskorúak nappali ellátása	1014
Szociális alapellátás	Nappali ellátás	Fogyatékos személyek nappali ellátása	269
Szociális alapellátás	Nappali ellátás	Pszichiátriai betegek nappali ellátása	152
Szociális alapellátás	Nappali ellátás	Szenvedélybetegek nappali ellátása	97
Szociális alapellátás	Nappali ellátás	Hajléktalan személyek nappali ellátása	65
Személyes gondoskodás keretébe tartozó szakosított ellátások	Ápolást, gondozást nyújtó intézményi ellátás	Idősek otthona	1754
Személyes gondoskodás keretébe tartozó szakosított ellátások	Ápolást, gondozást nyújtó intézményi ellátás	Fogyatékos személyek otthona	273
Személyes gondoskodás keretébe tartozó szakosított ellátások	Ápolást, gondozást nyújtó intézményi ellátás	Pszichiátriai betegek otthona	285
Személyes gondoskodás keretébe tartozó szakosított ellátások	Ápolást, gondozást nyújtó intézményi ellátás	Szenvedélybetegek otthona	65
Személyes gondoskodás keretébe tartozó szakosított ellátások	Ápolást, gondozást nyújtó intézményi ellátás	Hajléktalanok otthona	28
Személyes gondoskodás keretébe tartozó szakosított ellátások	Átmeneti elhelyezést nyújtó intézményi ellátás	Időskorúak gondozóháza	36

Személyes gondoskodás keretébe tartozó szakosított ellátások	Átmeneti elhelyezést nyújtó intézményi ellátás	Fogyatékos személyek gondozóháza	35
Személyes gondoskodás keretébe tartozó szakosított ellátások	Átmeneti elhelyezést nyújtó intézményi ellátás	Hajléktalan személyek átmeneti szállása	25
Személyes gondoskodás keretébe tartozó szakosított ellátások	Átmeneti elhelyezést nyújtó intézményi ellátás	Éjjeli menedékhely	97
Személyes gondoskodás keretébe tartozó szakosított ellátások	Lakóotthoni ellátás	Fogyatékos személyek ápoló-gondozó célú lakóotthona	44
Személyes gondoskodás keretébe tartozó szakosított ellátások	Lakóotthoni ellátás	Fogyatékos személyek rehabilitációs célú lakóotthona	30
Személyes gondoskodás keretébe tartozó szakosított ellátások	Támogatott lakhatás	Támogatott lakhatás fogyatékos személyek részére	172
Személyes gondoskodás keretébe tartozó szakosított ellátások	Rehabilitációs intézményi ellátás	Fogyatékos személyek rehabilitációs intézménye	32

Gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatások

Személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekjóléti alapellátások

A személyes gondoskodás keretébe tartozó **gyermekjóléti alapellátások** körében a törvény négy kategóriát hozott létre:

- a **gyermekjóléti szolgáltatást**,
- a **gyermekek napközbeni ellátását**,
- a **gyermekek esélynövelő szolgáltatásait**, a tanoda és biztos kezdet gyerekház,
- a **gyermekek átmeneti gondozását**.

Gyermekjóléti szolgáltatások

Heves megye 7 járásának járási székhelyén találhatóak a család- és gyermekvédelmi központok.

Család- és gyermekjóléti szolgálat

Heves megye család- és gyermekjóléti szolgálatai önkormányzati és önkormányzati társulási fenntartásúak. Heves megye 121 településéből 18 településen az önkormányzat biztosítja a család- és

gyermekjóléti szolgálatot saját lakosai részére, melyből 12 önkormányzat a szomszédos településen élők számára is nyújt szolgáltatást (Visonta, Parád, Sirok, Egerbakta, Felsőtárkány, Recsk, Heves, Kerecsend, Hatvan, Tarnaörs, Tarnaméra, Ostoros). Összesen 47 településen biztosított a család- és gyermekjóléti szolgálat önkormányzati fenntartás révén.

14 önkormányzati társulás biztosít család- és gyermekjóléti szolgálatot 74 településen.

Bővebb információ a Heves megyei Szolgáltatási Út Térkép (2020. évi) című dokumentumban található.

Gyermekek napközbeni ellátása

Bölcsődei ellátás

Heves megyében 13 bölcsőde működik (2019.10.07. időállapot alapján), melyek közül 4 Eger városban látja el a kisgyermeket.

Családi bölcsődék

Családi bölcsődék önkormányzati fenntartásban (28 darab) és egyéb (egyházi, alapítványi, nonprofit) fenntartási formában (15 darab) működnek.

Mini bölcsőde

5 darab mini bölcsőde működik a megyénkben Poroszlón, Recskén, Boldogban, Petőfibányán és Ostoroson. Ezek túlnyomórészt önkormányzati fenntartásúak.

Munkahelyi bölcsőde

Heves megyében nem jellemző a munkahelyi bölcsőde. Hatvanban üzemel ilyen gyermekfelügyeleti forma 12 férőhellyel az Albert Schweitzer Kórház – Rendelőintézet dolgozói részére.

Napközbeni gyermekfelügyelet

Egerben a Gyermekjóléti és Bölcsődei Igazgatóság és Gyöngyösön az Üdvhadsereg Szabadegyház Magyarország összesen 12 gyermek részére nyújt ilyen szolgáltatást. A napközbeni gyermekfelügyeletre nagy szükség lenne, főleg a nagycsaládosok részéről jelentkezett igény.

Gyermekek esélynövelő szolgáltatásai

Biztos Kezdet Gyerekház

A projektek az EFOP 1.4.3.-16 pályázatok alapján valósultak meg a megyénkben (Tarnabod, Erk, BükkSZenterzsébet, Kápolna, Kerecsend).

Tanoda

A tanoda projektek az EFOP 3.3.1-15 és az EFOP 3.3.1-16 projektek kapcsán valósultak meg 9 településen az elmúlt időszakban.

Gyermekek átmeneti gondozást nyújtó szolgáltatásai

Családok átmeneti otthona

Az egri intézmény 38 férőhellyel rendelkezik, de általában a várólista 100 fő körül van. A gyöngyösi intézmény 38 férőhellyel látja el a feladatot.

Heves megyében nincs Félutas ház, Védett Anyaotthon, melyekre nagy igény lenne. A félutas ház kialakításának célja, hogy a kapcsolati erőszak áldozatainak reintegrációját segítse elő hosszú távú, akár

5 éves lakhatási lehetőség biztosításával és szakmai (főként jogi és pszichológiai, munkaerőpiaci) segítség nyújtásával.

Több bérlakásra van szükség, mert az intézményi ellátás hosszabb távon drágább az államnak, és a bajbajutottaknak is jobb megoldást, önállóbb életvitelt – és védett környezetet biztosít.

Gyermekek átmeneti otthona

Heves megyében 12 férőhellyel működik a gyermekek átmeneti otthona. Ez a szám nagyon kevés. Gyakran az ország távoli pontjára kerül a családjából kiemelt gyermek, akivel a szülei nehezen tudják tartani a személyes kapcsolatot (ha például anyagi okok vezettek a kiemeléshez), ami gyakran a családok végleges felbomlásához vezethet.

Bővebb információ a Heves megyei Szolgáltatási Út Térkép (2020. évi) című dokumentumban található.

Személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekvédelmi szakellátások

A személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekvédelmi szakellátások:

- Területi gyermekvédelmi szakszolgálat
- Otthont nyújtó ellátás (nevelőszülői hálózat, gyermekotthon)
- Utógondozói ellátás

Területi gyermekvédelmi szakszolgálat

A területi gyermekvédelmi szakszolgálat feladatait Heves megyében a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Heves Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat látja el.

Otthont nyújtó ellátás

Gyermekotthon, lakásotthon, befogadó otthon, különleges gyermekotthon

A megyében a gyermekek részére otthont nyújtó ellátást a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság biztosítja. 2 gyermekotthon működik Mónosbélben és Lőrinciben, összesen 62 férőhellyel. Egerben van egy befogadó otthon 12 férőhellyel, 9 lakásotthon működik 124 férőhellyel, 1 különleges lakásotthon 8 fős kapacitással, és különleges gyermekotthon működik Egerben, amely 6 kiskorú befogadását teszi lehetővé.

Nevelőszülői hálózaton keresztül közel 300 gyermek van elhelyezve a megyében.

Utógondozás és utógondozói ellátás

Az utógondozás feladatait a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság fent említett mónosbéli és lőrinci gyermekotthonai látják el, a 9 lakásotthonban utógondozás is folyik. *(Forrás: Szociális Ágazati Portál)*

Összegzés:

A megyei gondozási központok és szociális intézmények kapacitásfejlesztésre szorulnak és indokolt lenne újak létrehozása is, mivel az idősek, fogyatékkal élők, szenvedélybetegek, pszichiátriai betegek részére nyújtott nappali ellátás a megyében nem kielégítő.

Indokolt lenne még több településen (különösen a Pétervásárai és Hevesi járásban) bevezetni a nappali ellátás szolgáltatást, mert az „idős emberek” célcsoporttal kapcsolatban a Helyi Esélyegyenlőségi Programok gyakran beazonosított problémája az elmagányosodás, elszigetelődés.

Az idősek nappali ellátása területen különösen a demens személyek ellátására nőtt meg az igény az elmúlt időszakban, melynek minőségi ellátása további tárgyi és személyi fejlesztést feltételez.

A Pétervásárai- és Hevesi járásban nincs olyan település, ahol a fogyatékosok nappali ellátását biztosítanák.

Eger, Gyöngyös, Hatvan kivételével nincs ilyen szolgáltatás a megyében, pedig sokan küzdenek valamilyen szenvedélybetegséggel vagy mentális problémákkal. Különösen Észak- és Dél-Heves veszélyeztetett ebből a szempontból, ezért Pétervására, Füzesabony, Heves városokban és ezektől kisebb településeken is szükséges lenne a szolgáltatást elérhetővé tenni, a nappali ellátást megszervezni.

Ápolást, gondozást nyújtó intézmények:

Idősek otthona

Az idős otthoni ellátásra, – úgy, mint országosan – Heves megyében is nagy a várólista. A megye déli részén nagyon kevés idősek otthona található, de az idősek által sűrűbben lakott északi régióban sincs elegendő férőhely az ilyen jellegű intézményekben.

Az idős emberek a hosszabb várokozás után gyakran a megszokott élőhelyüktől távoli településen működő idősek otthonába kerülnek, amit traumaként élnek meg.

A meglévő intézmények kapacitásbővítése és újabbak létrehozása indokolt a megyében.

Fogyatékos személyek otthona

Az idősek otthonát követően erre az ápolást, gondoskodást nyújtó intézménytípusra van a második legnagyobb várólista, viszont sokkal kevesebb intézmény és férőhely található a megyében. Intézmény Egerben, Andornaktályán, Gyöngyösön és Hevesen található.

A meglévő intézmények kapacitás- és humán-erőforrás bővítése szükséges a megyében. A tárgyi feltételek fejlesztése a működő intézményekben sürgető fontosságúak. A munkaerő magas fluktuációja részben erre az okra vezethető vissza.

Ennél az intézményi ellátásnál ismételten kiemelendő az ápolók, gondozók szakképzésének minőségi problematikája.

Pszichiátriai betegek otthona és szenvedélybetegek otthona

A megyében mindkét típusú otthon kizárólag Füzesabonyban található. Országos szinten a pszichiátriai betegek várólistája nagyobb, mint a szenvedélybetegeké. Ennek megfelelően Heves megyében is a pszichiátriai betegek részére nagyobb férőhelyes intézményt tartanak fenn, de kapacitás -, tárgyi feltételek és humán-erőforrás bővítése indokolt a megye egyetlen pszichiátriai betegek - és szenvedélybetegek otthonában.

Hajléktalanok otthona

A megyében kizárólag Egerben található hajléktalanok otthona 28 férőhellyel, amely azt eredményezi, hogy a hajléktalanok Eger városban koncentrálnak. A várólista és a hajléktalan személyek egyenetlen területi eloszlása is indokolja, hogy a megyében újabb intézmény létesüljön.

Átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények:

Időskorúak gondozóháza

Ezekben a típusú intézményekben gyakran az idősek otthonára várókat helyezik el, ezért elsősorban az otthonokban kell bővíteni a férőhelyeket és újabbak létrehozása indokolt.

A meglévő két gondozóház a megye nyugati részén található (Gyöngyös és Hatvan) 36 férőhellyel és országos ellátási területtel, ezért újabb gondozóház létrehozása főleg a megye keleti -, és északi részén indokolt.

Fogyatékos személyek gondozóháza

Heves megyében két gondozóház van a fogyatékos személyek részére Bélapátfalván és Gyöngyösön. A fogyatékosok otthonában is nagy a várólista, átmeneti elhelyezést a gondozóházak biztosítanak alacsony kapacitás mellett, ezért bővítésük szükséges lenne.

Lakóotthonok:

Fogyatékos személyek ápoló-gondozó célú lakóotthona

Az összes típusú lakóotthon közül a fogyatékos személyek ápoló-gondozó célú intézményeibe a legnagyobb a várólista. A kisebb mozgás miatt, nehezebb a bekerülés, sokáig kell várni az ellátásra. Újabb lakóotthonok létrehozására igény van a megyében.

Támogatott lakhatás:

Támogatott lakhatás fogyatékos személyek részére

A megyében erre a típusú lakhatási formára nagy az igény. Ezt támasztja alá az is, hogy szülői kezdeményezésre adományokból is hoztak létre ilyen lakhatási formát autista és enyhe értelmi fogyatékos fiatalok részére. Fogyatékos személyek támogatott lakhatása bővítésre szorul, újabbak létrehozására van igény.

Heves megyében a szociális alapszolgáltatások nappali ellátásában és a személyes gondoskodás keretébe tartozó szakosított ellátásokat biztosító intézményekben, mint az otthonokban, gondozóházakban, lakóotthonokban kisebb-nagyobb várólisták vannak.

Bővebb információ a Heves megyei Szolgáltatási Út Térkép (2020. évi) című dokumentumban található.

Oktatás-nevelés

Óvoda

Heves megye 121 településén 122 köznevelési intézmény összesen 156 feladat ellátási helyen lát el óvodai feladatot. Az óvodák fenntartók szerinti megoszlása a következő: 1 alapítványi, 4 állami, 9 egyházi, 1 közhasznú alapítvány, 52 községi önkormányzat, 3 megyei jogú városi önkormányzat, 18 önkormányzatok fenntartói társulása, 21 önkormányzatok fenntartói társulása – gesztor és tag, 3 önkormányzatok fenntartói társulása – társulási tanács, 1 területi nemzetiségi önkormányzat, 1 többcélú kistérségi társulás, 14 városi önkormányzat által fenntartott intézmény. Járási szinten vizsgálva a kérdéskört azt lehet mondani, hogy a BÉlapátfalvai járásban 6, az Egri járásban 40, a Füzesabonyi járásban 15, a Gyöngyösi járásban 35, a Hatvani járásban 23, a Hevesi járásban 20, a Pétervásárai járásban 14 feladatellátási helyen zajlik óvodai ellátás.

Megyei átlag fölötti az alábbi településeken működő óvodák kihasználtsága: atkári Árnyaskert Óvoda 112%, Hatvani Vörösmarty Téri Óvoda 97%, Mátraderecskei Szivárvány Óvoda 97%, Gyöngyös Város Óvodái Katona József Úti Tagóvodája 83%, recski Csengővár Óvoda és Mini Bölcsődében 107%, Vécsi Kisvakond Óvoda 108%, Kispánai Mesevár Óvoda 90%.

Általános iskola

Heves megyében két tankerületi központ, az Egri Tankerületi Központ (ETK), és a Hatvani Tankerületi Központ (HTK) minősül a legnagyobb iskolafenntartónak. Az Egri Tankerületi Központ működési területe négy járást foglalja magában, a BÉlapátfalvai, Egri, Füzesabonyi és Hevesi járásokban. A megyeszékhelyen (Eger) és a három járási székhelyeken (BÉlapátfalva, Füzesabony, Heves) kívül mindössze két város található a négy járás területén, az Egri járásban Verpelét, a Hevesi járásban pedig Kisköre település. Az ETK által fenntartott feladatellátási helyeken az érintett 4 járás általános iskolai tanulóinak 91%-a, összesen 11 082 diák tanul. A Hatvani Tankerületi Központ három járás területét fedi le: a Hatvani, Gyöngyösi és Pétervásárai járásokat. A területen Hatvan és Gyöngyös, illetve Pétervására járási székhelyeken kívül Lőrinci, illetve Gyöngyöspata települések rendelkeznek városi ranggal. Az ETK fenntartásában összesen 20 (51 feladatellátási helyen), a HTK fenntartásában pedig 33 általános iskola és 3 általános iskola és alapfokú művészeti iskola működik.

A tankerületi központokon kívül a megye több általános iskolája az Egri Főegyházmegye, illetve a Tiszáninnen Református Egyházkerület fenntartásában működik. Katolikus egyházházi kezelésben összesen 14, református fenntartásban pedig 2 általános iskola helyezkedik el a megye területén.

Hátrányos helyzetű általános iskolai tanulók

Az oktatási eredmények szempontjából kiemelkedő súllyal esik latba a tanulók szociális háttere, a lakóhely, az etnikai és nyelvi háttér, valamint a tanulók korlátozott személyi képessége. Az

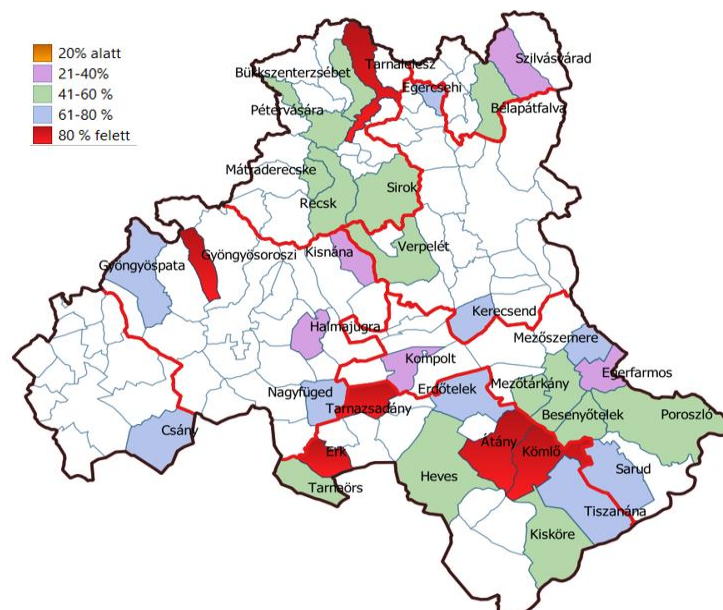
esélyegyenlőség/felzárkózás szempontjából éppen ezért vitális kérdés, hogy egy adott intézményben milyen a HH, HHH, integráltan nevelt-oktatott SNI és a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő (RGYK), illetve a veszélyeztetett gyermekek létszáma az adott intézmény tanulónépességéhez képest. Bizonyos, az oktatás minőségét a fókuszba helyező megközelítések szerint azokban az intézményekben, ahol a HH gyermekek száma magas, ott jó eséllyel az oktatás színvonala is csökkenhet. Nehezíti a családok anyagi helyzetét a szülők iskolázottságának hiánya, amely különösen a munkaerő piacon történő elhelyezkedést hátráltatja. Az alacsony jövedelmi viszonyok miatt a lakókörnyezet komfortosabbá tételében sincs érdemi előrelépés.

A 2017. évi adatok alapján az ETK területén működő Általános iskolai nevelés-oktatásban részesülő 12 237 tanuló 12%-a, 1 468 fő hátrányos, 15%-a, 1 835 fő halmozottan hátrányos helyzetűnek minősült. Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben az ETK jogosultsági területén tanuló diákok 35%-a (4 337 fő) részesül. A tankerület felmérései alapján azt lehet mondani, hogy a négy járásban romlott a tanulók szociális helyzete. Kiemelkedően magas a rossz szociális körülmények között élő tanulók aránya a Hevesi járásban, meghaladja a 66%-ot is. A járásban – szemben a csökkenő megyei trenddel – a HHH hallgatók aránya jelentősen emelkedett (40%). A Hevesi Körzeti Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola Hevesi József Tagiskolájának hallgatói létszáma 2019-ben 258 volt, a tanulók 48,1%-a minősült halmozottan hátrányos helyzetűnek. Hasonló adatokkal rendelkezik a Kiskörei Vásárhelyi Pál Általános Iskola, ahol a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók létszáma meghaladja a 43%-ot. Kiemelkedően magas a HHH gyermekek aránya az Erdőteleki Mikszáth Kálmán Általános Iskola Tarnazsadányi Tagiskolája (96,2%), a kömlői Sütő András Általános Iskola Gárdonyi Géza Tagiskolájában (99,2%) és az átányi Hanyi-menti Általános Iskolában (99,2%). A Füzesabonyi járás területén a nevelésben-oktatásban részvevő tanulók közül minden 4. hátrányos helyzetű, a tanulók fele részesül rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben. Az Egri járás területe rendelkezik a legjobb mutatókkal, a tanulók mindössze 16%-a RGYK tanuló, alacsony a HH illetve HHH tanulók aránya. A járás területéhez viszonyítva nagy arányban tanulnak hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetű tanulók a Kerecsendi Magyar Károly Általános Iskolában. 2019-ben az intézményben tanulók állománya 194 fő volt, amelyből 89-en (45,8%) hátrányos helyzetűnek, 42-en (21%) pedig halmozottan hátrányos helyzetűnek minősültek. Az adatszolgáltatások alapján Verpeléten a 288 fős tanulói létszám 20%-a hátrányos helyzetű, a 31% pedig halmozottan hátrányos helyzetű diákokból tevődött össze. Az Egercsehi Zrínyi Ilona Általános Iskolában mind a hátrányos helyzetű tanulók (33%), mind pedig a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek (37%) tekintetében a járási átlag fölötti mutatószámokat regisztráltak.

A Hatvani Tankerületi Központ által a 2018/2019. tanévben az oktató-nevelő intézményektől, illetve a települési jegyzőktől beérkezett adatszolgáltatások alapján összeállított mutatószámokból az derül ki, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek száma 564-655 fő között változott, amíg a halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok száma 764-1218 között mozgott. Hasonlóan az ETK jogosultsági területén tapasztalt trendekhez, a szociálisan rászoruló gyermekek helyzetében nem tapasztalható pozitív irányú változás. A tankerület területén 7 településen van olyan általános iskola, ahol a RGYK tanulók százalékos aránya a 2018. évi statisztika adatai alapján meghaladja az 50 %-ot. Csány, Gyöngyösoroszi, Gyöngyöspata, Nagyfűged, Recsk, Sirok és Tarnalelesz településeken az elmúlt évek adataihoz viszonyítva markáns változás nem ment végbe. A százalékos arányokat tekintve minimálisan csökkenő tendencia tapasztalható néhány intézményben. Folyamatos emelkedő tendencia figyelhető meg azonban a gyöngyöspatai, a gyöngyösoroszi és a tarnaleleszi általános iskolákban. Kiemelkedően magas a HH és HHH tanulók aránya az alábbi helységekből: Halmajugrán, Nagyfűgeden, Bükkszenterzsébeten, Mátraderecskén és Pétervásárán.

A hátrányos helyzetű, illetve a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő diákok nagy aránya több oktatási intézményben eredményez alacsony, vagy az évek folyamán csökkenő trendet mutató létszámokat. Ez rendszerint arra vezethető vissza, hogy a szülők – élve a szabad iskolaválasztás jogával – a szomszédos községekben, városban működő óvodákba, iskolákba viszik át gyermeküket. Ez a tendencia jellemzően a HTK jogosultsági területén elhelyezkedő általános iskolákra jellemző. Gyöngyöspatán a népességi adatok alapján a 7-14 évesek száma 204 fő, 2018/2019. tanévben az intézményben tanulók száma 93 fő volt. Az adatok alapján a tanköteles korú tanulók több mint 50 %-a

más intézménybe jár. A Mátraderecsken, illetve Gyöngyösorosziban működő általános iskolákban is hasonló trend érvényesült, utóbbi településen a 7-14 éves korú gyermekek létszáma 159 fő, 2018/2019. tanévben az intézményben tanulók száma 108 fő volt.

93. ábra Hátrányos helyzetű általános iskolai tanulók megoszlása
Forrás: saját szerkesztés

Kiemelt figyelmet igénylő általános iskolai tanulók

A felzárkózás szempontjából a hátrányos helyzetű tanulók mellett érdemes megvizsgálni a sajátos nevelési igényű és a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel (BTMN) küzdő gyermekek helyzetét, illetve a hozzájuk kötődő szolgáltatási problémákat. Az ETK jogosultsági területéhez tartozó járásek közül kizárólag a tankerület fenntartásában működnek speciálisan a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek szakszerű nevelését szolgáló intézmények. A tankerület gyógypedagógiai, módszertani illetve nevelési-oktatási intézményeiben nevelt/oktatott 437 SNI gyermeknek több mint a fele, 296 fő általános iskoláskorú. Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók nevelését-oktatását szegregált formában biztosító szakiskolákba további 48 tanuló jár. Így az ETK összesen 521 SNI tanuló speciális ellátását biztosítja. Az SNI gyermekek száma az elmúlt három tanévben a tankerület jogosultsági területén növekvő tendenciát mutat.

tanév	ellátott SNI tanulók összesen
2017/2018.	904
2018/2019.	916
2019/2020.	947

8. táblázat: SNI tanulók száma az ETK területén
Forrás: Tájékoztató az Egri Tankerületi Központ működéséről (2019)

A HTK általános iskoláiban jelenleg 367 fő SNI diák tanul. Ez a létszám – hasonlóan az ETK működési területén tapasztaltakhoz – az előző tanévekhez képest növekedést mutat. Az integrált ellátás biztosítása az egyes iskolákban alkalmazott gyógypedagógusok foglalkoztatásával, valamint a 2 gyógypedagógiai intézmény által szervezett utazó gyógypedagógusi hálózattal történik.

tanév	ellátott SNI tanulók összesen
2018/2019.	351
2019/2020.	367

9. táblázat SNI tanulók a HTK területén

Forrás: Tájékoztató a Hatvani Tankerületi Központ Működéséről (2019)

Az ETK által fenntartott intézményekben a 2019/2020. tanévben összesen 947 SNI tanuló nevelése-oktatása folyik. Az SNI tanulók 45%-a „többségi intézményekben” integráltan, 55%-a kizárólag sajátos nevelési igényű tanulókkal együtt, gyógypedagógiai intézményben oktatott. Az Egri Szalparti Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, Óvoda, Általános Iskola, Készségfejlesztő Iskola, Fejlesztő Nevelés-oktatást Végző Iskola és Kollégium, valamint az Egri Mlinkó István Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, Óvoda, Általános Iskola és Kollégium, Benedek Elek Általános Iskola, Szakiskola, és Fejlesztő Nevelés-oktatást Végző Iskola. A Hatvani Tankerületi Központ intézményeiben a 2019/2020. tanévben összesen 596 sajátos nevelési igényű (a továbbiakban: SNI) tanuló tanul. „Többségi intézményekben” integráltan az SNI tanulók 62%-a, másik 38%-a gyógypedagógiai intézményekben oktatott. Az SNI tanulók ellátása egyrészt a felsorolt intézményekben történik, másrészt az intézmények által szervezett utazó gyógypedagógusi hálózat segítségével biztosított. A HTK jogosultsági területén az utazó gyógypedagógusi hálózat 2018-ban 193 fő tanuló fejlesztéséről gondoskodik, azokban az iskolákban, ahol a tanulók általános vagy középiskolai tanulmányaikat folytatják. Az utazó gyógypedagógusi hálózat gyógypedagógusai által ellátott tanulók száma a 2018-as 193 főről 2019-re 224 főre növekedett. Ez a fejlesztésre szoruló tanulók 54 %-a. Az ETK által fenntartott intézményekben összesen 215 integráltan nevelt-oktatott SNI tanuló ellátását biztosítják az utazó gyógypedagógusok. Mivel az SNI tanulók száma növekvő trendet mutat, így az utazó gyógypedagógusokon is egyre nagyobb a terhelés. Jelen dokumentum megszületése előtt a témában lezajlott munkacsoport üléseken számos, az iskolák részéről jelenlévő képviselő problémaként jelezte, hogy nem áll rendelkezésre megfelelő mennyiségű és minőségű gépjárműpark a kiszállásokhoz. A családok rendszerint nem tudják megoldani gyermekek mindennapos utaztatását, mivel az nagyarányú többlet terhet jelentene, ezért kiemelt jelentőségű az utazó gyógypedagógusi hálózat működtetése, ehhez viszont megfelelő számú és állapotú gépjárművekre volna szükség. A gépkocsiknak, buszoknak speciális elvárásoknak kell megfelelnie, így a forráshiány mellett a célcsoport jellegéből fakadó elvárások miatt bérlésük is nehézkes.

A KSH legfrissebb felmérései szerint Magyarországon az SNI tanulók száma a 2018/19. tanévben 55 300 fő volt, a csökkenő általános iskolai tanulószerkezet mellett országos arányuk így 7,6%, a BTMN tanulók megoszlása 10%. Az ETK területén az országos átlagot meghaladó arányban regisztráltak SNI tanulókat a tiszánánai Sütő András Általános Iskolában és kömlői tagiskolájában (11,8%), a Tarnörsi Általános Iskolában (11,40%), az egri Arany János Általános Iskolában (14%), a besenyőtelki Dr. Berze Nagy János Általános Iskolában (10%) és az egri Balassi Bálint Általános Iskolában (9,8%). Hasonlóan az ETK esetében tapasztaltakhoz a HTK jogosultsága alá tartozó járásokban is azokban az iskolákban beszélhetünk az országos átlagot meghaladó számú kiemelt figyelmet igénylő gyermekről, ahol eredendően magas a HH és HHH fiatalok aránya. A tankerületben a 2018/19. tanévben 351 SNI tanuló regisztráltak, ez a három járásban általános iskolai oktatásban résztvevő diákok 4,4%-a, amely az országos átlag alattinak tekinthető. A Gyöngyösorszi Árpád Fejedelem Általános Iskolában az RGYK, HHH tanulók aránya meghaladja az 50 %-ot, az SNI (10%), BTMN (19%) tanulók, valamint veszélyeztetett tanulók hányada (40%) is jócskán felülmúlja a magyarországi mutatószámokat. A Gyöngyöspatai Nekcsei Demeter Általános Iskola integráltan oktatott SNI (8%) és BTMN (30%) tanulók aránya szintén magas. A település a Gyöngyösi járásban és a tankerület területén is kimagasló adatokkal rendelkezik BTMN tanulók száma tekintetében, amely a diáklétszám 54%-át teszi ki. A tankerület Hatvani járásban található iskolái közül feltétlenül említést érdemel a Rózsaszentmártoni Móra Ferenc Általános Iskola, ahol jóval magasabb a BTMN tanulók aránya (17%), mint a 10%-os országos átlag. Végül a Pétervásárai járás feladatellátási helyei közül a hátrányos helyzetű, illetve halmozottan hátrányos helyzetű tanulók magas száma miatt is beavatkozást igénylő intézményeket kell kiemelnünk. A Sirok, Szajla, Terpes, Bükkszék beiskolázási körzettel rendelkező siroki Országgh Kristóf Általános Iskola megyei és országos átlagot is felülmúló SNI

tanulói (17%), valamint BTMN tanulói (22%) mutatókkal rendelkezik. A Mátraderecskei Általános Iskolába beíratott SNI tanulók megoszlása az országos átlag feletti, 9%, BTMN tanuló aránya pedig 15 %.

Gyógypedagógiai módszertani és speciális nevelési-oktatási intézmények

Az Egri Tankerületi Központoz tartoznak:

Egri Szalaparti Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, Óvoda, Általános Iskola, Készségfejlesztő Iskola, Fejlesztő Nevelés-oktatást Végző Iskola és Kollégium

Egri Mlinkó István Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, Óvoda, Általános Iskola és Kollégium, Benedek Elek Általános Iskola, Szakiskola, és Fejlesztő Nevelés-oktatást Végző Iskola

A Hatvani Tankerületi Központoz tartoznak:

Gyöngyösi Petőfi Sándor Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, Óvoda, Általános iskola és Készségfejlesztő Iskola

Hatvani Lesznai Anna Óvoda, Általános Iskola, Készségfejlesztő Iskola, Fejlesztő Nevelést - Oktatást Végző Iskola és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény

Kulturális ellátottság

Heves megye kedvező kulturális adottságokkal rendelkezik, épített történelmi és kulturális értékekben gazdag. A műemlékek száma Egerben, Gyöngyösön, Szilvásváradon a legmagasabb, közülük is messze kiemelkedik a történelmi Eger városa (165 db műemlék). A megyeszékhely önmagában a műemlék-állomány több mint harmadát adja.

BRÓDY SÁNDOR MEGYEI ÉS VÁROSI KÖNYVTÁR

A Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár 2007-2020. között egyedüli szolgáltató könyvtárként nyújt nyilvános könyvtári szolgáltatást Heves megye települései számára.

A Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer 2007 óta működő rendszer, melynek célja, hogy Heves megye bármely kistépelülésén élők egyenlő eséllyel, közvetve vagy közvetlenül hozzáférjenek minden számukra szükséges információhoz a legmodernebb, leghatékonyabb minőségi könyvtári ellátás keretében, amely elsősorban a felhasználók igényeit elégíti ki. A szolgáltatást igénylő partner önkormányzatok száma évről évre folyamatosan növekszik. 2019-ben Heves megye 115 ötezer ötszáz lakos alatti települése közül 98 települési önkormányzattal kötöttek szerződést, így az ötezer alatti települések 85 %-ában elérhető a szolgáltatás. Az eddigi eredmények alapján elmondható, hogy a HEVESTÉKA szolgáltatási rendszer 2019-ben minőségi szolgáltatásokkal, dokumentumállományával, technikai felszereltségével, szakmailag jól felkészült szakemberekkel valósult meg.

SZÍNHÁZI ELLÁTOTSÁG

Heves megyében több színház található, a megyeszékhelyen mindegyik. A legnagyobb, a Gárdonyi Géza Színház, majd a Harlekin Bábszínház, a Babszem Jankó Gyermekszínház, illetve a Pinceszínház Eger Művészeti Közhasznú Egyesület. A nyári időszakban kerül megrendezésre az Egri Érsekkerti Nyári Játékok, mely a Gárdonyi Géza Színház szabadtéri programja.

KULTURÁLIS ÉS MŰVÉSZETI KÖZPONTOK

A Gyöngyös városban található Mátra Művelődési Központ számos színházi előadásnak biztosít helyszínt a helyi és környéken lakók részére. Az Egri Kulturális és Művészeti Központ 2008. január 1-jén alakult meg, több kulturális intézmény összevonásával. Olyan intézményegységeket foglal magába, mint az EKMK Forrás Gyermekek és Ifjúsági Ház, EKMK Bartakovics Béla Közösségi Ház, EKMK Vitkovics Alkotóház és Művésztelep, EKMK IFI PONT Ifjúsági Információs és Tanácsadó Iroda, EKMK FORRÁSPONT Lakossági Információs és Szolgáltató Iroda (LISZI), EKMK Egri Civil Ház, EKMK Templom Galéria.

Egriben található továbbá a Kepes György Kulturális és Művészeti Központ, amely igényes kiállításával nyújt kultúrális élményt az odalátogatóknak.

MÚZEUMOK, KIÁLLÍTÁSOK EGERBEN:

Dobó István Vármúzeum Egri Vár, Zsinagóga Galéria, Vitkovics-ház, Város a város alatt, Telekessy Patikamúzeum, Szemfényvesztés Kiállítás, Gárdonyi Géza Emlékmúzeum, Egri Tűzoltó Múzeum, Sportmúzeum -Sportdiplomáciai és relikvia gyűjtemény, Kopcsik Marcipánia, Kepes György Kulturális és Művészeti Központ, EGRI Road Beatles Múzeum.

MÚZEUMOK, KIÁLLÍTÁSOK GYÖNGYÖSÖN ÉS VONZÁSKÖRZETÉBEN:

Detki Régészeti Múzeum, Borászati Múzeum Nagyréde, Mátrai Ásványház és Múzeum – Mátraszentimre, Palóc néprajzi gyűjtemény – Mátrafüred, Huszár Lajos Éremtár – Gyöngyös, Ferences Rendház és műemlékkönyvtár – Gyöngyös, Egyházi Kincstár – Gyöngyös, Mátra múzeum – Gyöngyös, Pizskéstetői Csillagvizsgáló.

MÚZEUMOK, KIÁLLÍTÁSOK PÉTERVÁSÁRÁN ÉS KÖRNYÉKÉN:

Nemzeti Emlékpark Recsk, Bányászati kiállítás Recsk, Kocsimúzeum és Cifra Istálló Parád, Parádsasvári üvegmanufaktúra.

MÚZEUMOK, KIÁLLÍTÁSOK HATVANBAN:

Széchenyi Zsigmond Vadászati múzeum, Hatvany Lajos Múzeum.

Heves megyében található művelődési házak/központok, IKSZT-k, faluházak, ifjúsági házak

Művelődési ház/központ (darab)	IKSZT (darab)	Faluház (darab)	Ifjúsági ház (darab)
97	13	31	2

94. ábra: Heves megye művelődési intézményei

Forrás: Heves Megyei Szolgáltatási Út Térkép (adatgyűjtő táblázat) 2020.

MOZI

Uránia Mozi Eger, Cinema Agria Mozi Eger, Cinema Bridge Gyöngyös.

A települések jellemző lakásviszonyai

Heves megye lakásindexe, a lakáspiac általános jellemzői

Heves megyében – igazodva az országos trendhez – a lakásépítés volumene 2014-től láthatóan megirramodott. A KSH 2018-as mérései alapján országos szinten tovább nőtt a lakáspiaci forgalom, és a

felfutó lakásépítés hatása is egyre érezhetőbbé vált. Az eladott új lakások számának növekedése az előzetes adatok alapján másfélszeresre, a használt lakásoké pedig 6,4 %-ra becsülhető. Az összes eladott lakásnak már közel 5%-a volt új építésű. A megyében 2016-ban – 43 új lakással meghaladva a 2015-ös mutatókat – az újonnan épített lakások száma 151 volt, ebből 73 darab kifejezetten értékesítési céllal épült. 2017-ben további emelkedésnek köszönhetően már 173 új ingatlant regisztrált a KSH, az értékesítési céllal épült lakások száma valamelyest elmaradt az előző évitől (65 lakás). A lakáspiac tekintetében bekövetkezett növekvő trend 2018-ban is érzékelhető volt, hiszen 224 új lakásból 117-et szánt az építő értékesítésre. Összehasonlítva a 2018-as I. féléves adatokat a 2019-es év ugyanezen időszakával, látható, hogy az előző év 43 átadott lakásához képest csekély arányú növekedés ment végbe 2019 I. félévre, az új lakóingatlanok száma 48-ra emelkedett. A CSOK, a Heves megyében 86 településen (beleértve a megye bizonyos elmaradott településeit) elérhető falusi CSOK, az építőipar felpörgésével bekövetkező munkahelyteremtés, bevételnövekedés és az ágazat fehéredése mind pozitív hozzájárulást hoz a lakáspiac gyarapodó forgalmának.

A kedvező hatású trendek mellett azonban azt is figyelembe kell venni, hogy az újonnan épített lakások javarésze a megye városaira, gazdaságilag és társadalmilag fejlettebb területeire korlátozódik. A térség elmaradottabb északi és déli részén a lakhatási jellegű beruházások jócskán elmaradnak a „gazdasági tengelyen” fekvő három városétól. Mindazonáltal az építőipar aktivizálódásával az építőanyag árak, illetve kivitelezés költségei is jócskán megnövekedtek, az ingatlanárak éves emelkedése a korábbiakban becsültnél is jóval komolyabb ütemben nőtt. A KSH legfrissebb, lakáspiaci árakat elemző tanulmányából kiderül, hogy 2015-höz képest a használt lakások ára átlagosan 28%-kal emelkedett 2018-ban. Mivel az eladott lakások összetétele a korábban becsültnél nagyobb mértékben toldott el az alacsonyabb értékűek felé, a használt lakások piacán jelentősebb, 45%-os áremelkedés következett be. Az új lakások éves átlagára a 2017. évi, kiugróan magas, 19%-os növekedés után 2018-ban további 13%-kal, a 2015. évi csaknem másfélszeresére emelkedett. A megyeszékhelyeken 2018-ban átlagosan 244 000 forintot kellett fizetni négyzetméterenként, ami 18%-kal meghaladta az előző évit. Eger esetében ez akár a négyzetméterenkénti 350 000 forintot, Gyöngyös és Hatvan tekintetében a 270 000 forintot is meghaladta. 2019. I. negyedévben 16%-kal emelkedtek az árak. A többi város lakásáiraiban tapasztalt növekedés 4,7%-os volt az év első negyedében. Az ingatlanárakhoz hasonlóan az albérletek bérleti díjai is markáns növekedésnek indultak, főleg a megyeszékhelyen, egy önálló lakásért nem ritkán 100 000 forint körüli díjszabás társul, amit főként a városban található egyetemre járó diákok jelenléte és a városban egyre bővülő munkalehetőségek tartanak a magasban.

Lakhatással összefüggő legáltalánosabb problémák

A lakhatással kapcsolatos talán legkomolyabb probléma a lakóingatlan lakhatatlanná válása, vagy a különböző okokból bekövetkező ideiglenes, vagy huzamosabb idejű, netán végleges hajléktalanság. A nehéz helyzetbe került emberek egy részét bonyolult beazonosítani, hiszen a lakhatási problémák ideiglenes megoldására jellemzően rokonoknál és vándorlással eltöltött időszakban lakcímük sokuknak a régi marad. A hajléktalanság, amely többnyire a városokban jelen lévő probléma gyakorta láthatatlan az átlagember számára. Egerben a Hajléktalanok Gondozó Házában 90 embernek jut hely, a megyeszékhelyen viszont hozzávetőlegesen 150 fedélnélküli éli mindennapjait, zömük külsejük alapján nem tűnik hajléktalannak. Jellemző továbbá, hogy a környékbéli településekről – többségük Verpelétről vagy Kerecsendről – is kerülnek emberek az ellátó intézményekbe. Azoknak a családoknak, akiknek albérletükből, lakóingatlanukból távoznuk kell, de célul tűzik ki, hogy bizonyos időn belül újra lakáshoz jutnak, a Családok Átmeneti Otthona nyújt lakhatási lehetőséget. Az Eger Megyei Jogú Város Önkormányzata által fenntartott ingatlan 38 férőhelyes, ám a többszörös túljelentkezésnek köszönhetően a várólista 100 fő feletti. Ezek az emberek egy hirtelen jött betegség, vagy munkahely vesztés miatt kényszerülnek segísre. A talpra állásuk nehézkes, főként azoknak, akiknek komolyabb volumenű hiteltartozásuk is van. Az albérletbe jutás problémás, hiszen három havi kaució, illetve a megyeszékhelyen és Heves megye városáiban tapasztalható albérletárak kifizetése szinte lehetetlen a szűkös anyagi helyzetű embereknek. Az albérletpiacon tapasztalható túlzott kereslet az ingatlanulajdonosoknak lehetőséget ad a bérlők megválogatására, amelynek során a sokgyermekes, ránézésre is szerény anyagi lehetőségekkel bíró családok versenyhátránnyal indulnak. Az egeri

önkormányzati bérlakások árszabásai is jelentősen nőttek az elmúlt években – bár így is a piaci árak alatt vannak –, így a rászoruló, lehetséges bérlők esetleges hiteltartozásaik és az esetlegesen fennálló gyógyszerköltségeik miatt nehezen tudnák kifizetni a bérleti díjat. Az anyagi problémákból következő túlterheltség eredménye lehet az egészségügyi állapot megromlása, melynek fokozottan kitéttek az ilyen emberek. Az adott önkormányzat ilyen esetekben méltányosságot gyakorolhat a bérleti díjszabás tekintetében, a probléma megnyugtató orvoslása azonban jogszabály módosítást igényelne. A szociális ágazatban dolgozó szakembereknek mindazonáltal nagyobb beleszólási jogkört kellene biztosítani a bérlakások lakóinak kijelölésébe. A korábban vázolt ingatlanárak pedig eleve nem kedveznek a városokban letelepedni kívánóknak. A CSOK a feltételei miatt (6 hónap munkaviszony, kb. 250 000 Ft járulékos költség) a nehéz szociális helyzetben lévő rétegnek nem kínál alternatívát. A támogatások pedig önállóan nem elégségesek egy egri, városi ingatlan megvásárlásához. A CSOK jellemzően az alacsony árakkal rendelkező községekben nyújt lehetőséget a lakáshoz jutáshoz. Ma még komoly hiányossággént merül fel az ellátórendszer részéről, hogy a családokban bekövetkező krízishelyzetekre (hirtelen beálló állásvesztés, tartós betegség) nem áll rendelkezésre krízisalap. A karitás által nyújtott lakhatási célú támogatás mértéke alacsony, maximum 40 000 - 45 000 Ft, amelyet egy év elteltével lehet újra igénybe venni.

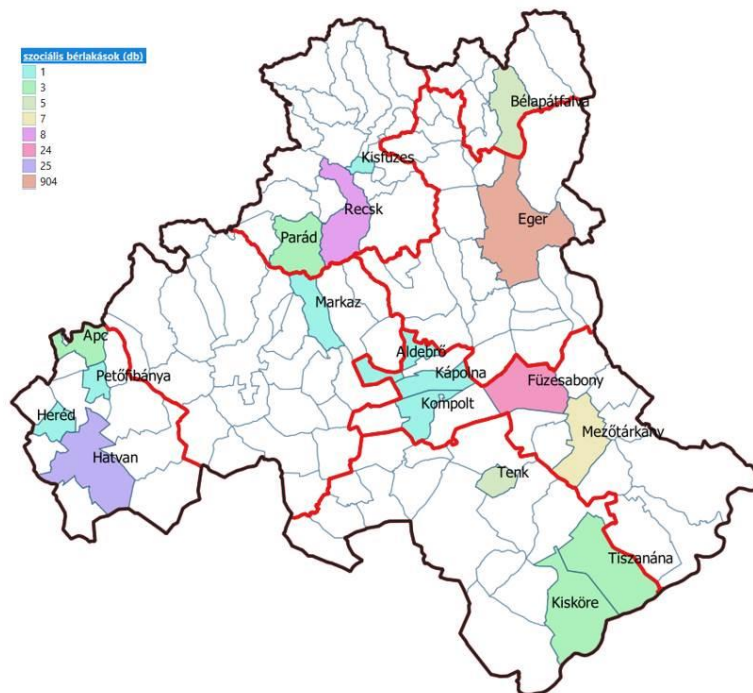
Bár a Családok Átmeneti Otthonába kényszerülők és a hajléktalanszállók által befogadott emberek között a lecsúszás esélye miatt komoly a metszés, mégis alapvetően külön problémakörként szükséges kezelni a hajléktalanságot. A Heves megyei intézményrendszer – csakúgy, mint a veszélyeztetett családok átmeneti ellátásánál tapasztalhattuk – komoly hiátusokkal terhelt. Hatvanban melegedő, Gyöngyösön kistérségi jelleggel működő hajléktalangondozó, Egerben pedig többfunkciós gondozó ház működik. Az egri létesítmény négy szervezeti egységre oszlik: utcai szociális munka, Hajléktalanok éjjeli menedékhelye, 1+1 éves hajléktalanok átmeneti szállása, illetve idős és beteg fedélnélküliek számára ápoló-gondozó otthon üzemel. A megyeszékhely nyújtotta lehetőségek, illetve az egri hajléktalanszálló nyújtotta szolgáltatások (pl. napi 6 órás rendelési idejű orvosi szolgálat) miatt több településről – köztük az ilyen jellegű szolgáltatást nem biztosító kisebb városokból is – Egerbe érkeznek a hajléktalanok. A téli időszakban a 10 000 fő fölötti településeknek jogszabályi kötelezettségükből fakadóan szükséges biztosítaniuk a rászorulóknak a nappali melegedő lehetőségét. Ennek ellenére az Egerben dolgozó szociális szakemberek észrevételei szerint a tél beköszöntével a város kiemelt célpontjává válik a megyében élő hajléktalanoknak. Ez a trend köszönhető annak is, hogy a probléma megoldását adott esetben a települések is ebben látják. A hajléktalanság elkerülése a többség számára néha igen triviálisnak ható, ám a hátrányos helyzetű társadalmi elemek számára mégis elérhetetlen beruházásokon múlnak. Egy családnak az őszi-téli időszakban vitális kérdés az ingatlan tetőszerkezetének, nyílászáróinak és fűtési rendszerének állapota. Gyakorta a körülmények hirtelen megromlása okozza az otthonok lakhatatlanná válását, amelynek orvoslására a települési önkormányzatok által nyújtott természetbeni juttatások, vagy krízisalap jelenthetnek megoldást. A hajléktalanság feloldására mindössze ideiglenes megoldást jelenthet a fedélnélküli személy lakáshoz juttatása, lényeges az utókövetés rendszerének kialakítása, hogy ne következessen be az ismételt marginalizálódás.

Önkormányzati szociális bérlakás-állomány helyzete

A megyében legnagyobb számban Egerben találunk szociális bérlakásokat. Egerben hozzávetőlegesen 900 bérlakás áll a szociálisan rászorulóknak rendelkezésére. A lakások egy részét határozatlan időre adták ki, nagyjából egyharmadukban már az 1990-es évek elejétől, vagy még annál is régebben laknak. A többi bérlővel öt évre szóló szerződésben áll a megyeszékhely. A várostól érkezett adatszolgáltatás alapján azt lehet mondani, hogy komoly igény mutatkozik az ilyen jellegű lakhatási forma iránt, nagyjából 198 fős várólistáról beszélhetünk. A nyugdíjasházi lakások száma 98, ebben az esetben is tapasztalható a túljelentkezés, hiszen – szintén a város által nyújtott tájékoztatás alapján – kb. 24 fő vár ilyen jellegű szolgáltatásra. Nyugdíjas bérlakáshoz a 65. életévét betöltött, ingatlanulajdonnal nem rendelkező személyek juthatnak. E mellett kétszáz ifjúsági garzonlakás is rendelkezésre áll a fiatalok számára Egerben a Pozsonyi és a Rákóczi úton, a fiatal generáció körében is tapasztalható a várólistán lévők magasabb száma. Ezeket a lakásokat 40 év alatti fiatalok vehetik igénybe, különös tekintettel az

egyetemistákra, illetve a fiatal családosokra. Hatvan városban a település adatszolgáltatása szerint 25 szociális bérlakás található, ahol szintén komoly igény mutatkozik e lakhatási forma iránt. A várások közül érdemes még kiemelnünk Füzesabonyt, ahol a beérkezett kérvények tekintetében szinten kevésnek bizonyuló 24 darab szociális bérlakás vehető igénybe. Bélapátfalva város visszajelzéséből viszont arra lehet következtetni, hogy a településen található 5 darab szociális bérlakás kielégíti az ottani lakhatási igényeket.

A községekben átlagosan településenként 3-5, vagy ennél kisebb a szociális bérlakás-állomány nagysága. Nyugdíjas bérlakás – a beérkezett visszajelzések alapján – a városokat leszámítva egyedül Recsken áll rendelkezésre, a nagyközségben mindazonáltal a községi átlag feletti, 8 szociális bérlakás működik. Előbbire pedig várólista is van. A szociális bérlakásokat illető mennyiségi hiányokról elérhető csekély információkból bizonyosan leszűrhető, hogy a meglévő ingatlan szám a szükségletekhez képest kevésnek mondható Apcon, Kiskörén, Mezőtárkányban, Petőfibányán és Tiszanánán.

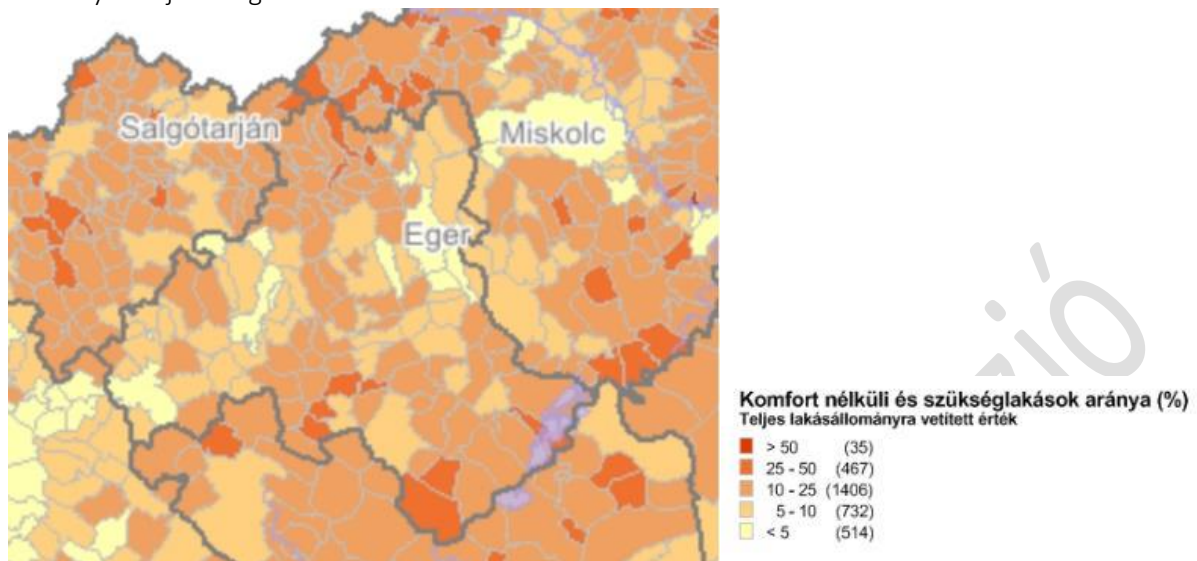

95. ábra Heves megyei szociális bérlakás-állomány helyzete
 Forrás: Heves Megye Szolgáltatási Út Térképe

Meglévő lakásállományt érintő hiányosságok

Heves megye hátrányos helyzetű térségeiben az egyik fontos lakhatással összefüggő probléma a meglévő lakásállomány állapota. A KSH témában készült 2011-es elemzése alapján a komfort nélküli lakások megoszlása a megye északi és déli, jellemzően elmaradott, szociális problémákkal terhelt részein a legjelentősebb. A komfort nélküli lakásban sem WC, sem fürdőszoba nincs a lakáson belül, a szükséglakásban ezen kívül nincs 12 m²-t meghaladó helyiség sem. A vizsgált időszakban a megye északi felén fekvő települések majd egészen 10-25% közötti a komfort nélküli, szükséglakások aránya. Kimagasló, 50% fölötti az ilyen lakások megoszlása a 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet szerint kedvezményezett településeknek számító Tarnaleleszen és Szúcson. A megye déli része hasonló lakásadottságokkal rendelkezik, az itt fekvő települések közel 70%-ában 10-25% között mozog a komfort nélküli lakások megoszlása. Ezt meghaladó arányban találunk Pélyen, Tarnaszentmiklóson és Újlőrincfalván ilyen ingatlanokat. A Hevesi járásban 50% feletti a 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet szerint szintén kedvezményezett Erken, Zaránkon, Tarnasárányban és Tarnabodon a komfort nélküli lakások aránya. A megye középső részén fekvő „gazdasági tengelyen” jellemzően 5-10%, Hatvan, Gyöngyös és Eger, illetve azok vonzáskörzetében 5% alatti a komfortnélküli lakások megoszlása. A

megye elmaradottabb részeihez hasonló adatokkal rendelkezik a Gyöngyösi járás északi felében található Gyöngyöspata, a kedvezményezett településnek minősülő Gyöngyösorosi, a járás déli része, illetve a keleti részében fekvő Domoszló, Kisnána, Vécs települések. A Hatvani járásban pedig Ecséd mutat ilyen sajátosságokat.

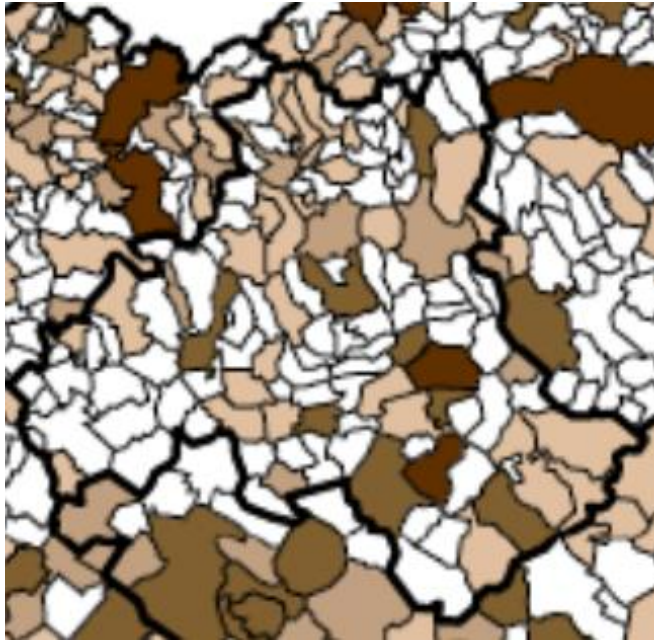

96. ábra Komfort nélküli lakások aránya Heves megyében (2011)

Forrás: Geoindex

Szegregátumok helyzete

A lakhatás kapcsán is szükséges szót ejtenünk az elmaradt településrészekről, szegregált lakókörülményekről. A problémát több tanulmány segítségével is megközelíthetjük. Érdeemes lehet először Domokos Veronika a KOR IH 2010-es adatgyűjtésre támaszkodó elemzésének eredményeit megvizsgálnunk. Ez a felmérés a szegregált falvakra nem terjedt ki, de a szakértői telepösszeírás szerint az ország területén 823 településen és 10 fővárosi kerületben összesen 1633 szegény- és romatelep, településszövetbe ágyazódott szegregátum található. Ez azt jelenti, hogy országos szinten a települések egynegyedében tapasztalható településen belüli lakóhelyi szegregáció. A felmérés másfelől nem tér ki arra az egyébként fontos kérdésre, hogy a településeken élők hány százaléka roma. A kéziratban közölt térkép a telepek, településszövetbe ágyazott szegregátumok számát jeleníti meg egészen 0-5-ig, illetve 5 felett. A Domokos által készített térkép alapján azt lehet mondani, hogy az 5 felett regisztráltak telepeket, településszövetbe ágyazott szegregátumokat Átányban és Füzesabonyban. 3 és 5 közötti a szegregátumok száma Tiszanánán, Hevesen, Erdőtelken, Kerecsenden, Erken, Gyöngyösön, Verpeléten és Bélapátfalván. Kettő szegregátumot, vagy telepet regisztráltak Egerben, Sirokban és Pétervásárán. Az adatgyűjtés nyomán készült térkép számos, egy szegregátummal rendelkező települést rögzít, e helységek nagyobb hányada a megye északi és déli részén, valamint egy részük Gyöngyös környékén terül el.

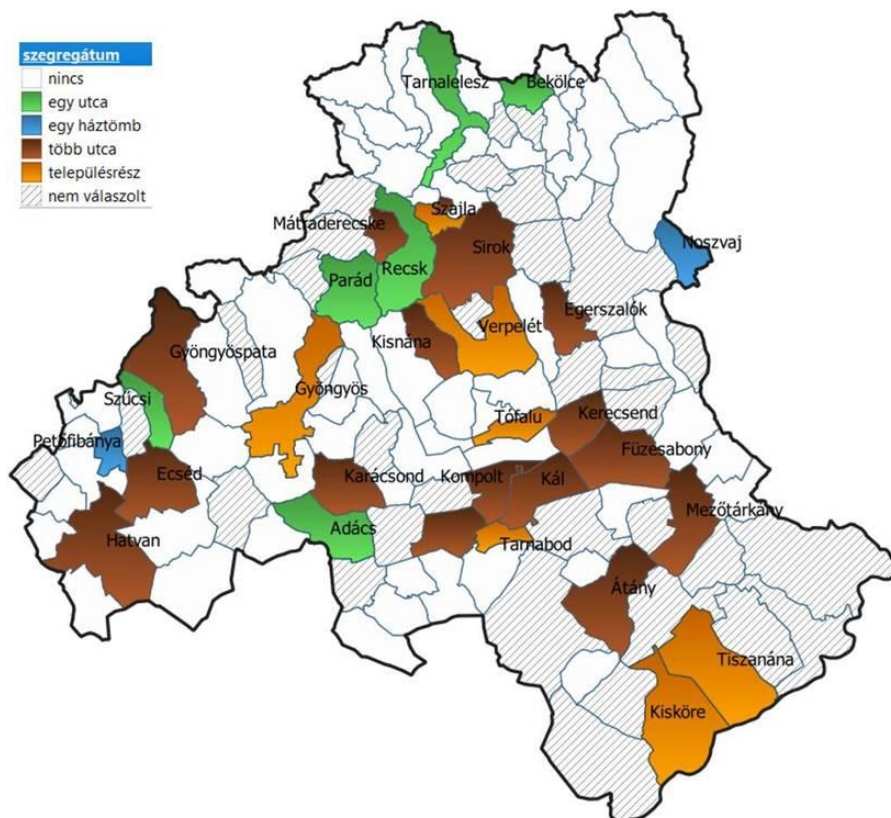

Telepek, településszövetbe ágyazott szegregátumok száma (darab)

□	nincs telep	(2334)
■	1	(481)
■	2	(158)
■	3 - 5	(145)
■	5 felett	(34)

97. ábra: Telepek, településszövetbe ágyazott szegregátumok száma Heves megyében
Forrás: Domokos 2010.

A Domokos által használtknál frissebb információkból, ám a települések válaszadási hajlandóságából kifolyólag nem teljes körű adatszolgáltatásból összeállított térkép készült jelen dokumentum kapcsán a szegregátumok aktuális helyzetéről. A térkép a települések visszajelzéseiből kigyűjtött információkat tükrözi, ám mégis célszerű lehet összevetni a 2010-es adatokból előállított kimutatással. Fontos azonban leszögezni, hogy az adatgyűjtés során az előzőekhez képest eltérő módszertannal dolgoztunk. A Szolgáltatási Út Térkép adatgyűjtő táblázatában a következő kategóriákat határoztuk meg az adott településen található szegregátum kapcsán: nincs, egy utca, egy háztömb, több utca, településrész. Az adatszolgáltatást elmulasztó települések a „nem választott” kategóriába estek. Az előzőekhez képest újonnan bevezetett településrésznyi kiterjedéssel rendelkező szegregátumok kategóriájába esik Kisköre, Tiszanána, Gyöngyös és Verpelét. A Domokos munkájában található térképről e települések tekintetében hasonló eredmények olvashatóak le, ameddig a 2019-es felmérés új faktorként hozta be Tarnabodot és Tófalut. A korábbi felmérésekben regisztrált 5, vagy azt meghaladó számú telep és szegregátum kategória esetében Füzesabonyban és Átányon az általunk végzett adatgyűjtés alapján a 2010-essel metszésben lévő eredményeket mutat. A Domokos által közölt térképen „nincs telep” kategóriába besorolt Hatvanban, Ecséden, Kompolton, Mezőtárkányban és Egerszalókon azonban a válaszadások szerint több utca által lehatárolt szegregátum található.

98. ábra Heves megyei szegregátumok (2019)
 Forrás: Heves Megye Szolgáltatási Út Térképe

Társadalmasítók

Heves megye településhálózati adottságai

Településhierarchia

Heves megyében 121 település található, ebből 11 város, 112 község, melyből 5 nagyközségi jogállású (Hort, Kál, Parád, Recsk, Nagyréde). A városi népesség aránya 69,6 %, átlagosnak tekinthető az országban. (országos átlag Budapest nélkül 65%), ugyanakkor az urbanizáció foka nem jelenti a városiasodott környezet megjelenését, több kisváros hiányos funkciójú, külsejében falusias megjelenésű (Bélapátfalva, Kisköre, Pétervására). A megye településhierarchiájának csúcsán a megyeszékhely, Eger sokoldalú városi funkcióival nemcsak a megyének, de tágabb térségének is központja. A településhierarchiában a városi jogállású települések nem tekinthetők egységesen kezelendőknek. A hosszú városi múltra visszatekintő, ma is funkcionálisan erős városok képezik a településhierarchia következő szintjét, ezeken a településen a középfokú funkciók jó kiépültek, jelentős vonzáskörzettel bírnak, legtöbbjük kistérségi és leendő járási központ (Gyöngyös, Hatvan, Heves, Füzesabony). A városiasodás rendszerváltás utáni felgyorsulásának köszönhetően több olyan település is elnyerte a városi címet, ahol a középfokú városi funkciók hiányosak, ezek a csekélyebb vonzáskörzettel rendelkező városok (Bélapátfalva, Kisköre, Pétervására, Lőrinci) hierarchiában alacsonyabb szinten állnak. A községek – népességszámuk, intézményeik alapján – szintén több szintet képeznek. A közigazgatásban is kiemelt nagyközségek (5) mellett a megyében néhány alapfokú szervező központ, térségi mikroközpont is létezik (Abasár, Parád, Recsk, stb). A településhierarchia alsó szintjén az alapfokú ellátást biztosító, alacsonyabb lélekszámú települések állnak.

Szükséges szólni a megye centrum-periféria viszonyairól. Mint arról korábbi fejezetekben már volt szó, a megye centrumtárságát a megyeszékhely és az azt körülvevő települési gyűrű képezi, valamennyi mutató kapcsán a legkedvezőbbekkel rendelkezik. Emellett a Gyöngyös-Hatvan térségek központi települései tudnak részleges centrumként funkcionálni. A jövőbeni területi tervezés során a várostérségi szerepkör kerül előtérbe, azonban a várostérségek területi lehatárolásának módszertana még nem kidolgozott, területi kiterjedésük azonban a kistérségekkel párhuzamba állíthatók.

A megye 121 településéből kettő tartozik az öt-tízezer fős, három település a tíz- ötvenezer lakosú kategóriába, ötvenezernél több lakossal pedig mindössze egy város, a megyeszékhely Eger rendelkezett. A többi helység népessége nem éri el az ötezer főt.

A településhálózat területen belüli és kívüli kapcsolatai

A megyében, mivel nem határmenti területről van szó, külső kapcsolatoknak csak a testvértelepülési kooperációkat tekinthetjük. Heves megye 38 településének vannak testvértelepülései.

A nemzeti hálózatok közül a LEADER akciócsoportok szervezése a kiemelkedő. A megyében működő 6 akciócsoport (BÜKK-MAK LEADER Nonprofit Kft, Dél-Mátra Közhasznú Egyesület, Észak-Hevesi Vidék Fejlesztéséért Közhasznú Egyesület, Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület, Tisza-Tarna-Rima Mente LEADER Akciócsoport, Eger Vidék Kincsei Térségi Vidékfejlesztési Nonprofit Kft.) 85 települést fog össze és biztosítja a helyi közösségfejlesztést.

Heves megye jelenleg 11 városi rangú településsel rendelkezik, az egyes városok vonzáskörzete azonban igen eltérő kiterjedésű (sőt vannak városok, amelyek nem is fejtenek ki hatást egyetlen településre sem!). A városok vonzáskörzetének megállapítására 6 tényezőt vesznek általában figyelembe (köz- és szakigazgatási intézmények, egészségügy, oktatás, kereskedelem, munkaerő-vonzás, szolgáltatások).

Heves megyében valamennyi város rendelkezik kisebb-nagyobb kiterjedésű kereskedelmi vonzásterülettel. Az elmondható, hogy a nagyobb múltú, korábbi piacközpontok ma is komolyabb ellátóterületet mondhatnak magukénak. Jól érzékelhető ez Eger, Gyöngyös, de akár Hatvan vagy Heves esetében is.

A fiatalabb, kisebb népességszámú városok közül mindenképpen említést érdemelnek Füzesabony és Pétervására, ahol a rövid városi múlt ellenére nagy ellátóterülettel bírnak. Ez elsősorban korábbi járásközponti szerepkörüknek köszönhető. Kisköre, Bélapátfalva és Lőrinci ugyanakkor saját lakosságán kívül csekély számú népességet (települést) lát el. Vonzásterületük főleg a szomszédos falvakra terjed.

Feltétlenül szót kell ejtenünk a megyehatár szerepéről is. Bizonyos városi szolgáltatások esetében (köz- és szakigazgatás, egészségügy, stb.) az adminisztratív határ érvényesül. Az egyéni döntéseken alapuló funkciók (oktatás, kereskedelem, egészségügy) szerepét mi sem bizonyítja jobban, minthogy a megyéből 2 község lakossága is (Visznek és Poroszló) más megye városában veszi igénybe a kereskedelmi intézmények nyújtotta lehetőségeket (Jászárokszállás illetve Tiszafüred). Heves város vonzása viszont áttérjed a szomszéd megye településére, Jászszentandrásra is.

Az agglomerálódás a megyében nem jellemző. Ugyanakkor a szuburbanizációs folyamatoknak köszönhetően a megyeszékhely körül szuburbanizációs gyűrű alakult ki (Andornaktálya, Nagytálya, Novaj, Szarvaskő, Egerszalók). A város körüli szuburbanizációs övezet határa egyre inkább bővül.

Települések közötti feladatmegosztások, együttműködések

A 2013. január 1-től kiépülő járási rendszer az állami közigazgatás feladatainak kereteit teremtette újra. A járási rendszer 7 járást tartalmaz, a kistérségekhez képest kisebb területi átrendezéssel. A korábbi

99. ábra: Heves megye járásai
Forrás: teir.hu

területfejlesztési önkormányzati társulás megszűntek vagy inaktívvá váltak. Az önkormányzati hivatalok fenntartását érintően az elmúlt évek jogszabályváltozásainak megfelelően a települések túlnyomó többsége közös önkormányzati hivatalokat hozott létre, így 40 közös önkormányzati hivatal működik megyénkben 99 települést érintően. Önkormányzati társulások néhány tématerületet érintően működnek, elsősorban szociális intézmények és hulladékgazdálkodási rendszerek fenntartására vonatkozóan. Ezen együttműködések az adott fejezetnél kerülnek bemutatásra.

Megyén belüli fejlettségi különbségek

Kedvezményezett járások, települések

A kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014 (XI.26.) Korm. rendelet az egyes magyarországi járásokat a társadalmi és demográfiai, lakás és életkörülmények, helyi gazdaság és munkaerő-piaci, valamint infrastruktúra és környezeti mutatókból (négy mutatócsoport) képzett komplex mutató alapján jellemzi. Területi fejlettség alapján történő besorolásánál a következő kategóriák kerültek felállításra:

- fejlesztendő járások: a kedvezményezett járásokon belül azok a legalacsonyabb komplex mutatóval rendelkező járások, amelyekben az ország kumulált lakónépességének 15%-a él
- kedvezményezett járások: azok a járások, amelyeknek komplex mutatója kisebb, mint az összes járás komplex mutatójának átlaga
- komplex programmal fejlesztendő járások: a kedvezményezett járásokon belül azok a legalacsonyabb komplex mutatóval rendelkező járások, amelyekben az ország kumulált lakónépességének 10%-a él

A Korm. rendelet szerint Heves megyében négy járás került besorolásra az alábbiak szerint:

járás	komplex mutató értéke	sorrend a járásek között	kedvezményezeti besorolás
Hevesi	25,12	9.	komplex programmal fejlesztendő
Pétervásárai	30,10	29.	fejlesztendő járás
Füzesabonyi	32,63	46.	fejlesztendő járás
Bélapátfalvai	36,29	62.	kedvezményezett

A kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015 (VI.23.) Korm. rendelet a következő kategóriákat határozta meg a fent bemutatotthoz hasonló komplex mutató alapján:

- Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett települések (komplex mutató alapján rangsorolt települések legkedvezőtlenebb harmada)
- Jelentős munkanélküliséggel sújtott települések (azok a települések, amelyekben a munkanélküliségi ráta meghaladja az országos átlag 1,75-szeresét)
- Fejlesztendő (mindkét szemponttal érintett) település
- Átmenetileg (2015. december 31-ig) kedvezményezett települések

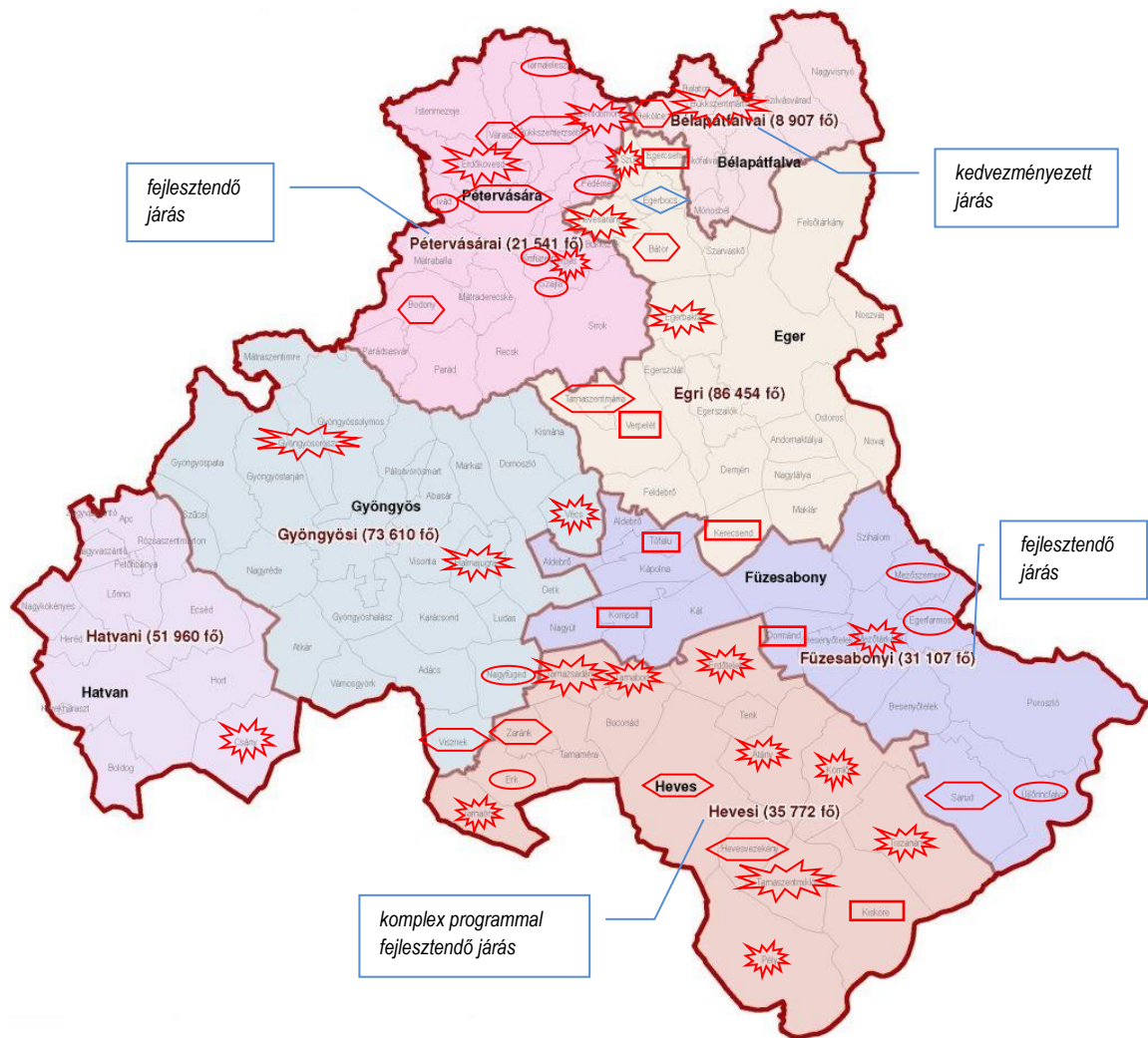
A besorolt településeket az alábbi ábra mutatja be, melynek a jelmagyarázata a következő:

105/2015 (VI.23.) Korm. rendelet alapján

- Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett települések (komplex mutató alapján rangsorolt települések legkedvezőtlenebb harmada)
  - Jelentős munkanélküliséggel sújtott települések (azok a települések, amelyekben a munkanélküliségi ráta meghaladja az országos átlag 1,75-szeresét)
  - **Fejlesztendő** (mindkét szemponttal érintett) település
  - **Átmenetileg** (2015. december 31-ig) **kedvezményezett** települések
- } **kedvezményezett települések**

290/2014 (XI.26.) Korm. rendelet alapján

- **Átmenetileg** (2016. január 1-ig) **kedvezményezett** települések

100. ábra: kedvezményezett települések a 105/2015 (VI.23.) Korm. rendelet alapján, illetve a kedvezményezett járások a 106/2015 (VI.23.) Korm. rendelettel módosított 290/2014 (XI.26.) Korm. rendelet alapján (forrás: Heves Megyei Integrált Területi Programja 2014-2020)

Komplex programmal fejlesztendő járás: Hevesi járás

Heves megye területén 7 járás található. A Hevesi járás a megye legdélibb fekvésű területe, mely az M3-as autópályától délre, A Hevesi járás lakossága 33.889 fő volt a KSH 2018. évi adata alapján. Ez 11,56 %-a Heves megye összlakosságának. A Hevesi járáshoz tartozó települések (17 db) az alábbiak: Átány, Boconád, Erdőtelek, Erk, Heves, Hevesvezekény, Kisköre, Kömlő, Pély, Tarnabod, Tarnaméra, Tarnaszentmiklós, Tarnazsádány, Tarnaörs, Tenk, Tiszánána, Zaránk. A felsorolt települések közül a legnagyobb lélekszámú települése Heves városa (10.111 fő), mely népességszám szempontjából a megyében a negyedik.

A kedvezményezett járások besorolását tartalmazó 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet alapján (amely a térségi kedvezményezettséget a kistérségek helyett a járások szintjén rögzítette, megújította a kedvezményezettség kategóriáit - fejlesztendő járások, kedvezményezett járások és komplex programmal fejlesztendő járások -, valamint a besorolás mutatókészletét és módszertanát) a Hevesi járás a komplex programmal fejlesztendő járások kategóriájába esik a Heves megyei 7 járás egyedüljeként.

A kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet 38 db települést érint megyénk területéről. Ebből 11 db település a Hevesi járás területén található, amely azt jelenti, hogy a Hevesi járás településeinek 64,7%-a kedvezményezett.

Az alapvetően mezőgazdasági karakterű Hevesi járásban a falvak többségének helyzete romló-stagnáló, csupán Tarnaméra és Boconád jövedelemszintje éri el a vidéki átlagot - javuló tendenciát mutatva, kedvező foglalkoztatás mellett. Legkedvezőtlenebb a helyzet azokon a településeken, ahol magas a roma lakosság aránya – Tarnabodon, Tarnaszadányon, Tarnaörsön, Kömlőn, Erken és Átányon. Az agrárszektor túlsúlya általában a kedvezőtlen gazdasági helyzet egyik jellemzője, azonban itt egyaránt találunk elmaradottabb (Tarnabod) és kedvezőbb helyzetű települést (Hevesvezekény) is azok között, ahol magas a mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya.

Demográfiai helyzet:

Heves megye lakónépességének száma 2018. év elején 293 ezer fő volt, amely az országos trendhez hasonlóan csökken az elmúlt évtizedekben. 2011-es népszámlálási adatok szerint a megye népességének 11,8 %-át veszítette el 1980 óta, amely jelentősen meghaladja az országos értéket (7,2%) is. A népességszám csökkenését a születési és halálozási rátának alakulása, valamint az oda- és elköltözések aránya együttesen alakítja. A természetes szaporodás/fogyás (az élveszületések és a halálozások különbözete ezer lakosra vetítve) adatait megvizsgálva a Hevesi járás mutatja a messze a legkedvezőbb adatokat megyén belül (-1,43% szemben a legrosszabb, -11% feletti eredménnyel Észak-Hevesben). A vándorlási egyenleget (ezrelék) figyelembe véve a 7 heves megyei járás közül a legrosszabb mutató a Hevesi járást jellemezte 2018-ban (-6,61). A Heves megyei átlag 2018-ban -1,97 ezrelék volt. Jellemzően a fiatal és képzett munkaerő vándorol el a térségből.

A járáson belül is jelentős különbségek tapasztalhatóak a demográfiai mutatókat áttekintve. A járás területén előregedő és gyarapodó falvak sorakoznak egymás mellett. A természetes szaporodás kiugró számai szoros kapcsolatot mutatnak a roma nemzetiség lakosságán belüli jelentős arányával (Tarnabod, Tarnaszadány, Átány, Kömlő). A többségi társadalomra a csökkenő gyermekszám, az előregedő korfa jellemző, míg a kisebbségi társadalom esetén egy növekvő népességet, családonként 3-5 fős gyermekszám, és korai gyermekvállalást tapasztalható. A magas roma nemzetiségű lakosárányal rendelkező települések oktatási intézményeiben felgyorsult a szegregálódás: a nem roma szülők más települések iskoláiba íratják gyerekeiket. Erős korreláció mutatható ki továbbá az alacsony iskolai végzettséggel rendelkező, tartósan munkanélküliek száma és a roma lakosság aránya között. A komfort nélküli lakások kiemelkedő aránya, a romatelepek jelensége (Heves, Átány, Erdőtelek) pedig a szociális problémák mélységére utal.

Foglalkoztatás/Munkaerőpiac

A Hevesi járás foglalkoztatási mutatói elmaradnak a megyei értékektől – alacsonyabb az aktivitás és magasabb az álláskeresők aránya a KSH adatai alapján. A nyilvántartott álláskeresők a munkaképes korú népesség százalékában (a nyilvántartott álláskeresők száma száz 15-64 éves állandó lakosra vetítve) 2018. évben: Heves megyében 5,05%, míg a Hevesi járás területén 9,56% (a legrosszabb a 7 járás közül). A tartós munkanélküliek aránya Heves megyében 2017. évben 47,16 %, a Hevesi járás területén 48,68% (ennél csak a pétervásárai járás területe mutat rosszabb mutatókat 51,9%). Az álláskeresők tulajdonságait vizsgálva megállapítható, hogy rendkívül magas az alacsonyan képzettek aránya, kiemelten a tartósan állástalanok között. Az adófizetők aránya 2017-ben Heves megyében 50,13 %, a Hevesi járás területén 47,67% (ennél csak a pétervásárai járás mutat rosszabb mutatókat: 47,06%).

Közlekedés, elérhetőség

A Hevesi járás északi és középső részének elérhetősége az M3 autópálya és a 31. sz. főúton (teljes megyei szakaszának rekonstrukciója 2015-ben megvalósult) keresztül jól biztosított, azonban a járáson belül ezen főutakra felvezető utak, mind a településeket összekötő, mind pedig a településen belüli közutak állapota általánosan nem megfelelőnek mondható. Az észak-déli viszonylatban történő közúthálózat fejlesztés elengedhetetlen a gazdasági tengelyhez való szorosabb kapcsolódás és a Tiszató elérhetősége szempontjából.

Kerékpárút gyakorlatilag csak Heves városában és a Tisza gáton van. Jelentős előrelépést fog jelenteni a jelenleg futó kerékpárút fejlesztési projektek megvalósulása, mert ezekkel Nagyfügedtől Hevesvezekényig egy összefüggő útvonal alakul ki, több mint 30 km hosszban. Fontos feladat a jövőre nézve, hogy az így kialakult szakaszok tovább folytatódjanak a Mátra és a Tisza-tó irányába.

A járáson keresztül fut a Kál-Kápolna – Kisújszállás vasúti szárnyvonal, mely korábban jelentős teherforgalmat bonyolított, továbbá személyszállítás tekintetében fontos kapcsolatot jelent a Budapest-Miskolc és a Budapest-Szolnok-Debrecen fővonalak irányába.

Heves városa, mint a járásközpont központi települése

A város Heves megye dél-keleti részén helyezkedik el, 2013-tól a Hevesi járás központja. A 31-es másodrendű főút mellett fekszik. A 10,1 ezer lakosú város arculatát napjainkban is a mezővárosi jelleg határozza meg. A város a térség szolgáltatási és gazdasági központja. A rendszerváltást követően a több száz munkavállalót foglalkoztató gyárak megszűntek (Berva) vagy termelésük jelentősen visszaesett (Mezőgép). Mára több vállalkozás is a járás jelentős munkáltatójának számít (HevesTherm, Hevesponyva, Prospera), de a rendszerváltás előtti gazdasági súlyát a város nem tudta visszaszerezni. A város rendelkezik Ipari Park címmel, illetve TOP forrásból iparterület fejlesztési projekt is folyamatban van a kedvezőbb üzleti környezet megteremtése érdekében. A településen az országos átlagot meghaladó a munkanélküliek aránya. Ennek csökkentése érdekében fontos lenne a munkahelyek számának bővítése. A település jó adottságokkal és hagyományokkal rendelkezik a szántóföldi és kertészeti kultúrákra vonatkozóan, az erre épülő feldolgozóipar kiépítése, továbbá a kertészeti ágazat további bővítése alkalmas lehet a munkahelyteremtésre.

Bár a város egyedi turisztikai adottságokkal (sakkmúzeum) is rendelkezik, ennek ellenére a turisztika súlya napjainkra jelentéktelenné zsugorodott. A természeti környezet, a település körüli bányatavak, a Hevesi Puszták Tájvédelmi Körzet kedvező lehetőségeket kínál a természet közeli szabadidő eltöltésre, horgász turizmus számára. A jelenleg is megvalósítás alatt álló projektek viszont új lendületet adhatnak ezen gazdasági ágának, így többek között megújul az Európában egyedülálló sakkmúzeum, illetve újra kinyithatja kapuit a korábban közkedvelt termálfüves strandfürdő, melyhez kapcsolódóan megújul a Viczán-tó is.

Az intézményrendszert tekintve a városban egy bölcsőde, négy óvoda, négy általános iskola, egy zeneiskola és egy középiskola működik. A középiskola, illetve egy óvoda a református egyház fenntartása alatt áll míg az egyik általános iskolát a katolikus egyház tartja fent. Az egészségügyi ellátás széleskörű, a háziorvosi, illetve fogászati körzeteken túl szakrendelő is működik a városban. Szociális téren kiemelendő a Dr. Szegő Imre Idősek és Mozgásfogatók Otthona, illetve a Dél- Hevesi Kistérség Gyermekegészségügyi Központja és Családsegítő Szolgálat. A járás egyetlen sportcsarnoka is Hevesen található.

A településen jellemző az elöregedés, az elvándorlás és az elszegényedés problémája. Fontos cél ezeknek a folyamatoknak a kezelése, olyan biztonságos, gazdaságilag életképes és élhető vidéki környezet fenntartása, amely megőrzi a település értékeit. A városban a hátrányos helyzetű lakókörnyezetben élő lakosok társadalmi integrációjának elősegítése nélkülözhetetlen a szegregációs helyzetből eredő problémák felszámolásához. Az egy területre koncentrált, leromlott állapotú ingatlanokban lakó és az alacsony jövedelmű, iskolázottságú népesség több helyen szegregátumot alkot, ami nehézséget jelent az alacsony színvonalú társadalmi helyzetből való kitörésre.

Tisza-tó: A Hevesi járás érintettsége

A Tisza-tó térség négy megye határánál helyezkedik el. Földrajzi, valamint társadalmi-gazdasági helyzetét tekintve a Tisza-tavi térség Hevesi járást érintő települései távolabb esnek az Alföld gazdaságilag fejlettebb, urbanizáltabb területeitől, kiesnek az országos makroszerkezeti fejlődési zónákból. Ennek következtében a térség egy része országos összehasonlításban társadalmi, gazdasági szempontból elmaradott területnek számít. Ennek a történelmileg kialakult, többszörösen hátrányos

helyzetnek a legfőbb összetevői: - a társadalmi és gazdasági szempontból belső perifériális helyzet, - a közlekedési kapcsolathányok, - a térség mezőgazdasági jellege, - a hátrányos társadalmi helyzet.

Hazánkban a vízkárok (árvizek, belvizek, viharkárok) által sújtott területek között a Tiszavölgy kiemelkedik a rendkívüli árvizek és belvizek tekintetében. Az ár- és belvízvédelem fejlesztése a járás területén is összehangolt feladat, melynek egyik fontos szegmense a megfelelő létesítményfejlesztés. Többfunkciós folyami műtárgyként az árvízmentesítésben jelentős szerepe van a Tisza II. vízlépcsőnek Kiskörénél.

A Tisza-tó környéki települések arculatát, de településközi kapcsolatainak intenzitását is egyre inkább meghatározza a fejlődő turizmus, amelyet az erős szezonáltság jellemez. Ennek hátterében hiányos belső közlekedési kapcsolatok, rossz útminőség és hiányos marketing tevékenység áll. Mivel a tó közvetlenül a járás csak két - Kisköre, Tiszanána - települését érinti, ennek turisztikai hozadéka nem jelenik meg a járás nyugati területein. A tiszánánai partszakasz tisztasága, rendezettsége alapján a Tisza-tó legkellemesebb strandja.

A Hevesi járás és a Tisza-tó kapcsolata vonatkozásában mindenképpen szólnunk kell Kisköre városáról amely a Hevesi járás harmadik legnagyobb lakosságú települése (Heves és Erdőtelek után). A város népességszáma 2018. évben 2849 fő volt. A megye 11 városa közé tartozó Kisköre rangjával ellentétben hiányos funkciójú, külsejében falusias megjelenésű kisváros. A településen a városi funkciók hiányosak, a település minimális vonzáskörzettel rendelkezik. A szomszédos településekre gyakorolt hatása leginkább a közösségi (könyvtár, művelődési ház), valamint a humán szolgáltatások által (pl. általános iskola, gyógyszertár, fogászati szakrendelés) mérhető.

Kisköre igyekszik kiaknázni a Tisza-tó nyújtotta lehetőségeket, így pozicionálja magát. A 2014-2020-as európai uniós fejlesztési ciklusban Kisköre városa több, a turizmus fejlesztését elősegítő uniós pályázatot nyert el, megújul a strand és a kiskörei kikötő is.

A táj terhelésének és terhelhetőségének meghatározása

A táj terhelhetősége azt mutatja, hogy a táji adottságok milyen létszámú népesség megélhetését és társadalmi tevékenységét teszik lehetővé anélkül, hogy a tájalkotó elemek bármelyikében vagy azok összességében visszafordíthatatlan károk keletkeznének. A jelenlegi tájterhelés Heves megyében igen nagy eltéréseket mutat. Az alföldi területek jellemzően jó termőképességű nagyüzemiszántóterületei által érintett térségek a természetes erőforrások (erdők, természet közeli területek, vizes élőhelyek) jelentős részét elfoglalták. A korábban mozaikos tájszerkezet az időjárási szélsőségek kiegyenlítését segítette. A mai homogén táj a kedvezőtlen folyamatokat erősíti (a szél munkája a futóhomokos területeken). A kis területekre visszaszorult természetes vagy természet közeli élőhelyek nagyon sérülékenyek. Ezeken a területeken a tájterhelés mérséklésére jelölték ki az MTÉT területeket, ahol természet-közeli gazdálkodási módok (tájgazdálkodás) segítségével lehetőség van a természeti értékek megőrzésére, tájrehabilitációra. Ezeken a mezőgazdasági területeken a táj terhelése tovább nem növelhető.

A borvidékeken a tájterhelés jelentős az alábbiak szerint:

- a hegy-völgy irányú művelésű területeken fennáll a talajelsodródás veszélye,
- nagyarányú vegyszer használat veszélyezteti a felszín alatti és felszíni vizeket, rontja a talaj minőségét,
- a borvidéki területek a magas termőföld ár miatt nagyon ki vannak használva, a kultúra homogén, a mozaikosság eltűnt.

A borvidékeken a táj terhelhetősége nem növelhető.

A dombosági területek tájterhelése változó. A korábbi évszázadok erdőirtásai által érintett területek, kopárok rehabilitációra szorulnak. A tájterhelés csak a rehabilitációt követően növelhető (Pétervására, Egercsehi környéke). A csökkenő lakosságot mutató észak-hevesi települések esetében a szántók, legelők felhagyása miatt megindult az önerdősülés, csökkentve a tájhasználat lehetőségeit. Ebben a térségben a hagyományos természet közeli gazdálkodási módok alkalmazásával a tájhasználat lehetőségei növelhetőek. A hegyvidéki területek jelentős része védett természeti terület, ahol a védelem

a táj terhelhetőségét megfelelő keretek között tartja. Az ipari zónákban a roncsolt területek rehabilitációjával a környezet károsítás mértéke csökkenthető. A termőföldek fogyása megállítható, a táj terhelése nem növekszik, ha zöldmezős beruházások helyett a felhagyott bányaterületek (meddőhányók), iparterületek, barnamezősterületek ipari-gazdasági fejlesztésekre felkészítve hasznosításra kerülnek (Egercsehi, Gyöngyössolymos, Recsk, Gyöngyösorosi és Hatvan, Lőrinci térsége). A roncsolt területek hasznosítását rehabilitációs program kidolgozásával kell megkezdeni. A táj terhelését erőteljesen növeli az urbanizációs nyomás. Az épületek, építmények által elfoglalt területek leginkább a mezőgazdasági területek rovására terjeszkednek, de ugyanez vonatkozik az utak, vasút fejlesztésekre is. Az urbanizációs terület-igénybevétel tekintetében a lehető legtakarékosabban kell eljárni. A megmaradó zöldfelületeket a jelenlegi gyakorlatnál sokkal intenzívebben kell fásítani.

A térséget érintő ágazati koncepciók, területfejlesztési elképzelések és hatályos területi tervek áttekintése

Az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció Heves megyét érintő vonatkozásai

Az Északi-középhegység és az Alföld határterületén elhelyezkedő Heves megyében a két nagytáj találkozási változatos arculatot és kiemelkedő természeti értékeket eredményez, meghatározva a mezőgazdasági termelés, elsősorban a zöldség-gyümölcsstermesztésnek és szőlőtermesztésnek kedvező adottságait (egri, mátraaljai borvidékek). A gazdasági fejlődésben meghatározó a főváros közelsége, a kelet-nyugati irányban húzódó M3 autópálya által biztosított jó elérhetőség. Erre és a feldolgozóipari gyártási tapasztalatokra építve települtek meg nagyrészt zöldmezős beruházásokkal a tőkeerős, főleg külföldi tulajdonú vállalkozások, stabilizálva a gazdasági növekedést a Hatvan-Gyöngyös-Eger tengelyen. Húzóágazatai az energiatermelés, a gép-, feldolgozó- és élelmiszeripar. A természeti, kulturális és épített környezet egyedülálló adottságainak (Mátra, Mátraderecskei Mofetta, Bükk, Tisza-tó, Eger, jelentős termál és gyógyvíz készlet) köszönhetően kiemelkedő a turizmus jelentősége. Északi, jellemzően aprófalvas Béaláp-falvai és Pétervásárai kistérségeinek népességmegtartó ereje gyenge.

Fejlesztési irányok

- A gazdaság versenyképességének javítása a megye gazdasági adottságaira építő munkahelyteremtő beruházások ösztönzése, a munkahelymegtartó- és gyarapító fejlesztések prioritizálása és a beruházásösztönzést támogató infrastruktúrák (infokommunikációs, közlekedési, oktatás-szakképzési, stb.) fejlesztése révén. Megyén belül az észak-déli, északi területein a kelet-nyugati kapcsolatok javítása.
- A turizmus súlyának megőrzése, növelése a termékkínálat fejlesztésével, komplexitásának és attraktivitásának növelésével különösen a lovas- (Szilvásvárad) és ökoturizmus (Tisza-tó), továbbá az egészségipar minőségi fejlesztése révén, építve Eger és a Mátra-vidék történelmi, borászati és természeti adottságaira, hagyományaira is.
- A hátrányos helyzetű perifériális kistérségekben az ellátórendszerek és térségközponti szerepkörök mellett a közlekedési viszonyok javítása, a jelentős arányú roma népesség társadalmi integrációjának segítése.

Előzmények: VI. Régiók fejlesztési irányai, ezen belül Észak-Magyarország (Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Heves megye, Nógrád megye): A régió célja olyan társadalmi-gazdasági térszerkezet létrehozása, mely biztosítja regionális versenyképességünket, kiegyensúlyozott településrendszerre épül, szervesen és hatékonyan illeszkedik az európai térbe. A közszolgáltatások és életkörülmények tekintetében a régió belül mérsékli, vagy megszünteti az elfogadhatatlan területi egyenlőtlenségeket. A hazai közúthálózat minőségi jellemzői (teherbírása, balesetvesélyessége), valamint a gyorsforgalmi úthálózat alacsony sűrűsége nem elégítik ki a növekvő tranzit- és belföldi forgalmi igényeket. A közúthálózat nagy részének teherbírása csak 100 kN tengelyterhelésre megfelelő, szemben az EU 115 kN követelményével.

Az utak minőségének romlásához e tényen kívül az is jelentősen hozzájárult, hogy a gépjárműállomány egyharmadával növekedett. A rossz vagy nem megfelelő minőségű utak aránya különösen Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Heves és Somogy megyékben magas.

A 2012. év végén társadalmi vitára bocsájtott Nemzeti Fejlesztés 2020 (az Országos Fejlesztési Koncepció és az Országos Területfejlesztési Koncepció) c. munkaanyag és a Heves megyei helyzetelemző anyag kapcsolódása gyakorlatilag minden ponton megfigyelhető. Az országos tendenciák – társadalmi, gazdasági, környezeti – jórészt érvényesek a megyére is, természetesen eltérő súlyokkal és hangsúlyokkal.

A megye *társadalmi* mutatói igen elgondolkodtatóak: kedvezőtlenek a demográfiai folyamatok, a megyei népesség jelentős része társadalmi ellátásra szorul, a tudás megszerzését és megújulását objektív és szubjektív tényezők egyaránt nehezítik. Az oktatás csaknem egésze megújulásra vár, az egészségügyi rendszer gyengélkedik, a társadalmi összetartás és összetartozás szintje alacsony, a megyei társadalom egyes részeinek és emiatt egészének értékrendje problematikusnak, ellentmondásosnak minősíthető.

A megye *gazdasága* a vártnál jóval lassabb ütemben fejlődik és modernizálódik, a gazdaság stagnálása, illetve visszaesése nagyban akadályozza a foglalkoztatottság növelését. A képzés, szakképzés felemás módon reagál a gazdaság kihívásaira, a kereslet és a kínálat találkozása ritkán harmonizál. A vidékfejlesztés hosszú távú feladatokat ad a megye társadalmának, mely csak komplex módon kivitelezhető. A turizmus, az agrárium, a megújuló energiák jelentős potenciált képviselnek Heves megyében, kihasználtságuk, okszerű alkalmazásuk még jelentős távlatokkal kecsegtethet.

A megye *természeti erőforrásai* talán a legnagyobb, azonnal alkalmazható erőforrást jelentik, amit érdemes a jövőben fenntartható módon használni. Az itteni természeti erőforrások alkalmazása a jövő alapja, mely a „Zöld megye” koncepcionális bázisát jelenti.

A megyében is – az országoshoz hasonlóan – jelentős *területi különbségek* regisztrálhatók, s a fejlesztések során még mindig csak gyengén érvényesül a területi elv és szemlélet, mely pedig a továbbhaladás fontos összetevője.

A hazai, az adott térséggel szomszédos, azonos térségi szintű térségek és/vagy külföldi közigazgatási egységek területfejlesztési koncepcióinak és programjainak térségre vonatkozó üzenetei

Megyék közötti kapcsolódási pontok feltárása

Az OFTK-ban szereplő tematikus térképek alapján a szomszédos megyékkel a következő kapcsolódási pontok kerültek feltárásra:

elemzési szempont	Heves						Nógrád			B.A.Z.				J.N.Sz.		Pest			
	Pétervárárai	bélapátfalvai	Hátvani	Gyöngyösi	Egri	Hevesi	Fiúzsabonyi	Salgótarjáni	Bátontymeyi	Pásztói	Ózdi	Kazincbarcikai	Miskolci	Mezőkövesdi	Mezőcsáti	Jászberényi	Szolnoki	Tiszaújvárosi	Aszód
fenntartható vízgazdálkodás																			
felszíni vizek védendő vízgyűjtő területe:						x	x								x			x	
kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőségvédelmi terület					x								x						
kitermelésnél lassabban utánpótlódó termálviztestek			x	x	x	x	x						x		x		x	x	
kitermelésnél lassabban utánpótlódó talaj-, réteg- és karsztos víztestek			x	x	x		x						x						x
bányászat és energetika																			
ásványi nyersanyag gazdálkodás térségei			x		x			x					x						
biomassza energetikai hasznosítására leginkább javasolt területek				x	x										x				
nap-, szél- és geotermikus energia hasznosítására leginkább javasolt térségek				x		x	x			x		x	x		x	x	x	x	x

- 21. Palócok földje kerékpárút: Szécsény – Hollókő – Pásztó – Jobbágyi – Zagyvaszántó szakaszán Zagyvaszántó (Heves) és Jobbágyi (Nógrád) között, mint az országos kerékpárút-törzshálózat eleme.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Területfejlesztési Koncepció Heves megye vonatkozásában, Ózd városának a jobb elérhetőségi viszonyok miatt Heves megyei intenzív kapcsolatait, a megye településeinek vízszolgáltatói vonatkozásában a Heves Megyei Vízmű Zrt. kiemelt szerepét, illetve a Tisza-tó vonatkozásában a Tisza-tó Térségi Fejlesztési Tanács szerepét említi meg.

A területrendezési tervek térséget érintő vonatkozásai

A 2019. március 15-én hatályba lépő, *Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló 2018. évi CXXXIX. törvény* második része foglalkozik az Országos Területrendezési Tervvel (OTrT), mely terv országos szinten biztosítja a fenntartható fejlődés elvének megfelelő térségi területhasználatot és az országos műszaki infrastruktúra rendszerek összehangolt térbeli rendjét. Országos szinten meghatározza a fejlesztés térbeli lehetőségeit, ugyanakkor védi a környezeti, a természeti és a kulturális értékeket. Az országos jelentőségű műszaki infrastruktúra hálózatok és építmények helyének meghatározásával, a térségi területfelhasználás szabályainak megállapításával biztonságot ad a beruházók számára.

Az OTrT-ben a távlati infrastruktúra rendszerre tett javaslat törvényi elfogadásával meghatározásra kerülnek a közúthálózat és vasúthálózat országos elemei.

Az OTrT meghatározta a kiemelt térségek és a megye területrendezési terveiben alkalmazható térségi területfelhasználási kategóriákat és térségi övezeteket.

Az OTrT olyan keretrev, melynek előírásai az alacsonyabb szintű területrendezési és településrendezési eszközökön keresztül érvényesülnek.

Az OTrT meghatározza a területfelhasználásra vonatkozó szabályozásban a megyei tervek számára, hogy egy adott országos területfelhasználási kategórián belül milyen megyei területfelhasználási kategóriákat lehet alkalmazni, a megyei terv pedig meghatározza a településrendezési eszközök számára, hogy egy adott megyei területfelhasználási kategóriákon belül milyen települési területfelhasználási egységeket lehet kijelölni.

Az OTrT meghatározza az utak, a vasutak és a nagyobb egyedi építmények nyomvonalát, illetve helyét az optimális térszerkezetet figyelembe véve, a terv léptékének megfelelő pontossággal.

(forrás: <http://www.terc.hu/tudastar/orszagos-teruletrendezesi-terv-otrt>)

Az OTrT kidolgozásával párhuzamosan, de annak elfogadását követően kerültek véglegesítésre, majd egyeztetésre a megyei területrendezési tervek módosításai. Az 5/2020. (V.7.) HMÖ rendelettel elfogadott új Heves Megyei Területrendezési Terv 2020. július 1. óta hatályos.

Az új jogszabályi környezet számos változást hozott a megyei területrendezési tervek kidolgozásában. A térségi szerkezeti terven egységesedett a települési térség, megszüntetve a korábbi városias és a hagyományosan vidéki települési térségek használatát. Az új területfelhasználási kategória, a sajátos területfelhasználású térség bevezetésével megszüntetésre került a korábbi vegyes területfelhasználási és az építmények által igénybe vett térség alkalmazása. A korábbtól eltérő tartalommal felruházott új területfelhasználási térségek és más új elemek megjelenése – például a vízi létesítmények változásai, a meglévő és tervezett elem megkülönböztetése – érezhető változást okoztak a megye térszerkezeti tervében.

Az övezeti tervekben is számos változás történt. A kiváló termőhelyi adottságú szántók övezete új adatszolgáltatás alapján került lehatárolásra. Mindemellett új elemként megjelent a jó termőhelyi adottságú szántók övezete. Megszűnt a kiváló termőhelyi adottságú erdőterület övezete, ellenben megjelent a lényegesen nagyobb kiterjedésű erdők övezete. Az erdőtelepítésre alkalmas terület ellenében megjelent az erdőtelepítésre javasolt terület övezete. Megszűnt a tájképvédelmi terület országos és térségi jelentőségének megkülönböztetése, és területi lehatárolása is új adatszolgáltatás alapján történt. Jelentős változást hozott a világörökségi és világörökségi várományos területek övezetének lehatárolása, megszüntetve a korábbi történeti települési terület övezetét. A kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi terület övezete és a felszíni vizek vízminőség-védelmi vízgyűjtő területének övezete összevonásra került, az új adatszolgáltatáson alapuló vízminőség-védelmi terület övezete tervlapon. A nagyvízi meder övezete és a rendszeresen belvízjárta terület övezete az új adatszolgáltatások alapján került lehatárolásra. Új elemként, külön övezeti tervlapra került a VTT-tározók övezete. A honvédelmi terület övezete, új elnevezéssel és új adatszolgáltatással honvédelmi és katonai célú terület övezetére változott. Az ásványi nyersanyag-gazdálkodási terület övezete szintén új elnevezéssel és új adatszolgáltatással ásványi nyersanyagvagyon övezetre változott. A rendszeresen belvízjárta terület övezete csak adatszolgáltatásban és a veszélyeztetett területek kategorizálásában változott. Az új földtani veszélyforrás terület övezete már az érintett települések közigazgatási területén került kijelölésre, szakítva a korábbi lehatárolással. Az országos és térségi komplex tájrehabilitációt igénylő terület övezete, települési lehatárolással, új adatokon alapuló, tájrehabilitációt igénylő terület övezetére változott.

Három korábbi övezet szűnt meg, az együtt tervezhető térségek övezete, a vízerózióknak kitett terület övezete, és a szélerózióknak kitett terület övezete. A vízerózióknak kitett terület övezete egyedi megyei övezetként tudott megmaradni. A szélerózióknak kitett terület övezetének területi adatai pedig az Ajánlások munkarészbe tudott belekerülni. Egyedi megyei övezetként került kidolgozásra a borszőlő termőhelyi kataszter terület övezete, a magas természeti értékű terület övezete, az összenövessel érintett települések övezete, és a Tisza-menti együttműködés övezete.

A 2018. évi CXXXIX. törvény 2. melléklete az Országos területrendezési Terv - **Az Ország Szerkezeti Terve**, Heves megyén belül a következő országos területfelhasználási kategóriákat határozza meg, melyekhez a törvényben előírásokat rendel.

- Erdőgazdálkodási térség:
országos, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervben megállapított területfelhasználási kategória, amelybe azok a – települési térségben, illetve a kiemelt térségi és megyei területrendezési tervek esetében a sajátos területfelhasználású térségen kívül eső – Országos Erdőállomány Adattárban szereplő erdő és erdőgazdálkodási célokat közvetlenül szolgáló földterületek, valamint erdőtelepítésre javasolt területek tartoznak, amelyek erdőgazdálkodásra hosszú távon és fenntartható módon alkalmasak, vagy amelyekben a jövőben az erdőtelepítés a termőhelyi adottságok és a környezetvédelmi szempontok alapján kedvező, illetve javasolt.

Az országos területfelhasználási kategórián belül a **megyei területfelhasználási kategória** kijelölésénél az **erdőgazdálkodási térség** területének legalább 95%-át erdőgazdálkodási térség kategóriába kell sorolni.

- Mezőgazdasági térség:
az országos és megyei területrendezési tervben megállapított területfelhasználási kategória, amelybe elsősorban szántó, gyepek – ingatlan-nyilvántartás szerint rét, legelő művelési ágba sorolt

területek -, szőlő, gyümölcsös és kert területek tartoznak, és amelyen a mezőgazdasági funkció hosszú távú fenntartása indokolt.

Az országos területfelhasználási kategórián belül a **megyei területfelhasználási kategória** kijelölésénél a mezőgazdasági térség területének legalább 95%-át mezőgazdasági térség kategóriába kell sorolni.

- Települési térség:

az országos és a megyei területrendezési tervben megállapított területfelhasználási kategória, amelybe a vízgazdálkodási térségbe és a sajátos területfelhasználású térségbe tartozó területek kivételével a település belterülete, valamint a belterületen kívüli beépítésre szánt területek tartoznak.

Az országos területfelhasználási kategórián belül a **megyei területfelhasználási kategória** kijelölésénél a **települési térség területének legalább 90%-át települési térségbe** kell sorolni.

- Vízgazdálkodási térség:

országos, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervben megállapított területfelhasználási kategória, amelybe Magyarország vízfolyásai, állóvizei, illetve azok parti sávjai tartoznak.

A vízgazdálkodási térség területét vízgazdálkodási térség kategóriába kell sorolni, és a működési területével érintett vízügyi igazgatási szervvel egyeztetve kell pontosítani.

- Sajátos területfelhasználású térség:

megyei területrendezési tervben megállapított területfelhasználási kategória, amelybe az 5 ha-nál nagyobb külfejtéses művelésű bányaterületek, hulladékártalmatlanító létesítmény elhelyezésére szolgáló területek, egyes egészségügyi, sportolási, rekreációs, megújuló energiahasznosítás, közlekedési és honvédelmi területek tartoznak.

A sajátos területfelhasználású térségbe sorolt országos területfelhasználási térség területét a fenti számításnál figyelmen kívül kell hagyni.

Országos területfelhasználási kategóriák

- Erdőgazdálkodási térség
- Mezőgazdasági térség
- Vízgazdálkodási térség
- Települési térség

Közlekedési hálózatok és egyedi építmények

- Gyorsforgalmi út (meglévő)
- Gyorsforgalmi út (tervezett)
- Főút (meglévő)
- Főút (tervezett)
- Egyéb országos törzshálózati vasúti pálya (meglévő)
- Országos kerékpárút

Energetikai hálózatok és egyedi építmények

- ⓔ Egyéb 50MW vagy annál nagyobb névleges teljesítőképességű erőmű (meglévő, 2db)
- 400 kV-os átviteli hálózati távvezeték (meglévő)
- 400 kV-os átviteli hálózati távvezeték (tervezett)
- 220 kV-os átviteli hálózati távvezeték (meglévő)
- Földgázszállító vezeték (meglévő)
- Kőolajszállító vezeték (meglévő)
- Termékvezeték (meglévő)

Vízi létesítmények

- ▨ VIT - tározó (meglévő)
- ▨ VIT - tározó (tervezett)
- ▨ Országos vízkár-elhárítási célú tározó (meglévő)
- ▨ Országos vízkár-elhárítási célú tározó (tervezett)
- Országos jelentőségű csatorna (meglévő)
- Országos jelentőségű csatorna (tervezett)
- Elsőrendű árvízvédelmi fővédvonal (meglévő)

101. ábra: Az Ország Szerkezeti Terve – Heves megye
 Forrás: 2018. évi CXXXIX. törvény 2. melléklete - adatszolgáltatás

A 2018. évi CXXXIX. törvény IV. fejezete foglalkozik **Az ország övezeti tervével** és a következő térségi övezeteket határozza meg:

Országos övezetek

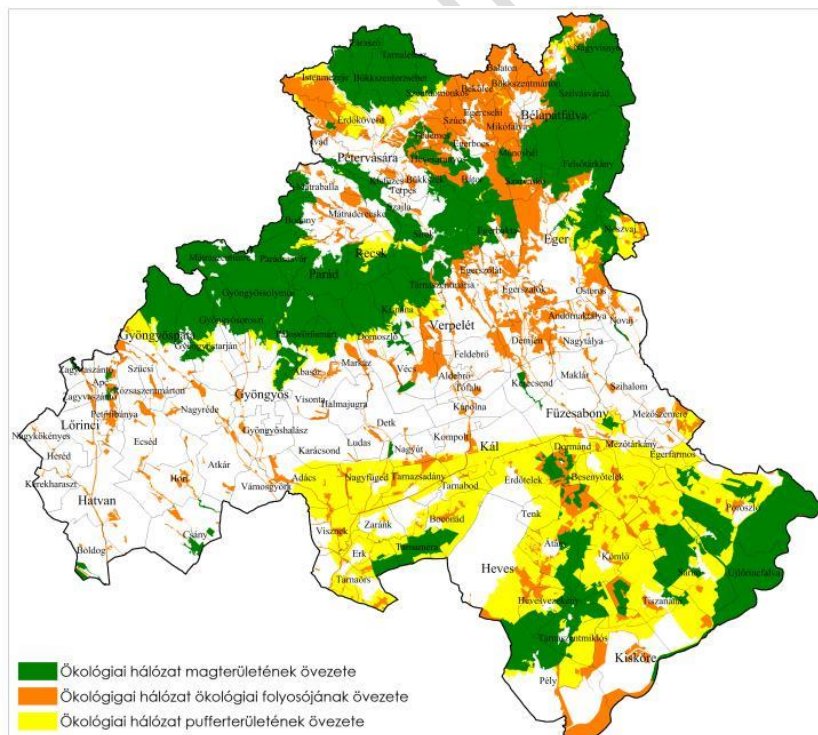
- ökológiai hálózat magterületének övezete
- ökológiai hálózat ökológiai folyosójának övezete
- ökológiai hálózat pufferterületének övezete
- kiváló termőhelyi adottságú szántók övezete
- jó termőhelyi adottságú szántók övezete
- erdők övezete
- erdőtelepítésre javasolt terület övezete
- tájképvédelmi terület övezete
- világörökségi és világörökségi várományos területek övezete
- vízminőség-védelmi terület övezete
- nagyvízi meder övezete
- VTT-tározók övezete
- honvédelmi és katonai cél terület övezete.

Megyei övezetek

- ásványi nyersanyagvagyron övezete
- rendszeresen belvízjárta terület övezete
- tanyás területek övezete
- földtani veszélyforrás terület övezete
- egyedileg meghatározott megyei övezet.

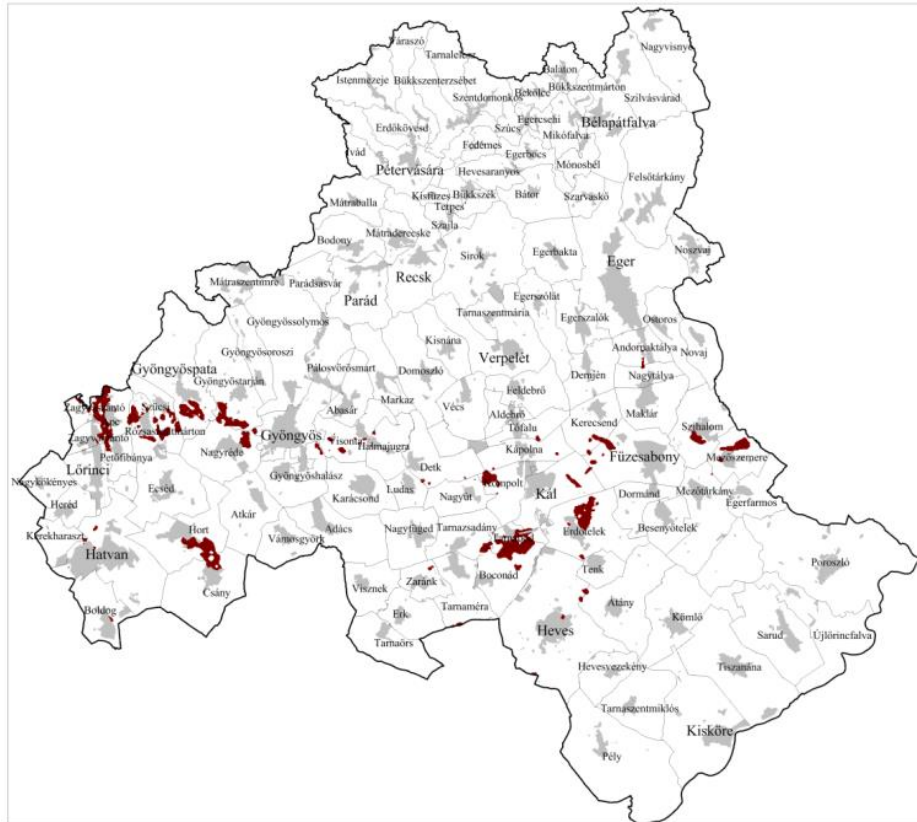
A 2018. évi CXXXIX. törvény 3. melléklete az Országos Területrendezési Terv - **Az Országos Övezeti Terv** Heves megyét érintő övezetei:

Ökológiai hálózat magterületének övezete, az ökológiai hálózat ökológiai folyosójának övezete és az ökológiai hálózat pufferterületének övezete

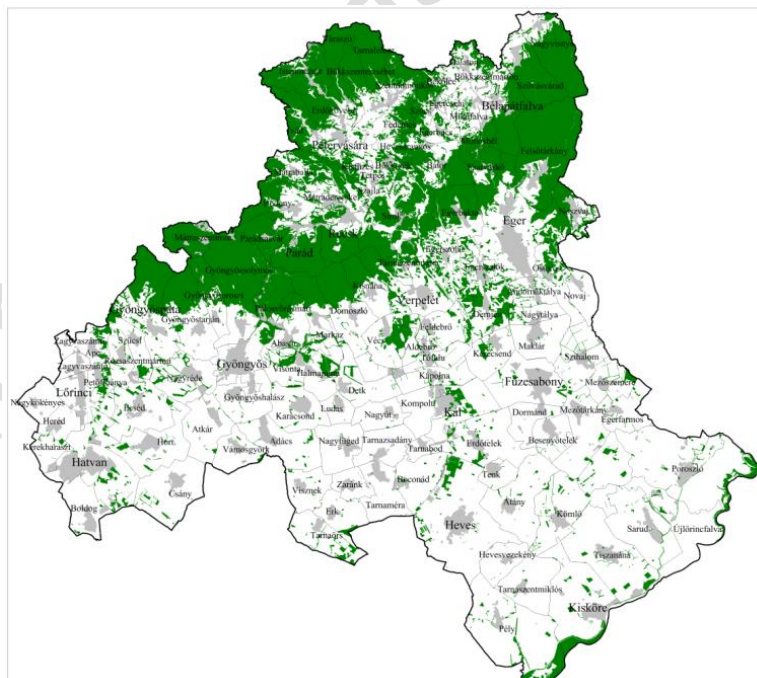
102. ábra: 2018. évi CXXXIX. törvény - 3/1. melléklete

Kiváló termőhelyi adottságú szántók övezete

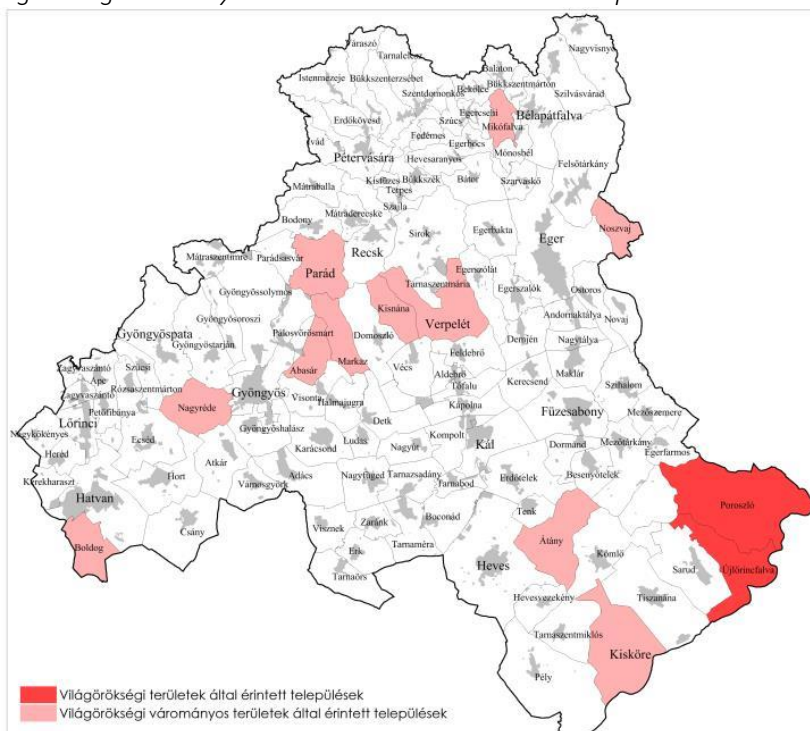
103. ábra: 2018. évi CXXXIX. törvény - 3/2. mellélete

Erdők övezete

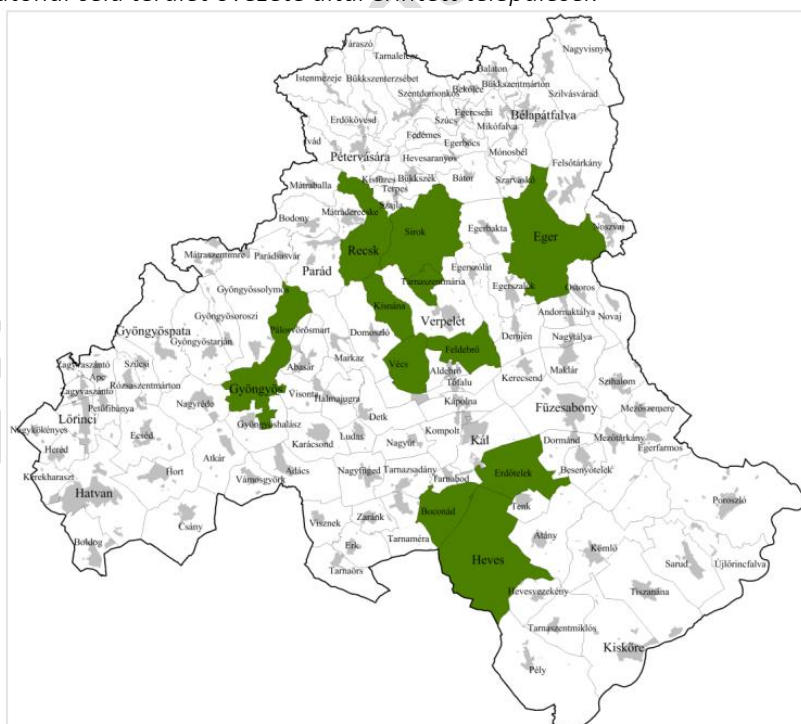
104. ábra: 2018. évi CXXXIX. törvény - 3/3. mellélete

Világörökségi és világörökségi várományos területek övezete által érintett települések

105. ábra: 2018. évi CXXXIX. törvény - 3/4. melléklete

Honvédelmi és katonai célú terület övezete által érintett települések

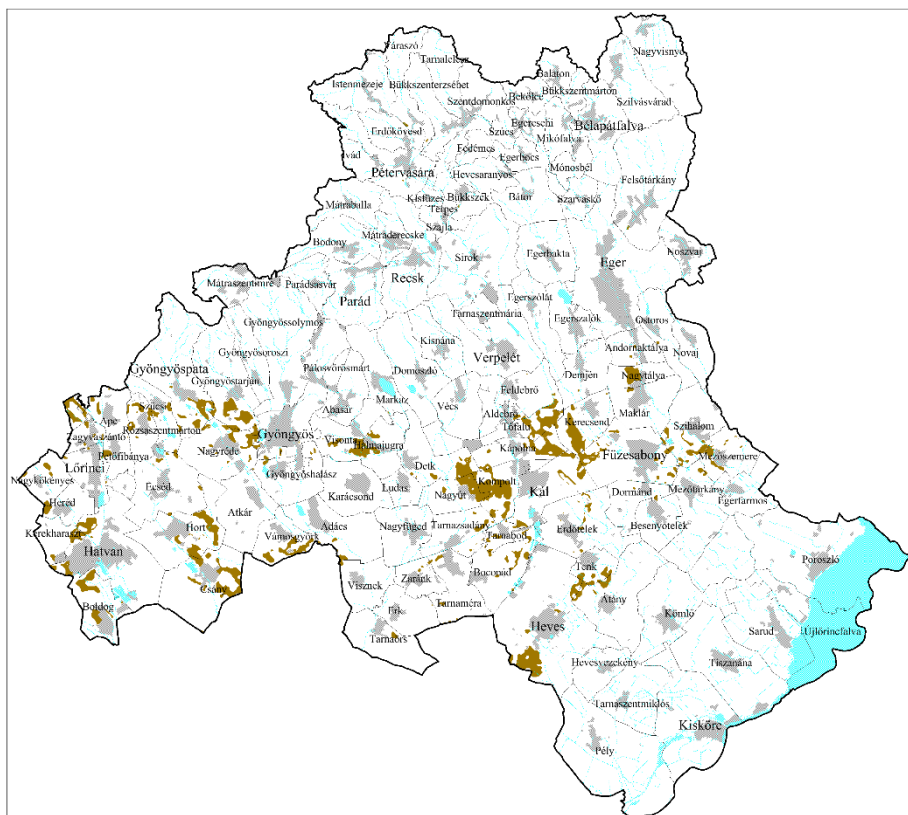
106. ábra: 2018. évi CXXXIX. törvény - 3/5. melléklete

A 2018. évi CXXXIX. törvény 19. § (4) bekezdése szerint egyes térségi övezetek lehatárolását és előírásait a területrendezésért felelős miniszter rendeletben határozza meg.

Ennek értelmében 2019. június 14-én megjelent és 2019. június 22-én hatályba lépett a **9/2019. (VI. 14.) MvM rendelet**, mely meghatározza az országos övezetek közül a jó termőhelyi adottságú szántók övezetének, az erdőtelepítésre javasolt terület övezetének, a tájképvédelmi terület övezetének, a vízminőség-védelmi terület övezetének, a nagyvízi meder övezetének, valamint a VTT-tározók övezetének területi lehatárolását és övezeti szabályait. A rendelet továbbá meghatározza a megyei övezetek – kivéve az egyedileg meghatározott megyei övezet – övezeti szabályait, ezen övezetek területi lehatárolását a megyei területrendezési terv állapítja meg.

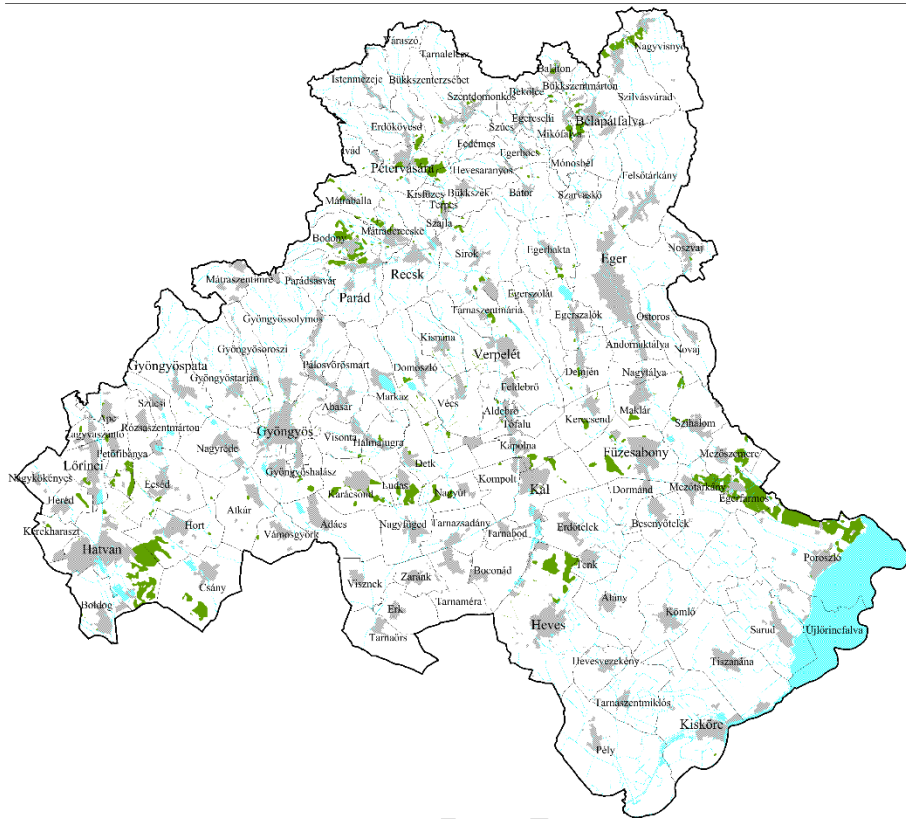
A 9/2019. (VI. 14.) MvM rendelet 1-6. mellékleteinek Heves megyét érintő országos övezetei:

Jó termőhelyi adottságú szántók övezete

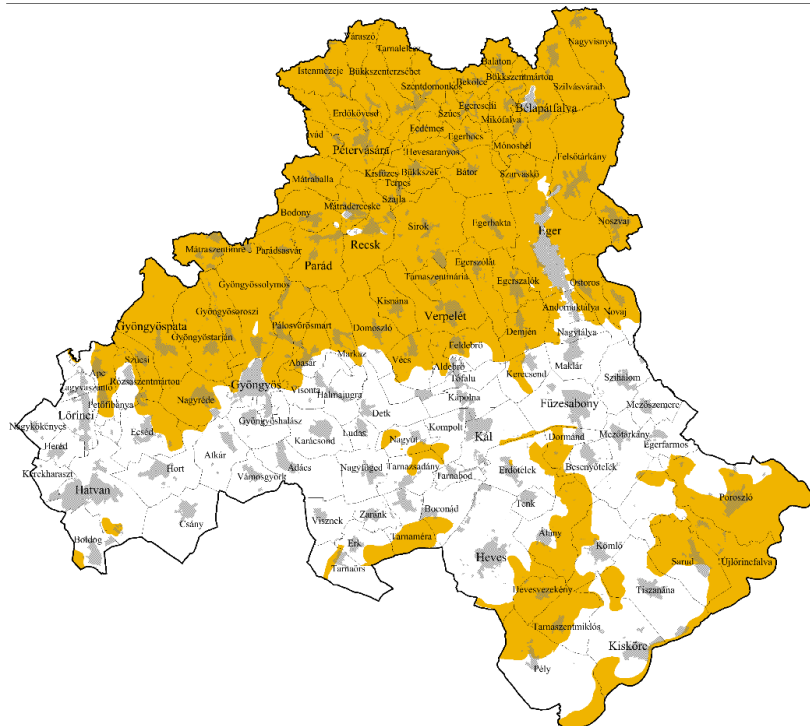
107. ábra 9/2019. (VI. 14.) MvM rendelet - 1. melléklete

Erdőtelepítésre javasolt terület övezete

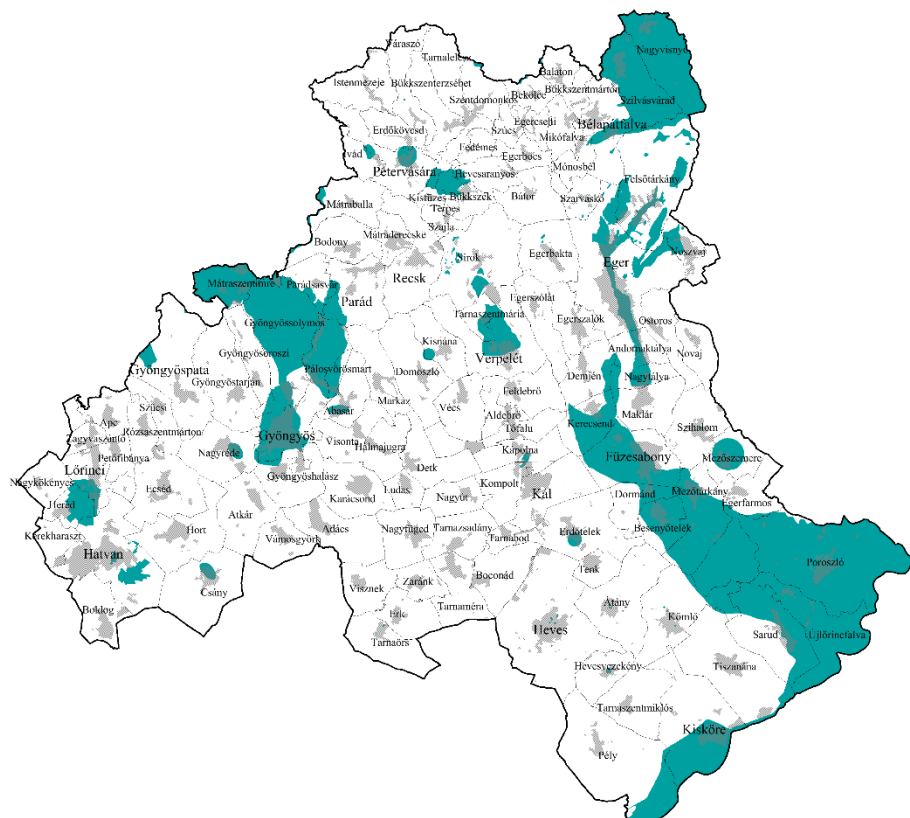
108. ábra 9/2019. (VI. 14.) MvM rendelet - 2. melléklete

Tájképvédelmi terület övezete

109. ábra 9/2019. (VI. 14.) MvM rendelet - 3. melléklete

Vízminőség-védelmi terület övezete

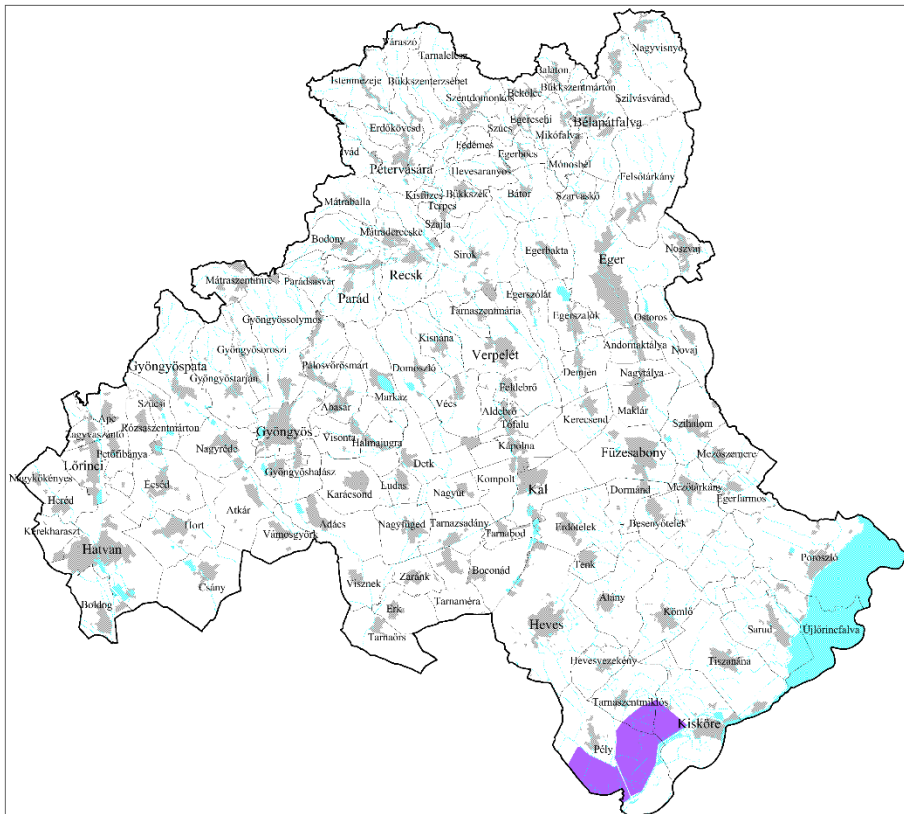
110. ábra 9/2019. (VI. 14.) MvM rendelet - 4. melléklete

Nagyvízi meder övezete

111. ábra 9/2019. (VI. 14.) MvM rendelet - 5. melléklete

VTT-tározók övezete

112. ábra 9/2019. (VI. 14.) MvM rendelet - 6. melléklete

Nemzeti Vidékstratégia (NVS 2012–2020)

„a magyar vidék alkotmánya”

A stratégia célcsoportja a vidéken élő emberek, ezen belül is egyrészt az itt élő aktív korosztály, akiknek a megélhetése, foglalkoztatása, ezzel itt tartása fontos. A másik célcsoport azok a fiatalok, fiatal családok, akik itt élnek, illetve akik vidékre költözést terveznek. Rajtuk kívül számos intézkedés irányul a vidéken élő gyerekek és idősek életének megsegítésére is.

A fentiekből kiindulva a stratégia **átfogó célkitűzése**: *„Vidéki térségeink népességeltartó és népességmegtartó képességének javítása”.*

Az Átfogó cél eléréséhez szükséges **horizontális szempontok**:

- Fenntarthatóság
- Területi és társadalmi kohézió
- Város-vidék kapcsolatok,

és **stratégiai célok**:

- tájaink természeti értékeinek, erőforrásainak megőrzése
- sokszínű és életképes agrártermelés
- élelmezési és élelmiszerbiztonság
- a vidéki gazdaság létalapjainak biztosítása, a vidéki foglalkoztatás növelése
- a vidéki közösségek megerősítése, a vidéki népesség életminőségének javítása.

Széchenyi (2020)

A 2014-2020 közötti időszakban jelentős uniós forrás állt Magyarország rendelkezésére. A korábbi hét éves periódushoz képest – melynek a legfőbb célja a leszakadt régiók felzárkóztatása volt – ebben a ciklusban az EU más célkitűzéseket vállalt. Ezeket 11 pontban foglalta össze. Az összes tagállamnak a 11 célhoz kellett igazítania saját fejlesztési terveit, így mind a 28 ország egy irányba fejlődik majd tovább.

A 11 tematikus cél:

1. A kutatás, technológiai fejlesztés és innováció erősítése.
2. Az információs és kommunikációs technológiákhoz való hozzáférés, a technológiák használatának minőségének javítása.
3. A kis- és középvállalkozások, a mezőgazdasági, a halászati és akvakultúra-ágazat versenyképességének javítása.
4. Az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása minden ágazatban.
5. Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a kockázatmegelőzés és – kezelés előmozdítása.
6. A környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása.
7. A fenntartható közlekedés előmozdítása és kapacitáshiányok megszüntetése a főbb hálózati infrastruktúrákban.
8. A foglalkoztatás és a munkavállalói mobilitás ösztönzése.
9. A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem.
10. Az oktatásba, a készségekbe és az egész életen át tartó tanulásba történő beruházás.
11. Az intézményi kapacitás javítása és hatékony közigazgatás.

Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia (2013)

A Keretstratégia a 2012-2024-es időszakra szól, mely magában foglalja Magyarország fenntartható fejlődésének útját, stratégiáját. Négy alapvető nemzeti erőforrás, amit fenn kell tartani:

- emberi erőforrások,
- társadalmi erőforrások,
- természeti erőforrások,
- gazdasági erőforrások.

Területi Agenda 2020

Az Európa 2020 céljaira építve, 2011-ben, Gödöllőn a területi tervezésért és területfejlesztésért felelős miniszterek informális ülésén született megállapodás Az Európai Unió Területi agendája 2020, „Egy sokszínű régiókból álló, befogadó, intelligens és fenntartható Európa felé” alcímmel. Azonosítja az Európát érintő legfontosabb területi kihívásokat, meghatározza az EU fejlesztésének területi prioritásait, valamint az ezek érvényesítéséhez szükséges intézkedéseket. Az említett területi prioritások:

- A policentrikus és kiegyensúlyozott területi fejlődés elősegítése.
- Az integrált fejlesztés ösztönzése a városokban, a vidéki és sajátos adottságú régiókban.
- A határon átnyúló és transznacionális funkcionális régiók területi integrációja.
- A régiók erős helyi gazdaságon alapuló globális versenyképességének biztosítása.
- A területi összeköttetés javítása az egyének, a közösségek és vállalkozások érdekében.
- A régiók ökológiai, táj és kulturális értékeinek kezelése és összekapcsolása.

Wekerle Terv

A magyar gazdaság Kárpát-medencei léptékű növekedési stratégiája.

A Wekerle terv célcsoportja a kis- és középvállalkozások, akiket képessé kell tenni a nemzetközi, a külpiacokon való megjelenésre és helytállásra.

A fő **stratégiai cél** tehát: *„hazai vállalkozások regionális piaci pozícióinak erősítése”,* melynek megvalósítását **támogató célok**:

- térségi infrastruktúra összehangolása
- egységes munkaerőpiac megteremtése.

Ágazati kitörési pontok, mely ágazatokban megvalósított intézkedések példaként szolgálhatnak más ágazatoknak is:

- jármű- és gépipar
- zöldgazdaság
- élelmiszergazdaság
- turizmus és egészségipar
- kreatív ipar és az infokommunikációs szektor.

Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia

Az Országgyűlés 2008. március 18-án elfogadta a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiát (NÉS), Magyarország felkészülési tervét a globális felmelegedési válságra. Célja a meglévő kormányzati intézkedések megfelelő összhangjának elősegítése és a társadalom valamennyi rétegének együttes mozgósítása az éghajlatvédelem érdekében.

Stratégia fő célkitűzései:

- percepció – a felkészülés társadalmasítása,
- mitigáció – arányos kibocsátás csökkentés,
- adaptáció – arányos felkészülés az alkalmazkodásra.

A stratégia az éghajlatváltozást meghatározó környezeti terhelésként az üvegházhatású gázok (ÜHG) kibocsátását tekinti. Ennek megfelelően a magas széntartalmú gazdaságot és ahhoz tartozó szektorokat tartja hajtóerőknek. Ezek a szektorok az energiaipar, a lakossági és közszféra, az ipar, a közlekedés és a földhasználat. A stratégia a nevezett ágazatok kibocsátás-csökkentési potenciálján keresztül határozza meg az egyes ágazatokban szükséges intézkedéseket. Ezek a hatásfoknövelés, kapcsolt energiatermelés és széndioxid tárolás, energiatakarékosság a lakossági szektorban és a közszférában, átállás megújuló energiahordozókra, a közlekedési kibocsátások mérséklése, a mezőgazdasági kibocsátások mérséklése, szénmegkötés erdőtelepítéssel, hulladékgyűjtés és szennyvízkezelés, ipari kibocsátások mérséklése, intelligens energiafelhasználás.

A célok elérése, az intézkedések végrehajtásának biztosítása állami szabályozó rendszert igényel. A stratégia fontosnak tartja a piaci megoldások keresését, mint win-win megoldások alkalmazása a problémákra, továbbá az adózási eszközöket, úgymint a stratégia az erőforrásadó, üvegházgáz adót, a környezet- védelmi adók reformját, a támogatási- és adókedvezményeket, a korlátozási/kötelezettségi és bizonyítványkereskedelmi rendszereket. Az alkalmazkodást a változó körülményekhez elkerülhetetlennek tekinti, s ezért külön alkalmazkodási stratégiát állít fel. Prognosztizálja a várható változásokat, annak hatásait a kiemelt szektorokra. Elemzi a hazai alkalmazkodó-képességet, s meghatározza a legfontosabb feladatokat.

A stratégia azzal az elvi feltétellel határozza meg az adaptációs intézkedéseket, hogy azok nem kerülhetnek ellentmondásba kibocsátás-csökkentési célokkal.

Magyarország Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Terve 2010-2020

A cselekvési tervben megfogalmazott intézkedések szolgálják az energia- és klímapolitikai célok megvalósításának előmozdítását, valamint a magyar gazdaság fejlődését és versenyképességének növekedését, új munkahelyek létrehozását, a vidék fenntartható fejlesztését, hiszen a megújuló energiaforrások alkalmazása, elterjedése a zöldgazdaság fejlesztés eszközrendszerén keresztül a magyar gazdaság egyik kitörési pontját jelentheti.

Nemzeti Energiastratégia 2030

A Nemzeti Energiastratégia a hazai energiaellátás hosszú távú fenntarthatóságát, biztonságát és gazdasági versenyképességét biztosítja. Garantálja az ellátásbiztonságot, figyelembe veszi a legkisebb költség elvét, érvényesíti a környezeti szempontokat, és lehetővé teszi, hogy hazánk nemzetközi súlyának és erőforrásai mértékének megfelelő arányban hozzájárulhasson a globális problémák megoldásához.

A célok elérése érdekében megfogalmazott öt törekvés:

- Energiatakarékosság és energiahatékonyság fokozása,
- megújuló energiák részarányának a növelése,
- a közép európai vezetékhálózat integrálása és az ehhez szükséges határkeresztező kapacitások kiépítése,
- az atomenergia jelenlegi kapacitásainak megőrzése,
- a hazai szén- és lignitvagyon környezetbarát módon való felhasználása a villamosenergia-termelésben.

II. Országos Hulladékgyűjtési Terv 2014-2020

A hazai hulladékgyűjtést az elmúlt években egy erőteljes átalakulás jellemezte. A jövőben a környezeti elemeket kímélő hulladékkezelés, a környezetbarát, innovatív technológiák alkalmazása kerül előtérbe, csökken a veszélyes anyagok használata. A hulladékokra a társadalom, mint erőforrásra tekint majd. A hulladéklerakás csökken, a jövőben csak az a hulladék kerül lerakásra, amelynek a hasznosítása

nem megoldható, valamint a települési hulladék részeként a jövőben biológiailag lebomló hulladék csak minimálisan kerül lerakásra.

A jövőkép eléréséhez szükséges átfogó célkitűzések:

- hasznosítási arányok növelése,
- hulladékképződés csökkentése,
- elkülönített gyűjtés kialakítása és fejlesztése,
- a hulladékká vált termékek újrahasználatos összetevőinek elkülönítése, javítása és ismételt felhasználása.

Európai Táj Egyezmény

Nemzetközi egyezmény, melynek célja egy olyan európai együttműködés, ami elősegíti a táj védelmét, kezelését és tervezését.

Magyarország vízgyűjtő-gazdálkodási terve

2016. március 31-én elfogadásra került a vizeink jó állapotának elérése érdekében a 2015-2021 közötti vízgazdálkodásra és vízvédelemre vonatkozó prioritásokat tartalmazó, a 115/2016. (III.31.) számú kormányhatározattal kihirdetett „*Magyarország felülvizsgált, 2015. évi vízgyűjtő-gazdálkodási terve*”. A második Országos Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv célja, hogy védje és javítsa vizeink állapotát, megakadályozza azok állapotromlását és biztosítsa vízkészleteink hosszú távú hasznosíthatóságát. A terv tartalmazza a vizeink terhelésére vonatkozó legújabb vizsgálatokat és azok állapotát, a klímaváltozásra vonatkozó megállapításokat, a vízhasználatok gazdasági elemzését és azokat az intézkedéseket, amelyeket a jó állapot elérése érdekében 2021-ig és 2027-ig végre kell hajtánunk. (Forrás: <http://euvki.hu/>)

Tisza-stratégia megalapozása (2010)

A megalapozó tanulmány célja a Tisza-mente fejlesztési stratégia tér- és területszerkezetének kialakulásában rejlő lehetőségek feltérképezése:

- a mező- és mikrotérségi léptékű területhasználat és hálózatok alakításának lehetőségei,
- a tájrendszer (azon belül egy új típusú vízkészlet-gazdálkodás) mező- és mikrotérségi léptékű elemei alakításának lehetőségei,
- a településrendszer célirányos „finomhangolásának” lehetőségei.

A vizsgálat kiemelt célterülete a Tisza menti településekre (150 db), valamint az ehhez köthető funkcionális térségekre terjed ki.

Ezek a területek gazdasági és jövedelmi elmaradottsága éles ellentétben áll a terület kimagasló potenciális eltartó képességével.

A Heves megyét érintő Tisza-tó – Hortobágy – Borsodi-Mezőség kiemelt természetmegőrző turisztikai térség jellemzői:

- a térség számos szervező-ellátóközponttal bír,
- a Tisza-tó térsége mára egy új, táji-térséggé alakult (mint a Balaton),
- a korszerű turisztikai szolgáltatóhálózat és minőségi környezet kiépülését a tőkehiány és a hétvégihasználatok gátolják,
- a térség településeinek erdőszűrsége alacsony, a gyepek aránya változó, az ültetvények aránya a kedvező adottságok ellenére nagyon alacsony, egyes helyeken magas a szántók aránya.

A Tisza-tó országos kiemelt üdülőkörzet, de a státuszhoz még nincs meg a megfelelő intézményrendszere, egyelőre az idegenforgalom sem mozdítja ki a térséget.

CÉL: a turizmus fejlesztése a térségben.

Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése

Magyarország az ezredforduló éveiben ismétlődő és nagy intenzitású árhullámok levonulásának volt szenvedő alanya. 1998-2001 között, négy rendkívüli árhullám vonult le a Tiszán, amelyek esetenként egy méterrel is meghaladták az addig mért legmagasabb vízszintet. Az árvizek hatalmas károkat okoztak, a helyreállítás óriási pénzüsszegeket emésztett fel.

Az okokat keresve elmondható, hogy több tényező együttes hatására alakulhatott így a helyzet. Magyarország a Kárpát-medence legmélyebben fekvő területén helyezkedik el, így hirtelen olvadás vagy nagy esőzések esetén a Kárpátokból lezúduló vízmennyiséggel hazánkknak kell megbirkóznia.

A megoldást a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése nevű programban találták meg. Az elgondolás szerint kétfajta műszaki beavatkozás ad megoldást az árhullámok levezetésére. Az egyik, hogy a lehető legrövidebb idő alatt vezessük le az árhullámot, a másik, hogy a káros víztöbbletet szabályozott körülmények között a folyó mentén újonnan épített árapasztó tározókba vezetik és az árhullám levonulása után engedik vissza a folyóba. A tározók megteremtik azokat a feltételeket, amelyek az árvízmentes időben a tájgazdálkodást, a kiegyensúlyozott vízellátást szolgálják. Az árvízvédelem megoldása mellett a Tisza-völgy térségfejlesztését (infrastruktúra, környezet- és természetvédelem, ökoturizmus, stb.) is magában foglalja a program.

Nemzeti Környezetvédelmi Program (2015-2020)

A 27/2015. (IV. 17.) OGY határozattal a 2015-2020 közötti időszakra elfogadott Nemzeti Környezetvédelmi Program feladata, hogy meghatározza az ország környezeti céljait és ezek eléréséhez szükséges feladatokat és eszközöket. A Program hozzájárul a fenntartható fejlődés környezeti feltételeinek biztosításához.

Célok:

- Az életminőség és az emberi egészség környezeti feltételeinek javítása,
- Természeti értékek és erőforrások védelme, fenntartható használata,
- Az erőforrás-takarékosság és a hatékonyság javítása, a gazdaság zöldítése.

Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási stratégia II. - Tartósan rászoruló – Szegény családban élő gyermekek – Romák (2011-2020)

A stratégia átfogó célokat jelöl ki, illetve kialakítja a szakterületeket illető beavatkozások összhangjának kereteit. A stratégia céljai, összefüggésben a kormányzati keretstratégiák rendszerével, hozzájárulnak Magyarország társadalmi és gazdasági versenyképességének erősítéséhez.

Átfogó és specifikus célok:

1. A szegénységben és társadalmi kirekesztettségben élők arányának csökkentése, különös tekintettel a roma népességre.

1.1 A romák, tartósan rászoruló munkaeő-piaci integrációjának elősegítése, foglalkoztatottsági szintjük emelése.

1.1.1 A roma és a tartósan rászoruló aktív korúak képzettségi szintjének emelése.

1.1.2 Gazdaság- és vállalkozásfejlesztés a hátrányos helyzetű, alacsony iskolai végzettségű emberek foglalkoztatása érdekében (elsődleges munkaeőpiacon a magas élők munkai igényű ágazatok, szociális gazdaság, atipikus foglalkoztatási formák).

1.1.3 A munkaeő-piaci integrációt támogató munkaeőgi és szociális ellátások, szolgáltatások elérhetőségének, minőségének, hatékonyságának fejlesztése.

1.1.4 A közfoglalkoztatás mint a közösségért végzett értékkeremtő munka rendszerének fejlesztése, bővítése, a lehetőség szerint személyre szabott közfoglalkoztatásnak a nyílt munkaeő-piacra való átmeneti jellege erősítése.

- 1.1.5 Az aktivitást erősítő, a munkavállalásra ösztönző segélyezési rendszer kialakítása.
  - 1.1.6 A munkahely és a család összeegyeztetése az atipikus foglalkoztatási formák támogatásával.
  - 1.1.7 A jövedelmi egyenlőtlenségek további növekedésének megakadályozása.
- 1.2 A szegény családban élő gyermekek és a tartósan rászoruló helyzetének javítását, továbbá a roma népeiséget célzó szakpolitikák, beavatkozások tervezését, nyomon követését, értékelését szolgáló adminisztrációs és statisztikai adatforrások, információs rendszerek fejlesztése.
2. A szegénység, szociális kizáródás újratermelődésének megakadályozása.
- 2.1 A gyermekek szegénységének csökkentése.
    - 2.1.1 A családokat érintő jóléti transferek szinten tartása.
    - 2.1.2 A gyermekjóléti, gyermekvédelmi ellátások, szolgáltatások elérhetőségének, minőségének, hatékonyságának fejlesztése.
    - 2.1.3 A fejlődési eltérések időben történő felismerése, kezelése, a korai képességgondozás, a koragyermekkori nevelés, gondozás fejlesztése.
  - 2.2 A roma és tartósan rászoruló gyerekek oktatáshoz való hozzáféréseinek javítása.
  - 2.3 A végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentése.
3. A társadalmi-gazdasági javakhoz történő egyenlő esélyű hozzáférés javítása, a társadalmi összetartozás erősítése.
- 3.1 A lakhatási körülmények, a lakhatás biztonságának javítása, lakhatási lehetőségek bővítése (bérlakás).
  - 3.2 A települési és térségi szegregáció csökkentése.
  - 3.3 A romák, tartósan rászoruló és gyermekek egészségi állapotának javítása, a születéskor várható élettartam növelése, valamint az egészségügyi ellátórendszerhez való hozzáférésük javítása.
  - 3.4 A társadalmi együttélés alapját jelentő bizalom erősítése, a romákkal szembeni diszkrimináció csökkentése.
  - 3.5 Az érintettek bevonása a programok tervezésébe, végrehajtásába, értékelésébe.

„Program a versenyképesebb Magyarországért”

A Nemzeti Versenyképességi Tanács a 2018 tavaszán induló gazdaságpolitikai diskurzusban azt a célt tűzte ki maga elé, hogy tényalapú megközelítéssel olyan átfogó, több szakterületre kiterjedő gazdasági stratégiát alkosson meg, amely irányítúként szolgálhat akár a szűken vett, akár a szélesebben értelmezett szakmai közvélemény számára.

A **„Program a versenyképesebb Magyarországért”** című projekt a Pénzügyminisztérium gondozásában 2019. évben készült el, amelynek célja, hogy a tanulmány a reálgazdasági és pénzügyi tudással bíró szakemberek segítségével a külső környezet változó kihívásainak is megfelelni képes, magas potenciális növekedéssel jellemző gazdaságpolitika alapköveit rakja le.

A globális gazdaság rendkívül hosszan tartó növekedési periódusa a magyar gazdaságpolitika számára komoly előrelépésre nyújtott lehetőséget az elmúlt időszakban. Azonban a szakmai diskurzusok a kibontakozó gazdasági visszaesés időpontját és mélységét vizsgálják, a különböző régiókra gyakorolt kedvezőtlen hatását elemzik. Égető kérdésként jelentkezik, hogy a magyar gazdaság miképpen fog tudni alkalmazkodni a külső körülmények kihívásaira, a megváltozó gazdaságpolitikai helyzethez, miközben a kor által diktált elvárásokra is reagálnia kell. Új világgazdasági korszakba léptünk, ahol a technológiai változások alapvetően alakíthatják át a munkapiacot. A világgazdaság egyre gyorsabban változik és a

következő években egyre több szakértő vár lassulást. Ezért a magyar gazdaságnak minél hamarabb meg kell erősödnie annak érdekében, hogy megőrizzük a stabilitást és megvédjük az eddig elért eredményeket. A hazai munkaerőt, a tőkét és a tudást is a jelenleginél sokkal hatékonyabban kell felhasználni a jövőben. A legjobb nemzetközi tudásból, hazai fejlesztésből, hazai termeléssel, hazánkból induló, a világgazdasághoz közvetlen kapcsolódási pontokkal kell felépíteni az új magyar értékláncokat.

A program célkitűzése, hogy a hazai gazdaság fejlődése az Európai Unió átlagát 2 százalékponttal haladja meg. A hazai és a nemzetközi tapasztalatok számbavételével, valamint figyelembe véve az ország gazdasági sajátosságait, négy olyan beavatkozási irányt azonosít, amely a jelenlegi makrogazdasági helyzetben a növekedés felgyorsulásához szükséges: (i) az állami kiadások csökkentése; (ii) a beruházások ösztönzése; (iii) a kiszámítható beruházási környezet erősítése, valamint (iv) a munkaerő-tartalékok kiaknázása.

A Nemzeti Versenyképességi Tanács által elfogadott program a stabil munkahelyek, erős magyar vállalkozások és növekvő bérek hármásában határozza meg az alapvető gazdaságpolitikai célokat a jövőre nézve. A Program több területen (pl. adózás, vállalati környezet, munkaerőpiac) tartalmaz olyan átfogó intézkedési tervet, amelyek megvalósítása hozzájárul a versenyképesség további erősödéséhez, a vállalkozások működési környezetének javulásához. Az egyes területeken akciótterveket, főbb programpontokat fogalmaz meg, valamint ismerteti a versenyképességi program növekedési és költségvetési hatásait.

A gazdaságpolitikai helyzetértékelés alapján a versenyképességi program hat strukturális intézkedési területet vázol fel:

- **Foglalkoztatás:** A Magyarországhoz hasonló népességszámú országokban még mindig magasabb a foglalkoztatottak száma, ami azt mutatja, hogy a hazai gazdaságnak komoly munkaerő-tartalék áll rendelkezésére. Elsősorban a veszélyeztetett korcsoportok (fiatalkorúak, kismamák, idősebb munkavállalók) esetében tűnik lehetségesnek az előrelépés, de hosszabb távon arra kell felkészülni, hogy a képzettségi szint emelésére helyeződik át a fókusz. Ebben a folyamatban jelentős szerep hárul a Kormányhivatalok foglalkoztatási osztályaira, valamint a kereskedelmi és iparkamarákra.
- **Vállalati környezet:** A vállalkozások hosszabb távú, kölcsönös bizalomra épülő kapcsolata az állami szektorral kiemelt jelentőséggel bír. A vállalati környezet átalakítása során nagyobb hangsúlyt kell fektetni a magasabb hozzáadott értékű termelésre.
- **Adózás:** A költségvetési mozgástér tágulásával az adószerkezeten belül lehetővé válik a munkára rakódó és a beruházásokat visszafogó terhek csökkenése. Az ország munkamegtartó és tőkevonzó képességének növelésében meghatározó szerepet kap az adózáshoz kötődő adminisztratív terhek lebontása, amelyek elősegítik a gazdaság termelékenységét, illetve fehéredését. A kis- és középvállalkozások részére elkészített adóbevallások gyorsabb és könnyebb ügyintézésel járnak, előmozdítva a vállalkozások jogkövető magatartását.
- **Köszféra:** A digitalizáció segítségével egyrészt bővül az állami szolgáltatások köre, másrészt újraszervezhetőek a munkafolyamatok. A minőségi szolgáltatások érdekében célszerű olyan eredményességi kritériumokat felállítani, amelyek alkalmasak lehetnek a teljesítmény előtérbe állítására.
- **Oktatás:** Az ismeretanyagok elsajátításában a következő időszakban a képesség-centrikus oktatásra helyeződik át a hangsúly. Ez olyan tudást feltételez, ami az elméleti összefüggések mellett a gyakorlatban is hasznosítható. A tanulók alkalmazkodóképességét a munkaadói igények erőteljes megjelenése is előmozdítja.
- **Egészségügy:** Az egészségügyi átalakítások középpontjába a betegségek megelőzése kell, hogy kerüljön. Ezt a különféle szűrőprogramok mellett az alapellátások fejlesztése, kapuőri szerepének megerősítése szolgálja. Ennek folyamányaként a súlyos betegségek korai

detektálása és így eredményesebb, egyben költséghatékonyabb gyógyítása válik lehetővé. Amennyiben betegellátásra kerül sor, az egészségügyi kezelések költséghatékonyágát szükséges szem előtt tartani, úgy, mint a rövid időtartamú ellátási formák igénybevételét. A korszerű gyógyításhoz a finanszírozásnak is igazodnia kell.

A program a fenti hat fő területen tesz javaslatot konkrét lépésekre 42 akció keretében. A Programban megfogalmazott javaslatok között hangsúlyosan szerepel az adórendszer egyszerűsítése, például a kisadók számának további csökkentése, a munkavállalói járulékok összevonása, a járulékalapok egységesítése. Külön részletezi a Program az adóadminisztráció csökkentésének feladatait, figyelembe véve a digitalizáció kínált egyszerűsítési lehetőségeket. Következő feladatként a gazdaság további fehéritését jelöli meg, ami nyilvánvalóan fontos a költségvetés bevételei szempontjából. Külön pontban szerepel a digitális gazdaság fejlesztése, a képzések adminisztrációjának egyszerűsítése, az üzleti szabályozás minőségének javítása, a teljesítményt előtérbe helyező bérgazdálkodás és a munkafolyamatok újratervezésével párhuzamos létszám-racionalizálás.

A versenyképességi program hangsúlyos része az állami hatékonyság javítása, azonban a települések helyzetének javítása szempontjából is közvetlen jelentőséggel bíró intézkedéseket fogalmazott meg.

Nemzeti Reformprogram

Az Európa 2020 stratégia megvalósításának legfontosabb eszközét tagállami szinten a nemzeti reformprogramok jelentik, melyeket a konvergencia programokkal együtt kell elkészíteni. A nemzeti reformprogramok rögzítik az uniós kiemelt célok alapján megfogalmazott nemzeti célokat, továbbá ismertetik, hogyan kívánja a Kormány a célokat teljesíteni, illetve a növekedést hátráltató akadályokat leküzdeni.

A 2020. évi Nemzeti Reform Program tartalmazza a legfontosabb kormányzati, szakpolitikai előrelépések bemutatása mellett egy átfogó, rövid értékelést uniós és elsősorban magyarországi összevetésben. Mivel véget ért az Európa 2020 Stratégia, így helyzetértékelést is végez 10 éves távlatban az adott szakpolitikai helyzetről, az ott azonosított kihívásokról.

A Program kiemeli, hogy a gazdasági válság leküzdéséhez és a konvergencia folytatásához elengedhetetlen a vállalkozások megerősítése, a beruházások fenntartása és a tőkefelhalmozás folytatása, mind a fizikai infrastruktúrában, mind a humán tőkében. Olyan szakpolitikákra van szükség, amelyek segítik a vállalkozások válságálló képességének, termelékenységének növekedését, a nemzetközi versenyképességünk javulását, valamint az új technológiák adaptációját, sőt hazai fejlesztését is. Magyarország számára kiemelt cél a teljes foglalkoztatás elérése és a családok támogatása, ami szintén támogatja a versenyképesség növelését megalapozó célokat. Valamint az Európai Unióval közösen ki kell alakítani a fenntartható, klímasemleges fejlődést támogató szakpolitikai eszközrendszert.

A 2020. évi Nemzeti Reform Program bemutatja a 2019. évi program óta meghozott legfontosabb gazdaságpolitikai intézkedéseket, a Kormány COVID–19 járványügyi helyzetre adott legfőbb azonnali lépéseit, a magyar gazdaság versenyképességének javítása érdekében kidolgozott stratégiákat és megvalósított intézkedéseket.

A kormányzati, szakpolitikai intézkedések és a Kormány kiemelt célkiűzései az alábbi területeken kerülnek meghatározásra:

- Növekedésösztönző politikák
- Üzleti környezet, szabályozás
- Foglalkoztatás
- Családpolitikai intézkedések

- Szegénység
- Oktatás
- Egészségügy
- Fenntartható gazdaság – klíma-, energiapolitika, közlekedés

Bemutatásra kerülnek azok a fő intézkedések, amelyek mind az európai célokat, mind Magyarország hosszú távú jövőjét segítik: a versenyképességet támogató, üzleti környezetet javító lépéseket, valamint a társadalom humán erőforrásait fejlesztő programokat. A Program ismerteti a különböző intézkedések kapcsolódását a fő stratégiai célkitűzésekhez, valamint az eddigiekben elért, illetve az új intézkedésektől elvárt eredményeket.

A Nemzeti Reform Program összeállítása során Magyarország törekedett arra, hogy kövesse az Európai Bizottság ajánlásait, és bemutassa az Európa 2020 stratégia keretében kitűzött célkitűzések elérése érdekében végrehajtott intézkedéseket, a növekedést elősegítő strukturális reformokat, akcióterveket és az elért eredményeket.

Az EU 2020 stratégiához kapcsolódó vállalások teljesülései:

- 2018-ban a kutatás-fejlesztési ráfordítások bruttó hazai termékhez viszonyított aránya 1,33%-ról 1,53%-ra emelkedett, megközelítve az Európa 2020-as 1,8%-os nemzeti célt.
- A 20-64 éves korcsoport foglalkoztatási rátája 2019-ben 75,3% volt Magyarországon, amivel teljesült az Európa 2020 stratégiában kitűzött 75%-os foglalkoztatási cél.
- 2020-ban folytatódik a végzettség nélküli iskolaelhagyás megelőzése érdekében bevezetett számos intézkedés. 2019-ben a 18-24 éves korosztályban a korai iskolaelhagyók aránya az előző évhez képest 0,5 százalékponttal 12%-ra csökkent.
- A megújuló energiaforrások részaránya a bruttó energiafogyasztásban 2018-ban 12,5% volt, némileg elmaradva az Európa 2020 stratégia keretében kitűzött 13%-os szinttől.
- Az üvegházhatású gázok hazai kibocsátása 2018-ban az 1990. évinél mintegy 33%-kal, a 2005. évinél pedig 16%-kal alacsonyabb volt, így 20 százalékponttal alatta maradt a stratégiai célként meghatározott – a 2005. évit legfeljebb 10%-kal meghaladó – szintnek.

Nemzeti Tájstratégia 2017-2026

A hazai tájvédelem számára az Európai Tájegyezmény önmagában is fontos lépés jelentett, de igazi mérföldkövet az jelentette, amikor a Kormány 1128/2017. (III. 20.) Korm. határozatával elfogadta hazánk első – 2017-2026 időszakra vonatkozó – Nemzeti Tájstratégiáját.

A Nemzeti Tájstratégia az Európa Tanács Európai Táj Egyezményének szellemiségét idézi, ennek megfelelően a védelem-kezelés-tervezés hármas eszközrendszerét alkalmazva határozza meg a célokat és feladatokat. A degradált, leromlott/rontott tájak éppúgy a stratégia tárgyát képezik, mint a védelem alatt álló kiemelt értékkel rendelkező, vagy a védelem alatt nem álló tájak.

Az Európa Tanács az Európai Táj Egyezményben rögzítette, hogy milyen általános és egyedi intézkedések végrehajtását várja el tagállamaitól, keretet adva ezzel a nemzetek tájpolitikájának. A részes felektől elvárt, hogy:

- olyan tájpolitikát alakítsanak ki és váltsanak valóra, amelynek célja a táj védelme, kezelése és tervezése;
- alakítsák ki a részvételhez szükséges eljárásokat a társadalom tagjai, a helyi és a regionális hatóságok, valamint más érdekelt felek számára, amelyek érdekeltek a fenti tájpolitika meghatározásában és végrehajtásában;

- a tájat integrálják regionális és várostervezési, továbbá kulturális, környezetvédelmi, mezőgazdasági, szociális és gazdasági, valamint minden olyan egyéb politikájukba, amelynek közvetlen vagy közvetett hatása lehet a tájakra;
- növelje a civil társadalom, az egyéb nem állami szervezetek és az állami hatóságok fogékonyságát a tájak értéke és szerepe iránt;
- segítse elő a tájak értékeléséhez és működtetéséhez értő szakértők képzését;
- segítse elő multidiszciplináris képzési programok megszervezését a tájpolitika, a táj védelme, kezelése és tervezése terén az állami vagy a magánszektorban tevékenykedő szakemberek és az érintett társadalmi szervek számára;
- segítse elő iskolai és egyetemi képzések megtartását, amelyek az adott szakterületen a tájak értékeit, valamint a tájak védelmével, kezelésével és tervezésével összefüggő kérdéseket taglalják;
- készítsen tájleltárt (vegye számba a területén található tájakat);
- elemezze a tájakat jellemző vonásaik alapján, valamint mérje fel azokat a hatásokat, amelyek a tájváltozásokat előidézik;
- vezessen nyilvántartást a tájak változásáról;
- értékelje az így számba vett tájakat, figyelembe véve azokat az értékeket, amelyeket az érdekelt felek és az érintett lakosság nekik tulajdonít;
- határozzon meg minőségi célkitűzéseket a számba vett és értékelt tájak számára;
- nyújtsanak egymásnak tudományos és technikai segítséget a tájra vonatkozó ügyekben tapasztalatok és kutatási eredmények összegyűjtésével és cseréjével;
- segítsék elő a tájjal foglalkozó szakemberek cseréjét, elsősorban képzési és tájkoztatási célból;
- cseréljenek információt minden, a Tájjegyzmény rendelkezéseiben szereplő kérdésről;
- ösztönözzék a határon átnyúló együttműködést helyi és regionális szinten, és ahol ez szükséges, közös, a tájat érintő programokat állítsanak össze és valósítsanak meg.

Magyarország 2005-ben írta alá az Egyezményt, és 2007-es ratifikációt követően 2008-ban léptette hatályba a nemzetközi ajánlásokat. A Nemzeti Tájstratégia számba veszi a nemzetközi elvárásoknak való megfelelés hazai helyzetét, bemutatja a legmeghatározóbb tájváltozási folyamatokat, a folyamatok hajtóerejét és a hazai táj állapotát. A célokhoz rendelt intézkedések elsődlegesen arra összpontosítanak, hogy a különböző fejlesztésekhez, gazdasági, szabályozási eszközök tervezéséhez, kialakításához kapcsolódó döntések meghozatala során – az ágazati szakmai szempontok mellett – a táj szintű szemlélet is megfelelően érvényesüljön. A Tájstratégia megalkotása és végrehajtása során kiemelt szándék és cél, hogy a táj védelme, kezelése, tervezése társadalmilag elfogadott közügy legyen.

Az Egyezményben meghatározott feladatok egy részét hazánk már teljesítette, hiszen a táj védelme törvényi szinten szabályozott, illetve a tájra vonatkozó stratégiákban megjelenik a tájak védelme, kezelése és tervezése. A tájak értékeléséhez és "működtetéséhez" értő szakemberek képzése is nagy hagyományokra tekint vissza. A lakosság és a helyi érdekelt szervezetek is részt vesznek a tájjal kapcsolatos döntési mechanizmusban (pl. lakossági fórum, közmeghallgatás).

Az első Nemzeti Tájstratégia küldetése az Európa Tanács által rögzített széleskörű feladat-meghatározás és a Tájjegyzményben megfogalmazott elvek figyelembevételével az alábbi pontokban foglalható össze:

1. Komplex holisztikus látásmód kialakítása és elfogadtatása a táj használatában, illetve a tájhasználatokkal érintettek körében.
2. A tájat, mint az élővilág és benne az ember lételemét, a környezetminőség alapvető letéteményesét kell az ágazati politikák megalapozó szemléletű elemévé tenni és nem csak a szakágazati rendszerekben meghatározott kiemelt értékvédelmi szempontok alapján lehatárolt területeket és funkciókat kell védeni, megőrizni.

3. Az ok-okozati következményeket feltárva a táj állapotát és a kiváltó hatásokat együtt kell kezelni, rámutatva tájhasználatból adódó felelősségvállalás szükségességére.

A stratégia átfogó célja a táji adottságokon alapuló felelős tájhasználat. A Nemzeti Tájstratégia az átfogó célkitűzés elérése érdekében három kiemelt célt fogalmaz meg.

- I. Táji adottságokon alapuló tájhasznosítás megalapozása
- II. Élhető táj – élhető település – bölcs tájhasznosítás
- III. A tájidentitás növelése

A Tájstratégiában a három kiemelt cél tekintetében meghatározásra kerültek a stratégia megvalósulásának, nyomon követésének mérhető indikátorai, mérföldkövei. Olyan indikátorok kerültek kiválasztásra, amelyek alkalmasak a célok és az alcélok megvalósulásának nyomon követésére, figyelembe véve a releváns adatok hozzáférhetőségét és előállítási igényét.

Eger Megyei Jogú Város - Integrált Településfejlesztési Stratégia (ITS)

Az Integrált Településfejlesztési Stratégia (ITS) középtávra (a 2014-2020 közötti időszakra) határozza meg egy város fejlesztésének főbb irányait, és konkrét lépéseit az önkormányzat által jóváhagyott hosszú távú településfejlesztési stratégia alapján. Eszerint az ITS-ben rögzített városfejlesztési elképzelések egyes elemei illeszkednek a településfejlesztési koncepcióban rögzített hosszú távú célokhoz, és a kijelölt fejlesztési irányokhoz.

A Településfejlesztési Koncepció Eger jövőképeként megvalósítása érdekében a 3 fő tématerülethez – társadalom, gazdaság, épített és természeti környezet – 3 átfogó és 14 részcélt, az egyes részcélokhoz különböző számú – összesen 44 darab – intézkedést határozott meg. Ezek az intézkedések maguk a középtávú tematikus célok, amelyek eléréséhez szükséges stratégiai beavatkozásokat az ITS határozza meg.

I. TÁRSADALOM

Eger népességének megtartása, kötődésének erősítése, oktatás-munkahely kínálat optimalizálása. A társadalmi szolidaritás növelése, szociális és egészségügyi ellátórendszerek fejlesztése.

HOSSZÚ TÁVÚ CÉLOK

1. Népesség megtartása
2. A versenyképes tudás kialakítása és fenntartása
3. Társadalmi integráció erősítése
4. Szociális és egészségügyi ellátó és támogató rendszerek fejlesztése

KÖZÉPTÁVÚ TEMATIKUS CÉLOK

1. A munkavállalói mobilitás ösztönzése Eger irányába, a kvalifikált munkaerő megtartása (munkahely-megtartás és teremtés) az egri születésű, de nem egri felsőoktatási intézményben tanuló fiatalok visszavonása
2. Lakáskínálat bővítése
3. Kulturális kínálat bővítése
4. A társadalmi befogadás előmozdítása a lakosok közösségtudatának erősítése
7. A város profiljának megfelelő, speciális oktatási területek definiálása, és ennek megfelelő oktatási kínálat kialakítása (iskolaváros szerep)
8. Az Eszterházy Károly Főiskolához kapcsolódó K+F+I központ kialakítása, speciális szakok indítása (zöld energia, szőlő, bor, élelmiszer, idegen nyelvi központ)

9. A versenysport erősítése
10. A tehetséges ám hátrányos helyzetben lévő fiatalok mentorálása
11. A társadalmi egyenlőtlenség csökkentése
12. A leromlott és leromlással fenyegetett városrészek fejlesztése, felzárkóztatása
13. A lakosság korösszetételéhez rugalmasan igazodó ellátó és támogató rendszer kialakítása
14. Az egészséges életmód, az aktív kikapcsolódás feltételeinek javítása

II. GAZDASÁG

Eger város kiegyensúlyozott társadalmi-gazdasági és területi fejlődési feltételeinek megőrzése, javítása a városgazdaság harmonikusabbá tétele, elsősorban a magas hozzáadott értéket előállító (tudás-intenzív) tevékenységek és helyitárségi együttműködések révén.

HOSSZÚ TÁVÚ CÉLOK

1. Járműipar és kapcsolódó ágazatainak fejlesztése
2. Egészséggazdaság jövedelemtermelő képességének és munkahelyteremtő hatásának növelése
3. Idegenforgalom jövedelemtermelő képességének és munkahelyteremtő hatásának növelése
4. A hiányzó makroszintű infrastrukturális elemek megvalósítása
5. Helyi-társégi gazdaság fejlesztése a városkörnyéki települések együttműködésében az adottságokra alapozva (földhasználat, megújuló energia, helyi piac)
6. Gazdaság diverzifikálása, ezen belül a K+F és innováció súlyának növelése, a nagyvállalatok és a KKVk közötti gazdasági együttműködés erősítése

KÖZÉPTÁVÚ TEMATIKUS CÉLOK

1. Tértégi ipari-gazdasági terület kialakítása a város déli iparterületein
2. Magas szintű oktatás, továbbképzés elősegítése a cégek bevonásával
3. Termálkincs hasznosítása egészségmegőrzés, gyógyítás, rekreáció céljára
4. A volt Dobó István laktanya szolgáltató és tudásközponttá alakítása
5. Speciális gyógykezelések piaci helyzetének javítása (rehabilitáció, implantáció)
6. Az Egri Vár és környezetének új szemléletű műszaki- és attrakció-fejlesztése
7. Borászati ágazat fejlesztése, a helyi termelők együttműködésének elősegítése
8. Program kínálat bővítése minőségi elemekkel (Belváros, sport- és ökoturizmus)
9. Közlekedési kapcsolatok javítása az országos hálózatokhoz
10. Info- és telekommunikációs rendszer javítása az önkormányzat, a gazdasági szféra, a lakosság, az intézmények és a vonzáskörzet együttműködésével
11. Helyi hagyományos minőségi élelmiszerek és szolgáltatások fejlesztése és újak kialakítása a várostárség bevonásával
12. Az üvegházi kertészeti, szőlészeti gyümölcsstermesztési és feldolgozási, borászati, térségi állattenyésztési és erdészeti, faipari szektorok fejlesztése, támogatása az adottságokra alapozva
13. Helyi gazdasági beszállítói klaszter-program kidolgozása és megvalósítása
14. Új befektetők és befektetések vonzása
15. K+F+I tevékenységek menedzselése (pályázatok, konferenciák, szervezés, helyzetbe hozás, tudáspark)
16. Ipari beszállítói program kidolgozása és megvalósítása a helyi kkv-k bevonására

III. ÉPÍTETT- ÉS TERMÉSZETI KÖRNYEZET

Eger város szerves fejlődése, kompakttá válása, olyan belső és megújuló erőforrásokra támaszkodva, amelyek fenntartható módon elégítik ki a népesség megtartását, biztosítva az élhető környezetet és a tájtermészeti, épített értékek hosszú távú megőrzését.

HOSSZÚ TÁVÚ CÉLOK

1. Városi és várostérségi kapcsolatok erősítése
2. Energiahatékony városüzemeltetés
3. A városrészek harmonikus fejlesztése
4. Külterületi fejlesztések és a tájhasználat optimalizálása

KÖZÉPTÁVÚ TEMATIKUS CÉLOK

1. Városi közlekedési rendszer korszerűsítése
2. Eger és az agglomerációjához tartozó települések közötti közlekedési, gazdasági kapcsolatok erősítése
3. A város levegőjének védelme, átgondolt ipar és energetikai fejlesztések, környezetbarát fűtési rendszerek
4. Közmű-infrastruktúra ellátás javítása, hiánypótlása, csapadékvíz, belvíz, szennyvízkezelési problémák megoldása. Termál- és ivóvízbázisokkal való gazdálkodás
5. Energetikai szerkezet-váltás, klímavédelem
6. Alulhasznosított területek fejlesztése
7. Rehabilitáció, rekonstrukció, és egyedi beavatkozások végrehajtása, épített örökség, műemlékek védelme
8. Energiabarát, környezetbarát közlekedési eszközök előnyben részesítése
9. Életképes szomszédsági területek
10. Az Egri történelmi borvidék tájkarakterének megőrzése
11. A Nemzeti ökológiai hálózat folytonosságának biztosítása és fejlesztése
12. A vízkészletek védelme és vízgazdálkodás
13. A nem borvidéki mezőgazdasági területek mező- és erdőgazdasági hasznosítása
14. A roncsolt felületek, tájsebek rehabilitációja, környezeti kármentesítése és rekultivációja
15. Ökoturisztikai, sport- és szabadidős fejlesztések
16. A kertés, volt zártkerti területek tájhasználati konfliktusainak kezelése

Az ITS, mint operatív jellegű stratégia, tartalmazza azon lényeges fejlesztési jellegű beavatkozásokat (projekteket, illetve programokat), amelyek a célok eléréséhez szükségesek. A projektek nemcsak beruházási típusúak lehetnek, hanem például foglalkoztatási, képzési, szemléletformáló jellegűek is. A tematikus és a területi célok meghatározásával olyan beavatkozások tervezhetők, amelyek által a beazonosított területeken a célok együttesen érvényesülnek. A projektek térbeli kiterjedése (lehatárolása), komplex jellege és a kiemelt fontossága alapján három különböző csoportba sorolták azokat: (i) akcióterületi projektek, (ii) hálózatos projektek, (iii) kulcsprojektek.

Jövőkép

Eger területfejlesztési irányai a környező településekkel és a megyével együtt értelmezhetők és valósíthatók meg. Heves Megye Területfejlesztési Koncepciója a hosszú távú átfogó stratégiai és területi céljainak eléréséhez kifejezetten épít a megyeszékhely adottságaira - jelentős épített örökségi, táji, természeti és kulturális értékeire; kedvező tudásbázisára, jelentős értelmiségi rétegére; versenyképes, sok lábbon álló gazdasági szerkezetére; kiépült turisztikai ágazatára és térségalkító szerepére.

A megyei koncepció 1. stratégiai célja a „Hatvan – Gyöngyös - Eger gazdasági tengely” erősítése, melynek érdekében szükséges:

- a közlekedési infrastruktúra összehangolt fejlesztése (hiányzó gyorsforgalmi kapcsolat, agglomerációs települések közötti kapcsolatok kiépítése, fejlesztése)
- a közösségi közlekedés versenyképességének erősítése

- intermodális csomópontok kiépítése
- innovációs potenciál fejlesztése
- Ipari Park bővítése
- K+F+I tervezett fejlesztése
- tudásközpont és a vállalkozások K+F szolgáltatók együttműködésének javítása

A fentiek alapján Eger térségi szerepe 2030-ban: térségének gazdasági, közösségi szolgáltató központja, mely tovább erősíti központi szerepét, elsődlegesen a helyi gazdaságára épített, táji, természeti értékeire alapozva. Fejlesztési elképzeléseit térségével együttműködve, azzal összhangban alakítja.

Az ITS a regionális stratégia prioritásaihoz több ponton illeszkedik, a gazdaságfejlesztési célokat és beavatkozásokat a dokumentum iránymutatásait figyelembe véve rögzíti. Továbbá a Széchenyi 2020 tematikus célkitűzéseire igazodva határozza meg lokálisan a hosszú- illetve közép távú célok eléréséhez szükséges beavatkozásokat. Az ITS meghatározza a megvalósítás szervezeti kereteit, a monitoring rendszer kialakítását és működtetését, valamint a megvalósulás eredmény és hatásindikátorait.

Gyöngyös Város - Integrált Településfejlesztési Stratégia (ITS)

Gyöngyös múltja okán hagyományosan „a szőlő és a bor városa”, jelenlegi húzóágazatai alapján Heves megyében Eger után a második legjelentősebb gazdasági központ (energiaipar, vegyipar, gépipar, kereskedelem, elektronika, logisztika, turizmus, gyümölcsstermesztés), amely a meglévő ágazatok versenyképességének javítása mellett kitörési pontként a diverzifikált turizmus, az innovatív iparágak meghonosítását jelöli meg. A foglalkoztatottak száma a villamosenergia-termelés ágazatában a legnagyobb, de a gépipar és a kereskedelem súlya is kiemelkedő. A mezőgazdaságban jelentős a szőlő és a gyümölcsstermesztés. Gyöngyös fejlett oktatási hálózattal is rendelkezik a Károly Róbert Főiskola által.

Jövőkép

Gyöngyös város a jövőben olyan város lesz:

- ahol az elkövetkező években is jó lesz élni, ahol tiszta és egészséges a környezet, jó a levegő, sok a park, ahol megoldott a hulladékkezelés, modern és jól működő a város kommunális infrastruktúra-hálózata, ahol fejlett, racionális és biztonságos a tömegközlekedés, s végül, ahol megvalósult a különböző városrészek – különösen a belváros –rehabilitációja.
- amely teljes körű és magas városi szolgáltatásokat nyújt lakóinak, mindenekelőtt megfelelő lakáskörülményeket, stabil és elérhető egészségügyi és szociális ellátást, és jól működő városgazdálkodást és igazgatást.
- ahol a stabil helyzetű kulturális és közművelődési intézményekben magas színvonalú és sokoldalú programok várják és elégítik ki a város és környéke lakóinak igényeit, ahol egy regionális, többkarú modern főiskola van, s ahol a jobb feltételekkel rendelkező oktatási intézmények a gazdaság és a társadalom elvárásainak megfelelő végzettségű szakembereket bocsátanak ki a munkaerőpiacra.
- amelynek tudásalapú, fejlett és versenyképes a gazdasága, ahol jelentősen megerősödött és magas színvonalú a turisztikai, gazdasági-pénzügyi és üzleti szolgáltatás, ahol erősek a kis- és középvállalkozások, s ahol a megújult városközpont tele van élettel.
- ahol hangsúlyos az egészséges életmód, és sportolási, szabadidős infrastrukturális háttérrel biztosít a lakosság számára.
- ahol a hátrányos helyzetű társadalmi rétegek integrálódnak
- amely megerősödött térségi szerepköréből fakadóan Gyöngyös térségi jelentőségű várossá vált, s amely vonzáskörzetével korrekt, kiegyensúlyozott kapcsolatban áll, annak magas színvonalú városi szolgáltatásokat nyújtó központja.

Gyöngyös Város hosszú távú településfejlesztési stratégiájának tematikus céljai:

1. Gazdasági

- Munkahelyteremtés, foglalkoztatás intézkedés
- Kereskedelem és szolgáltatás fejlesztés intézkedés
- Turisztikai potenciál erősítése intézkedés
- Oktatásfejlesztési intézkedés

2. Térségi

- Egészségügyi szolgáltatások fejlesztése intézkedés
- Szociális szolgáltatások fejlesztése intézkedés

3. Környezeti

- Közlekedésfejlesztési intézkedés
- Környezetvédelem intézkedés
- Parkosítás, játszóterek bővítése intézkedés
- Település rehabilitáció intézkedés
- Települési közműfejlesztés intézkedés

4. Társadalmi

- Közrend, közbiztonság intézkedés
- Kultúra, közművelődés támogatása intézkedés

Stratégiai fejlesztési célok – átfogó célok

A városlakók életminőségének javítása, melynek érdekében a gazdaság és a közigazgatás hatékonyságának növelése, figyelembe véve a természetes környezet fenntartását és védelmét, valamint a város és az üdülőhelyek karaktermegőrző fejlesztését.

1. Sokoldalú, innovatív és versenyképes helyi gazdaság kialakítása
2. A város térségi szerepkörének erősítése, szolgáltató várossá válása
3. Az életminőség javítása, az élhető városi környezet megteremtése
4. A településen és annak vonzáskörzetében a társadalmi kohézió erősítése

Az ITS tartalmazza azon lényeges fejlesztési jellegű beavatkozásokat, amelyek a célok eléréséhez szükségesek. Akcióterületeket jelöl ki, lehatárolja, és meghatározza az akcióterületeken megvalósításra kerülő fejlesztéseket. Az ITS bemutatja a településfejlesztési akciók (projektek) vázlatos pénzügyi tervét, a tervezett fejlesztések Terület- és Településfejlesztési Operatív Program intézkedéseivel történő kapcsolódását.

Gyöngyös Város Önkormányzata a célkitűzéseinek elérése érdekében városi marketing stratégiát kíván készíteni. A városi marketing célja, hogy a város szolgáltatásait használó célcsoportok valós szükségletei alapján kerüljenek kialakításra a város által nyújtott szolgáltatások. A városi marketing kapcsán a legfontosabb elem hogy a piaci kereslet alapján kerülnek meghatározásra a szolgáltatások. Így megvalósíthatóak a hosszútávú célkitűzések kapcsán definiált célok, és megteremthető a végrehajtás hatékony eszközrendszere.

Hatvan Város - Integrált Településfejlesztési Stratégia (ITS)

Hatvan város dinamikusan fejlődő középváros. Heves Megye 3. legnagyobb városa, amely mindenkor (járási, majd kistérségi szerepkörben egyaránt) vonzáscentrumként funkcionált. Hatvan dinamikusan fejlődő városnak tekinthető, a járási központ funkción túl, régiók és megyék határán való elhelyezkedésénél fogva, régió-határokon átlépő, regionális vonzáskörzettel is rendelkezik.

A város kiemelt szerepet játszik a zöldgazdaság fejlesztésében, a környezetbarát technológiák alkalmazásában. A város kiváló közlekedési és földrajzi adottságokkal rendelkezik. A modern ipar megtelepedése elsősorban Hatvanban tapasztalható. Az ipari parkban megjelent a nyugati és a távolkeleti tőke, az elmúlt 15 évben számos üzem települt be.

Jövőkép

A koncepció szerint Hatvan Város fő célja térségi ökopólussá válni. Az átfogó célok közé tartozik a versenyképesség és a fenntarthatóság tartós biztosítása, és az élhető város megteremtése.

Hatvan város növekedési tengelyek csomópontjában elhelyezkedő hálózati központtá kíván válni,

- nemzetközi jelenlét erejével,
- határon átnyúló kapcsolatokkal,
- súlyponti pozíciót erősítő fejlesztésekkel,
- találkozóhely funkcióval,
- az elválasztó vonalak összekötő szerepének hangsúlyozásával,
- múltjából következő erősségek jövőbetekintő figyelembevételével.

KÖZÉPTÁVÚ CÉLOK

1. Hálózati szerepkör erősítése

- Kapcsolatok erősítése
- Városmarketing javítása
- Turisztikai kínálat bővítése
- Felsőoktatás megteremtése

2. Gazdasági potenciál erősítése

- Ingatlankínálat növelése
- Ipar és mezőgazdaság egyensúlyának megtartása
- Helyi gazdaság erősítése
- Képzés piaci igényekhez igazítása

3. Életminőség javítása

- Demográfiai egyensúly megteremtése
- Egészségügyi állapot javítása
- Arculati elemek fejlesztése
- Társadalmi befogadás, szociális ellátás és szociális biztonság erősítése

4. Környezet fejlesztése

- Városrészek fejlesztése
- Intézményi infrastruktúra fejlesztése
- Közlekedési infrastruktúra fejlesztése
- Közmű infrastruktúra fejlesztése

5. Éghajlatváltozásra való felkészülés

- Erdőterületek növelése
- Városi zöldfelületek fejlesztése
- Energiatudatos lépések
- Környezetterhelés csökkentése, katasztrófakockázat csökkentése

Az ITS-ben meghatározásra kerültek a fő stratégiai célok előrehaladását, megvalósítását mérő mutatószámok (indikátorok), valamint kapcsolódó EU tematikus célok és beruházási prioritások. Az Integrált Településfejlesztési Stratégia összeállítása során a városrészek vizsgálata alapján kialakításra kerültek olyan ettől eltérő egységek, melyek fejlesztése hasonló, egymás hatását erősítő beavatkozásokkal kezelhető. Így a stratégiában a városrészi lehatároláson túlmutatóan, a város stratégiai fejlesztési céljait szolgáló integrált fejlesztések formájában bemutatják a meghatározott akcióterületeket. Bemutatásra kerülnek a tervezett településfejlesztési akciók (projektek) vázlatos pénzügyi terve, amelyben számottevő fejlesztési lehetőséget tár fel. Az ITS meghatározza a megvalósítás szervezeti kereteit, a megvalósítás nyomán követése céljából kiépítésre kerülő a monitoring rendszert, valamint a tervezők indikátorokra vonatkozó általános alapelveit.

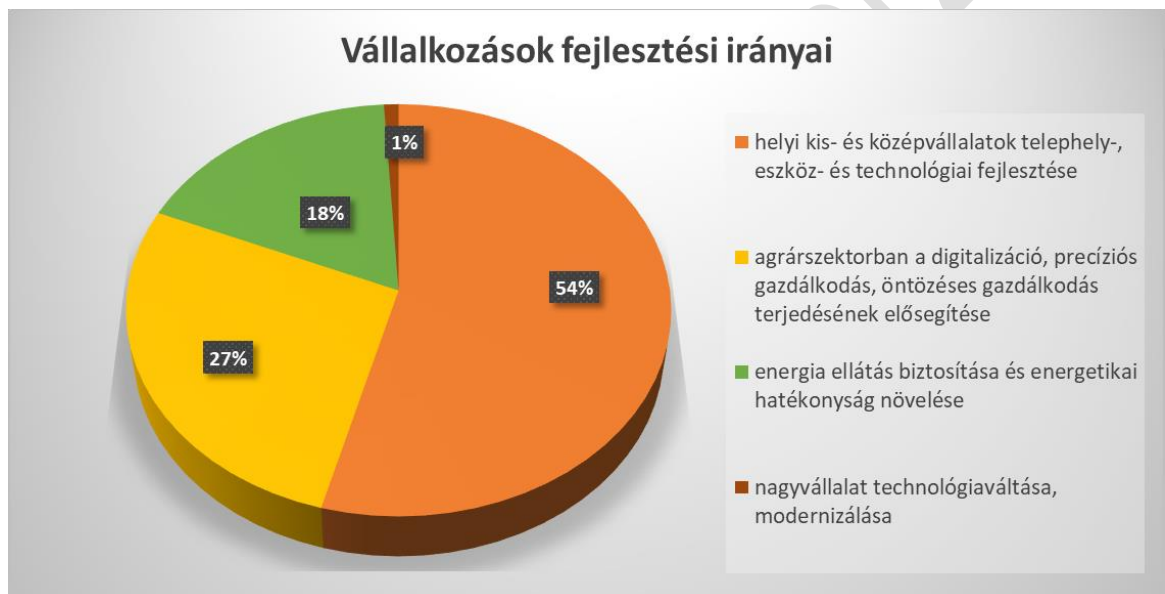
A térség területfejlesztési szereplői elképzeléseinek feltárása, a tervezési folyamat partnerségi tervének elkészítése és végrehajtása

Az üzleti szektor szereplőinek a térséget érintő fejlesztési elképzeléseinek áttekintése

Az elmúlt években a megyében megvalósult beruházások alapján kijelenthető, hogy Heves megyében a feldolgozóipari beruházások jelentik a gazdaság legfőbb motorját. Az elsődleges feladat a korszerű, hatékony gyártáshoz, kereskedelemhez, kézműiparhoz szükséges technológiai fejlesztések, telephely fejlesztések által a termelékenység és versenyképesség növelése. A 2021-2027-es európai uniós ciklus tervezésével kapcsolatban a megyében működő vállalkozások részéről az alábbi fejlesztési irányok, ötletek merülnek fel.

- A helyi vállalkozások működő képességének megtartásához (talpon maradásához) és a fejlődésének elősegítéséhez elengedhetetlen a telephelyfejlesztés és az eszközfejlesztés. Új technológiai megoldások, informatikai fejlesztések (automatizálás) támogatásával a helyi kis- és középvállalatok működési hatékonysága növelhető, ezáltal a versenyképességük javulása várható hosszú távon. Heves megyében a feldolgozóipari, illetve logisztikai szolgáltatásokat nyújtó KKV-k eszközbeszerzéseinek és technológiafejlesztéseinek elősegítésével a hozzáadott értéket is növeljük. A beérkezett projektötletek tervezett összköltsége: 20 000 000 000 Ft.
- A hatékonyság és a versenyképesség növelése az agrárszektor egyik legfontosabb kérdésköre. Hazai viszonylatban is stratégiai cél a digitalizáció, a precíziós gazdálkodás elterjedésének elősegítése. Ezen kívül az öntözési technológiák alkalmazása megyei viszonylatban is fontos fejlesztési irány a termelésbiztonság növelése érdekében. Másrészt a szemléletformáló tevékenységek is kiemelkedő jelentőséggel bírnak, a magas hozzáadott értékekkel bíró megyei élelmiszerfeldolgozók és gazdálkodók (helyben készült, adalékmentes) termékeinek lakossággal, illetve a kiskereskedelmi láncolatokkal történő megismertetése és eljuttatása is célként jelenik meg. A beérkezett projektötletek tervezett összköltsége: 10 070 000 000 Ft.

- Az energiaellátás biztonságos megteremtésére, az energetikai hasznosítás, az energetikai hatékonyság és környezetkímélő technológiák alkalmazásának támogatására is szükség van. A helyi gazdaság versenyképességét növelni és az energetikai függőséget csökkenteni képes a saját energiaellátás biztosítása, ezért törekedni kell arra, hogy a felhasznált energia minél nagyobb hányadát tudjuk magunk előállítani. Ennek eléréséhez elengedhetetlen a megújuló energiaforrások hasznosítása. Az energiaellátás biztosításához, a megújuló energiaforrások használatának növeléséhez és az energetikai fejlesztések megvalósításához 6 500 000 000 Ft összegben fogalmazódtak meg elképzelések.
- Nagyvállalat technológiaváltásának, működtetésének környezetvédelmi szempontok alapján történő komplex megújítása, amely nagyban hozzájárul a zöldgazdaság fejlesztéséhez. Térségi szempontból kiemelten fontos foglalkoztató nagyvállalatnál nagy figyelmet kell fordítani arra, hogy a modernizálással, fejlesztéssel a munkahelyeket meg kell tartani. A beérkezett projektötlet összköltsége: 350 000 000 Ft.

113. ábra: Vállalkozások fejlesztési irányai
 Forrás: Saját szerkesztés

A térség társadalmi szervezetei fejlesztési elképzeléseinek áttekintése

A 2021-2027-es európai uniós ciklus tervezésével kapcsolatban számos, Heves megyében aktívan működő civil szervezettől származó projektötlet jelzi a civilszféra fejlesztési igényeit.

A megye településein működő szervezetektől legnagyobb arányban turisztikai célú fejlesztéseket érintő projektötletek merültek fel. Az elképzelések 927 000 000 Ft értékben valósítanának meg településmarketing, holnapfejlesztés, hagyományőrző és a helyi értékeket preferáló turisztikai célzatú szemléletformálás, illetve attrakciófejlesztés területét érintő projekteket.

Komolyabb hangsúlyt kapott a helyi értékek és identitás őrzése, ápolása, védelme, a család intézményét népszerűsítő foglalkozások támogatása, továbbá a művészeti tevékenységet felkaroló törekvések. A kézműves, gasztronómiai, hagyományőrző (néptánc, népdal, népviselet) programok, központok és gyűjteményes kötetek, családbarát rendezvények, művésztelepek és művészeti fesztiválok tekintetében 186 800 000 Ft összegben fogalmazódtak meg elképzelések.

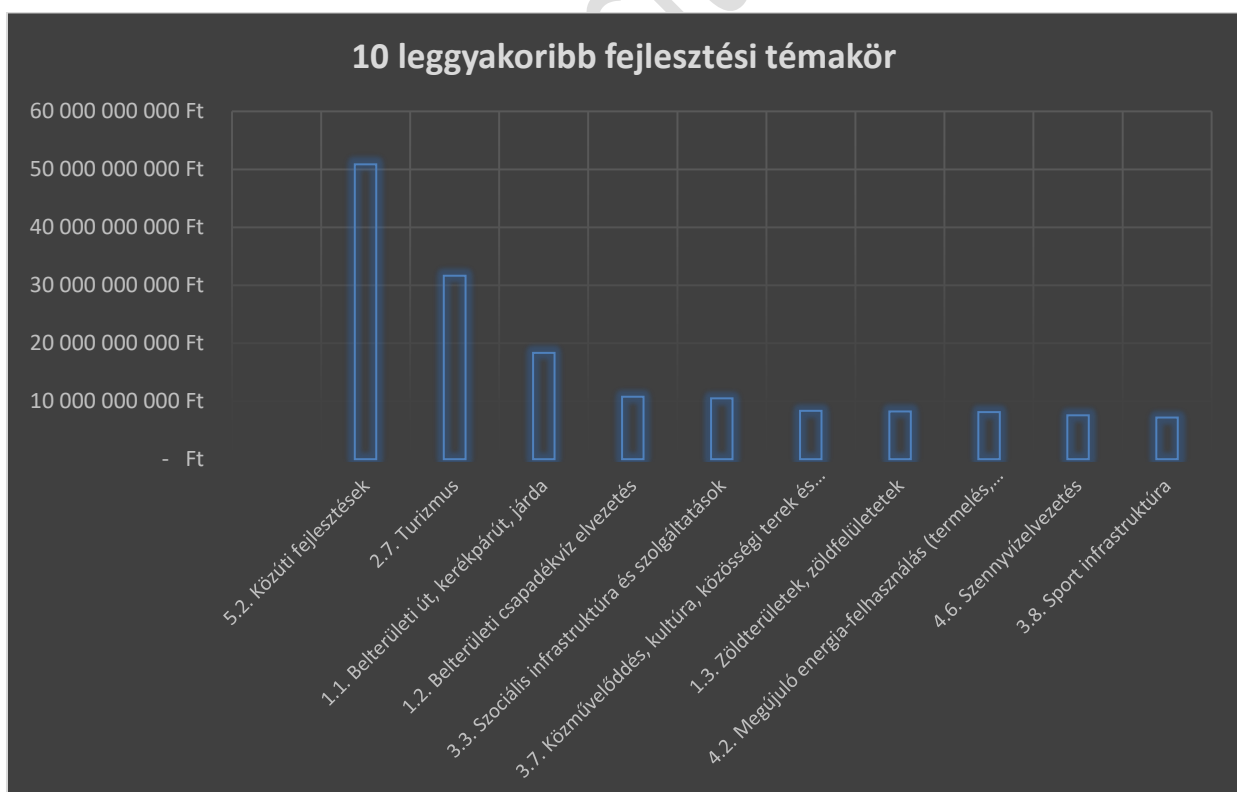
A megyében tevékenykedő civil szervezetek számára fontos kérdésként merül fel a működési területüket érintő zöldberuházások, környezetfejlesztést és az éghajlatváltozás hatásait mérséklő helyi stratégiák megvalósításának szándéka. A tématerületet érintően beérkezett projektötletek tervezett összköltsége 36 500 000 Ft.

Súlyponti az esélyegyenlőség és tehetséggondozás kérdésköre is, hiszen 24 800 000 Ft összegű igény mellett artikulálódtak eszközfejlesztés (mozgássérültek szállítására alkalmas járművek, képzéshez kötött informatikai berendezések), telephelyfejlesztés, emellett tehetséggondozó projektek, nyári táborok a pénzügyi ismereteket, önkéntességet mélyítő szemléletformáló programok kapcsán felmerülő elképzelések.

A jellemzően települési polgárőr egyesuletektől származó, helyi közbiztonságot erősítő érzékenyítő tréningek és a köz- illetve magántulajdon védelmét biztosító kamerarendszerek beszerzését előirányzó elképzelések összesen 20 000 000 Ft összértékben jelentkeztek.

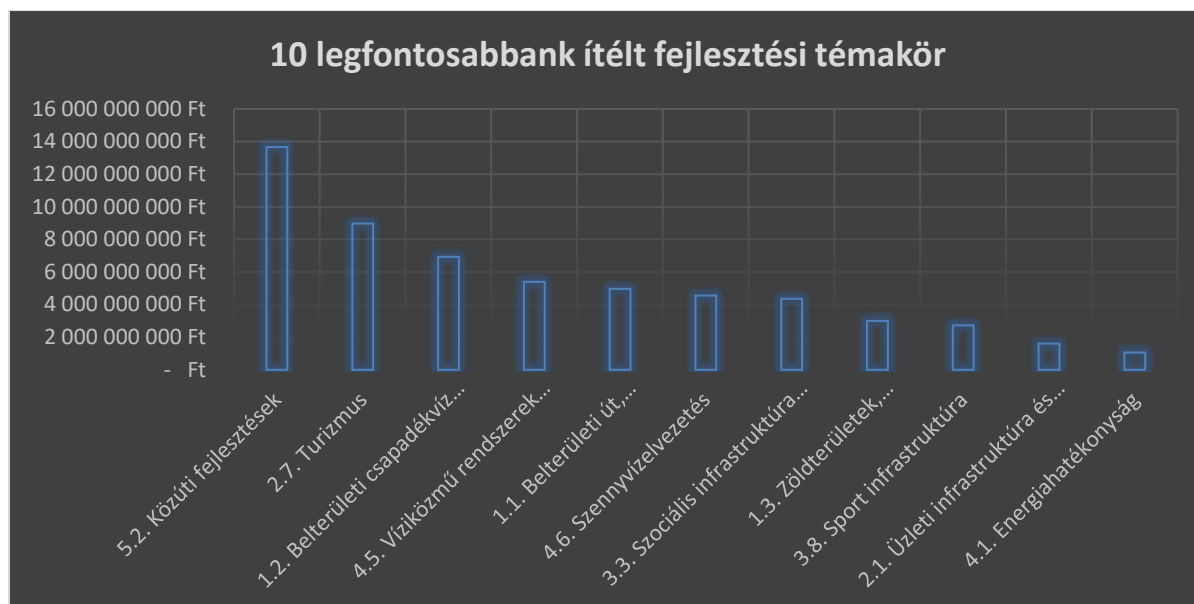
Önkormányzati szektor fejlesztési igényeinek összegzése

A Heves Megyei Önkormányzat széleskörű projektgyűjtést végzett a megye települési önkormányzatait érintően. Ennek során minden fejlesztési igényt kértünk bemutatni – annak várható forrásától függetlenül – melyek a település szempontjából fontosak, de prioritási sorrendbe állítva, tekintettel arra, hogy a forrásigények mindig nagyobbak, mint a támogatási lehetőségek. A felmérés alapján több, mint 150 mrd Ft összköltségű projektötlet került megküldésre. Az abszolút sorrendet tekintve az állami közúthálózat fejlesztéseire lenne a legnagyobb igény, több mint 50 mrd Ft becsült összeértékben. Második helyen a turisztikai fejlesztések állnak, majd a belterületi utak és kerékpárutak következnek.

114. ábra Önkormányzatok fejlesztési igényei
Forrás: <https://www.palyazat.gov.hu/>

Ha figyelembe vesszük a fontossági sorrendet is, akkor a gyakorisághoz képest az első két helyen nincs változás, de a harmadik legfontosabb témakörre a belterületi csapadékvízvezetés lép előre.

115. ábra Önkormányzatok fejlesztési igényei - első három fontossági prioritás alapján
 Forrás: <https://www.palyazat.gov.hu/>

A területfejlesztés eszköz- és intézményrendszere

A területfejlesztés forrásainak elemzés

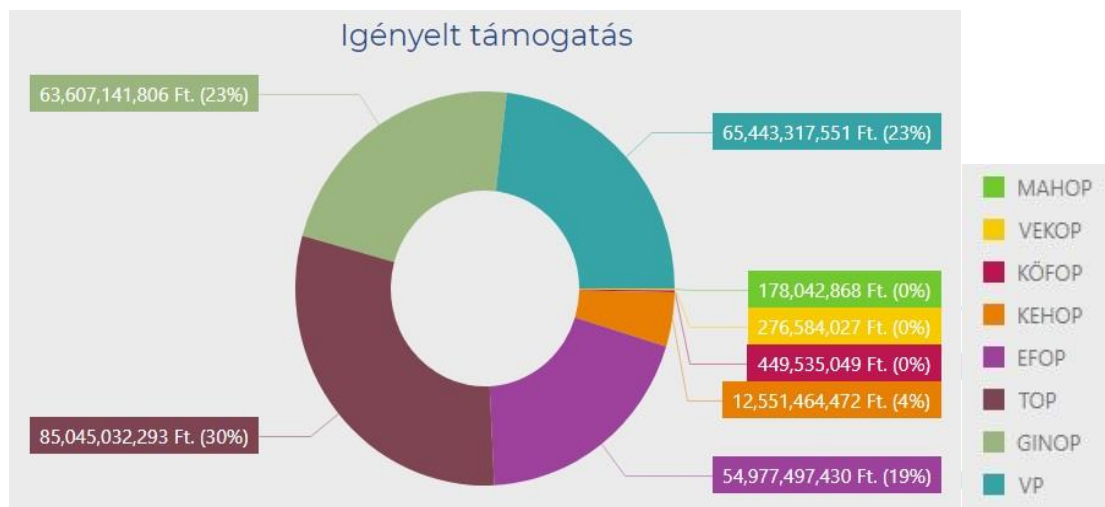
A területfejlesztési célú pénzeszközök a forrás eredete alapján külföldi és hazai pénzalapokra, forrásokra oszthatók. Hazánk külföldről érkező térségfejlesztési forrásainak jelentős része az Európai Unió támogatási rendszeréhez, regionális politikájához kapcsolódik. A 2014–2020-as ciklusban meghirdetett operatív programok teljes keretösszege 9 419,6 milliárd forintot tesz ki.

A 2014-2020 időszak operatív programjai:

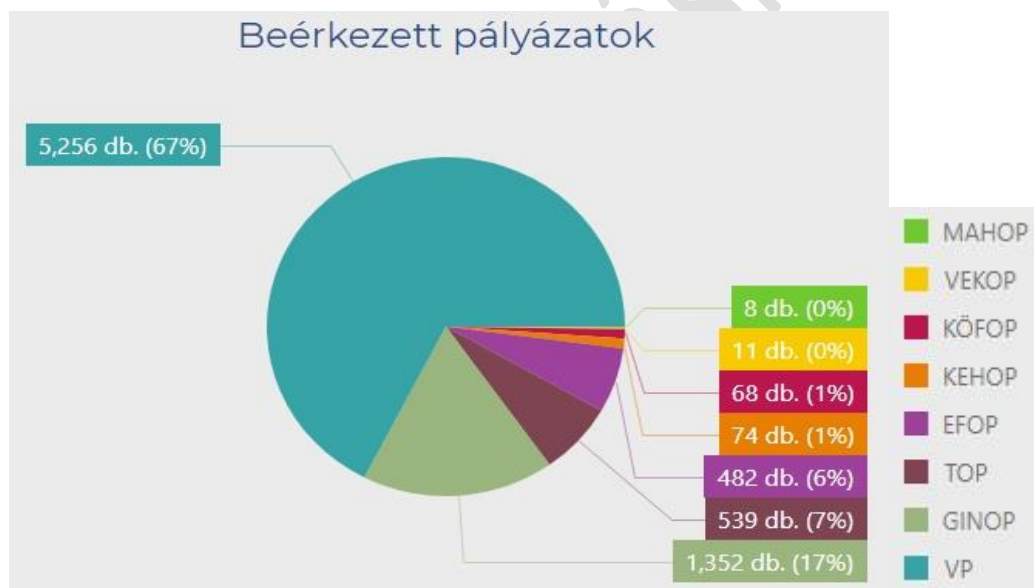
- Gazdaságfejlesztési és Innovációs OP (GINOP)
- Terület- és Településfejlesztési OP (TOP)
- Versenyképes Közép-Magyarország OP (VEKOP)
- Környezeti és Energiahatékonysági OP (KEHOP)
- Integrált Közlekedésfejlesztési OP (IKOP)
- Rászoruló Személyeket Támogató Operatív Program (RSZTOP)
- Emberi Erőforrás Fejlesztési OP (EFOP)
- Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztési Operatív Program OP (KÖFOP)
- Vidékfejlesztési Program (VP)
- Magyar Halgazdálkodási OP (MAHOP)

Heves megyében uniós támogatás felhasználására összesen 7764 db pályázat került benyújtásra, és ebből 5334 db pályázatnál támogatói döntést hozott az irányító hatóság.

A támogatási összegeket tekintve pályázati forrásból igényelt támogatás mértéke Heves megyében 281,6 milliárd forint volt, a pályázati elbírálások eredményeként pedig közel 187 milliárd forint a megítélt támogatás.

116. ábra: Heves megyében igényelt támogatási összegek (2021.01.05.)
 Forrás: <https://www.palyazat.gov.hu/>

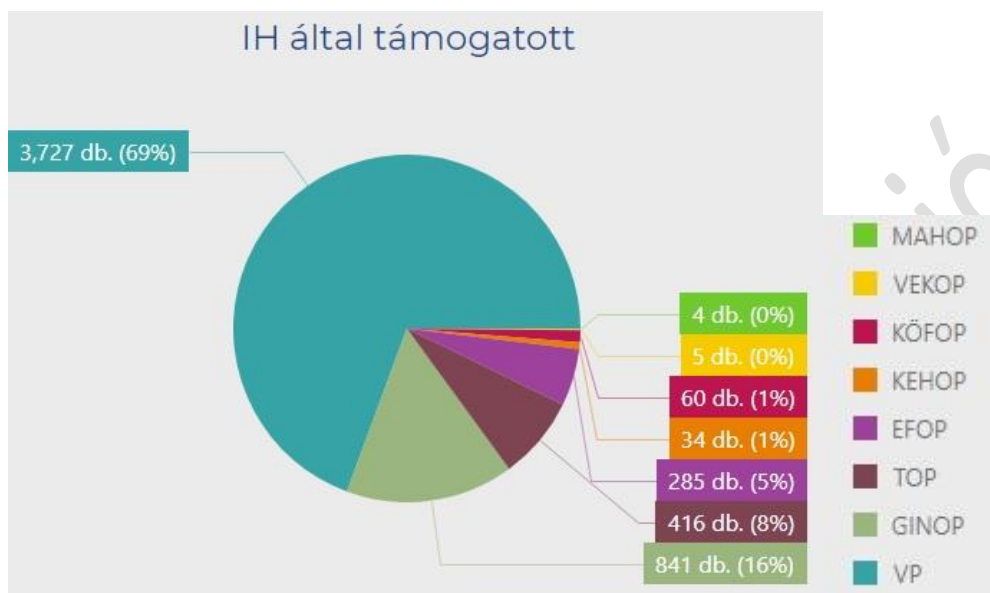

117. ábra: Heves megyében benyújtott pályázatok száma (2021.01.05.)
 Forrás: <https://www.palyazat.gov.hu/>

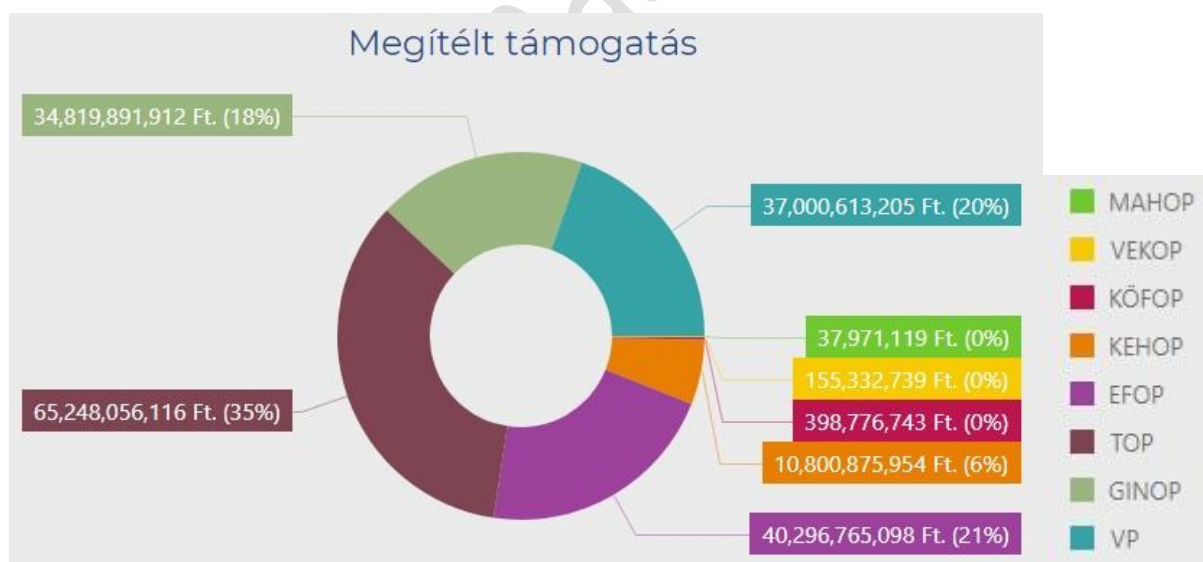
Az Operatív Programokat figyelembe véve Heves megyében a Vidékfejlesztési Program (VP) keretében meghirdetett egyes pályázati felhívások keretében benyújtott pályázatok száma kiemelkedő, a megyében benyújtott pályázatok 67%-a a VP-ben került benyújtásra, a pályázatok 17%-a GINOP-ban és 7%-a TOP keretében lett benyújtva.

A legtöbb beérkezett és támogatott projekt a VP-hoz köthető, de aránylag Heves megyében a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) és Közigazgatás- és Köszolgáltatás-fejlesztés Operatív Program (KÖFOP) keretében benyújtott pályázatok bizonyultak a legeredményesebbnek. A vizsgált időszakban a VP kiírásokra 5256 db pályázat került benyújtásra, ezek közül 3720 esetben került sor

szerződéskötésre, ami 70,8%-os mutató. A TOP-ban 539 db pályázatot nyújtottak be, ebből 402 db került jóváhagyásra, amely 74,6% hatékonyságot jelent. Ugyanez a mutató a KÖFOP esetében benyújtott pályázatoknál 88,2%, ahol 68 db pályázatból 60 db jóváhagyás történt. A Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP) esetében 62,1%-os az eredményességi mutató, az 1352 db pályázatból 840 db volt eredményes, ami rosszabb eredmény, mint az országos átlag.

118. ábra: Irányító Hatóság által támogatott pályázat száma Heves megyében (2021.01.05.)
 Forrás: <https://www.palyazat.gov.hu/>

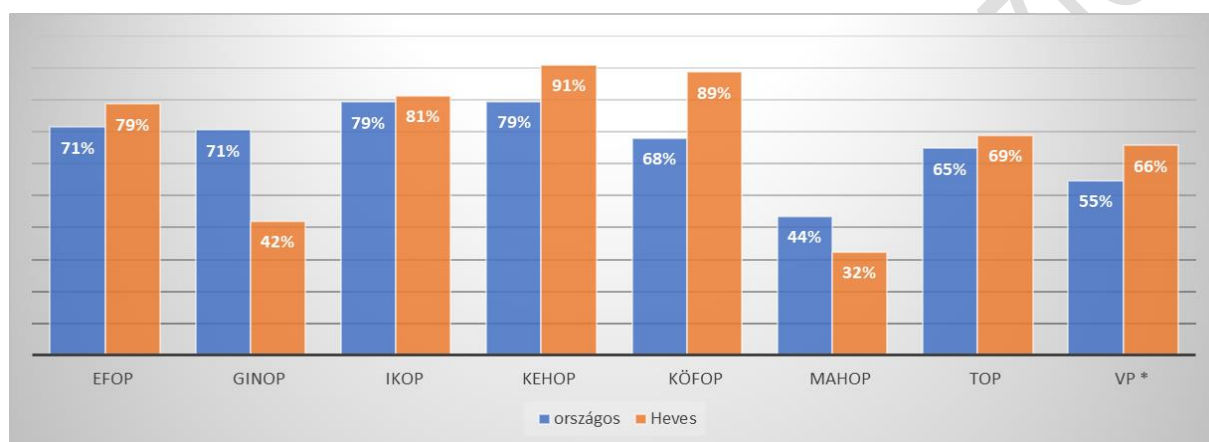

119. ábra: Heves megyének megítélt támogatási összegek (2021.01.05.)
 Forrás: <https://www.palyazat.gov.hu/>

A megyében megvalósuló fejlesztések finanszírozásában meghatározó mértékű a Vidékfejlesztési Program (VP) keretében megvalósuló fejlesztések aránya, azonban a támogatás nagyságát tekintve a fejlesztések finanszírozása a TOP-ban nagyobb mértékű. Az Operatív Programokon belül a megítélt támogatások 69%-ka a VP-ban kerül felhasználásra 3720 db támogatott pályázat megvalósításával,

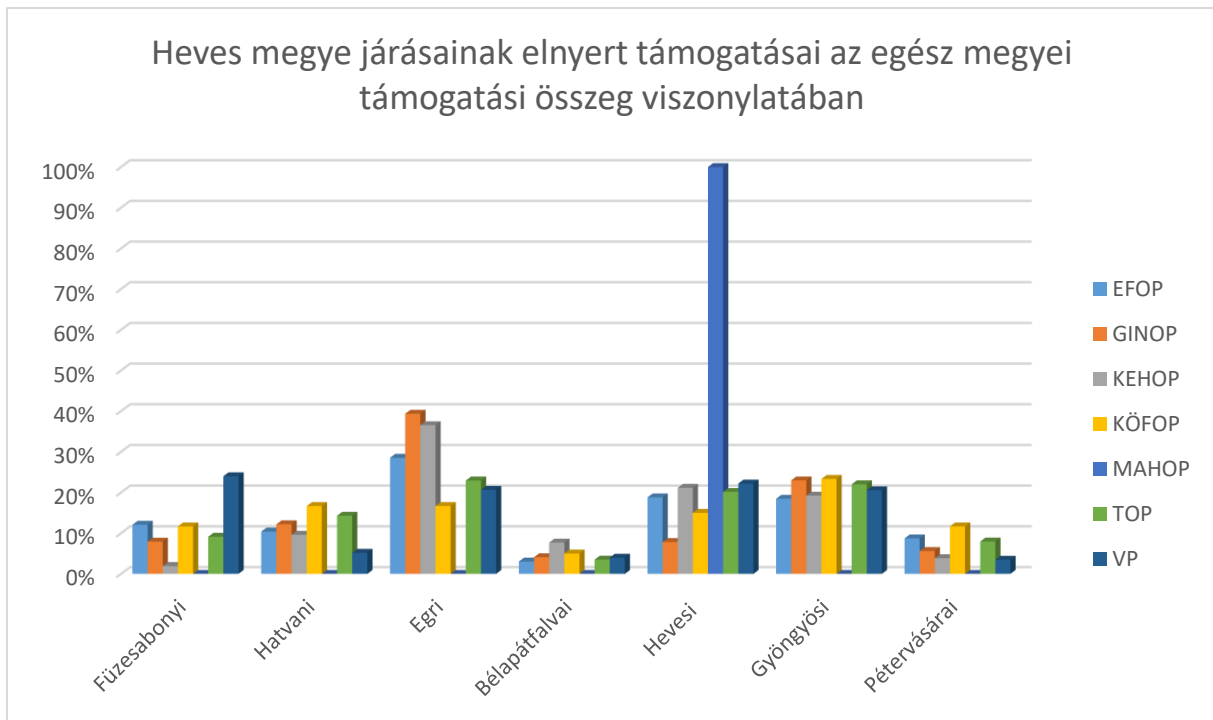
miközben a GINOP keretében a támogatások 16%-ából 840 db pályázat, a TOP-ban a támogatások 8%-ából 402 db pályázat nyert támogatást.

A fentiek alapján a megítélt támogatások nagysága alapján a 2014-2020-as programozási időszakban a megyében megvalósuló fejlesztések finanszírozásában meghatározó mértékű a Terület- és Településfejlesztési Operatív Programban elnyert támogatási összeg. A TOP-ból több mint 65 milliárd forint érkezett megyénkbe, komoly lehetőségeket kínálva a települések számára. Ezen kívül uniós forrásból átfogó fejlesztések valósulnak meg közel 40,3 milliárd forint támogatás felhasználásával az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP) keretében, és további 37 milliárd forint elnyert támogatási összegből a Vidékfejlesztési Programban (VP). A Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP) pályázati kiírásaira benyújtott több mint 63,6 milliárd forint támogatási igényből 34,8 milliárd forint támogatást ítélt meg Heves megyében.

120. ábra: Heves megyében az igényelt és megítélt támogatások arányának alakulása az országos átlaghoz viszonyítva
 Forrás: saját szerkesztés

Az Operatív Programokat megvizsgálva Heves megye a beadott és elnyert pályázatok arányát tekintve az országos átlag felett van – kivéve GINOP – amelyből a benyújtott pályázatok előkészítésének színvonalára is következtethetünk, valamint a megyei területfejlesztési feladatok, pl. a megfelelő tervezés létfontosságára.

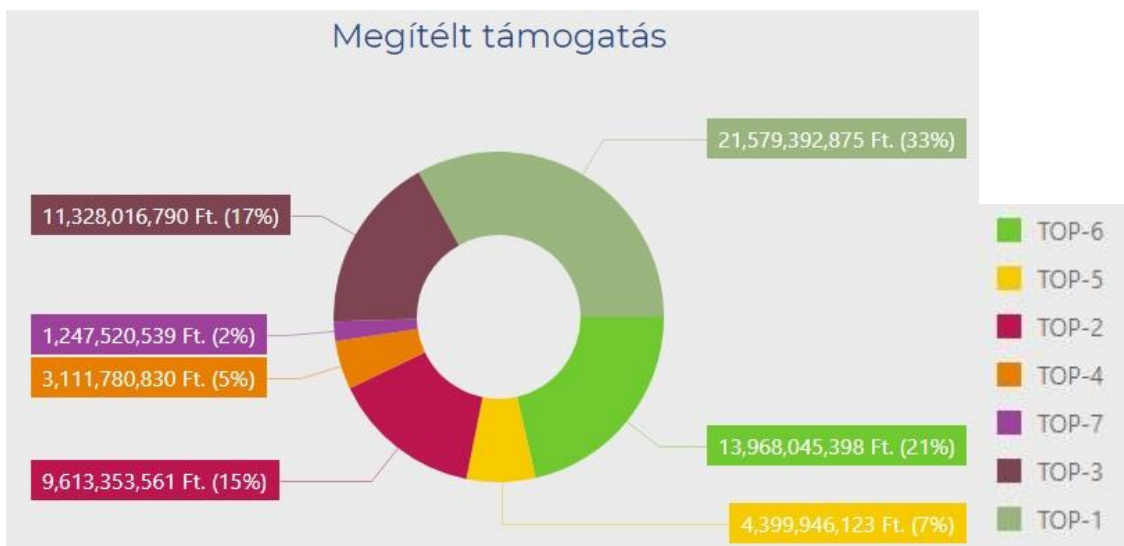
121. ábra: Heves megye járásainak elnyert támogatásai operatív programonként (2021.01.05.)

Forrás: saját szerkesztés

Amennyiben megvizsgáljuk a megítélt támogatási összegek megyén belüli differenciáltságát, akkor megállapítható, hogy a járások között közel hasonló mértékben alakultak az elnyert támogatások az operatív programokban. A támogatási összegeket nagyságrendileg kiegyenlített (népesség és gazdasági potenciál) arányos eloszlás jellemzi. Ahogyan a fenti ábrán is látszik, az Egri járás a megye legdinamikusabb szereplője a pályázati forrásokkal kapcsolatban. Az elnyert támogatási összegek alapján a második helyen a Gyöngyösi járás és a közel hasonló támogatási forrásokkal rendelkező Hevesi járás.

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP)

A Településfejlesztési Operatív Program (TOP) is sikerrel és megannyi fejlesztéssel zajlik a Heves megyei településeken. A TOP elsősorban az önkormányzatok fejlesztéseihez biztosít forrásokat, az önkormányzatok gazdaságfejlesztési és azzal összefüggő város- és településfejlesztési akcióit támogatja.

122. ábra: Heves megyének megítélt támogatási összeg prioritásonként TOP-ban (2021.01.05.)

Forrás: <https://www.palyazat.gov.hu/>

Heves megye vonatkozásában nagy fontossággal bíró kulcsindikátor teljesülések az alábbiakban kerülnek részletes ismertetésre.

1. Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére

Megyénkben a TOP 1. prioritási tengely egyik kulcsindikátora „A fejlesztett vagy újonnan létesített iparterületek és ipari parkok területe (ha)” a 2018. év végi, a megye által vállalt célértékhez képest 0 százalékon állt a nyertes projektek indikátorvállalásait figyelembe véve. A megye 2018. év végéig vállalt célértéke 17,22 hektár volt. A támogatási szerződéssel rendelkező projektek 186,367 ha nagyságú területet érintenek. Ez + 243,47 százalékos (túl)vállalást mutat a 2023-as megye által vállalt indikátorhoz (85,95 ha) képest.

A másik kulcsindikátor a prioritáson belül „A felújított vagy korszerűsített utak teljes hossza (km)” a 2018-as, megye által vállalt célértékhez képest + 357,29 százalékon áll a nyertes projektek indikátorvállalásait figyelembe véve. A megye nyertes projektjei 12,68 km hosszúságú területet érintenek míg a 2018-as vállalt célértékünk 3,55 km volt. A támogatási szerződéssel rendelkező projektek 23,78 km hosszú területet érintenek. Ez + 134 százalékos (túl)vállalást mutat a 2023-as megye által vállalt indikátorhoz (17,75 km) képest.

A prioritás 3. kulcsindikátora a „Fejlesztett, 0-3 éves gyermekek elhelyezését biztosító férőhelyek száma (db)” szakmai indikátora elmarad a várt értéktől. A megye a 2018. év végi vállalásához képest 53,48 százalékot tud teljesíteni (129 db helyett 69 db-ot). A támogatási szerződéssel rendelkező projektek 112 db fejlesztett férőhelyet érintenek. A 2023-as, megye által vállalt indikátorhoz (644 fő) képest jelenleg ez 17,39 százalékos teljesülés. Jelen kulcsindikátor vonatkozásában a Pénzügyminisztérium Európai Unió Források Felhasználásáért Felelős Államtitkársága tájékoztatása alapján, a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) ellenőrzéseket követő teljes forráslehívásának a biztosítása érdekében lehetőség nyílik a TOP Éves Fejlesztési Keretének (ÉFK) jelentős keretemelésére. A Kormány Családvédelmi Akciótervéhez, illetve a Heves Megyei Családvédelmi Akciótervhez szorosan kapcsolódva, kifejezetten bölcsődei férőhelyek létesítésére nyílik további lehetőség. Mindezek miatt jelen kulcsindikátor elérésére lehetőség mutatkozik.

2. Vállalkozásbarát, népesség-megtartó település-fejlesztés

A TOP 2. prioritási tengely szakmai indikátora a „Városi területeken létrehozott vagy helyreállított nyitott terek (m²)” szintén jól teljesít. A 2018. év végi vállalt célértékünk 13919,33 m², míg a nyertes projektek

38.042 m² nagyságú területet érintenek. Ez + 273,3 százalékos eredményt mutat. A támogatási szerződéssel rendelkező projektek 186.367 m² nagyságú területet érintenek. Ez + 267,79 százalékos (túl)vállalást mutat a 2023-as megye által vállalt indikátorhoz képest.

3. Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken

A TOP 3. prioritási tengely indikátor teljesülése kapcsán az egyik kulcsindikátor a „Kialakított kerékpárforgalmi létesítmények hossza (km)”. A megye által vállalt célérték 2018. év végéig 14,99 km, míg a 2018. év végéig megvalósított indikátor ellenőrzött tényértéke 1,1 km. Ez az időarányosan elvárt mértékhez képest 7,3 százalékos teljesülést mutat. A támogatási szerződéssel rendelkező projektek 83,78 km-t teljesítenek, a 2023-as megye által vállalt indikátorhoz képest (42,83 km) ez 195,61 százalékos (túl)vállalást jelent.

A prioritáson belül a másik kulcsindikátor az „Üvegházhatású gázok becsült éves csökkenése (tonna CO₂ egyenérték)”. Ezen kulcsindikátor vonatkozásában a megye által vállalt célérték 442 tonna CO₂ egyenérték, míg a 2018. év végéig megvalósított indikátor ellenőrzött tényértéke 142,52 tonna CO₂ egyenérték. Ez 32,24 százalékos teljesülést mutat. A támogatási szerződéssel rendelkező projektek 9562 tonna CO₂ egyenérték nagyságot mutatnak. Ez + 216,3 százalékos (túl)vállalást mutat a 2023-as megye által vállalt indikátorhoz (4419 tonna CO₂ egyenérték) képest.

4. A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése

A TOP 4. prioritási tengely indikátor teljesülése az egyik kulcsindikátor esetében „Fejlesztéssel érintett egészségügyi alapellátást nyújtó szolgálatok (benne: házi orvos, házi gyermekorvos, fogorvosi, védőnői szolgálat és kapcsolódó ügyeleti ellátás, iskola-egészségügyi ellátás) száma (db)” időarányosan az elvártnál magasabb mértékben teljesült. A 2018. év végi célérték 7 db, a 2018. év végéig megvalósított projektek elért száma pedig 16 db. Ez + 228,57 százalékos (túl)teljesítés megyénk tekintetében. A támogatási szerződéssel rendelkező projektek 42 db fejlesztett egészségügyi alapellátást érintenek. Ez + 135,48 százalékos (túl)vállalást mutat a 2023-as megye által vállalt indikátorhoz (31 db) képest.

A másik kulcsindikátor a „Helyreállított lakóegységek városi területeken (lakóegység)”. A megye által vállalt 2018. évi célérték 13 lakóegység, míg a 2018. év végéig megvalósított indikátor ellenőrzött tényértéke 8 lakóegység. Ez 61,53 százalékos teljesülést jelent. A támogatási szerződéssel rendelkező projektek 26 db helyreállított lakóegységet érintenek. A 2023-as megye által vállalt indikátorhoz (61 db) képest sajnos nem érjük el ezen célértéket. A vállalt 2023-as megyei célérték 42,6 százalékát tudjuk teljesíteni.

5. Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, foglalkoztatás ösztönzés és társadalmi együttműködés

A TOP 5. prioritási tengely megyei kulcsindikátor teljesüléseit vizsgálva az alábbiakat láthatjuk. Az egyik kulcsindikátor „A foglalkoztatási paktumok keretében munkaerőpiaci programokban résztvevők száma (fő)”, melynél a 2018. évi vállalt célértékhez képest (448 fő) + 256 fő túlteljesítést tapasztalunk. A támogatási szerződéssel rendelkező projektek 1147 fő bevonását érintik. Ez a szám a 2023-as, megye által vállalt indikátortól (2240 fő) elmarad, de folyamatban van a 2. körös helyi foglalkoztatási paktumok Támogatási Szerződéskötése, illetve a megyei foglalkoztatási paktum költségnövekmény igényének elbírálása, melyek összességében elérhetővé teszik a 2023-as vállalt célértéket.

A prioritáson belül a másik kulcsindikátor a „Helyi társadalmi akciókban résztvevők száma (fő)”. Ezen indikátor esetében Heves megye 2018. évi vállalása 1388 fő volt. A 2018. év végéig megvalósított projektek 7177 fő projektekbe történő bevonását érintették. Ez + 517 százalékos (túl)teljesítési eredményt mutat. A támogatási szerződéssel rendelkező projektek 16.016 fő bevonását eredményezik a helyi társadalmi akciókba. Ez + 230,8 százalékos (túl)vállalást mutat a 2023-as megye által vállalt indikátorhoz (6939 fő) képest.

Az országos kulcsindikátor vállalásokat figyelembe véve és azt a megyei kulcsindikátor vállalásokkal összehasonlítva az alábbiakat állapíthatjuk meg:

Megyénk esetében a **TOP 1. prioritási tengely** három szakmai indikátora közül kettő jól teljesít, azonban a „Fejlesztett, 0-3 éves gyermekek elhelyezését biztosító férőhelyek száma (db)” indikátor nem éri el sem a 2018-ban, sem pedig a 2023. évben vállalt megyei célértéket. A **TOP 2. prioritási tengely** szakmai indikátora megyénk esetében az országos mutatóhoz képest jól teljesített. A **TOP 3. prioritási tengely** két szakmai indikátora 2018. év végi teljesülése megyénk tekintetében az országos mutatókhoz képest teljesült, az ITP 2023-as célértékeit ez a két kulcsindikátor várhatóan túlhaladja. A **TOP 4. prioritás** egészségügyi alapellátások fejlesztését érintő indikátor teljesülése mind a 2018-as, mind a 2023-as vállalásainkat figyelembe véve jól teljesít. A helyreállított lakóegységek városi területeken (db) kulcsindikátor viszont nem éri el sem a 2018-as, sem a 2023-as vállalt megyei célértéket. A **TOP 5. prioritáson** a szakmai mutatók tekintetében megyénkben a foglalkoztatási paktumhoz kapcsolódó kulcsindikátor várhatóan teljesíti a 2023. évre vállalt célértéket, míg a másik kulcsindikátor /a „Helyi társadalmi akciókban résztvevők száma (fő)”/ túlteljesíti mind a 2018. év végi, mind pedig a 2023-as megyei vállalást.

Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Programban (EFOP)

A társadalmi felzárkózás fontos cél a megyén belüli fejlettségi különbségek csökkentése szempontjából, ezért külön megvizsgálendő az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program teljesülése. Az EFOP célja, hogy hozzájáruljon a társadalmi és demográfiai kihívások kezeléséhez. A főbb beavatkozási pontok a társadalmi befogadás, a szociális kohézió és a család szerepének erősítése, az egészségfejlesztés és a megelőzés, a közoktatás színvonalának javítása, a felsőfokú végzettséggel rendelkezők számának növelése, valamint a szociális intézmények személyzetének megerősítése.

Az alábbi táblázat a Heves megyének megítélt támogatási összegeket mutatja be.

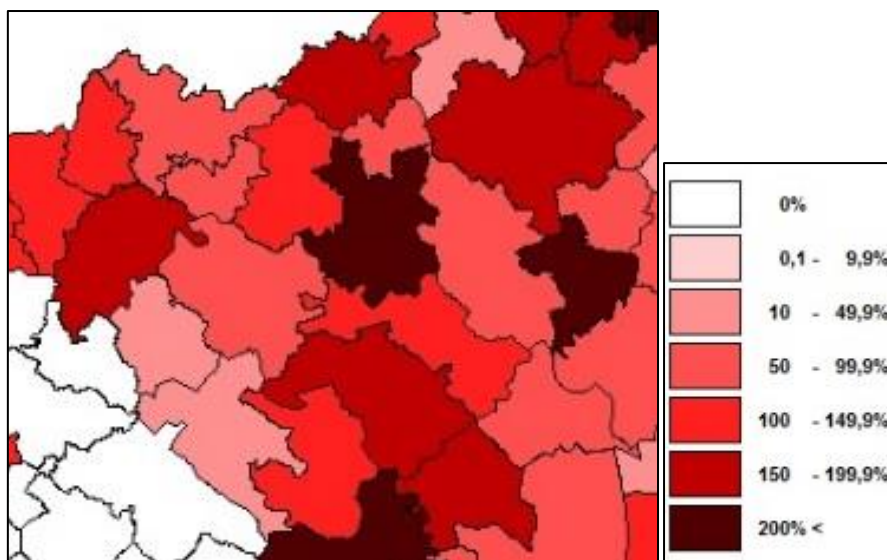
Prioritási tengely	Megítélt támogatás	Összes megítélt támogatás %-a
1. Együttműködő társadalom (társadalmi felzárkózás, foglalkoztathatóság javítása, a család társadalmi szerepének megerősítése)	10 097 484 266 Ft	25%
2. Infrastrukturális beruházások a társadalmi együttműködés erősítése érdekében (infrastrukturális fejlesztések, amelyek hozzájárulnak a rászoruló gyermekek életésélyeinek növeléséhez, a társadalmi együttműködést és a közösségfejlesztést szolgáló intézmények és szolgáltatások fejlesztéséhez; egészségügyi rendszer infrastrukturális fejlesztései)	2 098 072 437 Ft	5%

3. Gyarapodó tudástőke (végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentése és az esélyegyenlőség növelése, a nem formális és informális tanulási lehetőségek támogatása, minőségi oktatáshoz, neveléshez és képzéshez való hozzáférést biztosítása)	17 801 453 042 Ft	44%
4. Infrastrukturális beruházások a gyarapodó tudástőke érdekében (köznevelési intézmények infrastrukturális fejlesztése, a nem formális és informális tanuláshoz kapcsolódó szolgáltatások infrastrukturális alapjainak fejlesztése könyvtárakban, múzeumokban, levéltárakban)	9 853 453 808 Ft	24%
5. Pénzügyi eszközök alkalmazása a társadalmi együttműködés erősítése érdekében, valamint társadalmi innováció és transznacionális együttműködések (az EFOP által lefedett területeken szolgáltatásfejlesztést megvalósító mikro-, kis- és középvállalkozások részére visszatérítendő támogatás, továbbá társadalmi innovációt szolgáló projektek és nemzetközi együttműködések támogatása)	446 301 545 Ft	1%

Heves megyében az EFOP keretében elsősorban olyan fejlesztések valósulnak meg, amelyek hozzájárulnak a társadalmi felzárkóztatás elősegítéséhez, az esélyegyenlőség növeléséhez, valamint a köznevelés minőségének fejlesztésével - kiemelt tekintettel - a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentéséhez.

Az infrastrukturális beruházások esetében a projekteket közintézmények valósították meg, így a támogatási intenzitás minden esetben 100% volt. A beruházások legnagyobb része az EFOP-3.3.7-17- Informális és nem formális tanulási lehetőségek kialakítása a köznevelési intézményekben. Jelentősebb arányt képvisel még az EFOP-4.2.1-16-Felsőoktatási infrastruktúra fejlesztése konstrukcióból érkező támogatások.

A megyén belüli területi eloszlást megvizsgálva megállapítható, hogy a legtöbb EFOP projekt az Egri járáshoz köthető, ami részben abból adódhat, hogy megyei szintű fejlesztések statisztikailag itt jelennek meg. A kedvezményezett járásokban nagyobb támogatási arány látható a fejlettebb járásainkhoz képest.

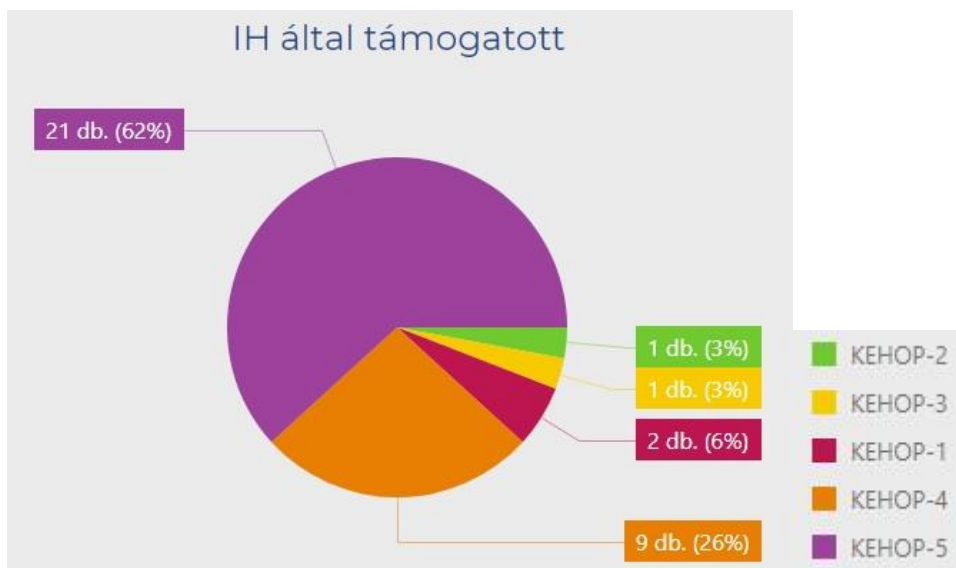

123. ábra: Az egy főre jutó támogatás nagysága járásonként a megítélt támogatások alapján /EFOP/
 Forrás: <https://efop.kormany.hu/>

Környezeti és Energiahatékonyság Operatív Program (KEHOP)

A környezeti állapot fejlesztése tekintetében megvizsgálandó a Környezeti és Energiahatékonyság Operatív Program megyei vonatkozásai. A KEHOP átfogó célja, hogy a magas hozzáadott értékű termelésre és a foglalkoztatás bővülésére épülő gazdasági növekedés az emberi élet és a környezeti elemek – hosszú távú változásokat is figyelembe vevő – védelmével összhangban valósuljon meg. Mindezt olyan horizontális célok figyelembevételével, mint a klímaváltozás kedvezőtlen hatásainak megelőzése és mérséklése; az erőforrás-felhasználás hatékonyságának fokozása; a szennyezések és terhelések megelőzése és mérséklése, valamint az egészséges és fenntartható környezet biztosítása. Az alábbi táblázat a Heves megyei fejlesztések megvalósításához megítélt támogatási összegeket mutatja be KEHOP prioritásonként.

Prioritási tengely	Megítélt támogatás	Összes megítélt támogatás %-a
1. A klímaváltozás hatásaihoz való alkalmazkodás	49 952 375 Ft	0,46%
2. A települési vízellátás, szennyvízelvezetés és tisztítás, szennyvízkezelés fejlesztése	75 052 784 Ft	1%
3. A hulladékgazdálkodással és kármentesítéssel kapcsolatos fejlesztések	3 856 248 496 Ft	36%
4. A természetvédelmi és élővilág-védelmi fejlesztések	3 584 006 281 Ft	33%
5. Az energiahatékonyság növeléséről, megújuló energiaforrások alkalmazása	3 235 616 018 Ft	30%

124. ábra: Irányító Hatóság által támogatott projektek megoszlása Heves megyében (2021.01.05.)
 Forrás: <https://www.palyazat.gov.hu/>

A támogatott projektek számát megvizsgálva elmondható, hogy az energiahatékonyság növelését szolgáló és a megújuló energia források alkalmazására irányuló projektek száma kimagasló, a KEHOP-ban támogatott projektek 62%-ka az 5. prioritási tengelyhez kötődik.

A forrásfelhasználás tekintetében a 3. prioritási tengely a legmeghatározóbb, amelyen belül mindössze 1 db nagy hulladékgazdálkodási projekt kerül megvalósításra. A „Komplex hulladékgazdálkodási rendszer fejlesztése Heves megye egyes térségeiben, különös tekintettel az elkülönített hulladékgyűjtési, szállítási és előkezelő rendszerre” megnevezésű projekt keretében a Hatvan térségi, valamint Dél-Heves megyei hulladékgazdálkodási rendszer komplex továbbfejlesztése történik meg, különös tekintettel az elkülönített hulladékgyűjtésre.

Heves megyében a védett illetve közösségi jelentőségű természeti értékek és területek természetvédelmi helyzetének és állapotának javítása, valamint a természetvédelmi kezelés infrastrukturális feltételeinek javítása céljából a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság valósít meg 9 db projektet a KEHOP keretében, több mint 3,5 milliárd forint értékben.

Az energiahatékonyság növelése, megújuló energiaforrások alkalmazása prioritás tengelyen egyszerre gazdasági és energiapolitikai célú projektek valósulnak meg, és az EU által meghatározott CO2 csökkentést és energiafelhasználás csökkentést is szolgálják. A projektek keretében a lakóépületek, a középületek, valamint a nonprofit szektor épületeinek energiahatékonysági és megújuló energiaforrások alkalmazására irányuló korszerűsítései valósulnak meg a megyében. Ezen kívül a tudatos és fenntartható energiafogyasztás és ezzel együtt az energiahatékonyság és a megújuló energia források alkalmazásának növelése érdekében szemléletformálási programokat is szerveznek.

Támogatási konstrukció	Támogatott projekt száma	Megítélt támogatás
KEHOP-5.2.10-16 Költségvetési szervek pályázatos épületenergetikai fejlesztése	5 db	748 207 513 Ft
KEHOP-5.2.11-16 Fotovoltaikus rendszerek kialakítása központi költségvetési szervek részére	3 db	515 968 256 Ft

KEHOP-5.2.13-19 Pályázatos épületenergetikai felhívás egyházak számára	1 db	92 190 960 Ft
KEHOP-5.2.2-16 Középületek kiemelt épületenergetikai fejlesztései	1 db	1 210 000 000 Ft
KEHOP-5.2.3-16 Egyházak épületenergetikai fejlesztései megújuló energiaforrás hasznosításának lehetőségével	3 db	630 000 000 Ft
KEHOP-5.4.1-16 Szemléletformálási programok	8 db	39 249 289 Ft

Magyar Falu Program

A kormány által elfogadott Magyar Falu Program az 5000 fő alatti települések népességmentartó és -növelő erejének erősítését tűzte ki célul. A program 2019-ben 150 milliárd forint támogatást kapott. A közszolgáltatások színvonalának emelését és a falusi életminőség javítását 18 támogatott célterület fogta át: tizenhatnak az önkormányzatok, kettőnek pedig az egyházak a kedvezményezettjei. A sikeresen pályázók önkormányzati utakat újíthatnak fel, járdákat építhetnek, újíthatnak fel, temetőrekonstrukciót hajthatnak végre, de bővíthetik óvodáikat, sőt, újakat is építhetnek, közterületek karbantartását szolgáló eszközöket szerezhetnek be, valamint orvosi szolgálati házakat építhetnek.

2019. évben Heves megyében 2,5 milliárd forintból valósulhattak meg fejlesztések a kormány által újtúra indított Magyar Falu Program forrásaiból, a falusi családi otthonteremtési kedvezmény (csok) programmal, valamint az állami úthálózat-fejlesztéssel mintegy 6 milliárd forint jutott fejlesztésekre.

2020. évben a kormány ismét célul tűzte ki a kistelepülések népességmentartó és népességnövelő erejének, valamint a fiatalok helyben maradásának elősegítését, és az elvándorlás visszaszorítását. A központi költségvetésben 2020-ban 217 milliárd forint szerepelt erre a célra. A program keretein belül lehetőség nyílt önkormányzatok, egyházak és civil szervezetek számára széles körű fejlesztések megvalósítására, melyek hozzájárulnak a kistelepülések felzárkóztatásához és modernizálásához. Támogatást lehet nyerni többek között elhagyott ingatlanok közcélra történő megvásárlására, építési telkek kialakítására és közművesítésre, önkormányzati kerékpárút építésére, egyházi közösségek illetve önkormányzatok tulajdonában lévő temetők infrastrukturális fejlesztésére, szolgálati lakások és faluházak felújítására, óvodai tornaszobák fejlesztésére.

Heves megyében 2020. évben csak a települési önkormányzatok nyertes pályázatait figyelembe véve közel 2,9 milliárd forint jutott fejlesztésekre. A Magyar Falu Programnak köszönhetően a településeken óvoda, polgármesteri hivatal, közösségi tér vagy éppen út és járda újult meg az elmúlt időszakban.

A Magyar Közút Nonprofit Zrt. is jogosult arra, hogy pályázatot nyújtson be az általa üzemeltetett közúthálózat felújítására, így ezzel összeggel együtt Heves megyében mintegy 6 milliárd forint jutott fejlesztésekre.

A területfejlesztés intézményrendszere

A területi politika alapidokumentumának az 1996. évi XXI. törvény tekinthetjük (teljes nevén: az 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és területrendezésről). Az ország Európai Unióhoz való csatlakozása előkészítésével összefüggésben szükségessé váló területfejlesztési intézményrendszer kialakítása, valamint a kormányzati struktúra átalakítása indokolták a módosításokat, így az 1999. évi XCII. Törvény, majd a 2004. évi LXXV. Törvény módosították a területfejlesztési törvényt. Ezek

feladatokkal ruházták fel a regionális és a kistérségi intézményeket (tanácsokat), melyek viszont 2012. január 1-től megszűntek.

A 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól a terület- és településfejlesztést a helyi önkormányzatok feladatai közé sorolta. A megyei önkormányzatok a törvény értelmében területfejlesztési, vidékfejlesztési, területrendezési és koordinációs feladatokat látnak el.

A területfejlesztési politika megújításáról az 1254/2012. (VII.12.) Korm. Határozat rendelkezik, kijelölve az új Országos Területfejlesztési és Országos Fejlesztési Koncepció elkészülésének kereteit.

A területfejlesztési koncepció, területfejlesztési program és területrendezési terv követelményeit, illeszkedését, elfogadásának rendjét a 218/2009. (X.6.) Korm. Rendelet határozza meg.

A 140/2012 (VII.2) Korm. Rendelet határozott a Nemzeti Fejlesztési Kormánybizottság létrehozásáról.

A területfejlesztés intézményrendszere

Az országos szint kiemelten fontos, hiszen az állami irányítás határozza meg fejlesztések „szabályait”.

Az Országgyűlés alkotmányos státuszából következik, hogy ellátja a területfejlesztés legfelsőbb szintű irányítását. Ezek közül kiemelkedik a törvényhozási hatáskör, melynek keretében megalkotta azokat a törvényeket, amelyek a honi térségi fejlesztések jogi alapjai. Határozattal elfogadja az országos területfejlesztési koncepciót, ennek keretében megállapítja a területfejlesztési politikát meghatározó irányelveket, célokat, hosszú távú prioritásokat; beszámoltatja a Kormányt a területfejlesztési politika végrehajtásáról.

A Kormány a központi végrehajtó hatalom általános hatáskörű legfőbb szerve, tagjai a miniszterelnök és a miniszterek. A Kormány rendelkezik a regionális politika központi irányításában a legfontosabb eszközrendszerrel, hiszen dönt a fejlesztési pénzeszközök decentralizálásáról, összehangolásáról, a kiemelt térségek fejlesztési programjairól.

Emellett előkészíti és az Országgyűlés elé terjeszti az országos területfejlesztési koncepciót, a területfejlesztési politikát meghatározó irányelveket, célokat és hosszú távú prioritásokat, az országos és a kiemelt térségekre vonatkozó területrendezési terveket és azok önkormányzatokra is kötelező elemeit, a területfejlesztési támogatások és a decentralizáció irányelveit, a kedvezményezett térségek besorolásának feltételrendszerét, az éves költségvetési törvényben a területfejlesztést szolgáló pénzügyi eszközöket és az egyes pénzügyi kedvezményeket; összehangolja a különböző területfejlesztési célokat szolgáló állami pénzeszközöket.

A Nemzeti Fejlesztési Kormánybizottság állást foglal a Kormány számára a fejlesztési és tervezési feladatokról, különösen a 2014-2020 pénzügyi időszakhoz kapcsolódó feladatokról, a támogatások felhasználásához szükséges intézményrendszer kialakításáról és működtetéséről.

Országos szinten a Kormány, illetve a tárcák területfejlesztéssel összefüggő feladatainak végrehajtása mellett az Országos Területfejlesztési Tanács (OTT) tevékenysége meghatározó, melyben az érintett tárcák mellett a területi (megyei, regionális), illetve szakmai képviselő is szerepet kap.

A területfejlesztés a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium, majd az Innovációs és Technológiai Minisztérium a stratégiai tervezés a Nemzetgazdasági Minisztérium, később Pénzügyminisztérium hatáskörébe tartozik. A minisztérium feladatai a fejlesztéspolitika körében a hazai és európai uniós fejlesztéspolitika alakítása és végrehajtása, ágazati fejlesztések összehangolása, idegenfogalmi fejlesztések, a kutatás-fejlesztés és a technikai innováció, az úrkutatással kapcsolatos feladatok ellátása. Az Innovációs és Technológiai Minisztérium mint a hazai fejlesztéspolitikáért felelős miniszter munkaszervezete előkészíti a kormányzati támogatási döntések végrehajtását szolgáló szabályozásokat, biztosítja az ágazati és területi szereplői közötti koordinációt. Együttműködik a fejlesztéspolitikában érintett szakmai és civil

szervezetekkel, közreműködik a gazdaságstratégia cél-, eszköz- és intézményrendszerének a kidolgozásában.

Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2001. évi CLXXXIX. törvény értelmében a megyei önkormányzatok területfejlesztési, vidékfejlesztési, területrendezési, valamint koordinációs feladatokat látnak el, ezen belül valósulnak meg a hosszútávú fejlesztési koncepciók és megyei fejlesztési programok, alprogramok kialakítása, együttműködve a megyei jogú városok önkormányzataival. Ezen kívül előzetesen véleményezi a térségi fejlesztési koncepciókat.

Partnerségi Terv

Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. CLXXXIX. törvény 27. § (1) bekezdése szerint a megyei önkormányzat területfejlesztési, vidékfejlesztési, területrendezési, valamint koordinációs feladatokat lát el. A törvény alapján a területfejlesztés vált a megyék – megyei önkormányzatok – egyik legfontosabb feladatává, amelyet a területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény későbbi módosításai tovább erősítettek.

A területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet 13. §-a alapján a megyei területfejlesztési koncepció és megyei területfejlesztési program megalkotására Partnerségi Terv kerül megállapításra, A Partnerségi Tervet a Heves Megyei Közgyűlés 2020. szeptember hónapban fogadta el. A dokumentum a COVID-19 világjárvány okozta helyzetet is figyelembe vette.

A bevonás céljai:

A partnerségi terv alapján történő bevonás céljai: az állampolgárok, az érintett területen működő érdekképviselők, a térség területfejlesztési szereplői és a véleményezésre jogosult szervek Heves megyét érintő elképzeléseinek áttekintése; helyzetértékelés és a jelenlegi kihívások feltárása; intézkedési javaslatok megfogalmazása; az elkészült anyagok véleményezése, mindezek által az érintettek tervezésbe való bevonása.

A bevonás eszközei és részvételi formái:

A partnerségi terv végrehajtása során elsősorban az elektronikus felületeket, illetve a digitális információs csatornákat kell alkalmazni a gyorsabb információcseré és a kialakult járványügyi helyzet miatt.

Partneri kör

A partnerség felöleli az államigazgatási és helyi szakigazgatási szerveket, az önkormányzatokat, önkormányzati szövetségeket, a közszolgáltató szervezeteket, a civil-, társadalmi- és egyházi szervezeteket, a helyi gazdasági szervezeteket és vállalkozásokat, valamint a közéletre hatást gyakorló prominens érdekelteket. Területi szempontból a belső partnerség a megyén belül működő szervezetek köre, a külső partnerség a megyén kívüli szervek /szomszédos megyék, központi szervek/ köre.

A bevonandó célcsoportok:

a jogszabályban megnevezett véleményezésre jogosultak (a Korm. rendelet 18. § (5) bekezdése illetve a 10. sz. melléklete alapján)

1. miniszterek
2. országos önkormányzati érdekszövetségek
3. az érintett térségi fejlesztési tanácsok
4. a szomszédos megyei önkormányzatok
5. az érintett megyei jogú város önkormányzata

mindezekén túl bevonásra kerülnek:

- érdekképviselések, konzultációs fórumok
- területi nemzetiségi önkormányzatok
- gazdasági szektor szereplői,
- társadalmi szervezetek;
- felsőoktatási intézmények;
- történelmi egyházak;
- állampolgárok

A partnerségi terv végrehajtása:

A COVID-19 világjárvány második hulláma kialakult országos helyzetet figyelembe véve a koncepció és a program társadalmi és szakmai egyeztetése, a Partnerségi Terv végrehajtása döntően írásban, elektronikus úton végezhető el. Az egyedi vélemények becsatornázási lehetőségei azonban kibővíthetők azzal, hogy igény szerint szűk körű konzultációkra kerülhet sor.

2020. október 15-én a Heves Megyei Önkormányzat a 2021-2027-es fejlesztési ciklusra vonatkozóan megküldte a fejlesztési célok, tervezett projektek összegyűjtése céljából adattábláját a 40/2020. (IX.25.) közgyűlési határozatban elfogadott partnerségi tervében szereplő szervezetek számára. A fejlesztési igények felmérésére vonatkozó levelünket az Önkormányzat honlapját is közzé tettük. 25 db szervezet küldte vissza részünkre fejlesztési igényeit.

Ezek az alábbiak voltak:

- Egri Főegyházmegye
- Gyöngyösi Református Egyházközség
- Egervölgyi Református Egyházmegye
- Bükk Nemzeti Park
- SZIE Károly Róbert Campus, Gyöngyös
- Egri Tankerületi Központ
- Hatvani Tankerületi Központ
- Eventus Üzleti Művészeti Szakgimnázium, Eventus Üzleti Tudományok Szakképző Iskoláért Alapítvány
- Magyar Közút Nzrt.
- Heves Megyei Kereskedelmi és Iparkamara
- Nemzeti Agrárgazdasági Kamara
- Mátra Térségi TDM
- ÉFOÉSZ Heves Megyei Közhasznú Egyesülete

- Felsőtárkányi Sziklaforrás Egyesület
- Fittenfut Sport és Szabadidő Egyesület
- Gyöngyös Város Barátainak Köre
- Noszvaj Idegenforgalmáért Egyesület
- Noszvaji Polgárőr Egyesület
- Pitypang Noszvaji Hagyományápoló Egyesület, Noszvaj
- Farkaskő Noszvaji Barlang Művésztelep Egyesület
- Szihalom Mozgáskorlátozottainak és Barátainak Egyesülete
- Albert Schweitzer Kórház, Hatvan
- Északerdő Zrt.
- Mátrai Erőmű Zrt., MVM Zrt.
- Északmagyarországi Regionális Vízművek Zrt.

A Partnerségi Terv eredményei

A települési önkormányzatok körében 2020. évben projektgyűjtést végzett a megyei önkormányzat. A települések tételes igényeket nyújtottak be nem csak az európai uniós forrásokból finanszírozható, hanem egyéb fejlesztési igényeik vonatkozásában is. A megye települési önkormányzatainak 82,6 %-a (100 település) visszaküldte fejlesztési elképzeléseit a 2021–2027 közötti fejlesztési ciklusra vonatkozóan. Ezen elképzelések is felhasználásra kerülnek a megyei tervezési dokumentumainkba.

2020. októberében a Heves Megyei Önkormányzat a Heves Megyei Kereskedelmi és Iparkamara közreműködésével a különböző iparágak aktuális helyzetének feltérképezése, a potenciális fejlesztési irányok meghatározása, a válságkezelési lehetőségek áttekintése céljából a Heves megyei vállalkozások részére megküldte projektgyűjtő adatlapját. A vállalkozásoktól beérkezett fejlesztési elképzeléseket (19 cég nyújtotta be fejlesztési elképzeléseit) a tervezési folyamatba felhasználásra került.

Mindezekon kívül az *Északkelet-magyarországi Gazdaságfejlesztési Zóna Heves megyét érintő* tervezési stratégiája című dokumentumában szereplő információkat is feldolgozásra került a Heves Megye Területfejlesztési Konceptiójának felülvizsgálatához és Heves Megye Területfejlesztési Programjának elkészítéséhez kapcsolódóan.

Helyzetértékelés

A térség erősségeinek, gyengeségeinek, lehetőségeinek és a térséget fenyegető veszélyek azonosítása

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> • Az ország két legmagasabb hegysége a Bükk és a Mátra (a 800 méter feletti részek 90%-a) lényegében itt található (Magashegyi klíma); • A Mátra és Bükk, illetve Aggteleki Karszt közötti terület természet-közeli állapota; • Európai viszonylatban is kiemelkedő geotermikus adottságok: geotermikus gradiens kedvező, egyik legkutatottabb terület (Eger-demjéni kőolajmező); • Mátraaljai és Egri Borvidéket teljesen, Bükkaljai-t részben magába foglalja a megye; • Tisza-tó, Tisza folyó léte; • A Mátrai Erőmű az ország energia ellátásában jelentős; • A Bükki Nemzeti Park jelenléte és másik két nemzeti park (Aggtelek, Hortobágy) viszonylagos közelsége; • A főváros és a régióközpontok viszonylagos közelsége; • Ukrán, orosz, lengyel, román tranzit útvonal áthaladása; • Szlovákia közelsége; • Hitéleti központ; • Történelmi hírnév; • Két egyetem jelenlétéből adódó jelentős innovációs és felsőoktatási potenciál; • Pozitív vándorlási különbözet a 2017- 2018-2019-es években; • Javuló iskolázottsági mutatók; • Alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete az országos adatok több mint 90 %-át érik el; • A munkanélküliségi ráta kedvező alakulása, amely az országos szintnél alacsonyabb szintű; • Növekvő egy főre jutó GDP érték, országos átlaghoz konvergálás; • Folyamatosan növekvő adóbevételek; • A regisztrált vállalkozások száma dinamikusan növekvő tendenciát mutat; • A megye tökevonó képességének javulása; • Kiemelkedő turisztikai desztinációk; • Az export volumenének dinamikus növekedése; • A húzóágazatok teljesítménymutatóinak emelkedése, az ágazatokban történő fejlesztések, beruházások dinamikus mértékű növekedése; • Az alapinfrastruktúra, kerékpárutak jelentős mértékű fejlődése; • Óvodai és bölcsődei férőhelyek növekvő száma; • A felsőoktatási képzőhelyek rendelkeznek a helyi igényekhez is igazodó képzési portfólióval, elsősorban a pedagógusképzés, hittudomány, a szőlészet-borászat és a kreatív ipar területén; • Gazdaságba beágyazódott kutatási és fejlesztési tevékenységek megvalósulása a szőlészet-borászat és az oktatásfejlesztés területén; • Hiányszakmák 75 %-át lefedő szakképzési portfólió; • Stabilan működőképes ipari parkok; • Folyamatosan bővülő lakásállomány elsősorban a városokban; • Aktív klasztertevékenység a húzóágazatokban; • Nagy értékű Európai Unió és magyar társfinanszírozott pályázati forrás bevonás; • A húzóágazatok jelentős K+F+I potenciállal rendelkeznek; • Változatos táji adottságok; • Nagyfokú erdőszűlség; • Jelentős ásványkincs-vagyon (lignit, rézérc, mészkő, andezit); • Síkvidéki területek jó minőségű talajai; • Jelentős megújuló energia-potenciál. 	<ul style="list-style-type: none"> • Elégtelen infrastruktúra a Bükki Nemzeti Park és a Tisza-tó, megye északi -, déli fele megközelítésére; • Önkormányzatok többsége szakemberhiány miatt csak sodródik, nincs tényleges szakmai koncepciója; • Önkormányzatok közötti alacsony szintű együttműködés; • Vállalkozások egymás közötti minimális együttműködése; • Előregedő vállalkozások; • Országos mértéket meghaladó népességszám csökkenés; • Előregedő társadalom; • A háztartások egy főre jutó bruttó jövedelme tekintetében nő a különbség az Észak-magyarországi régió és az ország között; • Feldolgozóipar az országos átlagot meghaladó mértékben foglalkoztat munkaerőt; • Az Észak-magyarországi régió szegénység és társadalmi kirekesztődés adatai pozitív irányban változtak, értékei viszont még így is meghaladják az országos adatokat; • Helyenként romló útminőség, a felújítás nem tud lépést tartani az igényekkel; • Szomszédos megyékkel való kapcsolat gyengesége (megyehatáron átnyúló közösségi közlekedés nehézsége); • Hatvan-Gyöngyös-Eger gazdasági tengelyhez képest továbbra is periférikus helyzetben lévő területi egységek; • Eger megyén belüli peremhelyzete miatt számos településről rossz a megyeszékhely elérése; • Az elnéptelenedő települések miatt csökkenhet az igény a közszolgáltatásokra, ami annak színvonalának csökkenését okozhatja, beindítva egy negatív spirált; • A járasszékhelyek és a kisvárosok egy része nem képes központi funkcióit teljeskörűen betölteni, ezért fokozott az igény a megyeszékhely és a nagyobb városok elérésére; • Csökkenő munkavállalói létszám a közszolgálati – és állami intézményekben; • Ipari húzóágazatok által igényelt műszaki képzés hiánya; • Gazdasági szervezetek beruházási teljesítményértéke növekedő tendenciát mutat, de még mindig elmarad az országos átlagtól; • KKV alacsony önerő képessége, amely hátrányt jelent a pályázatoknál is; • Jelentős fejlettségi szintek a megyén belül; • Szegregációs folyamatok fokozottabb jelenléte a periférikus részeken; • Jelentős számú inaktív és alacsony iskolai végzettségű a munkanélküliek között; • A periférián lévő szegregátumok végleges leszakadása, önérvényesítő képességük alacsony.

Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> • Tisza-tó fejlesztése (közút, kerékpárút); • Nemzeti parki turizmus és ökoturizmus fenntartható fejlesztése; • Biogazdálkodási övezetek létrehozása, feltételek további bővítése; • Négyévszakai turizmus fejlesztése; • Észak-dél közlekedési folyosók fejlesztése; • Borvidékek turisztikai összekapcsolása; • Hitéleti turizmus fejlesztése; • Magasszintű felsőoktatás megléte; • Nemzetközi közlekedési folyosó (TEN-V.) és kerékpárút (EV14) áthalad rajta; • A fő közlekedési tengely mentén fekvő településekről Budapest és a régióközpontok jól megközelíthetők; • Új és alternatív fő hálózati elemek kiépítése és fejlesztése (pl. a Füzesabony – Tiszafüred – Debrecen vasútvonalban rejlő potenciál kiaknázása); • A Falusi CSOK lehetőséget ad a falvak elnéptelenedésének csökkentésére; • A megyei önkormányzat koordinációs szerepe segíti a források hatékony felhasználását; • Az elkerülő utak megépülése csökkenti az adott települések környezeti terhelését; • Az úthálózatok fejlesztése és a kerékpárutak hálózatosodása segíti a területi kiegyenlítődést, fokozza a gazdasági együttműködést; • A Mátrai Erőmű energetikai szerkezetváltásának sikeres végrehajtása megőrzi gazdasági súlyát és pozícióját az energia szektorban. 	<ul style="list-style-type: none"> • A Tisza-tó és más természeti környezetünk korlátozott befogadó képessége (zajszennyezés, élővilág megzavarása, szemetelés stb.); • Meglévő infrastruktúra és intézményhálózat fenntarthatatlansága; • Képzett munkaerő elvándorlása, a fővárosi vagy külföldi bérszint elszívóhatása miatt; • Klímaváltozás okozta időjárási extrémítások gyakorivá válására -, villámárvizekre -, belvízveszélyre való felkészületlenség; • Dombvidékek erős talajpusztulási folyamatai; • Szennyezett területek hosszútávú környezeti hatásai; • Utak, kerékpárutak felújításának elmaradása rontja a gazdasági versenyképességet; • A szegregátumokban élő, nagyon alacsony iskolai végzettséggel rendelkező társadalmi réteg tovább örökíti a szegénységet.

Lehetséges fejlesztési területek azonosítása

1. **Gazdaságfejlesztés** A rendszerváltás óta Heves megye ipari termelése a megye területnagyságához és lakosságszámához képest jelentősen hozzájárul – elsősorban a járműiparhoz köthető multinacionális cégek okán – a nemzetgazdaság teljesítőképességéhez. Ezen kedvező helyzet fenntartása, illetve a befektetési környezet folyamatos javítása a jövőben is feladatunk. Nem szabad elfelejtkezni azonban a kis- és középvállalkozásokról sem, hiszen legnagyobb számú munkavállalót a gazdasági szektor ezen szegmense foglalkoztatja.
2. **Turizmus** Heves megye egyedülálló turisztikai vonzerőkkel rendelkezik, a turisztikai ágazat szinte minden szegmenséből található nálunk attrakciók. A turisztikai termékek életpályája viszont lényegesen rövidebb más gazdasági ágakhoz képest, így elengedhetetlen a folyamatos megújulás mind az attrakciók, mind a szolgáltatások tekintetében annak érdekében, hogy meggyénk megőrizze a hazai és nemzetközi viszonylatban is jelentős szerepét.
3. **Energetika** Az energetikai szektor fejlesztése gazdasági versenyképesség és a klímavédelem szempontjából is kiemelten fontos. Elengedhetetlen a megújuló energiákat használó technológiák egyre nagyobb arányú alkalmazása, emellett az energiahatékonyság fokozása is. A Mátrai Erőmű Magyarország klímavédelmi vállalásaihoz alkalmazkodó átalakítása és hosszú távú üzemeltetése az ország energia biztonsága és a térség gazdasági életében betöltött szerepe miatt kiemelt fontosságú.
4. **Agrárium** A mezőgazdaság és élelmiszertermelés stratégiai ágazat. Meggyénk változatos természeti környezete a mezőgazdaság többféle szektorának nyújt megfelelő adottságokat. Fontos feladat, hogy a megtermelt alapanyagok minél nagyobb arányban kerüljenek feldolgozásra a megye határain belül, így biztosítva az ágazat nagyobb jövedelmezőségét.
5. **Humán erőforrás- és intézményfejlesztés** Meggyénk gazdasági versenyképessége, illetve a személyes boldogulás érdekében is fontos a képzett, dolgozni akaró aktív lakosság megteremtése. Ezen túl biztosítani szükséges az idősek, illetve a társadalom perifériájára

szorulók megfelelő támogatását. Mindehhez szükséges az oktatási-, szociális- és egészségügyi intézmények folyamatos fejlesztése, korszerűsítése.

6. **Természeti erőforrások védelme** Megyénk számos, védett természeti értékkel rendelkezik, melyek megőrzése az utókornak komoly felelősségünk. Ezen túl a fejlesztések, beruházások is a természet erőforrásainak minél kisebb mértékű igénybevételével kell, hogy megvalósuljanak.
7. **Települési vonzerő fokozása** Megyénk lakosságának megőrzése és gyarapítása elengedhetetlen az élhető települések megteremtése nélkül. Nagyon fontos a településeink megfelelő elérhetősége, a jó minőségű közúthálózat, a fenntartható közlekedési formák terjesztése. Mind a falvakban, mind a városokban élők számára biztosítani kell a megfelelő szolgáltatásokat, továbbá a kék- és zöldinfrastruktúra fejlesztésével a települési környezet minőségének javítását.
8. **Digitális átállás** Korunk kulcskérdése a digitalizáció eredményeinek ismerete és használata. Nagyon fontos a digitális kompetenciák fejlesztése, mert az oktatás, a szolgáltatások igénybevétele, a munkavállalás során hátrányba kerülnek, akik nem tudják alkalmazni a digitális fejlesztéseket.
9. **Területi kiegyenlítődé** Megyénken belül jelentős fejlettségi különbségekkel rendelkező területegységek azonosíthatók, melyek kiegyenlítése elengedhetetlen a kiegyensúlyozott fejlődés megteremtése és a gazdasági versenyhátrány csökkentése érdekében.

Társadalmasítási Vezető